

C415

سینما - تونکسینا

خاطره لاری

Edebiyat Fakültesi	
Ayniyat Denirbaş No.	1164
Ayniyat Mak. No.	
Kayıt Tarihi	1.12.1966
Fiacı	5 Lira 00 Kuruş
Satın	Hediye

محرری

مہیب زاہد اعمر کمال

Hüseyin Sadettin
AREL
Armağanı
No. : 1164

مہرقت مطبعہ سی - ازمیر

۱۳۴۱

چين يوللار ئىندە

۳۲۹ سنەسى شىپاتىك اوچونچى بازارىنى كۈنى ايدى . . اودە ساپە
خىركت ايدە جىكەن ايجۇن بك ايرىن قالىقمىشدم . . استانبولك ياز كۈنلرئىنە مخصوص براق
سىياسى بوقىش آيندە دە بوتون بدايىع نظر باسىلە پارىلدا يوردى . . كۈنش آلتون ضىياسىنى
بوغاز ايجىك بەشىق عىظنە سىرىمىش كويلا طرف ايلك بەر لىقا قىلرئىنە مستقر ق اولمشدى .
بىشككاش — اسكدار جەنلرئىندە كى خانەرك پنجرە جاملرى انەسكاس
شىمسىدن بىر سىجر بىلدىزى كىيى بىرىلدا يوردى ، حىدر پاشا ، قاضى كۈي ،
اطەلر بوغاز ايجى واپورلرى باجالرىنىك سىرىدىكى دو مانلر براق سىماھ
حىزۈنى ، موجا موج دائرەلر حاصل ايتدىكى كورول يوردى . غلظە رىختمەنە
كادىكەم زمان روس قوبىپانىيە سنە مەنسوب اودە سا واپورنىك خىركت ايتىك
اوزرە اولدىغىنى او كرىندم . . اصلوندىن اولدىغىنى ايجۇن اشىامك سالوندى مەبائەسى
لازمكە يوردى . . پىساپورطى قىد ايتدىردى كىن صوكرە مەبائە سالونى كىردم ؟
بىر بىر مەدە آرقداشلىرىمدىن كىنمان و ناچى بىكلر واردى . سالونە كىردىكەم زمان
كوردىكەم غلبەلك فوق الامانە ايدى ايشى عىبا بىتيرە بىلە جىكەمىدەم ؟ بودوشونچەدىن
مىتولد باس بتون موجودىتى صارىمىشدى . . واپورا وچىنچى دودو كى دە چاشدى ؟ :
— اقدىم ، واپورك حر كىتتە اون دقىقە وار ، چالطە مى لطفاً مەبائە بوپور بىرىسكز ؟ . .
مأمور اقدىدى ، لا قىد آدىلرلە يانمە كلەرك چانطەمك تاما بىلە آچىلمىنى امر ايتدى
آچىدم . . اللر بىلە دكل ، مەپىندار كوزلر بىلە اشىامى كولوئىچ برصورتدە آراشدىردىقندىن

صاحب اثر

سوکره ؟ مستهزی بر طوره آرقه سی دونه رک یورو مک باشلا دی ؛
نه دینه بیلیر ؟ . . . قوجه بر سالون معاینه مأموری . . .
الله بو کیلرک قلبلرینه انصاف ، زواللی ملتده اهل مأمورلر احسان
بیورسون دیدم ، رفیقلمله و یخیمه طوغرو کیش آدیلمله ایریلهدم . . . ریخیمه
کلدیکم زمان آرقاداشلرمدن بر قاج مطبوعات منتسی ابله داخلیه نظارتی قلم
مخصوص خلفاسندن ظاهر بکک بزه انتظار ایستدیگی کوردم ، حرکت زمانی
تقرب ایستدیگی ایچون رفیقلمله قیصه بر ملاقاتدن سوکره ودااعلاشرق واپوره
کیدم . . . تورکستان جینی به کیتمک اوزره واپوره کیرن حاجیلری تشییع ایچون
کلان و کندیلرله اولجه تماسده بولونمش اولدیغ مسعود ، وثابت اسمنده کی
کینجیلرک بیات آلمقده و حاجیلرک مشکلا نه دوچار اولمالرلی ایچون چالیشمقده
اولدقلری کورونجه یانلرینه کیتدم . . .
مسعود بک اساساً بک آبی طانیدیغ برکنجیدی . بکا عاندیلیق ده برلکده آلمه منری
کندیسندن رجا ایتمدم . . . ایکنجی قاره نك سالوننده اوطورمقده اولان دونوق
جهزه لی بر بیلتجی به ایکنجی موقع ویمکلی بر بیلت کسمه سی ایچون مراجعت
ایتمک . . . حریف بیلق کسمدکن سوکره التمش ایکی فرائق دیدی . . .
بزیمکلی سویله دیکم ز حالده بویوکسک فیاتله کسبلن بیلمنده یمک عباره سی ده
کور واپوردی . . . غریب اولدیغی قدر ، تأثر منری موجب اولان بو اوینغولسز
مسئله نی صورتده آمرقه کزده اوده سایه قرق ایکی فرائق ساده ، الی ایکی فرائق ده
یمکلی ایکنجی موقع بیات کسیه جکی « حقیقده کی کوربان قیدک زه شه ولی وقی ؟! دیدم
— نهوت ، سز مسلمان اولدینکز ایچون بوتمه فایله علاقه دارد کاکر اقباله سنده
بولندی بو خانانه جواب بوتون موجودیتنی صارصدی ، حریفک بوغازینه
صاریمق ، اونی بوغتمق ایسته یوردم . . . فقط اعتدال دمنی محافظه به مقتدر
اولان رفیقم ، بی بو حرکتدن منع ایدی یوردی ، فقط صبر ایده مدم ؛

دو ستم اسز بزم طور اغمزده آیری قانون ، آیری امرقه ایله یاشامیورسکر
بلکه تورکلرک حقوقندن دها فاضله دها مساعد حقلره مالک کسکر ؛ فقط
مادامک او یلهدر ، بوندن سوکرا ، سزک ایچون بو مملکتنده آیری قانون
یاسیلمه سی و حقوقکزک تحدید ایدلسی ایچون چالیشمه من لازم کلیور ، تشکر
ایده رز بزلی بو رزیلانه حرکتکزله ایفاظ ایدیورسکر ؛ دیدم ارقداشم بی دها
فصله سویله مکدن منع ایدی یور ، دیرکتوره کیدوب مسئله نی آکلاتمق
تکلیفنده بولونیوردی . . . واپورک حرکتنه بش اون دقیقه قالمشدی ؛ فقط
بو قیصه وقته رغماً مطلقاً دیرکتوره کیتمک ، اوننده آلاجم جوابی حیات
جز دانه قید ایتمک ایسته یوردم . . . سرعتله مرد بوه نلردن اینه رک ریخیم
اوزرنده بولنان روس واپورلی آجنته سنه کیتدک و تصادف ایستدیکمز
دیرکتوره مسئله نی ایضاح ایتمک ؛ بلا تفریق جنس و مذهب ، انصاف
و وجدانک هر شخصده موجودیتنه قانع اولدم . . . دیرکتور ، قاصه نی
آجارق اولالامزه اون فرائق و بردی . . . صکره یاغزه بر آدم ترفیق ایده رک
واپورد ، بولنان شهر شقیسی آجنته مأمورینه کوندردی ترفیق ایستدیکی آدمه
الی ایکی فرائق مقابلنده ییمکلی بر بیلت کسمه سی امر ایستدی . . . آجنته
مأموری دیرکتورک بو امری قارشیسنده آریدی فقط ینه ملعونانغنی اجرا ایتمک
اوز بر مسلمانک روحنی قاناتمق ایچون ، بن سزلی حاجی ظن ایتشدم ، دیدی
اوقدر اوزاق محیطلردن بیک درلو مشاق و مزاحمه کوکس ویره رک کلن
زواللی تورک قرداشلر سزک دها نوز قرده ش یوردنده بر روس واپورنده
معروض قالدقلری حقارته باقارق عرب ایللرنده ، او یابانجی چوللارده ناصل
آیم کونلر یاشایه جقلری حقیقده انسان بر فکر ایینه بیلیر . . . فی الواقع

مختلر آجنته مأمورينك ديدىكى كى حاجيلر ايچون اوچنچى موثع بيلتك آلتش فرائق مقابلنده ويرلدىكى اوكرندم .

بو كورونلار دن بر مدت سكر ا وپور ديري نى آلمقه باشلادى . آر قداش لر مدن مسعود بك ، برابر نده بولنان ثابت ، طورسون حسن ، احمد ، كامل بكر له طيشارويه چيقتديلر ، عبدالقادر ، عبدالرحيم بكر ايسه واپورده قالديلر . اونلر ك سياحتلرى بنله برابر تور كستان چيى به قدر دوام ايدم جكدى . شيمدى ريخنيم اوزرنده قرمزى و بياض منديلر صالالانيور ، صميجى اشارتار آره سنده مى بروجد ايله قالمير تيرمه بور و كوزل اشك ريز مسرت اولوبوردى واپور آهسته ، آهسته قوردوندىن آچيلمنه باشلامشدى : واپور آچيلد قچه منديلر چوغاليور ، بعضا بر الله بر قاج مندليك توج ايتدىكى كورولوبوردى يارم ساعت دن زياده دوام ايدن بووداع اشارت لر يته اسكند ريه دن كهر ك ريخنيمه ياشان رومانيا واپورى حائل اولمشدى . . بن قارمه كيره وك بالطوحى كه يدم وصوكر ا تكرار واپور ك كويشته سنه چيقرق بوغاز ايچى نك مناظر طبيعه سنى تماشا يه باشلام ، بوراده كى مختشم ! و يوكسك سرايلرى و اكثر يتله مغدور ملك حق حضور و سعادتى يالكنز نفسلرينه حصر ايدن رجالك يوكسكتمش اولد ينى كاشانلرى صرارت آور بر حسله سير ايديبور ، بونلر ك ايچنده چالينان پياوخ ، وعود صدالرى يرينه قارىقه ماكنه لر ينك غيچر تيلرى ايشيتيلسه نه اولور ؟ ديهه درين دوشونجه لره داليوردم . . بر مدت بو صوكى كلمز تفكرده قالدق د نسكر ا ، تكرار قماره ، ه دونمش نچره نى آچمرق يورغون وجودى قار يولايه آيو بره شدم . . . آرتيق اوزمان بكتوزك قالمده بك ظالمى و صميجى خاطر لار ياشا تديغ بو كوزل قضانك اوگنندن كچوردق ، اوراده بك چوق طانيدىغ جيتلى قارداشلره

سلاملر اتخاف ايتك اوزره قلم اوكله يوردى . . . صاغ وصولدن كچن بوغاز ايچى واپورلرينك تيز و بعضا كور صدالرينى يانديغ يردن ديكه بور ، و قلمبده بونلره خاند بك چوق خاطر ات جانلا يوردى . . . ايكى سنه اداره ايتدىكم و بر آى اول تبدال وظيفه ايله انفكك ايلديكم بشكطاش اتحاد و ترقى مكتمى هيئت تعليميه مقتدره سندن راعب خلوصى ، احمد حمدى ، امين على و حسين نجيدت بكر له ، هر صباح طلوع شمسندن اول كوپرينك تولى و او سنده بعضا ايكى كون اول بر صريضك آتدينى نوكر وكك هنوز اماره سى بولنان انتظار او طه لر نده ساعت لرحه بلكه يوك نهايت اكثرى طالعه سرك آتري تصادف ايتديكمز بات ابات !! بحر يار له بر ساعت ده واصل اولاييدىكمز بشكطاشك اوزوجى سفر لر ينى دوشونبوردم . . . اوزون مدت بو دوشونجه لر آره سنده كزد كد نصكره ، باشى قماره نك نچره سنه دا يامشدم . . . اوزمان قواقلردن كچمكده اولديقمزى و آرتق بوغاز ايچنك بهشتى منظره طبيعه سنه وداع ايتك اوزره بولنديغى كوردم . . . بولطيف ، و طبيعتك بك يوكسك بر اثر بدى اولان بوشهره حزين بر نظر له بر داها باقق ايستمدم ؛ يتاغدن قلقه رق طيشارى چيقتدم ؛ هوا ده بر آرز سرينه مشدى ، قاره دكر ك شيمار يق روزكارى واپور ك ايلر ندىن ، ديره كارندن متنوع صدالر چيقار يوردى . . . دوغرى يورودم ، اوراده دورمه قده اولان بر قاج روس قانديك آهنگدار قهقهه لرى نى داها ايلرى به كيتمكدن منع ايتدى ، بولنديغ محله طورارق چوق شيلر افاده ايدن بو منظره نى سيره باشلام قانيلر استانبولده كچبردكارى ذوقلى حياتك خاطر اتيله متصل خير چينلاشيمور لردى ؛ نوز وطنك بونلره بخش ايله ديكى بو كنيش ذوق قيصقمانه باشلام ، اوراده داها زياده طوره ميه جغى ا كلا يه رق ايلرى به طوغرى يورومكه قرار

ویردم ، واپور آرتق بوغازك مدخلنه ككشیدی ، دالغله یاراش یاراش یوگورچك رساله بی یازانده بر آرناووددر ، فقط بوگا بر آرناووددن زیاده بر تورك قاباریور ، روزكار واپورك طاقری اوستنده قوتلی اوغولتیلر حاصل ایدیوردی ذاتا اوشومش اولدیغ ایچون قامارمه عودت ایتمه . . قارهیه کیردیگم زمان ، آلت یتاقده یاتمده اولان بر آرناوود ، آنده کی « منافسا » قدحی بکا تکلیفی ایتمدی بویله بر شی استعمالی عادت ایتمش اولدیغم اعتذاریله قدحی اعاده ایتمدم . . قرق یاشلرلرند ، بولندیغی نخمین ایتدیگم بو آدمک سوزلرنده ، حرکاتنده بر باشقهلق واردی ؛ بنله خصوصیه شمشک ایسته یوردی بن ایسه بالعکس تمهید کلامه چالیشیوردم . . ظاهر آك جیلین و سفلی کورونن بو ذاتک پر قاج لسان بیلدیگی ، احوال علم ن خریدار اولدیغی بلاخره آ کلامشدم . . ایلك بحثمز نورکیامزک حال حاضر قوتنه عابد ایدی . .

بو آدم ، استانبولک ایلك بهار هواسی کبی کاه آچیلیور ، کاه قابانیور ، بر طرفدن تورکیه اوردوسنک ، آلمان اردولرینک برشمه سی اولدیغی ، دیگر طرفدن ایسه ، حریبه ناظر جدیدی انور پاشانک عصرک نابولیونی بولندیغی یوکسک وقاباریق بر سسله سویله یور ایدی ؛ بن بحثی اوزاتماق طرفدار ایتم ، چونکه ظالم (رومانوفلرک) باراغنی جاری روس واپورنده بولونیوردق . . قره ده کی خقیه شرکتی دکزلرده سیمسارلر داغتمش اولدیغندن واپورک یوزده الی یولجیسنک خقیه اولسی احتمالی وار ایدی . . بونک ایچون آله بر کتاب آلهرق او قومته باشلادم ، فقط همان سکوت ایدیورمه کی ده طوغرو کورمه دم باری کتابک مالندن بر بحث آچایم دیدم ؛ آلمده که کتاب کنج بازیحیلردن جلال نوری بکک دو قور عبدالله جودت بکه ، یازدیغی بر جواب یوقولی ، بر مدافعه نامه سی ایدی ، حالا اسمنی صورمادیغم بوذانه باشمی چوپرهرک

دیسه ک داها مناسب اولور ، چونکه نه حرکاتنده ، نه قلمنده ، ونه ده لساننده آرناوودلق آثری کوره مزسکیز ، او اسلامق ایچین چالیشر ، تورک دیو یغوسیه یاشار و افتخار ایدر ، سهویلی بر موجودیت ، مطابرعانزک چالیشقان وطانیلس بر کنجی در دیدم قورناز آدم ، همان جواب ویردی ، : طیبی بو صورتله چالیشانلره بنده آرناوود دیم . . .

اوذاتک اسمنی نه دیمشدیکیز؟ دیدی،

— جلال نوری بک . .

— آ کلام نوی پاشانک اوغلی ، دنده سی یانیلی ، یعنی بزم شهرلی مابین باشادر! فقط جلال نوری بکی کورمه دم . .

بو بحثی ده ، بو نقطه ده براقمق ایستادم ، آلمده طومتمده اولدیغ کتابک صحیفه لرینه کوزومی تکرار ایندیردم ؛ او ساعتی چیقارارق ، وای ، درت اولمش دیدی . . . بیک زمانه داها بر ساعت اولدیغی ایچون مطالعه دوام ایتمک قرار ویردم ؛ آرناوود ارقداشده متصل مناقسا قدح لرینی بوشالیدیور کوچک اوطهنک هواسنی بو اسپرتو قوقوسیه بوزیور ایدی بو صورتله بر ساعت کچش اولملی که ، بک ذیلی اوررلدی ، آلمده کی کتابی قاریولانک اوستنه بر قارق قمارامدن طیشاروه چیقمد ، ویک صالوننه داخل اولدم ؛ صندالیلر تمامیه دولمش ، یالکیز بتم نومرومی احتوا ایدن بر تک صندالیه بندن بردقیقه اول صالوننه داخل اولان یکی روس قادینک آره سنده سیقیمش قالمش . . دیکرندن بر آز کنجی بولندان روس قیزی آ یاغه قالقهرق بوش صندالیایی ارانه ایتمدی ، بی حجالندن قورتاردیقنه تشکر ایدرک اوطورده ، صالونک ایچند لای کشی قدر واردی ، ویالکیز فسلی اولهرق بندن بشقه کیم

بولندينى بچون بتون معيندار نظرلك پيش تعيننده ياشايوردم ، دكردن
راحتسىز اولديغىمدن بر آز پيئير چيكله ا كيتفا ايتدم . بكا صنداليه كوستون
روس قيزى ، تزه ليسكز بك ائندى ؟ روسيه يه مى كيديورسكز ؟ ديدى .
قيزك بليغ وسه ويه لى بر تورك شيوه سيلاه اورتايه آتدني بوايكي سؤاله جواب
ويرمك لازم كليوردى .

— نوت مادمازل ، روسيه يه كيديورم ، استاتېر لى يم ، ديدم . . . بوسره ده
ايكنجى يك طباقلى اوگزه يرلشدير يليوردى ،

— روسيه يه ، سياحت بچون كيديورسكز ؟ اويله مى . . . چوق قالاچه ييسكز ؟
— مادمازل ، معتادمدر ، هر سنه ، اوقاق ؟ تفك سياخلر ييارم ،
فقط بودفمه كي سياحتم ، بر آز اوزون اوله جقدر ؛ حتى ديه ييليم كه بو
سياحت پروغرا ائمه ، سيرياده ، داخلدر . . . مادمازل ، دوداقلىرى
بوزه رك ، آلزني اوزالايه رق ؛ اوووو . . . شيمدى چوق قار وار ؛
چوق صوتوق وار ديدى ، ين صوردم .

— مادمازل ، سيريابه كيتديكمزى ؟

— پدوم سيجي پولاتيسكى ده وظيفه بش سنه قالمشدر ديدى . . . بوتون چوجقلىق
زمانم ، بو صوتوق محيطده كچدى ، سيريانك داها باشقه بعض يرلنده ده بدرمه
دولاشدم . . .

زوالى قيز ، نيم معنوى بر صيچاقلىق ايجنده ياشادنيغى بيلمه ديكى بچون
صوتوقدين متاثر اولاجنمى ظن ايدييوردى . . .

الكترىق ضياسنك آلتنه پاريلدايان سالونده كي بوتون بولجىلك نظرلى
شمى هب بزه دونمشدى ، بو روس قيزيتك ابى توركجه بيلمه سى
سالونده كي بولجىلك غيطة سنى موجب اولدني ا كلاشيليوردى ؛ بر مدت
صوكره هر كس اوكلرينه قونيلان كوچك پياته لرده كي (هالى) آلارقي

ديشلىرىنى قاريشديرمه باشلاقلرى زمان بنده صنداليه مدن قالمش بوايكي
كنج قازينه وداغ ايتك اوزره المى اوزا ائشدم ، يك سالوندىن چيقار چيقماز
طوغرى قماره مه كيردم ، چونكه بو كچه دكز بر آز زياده لشمش روزكارده
قوتانمشدى . . . اويوش قالمش . . . كوزلىمى آچدم ، صباح اولمشدى .

قاره بولجىلىرىنى چاي ايجمك اوزره سالونه دعوت ايدن چينغراغك ، قالىن
ومتاى صداسى اورتالقهده چينلايوردى . يوزمى بيقادقندن وباشمه فسقى

قويدقندن مسكره قازان چيقاراق چاي سالوننه داخل اولدم . هنوز دهله
قامارانك تكميل بولجىلىرى كله مشلر ايدى ، صنداليه لرده تك ، توك كنج اختيار
بولجىلر ، كچه بر مدت دوام ايدرک واپورى صارصان روزكاردن ، دكزك
شدنندن بحث ابديورلردى . بن بر معتاد روس قادينلرينك آره سنه دوشن
صنداليه مه اوطوروش ايدم ، اوكون تلمسز تلغراف آزالملرينك اخبارنامه لرى
ماصلرك اوزرينه قونمشدى . . . روسجه بيلمديكم بچون كاغدىلى ائمه

بويروب چه ويرمكدن بو مرآت حواده باققندن باشقه مع التأسف بر شى
ياپاييوردم . آرتق بزم مادمازله ، انتظار دن باشقه چاره بوق ايدى ؛ بوسره ده سالونك
قبوسندن داخل اولان روس قادينلرى صاغ وصول طرفنده بوش طور مقده اولان
صنداليه لره طوغر وكلايدلر ، و اوطورديلر ؛ تور كچه بيلن كنج مادمازل ، غوسبودن ؛

كچه روزكار چوق ايدى چوقدى دكلى ؟ ديدى . نوت ، مادمازل ، كچه خيلى روزكار
وار ايدم ، بو طيبي بر شى ، قره دكزده سياحت ايدلر ، روزكار دن خالى ،
دالغه دن آزاده قالمازلر . . . مقابله سيلاه عبر سراق ايدرك ، ماصه نك اوستنده
طور مقده اولان آژانسى ائدم ، قازينه اوزا ائدم ، واروقروب لطفاً بكا آكلار .
تحقى رجا ايتدم برس قيزى ائمدن تلغرافى ائدى ، بر مدت كوزلر قى كاغده

اوزرنده كوز دير كدن صكره، هوا تاغرافي، هوا حوادتي بونا ديدى مادماز ملك
 نه ديك ايستديكنى آكلايه ماشدم، تكرار ايتسنى رجا ايتدم، مكر روس
 قادي، دامارلرنده مكر كوز اولان روسلق قانى روسلق ماعيتنى بكا آكلهق
 ايستيور ايش.. «سلطان عثمان دريدناوط» نك مائس نهايتنده تور كيايه تسليم
 ايدلسى خصوصنده كى آژانس اخباراتنه اينامق ايسته مه شده، بو حوادتي،
 هوايه روزكاره بكنزه تمش.. سكوت ايتدم، جامى ايجهره ك صنداليه دن قالدقم
 كو كرتيه طوغرى ايلرنه دم، كوش افقندن بر السان بوي قدر يوكسه ماش
 خفيف و روحواز طالغاره آنتون بر چيقوق كى ضيا سنى سالمشدى.. . . . .
 بوكه لن، وكه كوچك دالغهل اوزرينه قونان «مارطى» لك كوش كى
 آق باشرينه عكس ايدن بو صباح كوشنك، حاصل ايتديكى پيريلديلر، قلبه
 ناقابل تعريف بر باشاش و بريور ايدى.. بو منظره لرى تماشاش ايدهره ك بر
 آشاغى و بريوقارى كز نيمكه باشلادم، آرتق واپورك ايجنده عمومى بر حركت
 وار ايدى. قاره يولچيلرى بو مسعود صباغى سلا ملاق اوزره كو كرتيه
 چيقمده كو كرتيه يولچيلرى ايسه كيجه نك قيويجي صوئوغندن متاثر آ
 يوزانلرينه صاريلارق ياقمده ايديلر.. دكز او قدر شباريق ده كيل، فقط
 خوبه لق ايدىوردى؛ واپور ايسه بو خوبه دالغهل اوستنده اوافق سلكه ممل
 ايله بولنه دوام ايدىوردى.. . . . .
 اطراف كئيف بر سسيس طبقة سى آلتنده بوغولش، دو مانلى بر محيط
 دائره دن بشقه برشى كورولم يور ايدى.. فقط كوش كيتدكجه بوكه ليور
 يوكسلكجه آفاقى صاران اوسيس اورتولريده يواش يواش پيرتيليبوردى.. .
 ساعت آلتى به دوغرى كو كرتيه اوزرنده بولنان قاره يولچيلرى اوكله يمكئنه
 دعوت اولندي؛ هر كس يك سالونينده مساعدا بر موقع الده ايله بيلمك

ايچون كئيش آديملر ايله قوشويورلدى.. . . . .
 سهارك آره سنه قاريشه جئمى دوشونهره ك بولنديقم محلدن بدرلو آريله ميوردم..
 ذاتا اوصرده اوده سا، سوا حلنده اوچوشان مارطيلر، اوده سانك بك يقين
 بولنديقنى اخبار ايدىيورلدى. بيقاتق اوزره مرد يوه نلردن اينر كن، استا
 نبولدن برابر حركت ايتديكمزى اولجه خبر و يرمش اولديقم، محترم آرقداشم
 قادر بك چيقدى، حسب الايجاب بنه فضله كوريشه مدي، يالكيز: «كابلچكم»
 بز آده سا پارتد، حاجى حسين افندى اوتلنه چيقه جئز.. . . . .
 كبرسك ديدى «وعودت ايتدى.. . . مستبد و ظالم اداره لى بر شهره چيقه جئمى
 ايچون احتياطى بر تدبير اولق اوزره بو كئنجلر ايله، استانبولدن حركتمز
 دنبرى تماسه بولميور ايدك. وموقلميزده آيرى ايدى.. . . . .
 قارمه كيرمش، يوزيمى و كوزيمى صابونلا يهرق بر شهره چيقمق ايچون لازمك
 حاضرانغ باشلامش ايدم.. . . فقط اوده سا پارتد ده كيل، «اوتل وارسال»
 چيقمى دوشونيوردم.

استانبولدن حركت ايدلى اوتوز ايكي ساعت اولمشدى. بو كون صالحى
 ساعت درت آلافرانغه ده اوده سانك، سيساره، ياس تولارينه بورونمش
 ساحلى كيتدكجه نظر مزده آچيلمه؛ باشلامشدى.. . . واپور آهسته، آهسته
 بولنه دوام ايدىيور. صاغ و صولنده، سيس اورتولرندين قورتولارق
 كورينن واپورلر و صوكره يواش يواش آچيلان شهره ك لطيف منظره سى
 بورايه چيقاچق يولچيلرى حركته فعاليته سوق ايتشدى. واپور كيتدكجه يولنى
 آزالتيور ايدى، چونكه آرتق ليمانه كيريبوردق.

ريخيم اوزرنده طوبولامنى مندىلار ساللايان خىساقى تامايە
 كوزە بىيليور ايدىك . . . واپورك قارسىندەكى بولچىردە تاماماً كويىشتە ،
 اوستىنە يىغىلمىشردى ، بولردن بەعضى رىخىمدىن ساللامقىدە اولان
 مندىلارە مقابىلەدە بولونيورلردى . اوصىرەدە يانە بر آدم كلدى ، ظننە كورە
 بو بر ارمنى و روس اسپىونى ايدى ، قابا بر توركچە ايله « بورايەمى
 چىقاچقىسكىز ، افندىم ! » ديدى ، بن واپورك دىكوزە ايندىرەمكىدە اولدىنى
 سىندالى تماشايە دالمش اولدىقىمدىن اساساً خالىدىن ، حر كاتىدىن شەپەلمىش اولدىغىم
 بو ارمنى يە جواب وىرەمك اىستەمدىم ، فقط خريف تىكرار سوردى ،
 — بن دە نەوت بورايە چىقاچقىم ! ديدىم . . .

— هانكى اوتلە كىدە چىكىمىز ؟
 — قونسولخانە مامورلردىن اولدىغىم ايجون اوتلە دكل قونسولخانە يە
 كىدە چىكىم ، ، دىمكە ، بو بلادن قورنولمق اىستەمدىم . . .
 — اولجە بورايە كلەيكىزىمى ؟
 — بك چوق دفعە لىكلىم حتى اودە سانك هىچ بر مىلى يوق كە بكا
 پايانچى بولونسون ؟

زواللى نىقوللا سىمسارى — رومانوفلر سانصارى — نى آولايامى جىغى
 آكلادىنى ايجون ياندىن دفع اولوب كىتدى ، بوسىرەدە واپورده تامايە
 قور دونه ياناشىشدى ، ايجرى كىرەن بر ضابط ، ايكى ژاندارمە ، بر پوليس
 بولچىلردىن پساپورطلرى طوبولامغە باشلادى .

اوزمان زواللى غىرىب الدىار حاجىلرك تورك قردە شىلرك پرىشان حاللرى
 او كىموز نالەلرى كورونلى ايدى — روس سماللرىك بىلە معروض حىقارتى قالان
 بو چىقارە حامىسىلرك ايكى پوزى واپورك اىچق اون كىشىنى استىعاب ايدە بىلە چىك

قوشق هوالى بر بولمە آنبارىنە — طىقىيليور ، اك قىمتلى اشىلارى
 عىرىس-تەنك او قىزغىن چوللاردىن طاش-يىوب كىتىردىكلرى ، قىمتلى
 زمزملىرى ، خورملىرى كىغىلك تىسبىح كى معزز هدىلرى دىكوزە دو كە چىكز
 تەدىلرلە طوبولاندىوردى ، بو تەدىلر قابوشىندە كىرلر سو كولهرك روبلەر
 داغىليور و مقابلەندە اشىلار سترداد اولنىوردى . . . ذاتاً مقصداساسىدە حاجىنك
 كىرىنى سو كىرىمك اولدىنى ايجون بو خىرىسز مامورلرك بر نىچى قافلىسى مطلوب
 حاصل اولنجە كىرى دوىيورلر ، فقط بولرلە مسئله بىتىيور ، بالەكس بوشەر
 اشقىلرلىنك عددى چوغلاليور ، بر مدت سو كرا باشقە بر هىت كىيور بولردە
 كىندىلرلە بر هىت طىبە سوسى وىرىيوردى ، و : حاجىلرا زمزم ، زمزم . . .
 دىبە مسخرە بر آهنگ ايله باغرىيورلردى بو زولالىلر ايسە زمزم قوطلورلىنى
 دونلرلىنك اىچنە صاقلامغە باشلابورلر ، كوايا حجازدە — تور كىيادە قولەرا وارەش
 روس مىلكىتىنك مىخافىظەسى ايجون بر تىپىر مىخى اولمق اوزرە بو سولرك دىكوزە
 آتلىمىسى لازم اىمش . . . آه قفاسز روسلر ، مىلكىلرلىنك هر طرفىندە مادى
 ومەنوى حكىم سورەمكە اولان قولەرا ، وبانك او كىلىق چارەلرلىنك دوشونە چىكلرىنە
 بو زواللى مىسلمانلرك قىمتدار بر قاچ هدىبەسى ، اوزون يوللار يادكارلىنى آلمق ، اولنرك
 عىزون و غىرىب قىلرلىنى ئوزەك و قاناتمق انىستە بولرلر . . . آرتىق بو كى
 ظالم ولولەلرلە كىچەنك برى اولمشدى ، پساپورطىك قىد ايدىلدىكى اخبار اولندى
 بر مدت سو كرا قاروت ائندە طونمقىدە اولدىنى پساپورطىلە ، چانغەمى واپورك
 سىردىونى يانە كىتەردى ، و بكا پساپورطى اوزاندى ، روسىيەنك بك مېندول
 اولان چوللاردىن برى چىقىردى ، نى واپوردى چىقارمىنى و بر آرابە تدارك
 اىچىنى سويىلەدى ، قارونلە خوشلاشق . . . اوصىرەدە بزم قارە ارقداشلرى
 اولان سىلەرلە ، مادىلارلە ، كىلە چىلە پىزارلىنى ايله مىشغول اوليورلدى

فی کورونجه یا تمه کله رک : يك آفندی چیقا چقیق سیکز ؛ دهی ، نورت
 ماد و اوزول شیمدی چیق بورم . حق اشیا لرمی حال مر دیو ندن ایندی ریبور دیدم .
 وبکا اوزاندینی الی صیقاراق یول دوام ایتم . حال او کده ، بن آرقده آدمه سانک
 یک اوزون اولان قوردونی اوستنده اوزون آدیملره یورور عا دنا قوشور یورایدک
 قرمنی ومانی رنکلی بر قنارک ورملی ، دونوق ضیاسی قارشوسنده کی بیوک
 بر قیودن اشیا لریله غیر منتظم کیرن و چیقان انسانلر ، غوسپودینلر ، بکا
 اورانک کورک معاینه خانسی اولدینی آ کلاتدی . . بزده هر کس کی
 ایجری به کیردک ، صدقه به محتاج دیلتجیلر کی ، بوی جانطلی بر مأمور
 آلی و زاترق : « نری کاپک » دیدی ، یاغده روس پاره سی اولدینی ایچون
 بر چاریک چیقاردم ، مان بولش مغرنی کی مأمور مدعش بر آج کوزلواک
 ایله آلمده کی چاریکی قایدی ، خوروشو ، خوروشو دیبرک اشیا مه ال سورمدن
 بکا خروج قیوسی ارا مه ایندی . . او کورولتی وارد خام آره سنده طور مابق ،
 بکله مه مک ایچون مأمور بر چاریک ده کیل ، اون چاریک ده ایستهمش اولسه
 ویرمکدن چکنمه جک ایدم . . قویه کلدیکم زمان سه بوی جانطلی بر
 مأمورک ال اوراندینی کورونجه اوکاده بش اون پاره سالات صدقیسی
 ویرمک ایجاب ایتمدیکی آ کلام . . اوکاده بر تورک چاریکی ویره رک اشقیما
 و صویغونجیلر اوجاغی اولان روس کهر کندن چیقدم . . آرتق آدیلم
 سر بست ایدی ؛ بزم اختیار و مسکین حاله صوردم ، آراهه چی یوقی ؛ وار
 دیدی ، برازدها ایلروله یه رک ، سواق باشنده بر متطجه آراهه نک طور مقده
 اولدینی کوردم . . آراهه نک یاشه کیده رک جانطلی ایچنه قویدم ، کندیم ده
 چیقاراق ، « اوتل ورسال » دیدم . . آراهه کیجه نک کیسه سمنزلکی ایچنده
 قوشه قده ، تنهاس و قائلر ایچنده زسوتوک قنارلی قبول او کیدن کچکه باشلادی ، بزده رک

صکرا اوتل ورسالک سیاه زمین اوسته ابری آق یازی ایله یازلمش لوحه سی
 کوروندی ، آراهه چی ویردیکم اشارت اوزرینه اوتلک قیوسنده طور دی . .
 آراهه چی به ر روبله اجرت ویره رک اوتلدن ایچرو کیردم . . قماروت اوکده ،
 بن آرقده بیوک بر قوریدورده بر نعت یورودکن صکره سکز نومرولی
 اوطه نک او کنده طور دق ، قماروت اوطه نی آچاراق ایچری کیرمک کی
 تکلیف ایتمدی ، اوطه نک ایچی الکتریق ضیا سیله تیز بر ایدمشیدی ، بیوک
 وقا شیلقلی وضع ایدلمش ایکی آینه ، صکره بر اورته ماسه سی اوستنده ایکی
 صراحی و بر قاچ قدح طور مقده اوطه نک اوچ گوشه سنده ایسه مکملجه پایلمش
 و قدیفه لرله مزین مسافر قانا پهلری و دیگر دردیچی گوشه ده ایسه ساده بر
 قاریولونمقده ایدی . . بن اوطه به کیردیکم زمان قماروتک آله طوتوشد بر دینی
 بر ایستنی کوزدن کچرمک زمانی کاشدی ، ایستنی آچاراق کوزدن کچیرمه
 باشلادیم . . اولا اوطه نک کیجه لکی اوچ روبله ، سود ، قهوه ، چای ، وتره یاغلی
 صیاح قهوه آتیلریله درت روبله جمله سنک ، ایستنه نک باشنه اشارت ایددیکی
 کوردم . . کیجه نک دردی اولدینی ایچون دها زیاده اوطورمه تحملم قلامشدی ،
 قهه نی قاپدم و یاتدم . .

صباحین کوز قیائلری آجیدیم زمان ، کونش اوطه نک اطرافنه
 پایلش ایدی ، ساعت باقدم اونی کچیوردی ؛ قماروتده کلش
 قارشومده طور یور ایدی ، بی آرامن اوزره اوتله بر کیشی نک کلوب
 کله دیکنی صوردم ، کله دی جوانی آلم ، حابو که بو اوتلک آدرسی قادر بکه
 معلوم ایدی ، کلوب بی آرامسی ایجاب ایدرکن ، کلمه سی مراقبی موجب
 اولدی ؛ ایلسه لری کیسه رک اوتلک قیوسی او کنده طور دم ، اودرسانک

یواسکی تورك و وطنك بك منتقام قالدیر بیری اوستنده کی جوش و خروشی تماشایا
ایدیورددم. اوتلك بر آزیلر و سنده بویوک برغازینونك قپوسی اوکنه کلددم، ایچروده
خیلی غلبه لك کوریلیدوردی، آرالنده تاتار قالدیرینی کیمش باشلر، نظر دقتی
جباب ایتدی، بونلرک برر تورك اولسنی تمی ایدرک ایچری کیردم، شمدی
حریص، طاریز کوزلر نیم باشنده کی قیرمزی فسی سوزیوردی، فازینه نك
بر کوشه سنه اوطورددم، بر مدت صوکره غارصونك کتیردیکی چایی ایچمکه
باشلادم، بو ائنده یانمه بریسی کلدی، سلام و برده؛ دنیالر نیم اولمش کور
سهوینرک یر کوستردم، ایلک نظرده بو ذاتک استانبوللی اولدیفنی آکلشمدم
بر مدت کوروشدک آت تجارلنی مقصدیله آده سایه کلدیکنی سویله دی؛ شمدی
هپ نکریم بزم واپور آرقاداشلر نده، تورکستان بولداشلر نده... ساعت اون ایکی
اولمشدی، غازی نودن اوتله عودت ایتدم و اونجا به معلومات و برده رک بر آرابیه
آتلادم، طوغریجه آرقاداشلرک نازل اولدقلری «آداساپورت» اوتلنه کپتدم
اوتلك صاحبی حاجی اسماعیل ائندی نامنده بر ذات ایدی، کئندیسندن
آقشامکی یولجیلرک اوطاننی صورددم... فقط يك آجی بر جواب
آلدم؛ اونلر، صباحکی تره نه طاشکندنه حرکت ایتدیله... بن سیاحتمه آرتق
یاکیزسه دوام ایتکی دوشونرک، اوراده کی کاشغری حاجیلردن یول تحقیقته
باشلادم، اسماعیل ائندی وجدانی صاف بر آدم، بعض تسلی آمیز سوزلرله
بکا بر ارطه آیره جغتی و بر ایکی کون استراحتدن صوکره حرکت ایدیه یله جگمی
وسیاختیم — خصوصنده هر دورلو تسمیلات ارانه ایله جگنی وعد ایتدی
وس شهرنده بویله وفاکار بر دینداشه تصادف، خاطرات حیاتک آک طاتلی
ش کیل ایدر جگکر... اسماعیل ائندینک تکلیفی موافق کوره رک
اوتل «ورساله» کیتدم، بر چالطه دن عبارت اولان اشیایی آلهرق تکرار
«آداساپورت» کلددم، اوتلك قپوسنه یاقلاشدیفم زمان

«ناصر حاجم» نامنده کی يك ناموسلی و پک ذکی بر کاشغر اوغلانی
اوتلك قاپوسی اوکنده، اللرینی یاناقلرینه دایامش، و حزنی بر وضعیت
آلمش اولدیفنی حالد کورددم... بر ساعت اولکی امید نزل کلرم، بوکنجی
کورنجه پارلامغه باشلادی، کئیش آدیله له بو آرقداشک یاننه یاقلاشدم، اوده
نی کورنجه مدھش بر جالاککی ایله یرندن سیچرادی، و سرورندن اوزرعه آتلادی
آرقداشلرک بر قسسی کئندی نخله قادربک سزهره رفاقتده بولنق ایچین اولردن آیریلدق،
دیدیم... قادریکی صوردیفم زمان: سزنی آرامق ایچین «اوتل ورسال» کپتدی،
شمدی کایر، جوابده بولندی؛ و آره دن چوق زمان کچمندی مومی ایله ده کلدی...
:

اوده سادان حرکت

آرقداشلرمدن قادر بك ایله، ناصرالدین حاجم بکا رفیق اولمق اوزره
آده ساده قالمشردی، کیچه ساعت اون آفراننده حارقوفه حرکت ایدر جگنی
اوکرندیکمز «تره» را کب اولمق اوزره آده سا پارتدن بر آرابیه،
آتلایه رق استاسیونه کلدک، اوراده داها بعض حاجیلرکده کاشغره کیتمک اوزره
بولندقلرینی کوردک... بن ارقداشم قادر بکی بیلت آلمسی ایچون
استاسیونده براقورق، آده سانک، او کوزل اسکی تورك شهرینک الکتیرقلرله
مزین ظریف سواقلر نده بر آزدها دولاشمق اوزره اوزون جاده اوستنده
آغیر آدیله دولاشمندا باشلادم. بویوک تیاترو اولدیفنی آکلشیلان
بربتانک قپوسندن یوزلرجه خلقلک کیرمسی نظر دقتی جلب ایتدی، فقط
تمیل ساعت اونده باشلايه جقدی، و بزم ایسه عین ساعتده حرکتیمز
مقرر اولدیفنی ایچون بالطبع تیاترویه کیرمیه جک ایدم، هیچ اولمازسه
قاپوسی اوکنده کی صندالیلردن برپنه اوطور ارق جوش و خروشی تماشایا

ایتمک ایتمدم ، بر آرزو صکره ساعتہ باقدم ، دو قوز اولمشدی ، آراتی یارواش
 یارواش استاسیونہ عودت ایتمک آرقداشلر ایله بولوشمق لازم کلیبوردی . .
 بن استاسیونہ کلدیکم زمان قادر بکک بر تلاش بیلت آملقہ مشغول اولدیغنی
 و ناصر حاجمک حرکت ایتمک اوزره اولان ترنه آشیالریغزی طاشیمقہ
 اوضراشدیغنی کوردم . . بو ایشلر بیتمش ، بزده نومرومزه کیرمشدک . ترهن
 حرکت دودوکنی چالیدی ، و حرکت ایتمدی . . کیجه نک زبیری
 قارا کلقلی ایچنده آره صره توقف ایتمدیکمز کوچوک استاسیونلرده ، روس
 امیددی ، موسقوف حیاتی کی سونمکه محکوم قندیلارک ورهلی ضیالری
 کورویبور ، واغونلری صاران سرخوش ، سیغارجی واکمکجبارک سرسم
 صدالری روحی بوکالتیوردی . . بول آرقداشلر یزدن محمد حاجی نامنده
 اختیار بر کاشغری ایله دردلمکه باشلادق ، او بکا سورویوردی « بالام !
 ئوزلری کاشغره ، نه مشکه بارورسک » استانبول کی چون شهردہ
 طورمی سین بن جواب وردم « حاجی بابا سنک کی نورچهره لی آلماس قلبلی
 بابالری کوزمک ایچون کاشغره کیدیور ، بو زحمتلره قانلانیورم . .
 — بوللر اوزون بالام ، ئوزلری چینای آلمی سمن . .
 — « چینا مازسم یرلارده اولور قالیرم ، سنک آیاغکنز دیننده اولنلر ،
 جینک یولنی چابوق بولورلر . . بزم حاجی بابا ، غرورله قاباران پاک و صاف
 ایمانی کوکسنی کوردی ، کور بر قهقهه ایله بوسوزلرعه خوشلق علامتی اظهار
 ایلدی . . آراتق کوزلرعه اوبقوده کلشیدی ، قادر بک او یومش ، ناصر الدین
 حاجمده وطنه عاند خیالاته ظلمشدی کوزلری آچیق دوشونییوردی . .
 بن محمد حاجمکن یاقملغمزی رجا ایتمم ، ساعتده کیجه یارینه یاقلاشمشدی
 اطراف ساکن و صامت یالکنز شمندوفرک مطرد کورولیلری ، تکرک کلرک
 نوزک غیچیتیلری دیبولیوردی یاندم . .

بو صبح شمندوفرک آچی و تیز دودوکی صداسیله او یاندیغ زمان
 کوچک بر شهرک شراب استاسیوننده بولدیغیزی کوردم . . قار متادیا
 باغیور ، ویران شهرک دیریلش و بعضی اکیلش چایلر بئک اوستند ، غیر منظم
 ییفیلر پیدایتمشدی . . قادر بک الله آلدانی چاندانلق ایله استاسیونہ طوغری
 یورومکه باشلادی صرده شمندوفر حرکت دودوکنی چالیدی ، بزم آرقداش
 بر تلاش کری دونوب شمندوفره آنلانہ مجبور اولدی . آراتق کذرکامزده
 بالکده بر مترو قدر بیغیلش قار طبقه لرنی یارارق ایلرله یور ایدک ، صاخ
 و صولزده برز باقوش یوواسی کی صیریتان روس کویلرندن باشقه برشی
 کورولدی یوردی . . سما ، زمین اطراف هب بیاض اورتولر آلتنده قالمش
 ایدی . . یولچیلق بو صورتله بش کون دوام ایتمدی . قار کیچلی ، کوندوزلی
 سوتوق قابچیلری ایله تره نک بجره جاملرنی قامچیلایور طیشارو چیقیمق
 مکان اولامیور ایدی . . بویله شاشقین بر هوا دونوق بر کون ایچنده
 (حارکوف) . کلدک بر کون صکره بوراده تره نغز دکیشه جک ایدی ،
 حارکوفک بک مشهور و معروف استاسیونہ سینه چیقه ق ، بو کیجه بورادعلی النخمین
 بشیک کشی واردی .

انسان صدالریک بوجسیم بنا درونده حاصل ایلدیکی اوغولتیلر بزه قره
 دتیز فورطنه تی ده اونودرمش ایدی ؛ بویله چه صباح اولدی ، تره نک
 حرکت وقتنه دها دت ، بش ساعت واردی بونک ایچون شهرک بعض نقاطنده
 قادر بک برادیر ایله دولاشمغه قرار ویردک . ویر آرایه آنلایورق اولان
 بوسته خانه به ، صکره مشهوره نمازلره تیروب چیقدق ، معنا اعتباریله بک ظریف
 بر شهر ایدی . . بوزادن استاسیونہ عودت ایتمدیکمز زمان ترهن آقطارمه
 عملیاتیله مشغول ایدی ، حرکنه یارم ساعت قالدیغنی او کونک ، بر طرفه

گیتمکه، ایکنجی بر طور دها یاغنه وقت مساعده دکلدی. استاسیونده بر مقدار بک بینهرك، تره نه كېردك. ير آز صكره تره ن حرکت ایتدی، دها صفوق کسیدله، متصل قار دوشیوردی، اورونبورغه قدر بو حال دوام ایتدی. سگن کون اولمشدی دنیا خبرلرندن محروم ایدك. اورونبورغه چیقاراق بر قاج نسیخه وقت غزته می وبر قاج عدده ناتارجه کتابلری آلهرق تره نه عودت ایتدك. آراتق بوندن صكره کی یولمز او قدر صفوق و قارلی دکلدی. جنت، نال تورکستان طوبراغنه یاقلاشش ایدك. اورونبورغدن حرکتتمزك ایکنجی صباحی، قاج کوندنبری نورلی دیدارینه مشناق قالدیتمز کونش آلتون باشلی براوغول کی تورکستان اققندن باشی چیقاردی. بتون موجودات، ضیاسنه منتدار اولدینی بو آلتون باشلی اوغولی مسه و دخنه لرله قارشولایوردی؛ بوکون اوکله به دوغرو «قابل سای» دیدکاری تورکستان استاسیونده کلسدك، بورادن جوق طورمه دن حرکت ایدلدی، کندرکاهمه کوچك، فقط دلنشین طاش ککند مضافاتی اولان یرلرده کی کورپوز تورک اوغلاری یاغلیقلرله بزی سلاملا یورلر ایدی. بو کیجه طاشکند، تورکستانک مرکز معلای سلطنتی اولان بو عنقهدار بیوک شهره واصل اولدق. استاسیونده یاغوش کی رولاشان روس ژاندارمعلری، بو کورل مملکتک حیات صافی اوستنده کوروان بو کیرلی وارلقلر ایچنه کیرمکله کمه مساعده آتمه دیر. . . یته بو کیجه بورادن حرکت ایدرک ایرتسی کون افشام نمازیته طوغرو اندیجان چیققدق آندیجان بک خراب و سفلی بر شهر ایدی. . . روس آیاقلری التسه آزیان، بو زواللی شهر، بک حزن آور برحاله بولنیوردی هر طرفی باطابق، بوللری کچیلمز چامورلر ایله مستولی ایدی بوراده نه برکون طورده دکلدی صكره (اوش) حرکت ایتدك،

مخبرم حاجی موسابای زاده لر دن ابوالحسن حاجم، تورک میلبوئری بهاءالدین بای حضرت تلرینک دامادی عبدالرحم افندی، آنیس روحم قادر بک، جان قارداش ناصرالدین حاجم ابوالحسن بولده کی آرقاداشلر ایدی بونلر دن ماعدا حاجم زاده یینی یینی ذکی رزوفده سویملی موجودیتی ایله آرامزده ایدی. بطی حرکتلی بر آراهه بک ایچند، کوله، اویتایه دوشه، قالقا کیدیبیور ایدك. اوکیجه صباحه یقین (اوش) داخل اولمشدق، بویوردك آب و هواسی بک لطیف، آدمیری قانلی، جانلی و قابلیتلی کورولویورلردی. . . بز، بوراده خدا ویردی نامنده بر آرتوشلی به مسافر اولمشدق بوراده درت کون قالدق، اشیرالیمز ایچون آتله تدارک ایدرک دردنجی کون صباحی، یاغده بالکوز قادر بک قارده شم اولدینی خالد کاشغره حرکت ایتدك رقاقتزده محمود خان، اسمنک تهمسنی خاطر لایه مدنیف کوجارلی عزیز حاجی، ناملرنده کی ذاتلر ایله، اوه بوزلی، قارلی، دو مانل (دیره ک داوان) ک جنهنمی اوچوروملری ایچنه آتیلش ایدك. (اوش) دن حرکتتمزك دردنجی کون [حدوده] (آر کیچ) دامی نام محله کلدك. بوراده روسلرک بر تلغراف خانه سی و برده عسکری قیسنه سی موجود ایدی. بوراده، هیچ طورمادن، کاشترک صاف هوالی، عزیز قوقولی طوبراغنه چولیان کی بالطیرایان محیطته داخل اولدق. . . شمدی ظالم رومانوفلرک، خونخوار نیقولایک ظلملری آلتنده آزیلش روس تورکستانندن، چین تورکستاننه کچمش بولنیور ایدك. . . استقبالمز آچیق ایدی، (چین) مأمورلرینک تره دن کلدی کمزی، و تره به کیده جکمز صوملری احتمالی بوق ایدی. . . سر بست اداره لی چین مأمورلریله آچیق دن آچبغه کوروشوب بولمزه دوام ایدیور ایدك. . .

کاشغره موصلت

۱۸ - مارت: ۱۳۳۰

جهنمی داوانلرک - داوان دینک، طاغ یوقوشی دیکدر - بوزلی
 طاغلرک آره سندن چکهرک کاشغره آرتوش قصبه سنه واصل اولدم، ارقاداشم
 قادر بکله برابر تورک میایوزلرندن موسی حاجی بای زاده بهاء الدین بک
 حضرتلرینک خانه سنه مسافر اولدق، قادر بک ذاتاً مشارالیهک همشیره زاده سی
 بر کنجدره. بو کون بک شاعرانه بر کون ایدی، قیزیل لباسلر کیمیه رک جانلی
 تورک بایراغی کبی او کمزده قوشوشمقده اولان یوردک کنج قیزلی، صوکره
 صاقالاری آغارش نوراتی اختیارلری، کویک چوقچلری، قادینلری، بزم
 اطرافلری صارمش سوکیلی تورک قارداشلرندن خبر صوری یورلردی؛ ایشته
 او زمان قلب بو علوی منظره نیک قارشیمسند نهایتسز طاتلی و ذوقلی خیالار
 آره سنه کومولوب کیمیدیوردی. بر طرفدن، آلر کوکسلرده اولدینی حالده
 او کمزده اکیلهن و صاف خالص سلام و آشنالقلریله روحی اوقشایان یورد
 آق صقاللرینک قارشوشنده انسان بروجده ملی ایله تزه یوردی؛ مست اولیوردی
 ایدی. قپوسنک اوکنده طور مقده اولان بهاء الدین بای، بزی کورونجه
 قولارینی آچاراق اوستمزه طوغرو کلدی، بزی قوجا قلایه رق
 قارشولادی؛ بو بک مهابتلی بر منظره ایدی؛ بن بو هیبتلی ذاتک
 اوکنده کیز یاشلریمی ضبط ایدهمدم، تورک ملتک وفاکارلغنه، مسافر
 پرورلکنه بوتون مناسیله مثال اولان بهاء الدین بای، دولو، درلو نوازشلر
 التقاتلر ایله بزی اوک ایچنه آلدی، شمدی بر اولطه به کبرمشدک استقامتله

حیقان اختیارلر، کنجدر آلاری کوکسلرنده اولدینی حالده بزم او کمزده برلره
 قدر اکیلهرک «سلامت کلکامیسز، تمییح آمانی سز» دیه حال و خاطر
 ضرور یورلردی. او زمان کندمی تورکستان جنتنده ظن ایتشدم، تورکستانک
 حیات صاف حیات پاک سعادته برر شاهد اولان قارشیمزده کی بو، نورلی سیمالره
 بزده لازمکن احترامده قصور ایتمه یور ایدک. بر مدت صوکره بهاء الدین
 بایک آمریله هپسی او کمزده دیز چوکرک اوطوردیلر، چایلر کلدی، متنوع
 میوهلر سفیره اوستنه صیرالاندی، بو یوریکیز آشارقی اولق اوزره نیم
 آچیق آلر بزه طوغرو اوزاندی، «تورک یوردندن کلکان قونوقلریمز»
 دپیه امریقی غیر قابل التقاتلر، روحنوازلقنرده بولویدیوردی...
 بوتون سؤالری، سوکیلی تورک ایللرینه طاند ایدی. بزده مقابله استانبول
 خوادنلرندن، اونلرک مزاق ایتدیکی بالقان محاربه سی وقوطاندن بحث
 ایدیور ایدک...

حضرت بهاء الدینک بارقه نشین وفاکار کوزلری حالا سهوینچ یاشلری آقیدیور
 ایدی؛ مشارالیهک و قارلی چهره سی آچیق آلی، ابریشیمی صقالی، نورلی
 یوزی، بوتون مناسیله تورکانکی تمثیل ایدیوردی... چایلر ایچیلدکن، یکلر
 یئلدکنصکره خلق بزدن مساعده آلهرق داغیلمشردی، بهاء الدین بای ده بزه
 بر استراحت اولطه سی کوستره رک چکلدی. شمدی بن یکریمی یدی کوندنبری
 کچیردیکم عذابی یورغونلرک کابوسی آلتنده ازیلکنده ایدم... هر طرفده
 بر کوشه کلک وار ایدی، ارقداشم قادر بکه بر آزیاقلمغیزی تکلیف ایتدم
 ذاتاً سهریلش اولان یتاقلره کندیمی آتیبوردم، او زمان کیجهنک
 ساعت - آله تورقه - ایکپسی ایدی...

شدتلى بىر قېتىم اورۇملىسىلە كوزلىرىمى آچىدىم، خىدىمىزە ئەمىن ايدىلدىن مېھرىم خان نامىدە بىر قاندىن بىزى صىباح نمازىنە دعوت ايدىيىسىز ايدى . . او زمان اذان محمدى، غولوى براھىراز ايله كويك آفاق نورا نورىدە طىنن ابداز مەھابىت اوليور، بو روحانى آواز ايله قىصبە خاتى اوياندىر يىليوردى . . بىدە قالىقم صاف ايمانلە بىر آبدست آلەرق قادر بىكلە جامە كىتىدك تور كىستانك بو صىباح بىر نورى، قىلبى، شوق حىيات اىلە دولدىرەش و دويقولمى قاپار تىمشى، نمازى ادادن صىكرە، جامەك قېوسى او كىنە حىقدىغ زمان عمومى بىر «السلام عليكم . . .» آوازلىقنى اور تار بىنە آلان بىر جىم غىفىر تىشكىل ايدىن موحدىن بىنلە، آيرى، آيرى كورۇدە شەككە آلدىمى آلب بوزو كوزلىرىنە سورەكە باشلايدىلەر . . بو ئىلم، بىر ئىلم ايدىكى سايىدى تورك مىللىتىك صاف ايمانلە، باك دويقوسىنە بىر، بىرھان ايدى . . . بىز تىكرار اۋە عودت ايتىشك، سىغىرە حاضر لىتىش، جاي طاقتلىرى قورولمىش بىزە انتظار اولىيە ر ايدى، قەمۋە آقى ايدىلدىكىدىكى نىكرىا بىھادىن باى - حىضرتلەرنىك اىمىرلە بىر خىصوصى آراپە حاضر لاندى، بىز كورۇر آراپە بىن و قادر بىك او طوردىق آرتوش كويىنك صاف قىلبى خلقى ايله وداغلاشەرق شەھرە يوللاندى . . .

بىر بىر مەزدە، بىزى استىقبال اىچون شەھردن كان (سەيدخان) اسمىدە بىم طانىمىدېغىم فقط قادر بىك طانىمىدېغىم بىر كىچىك دە وار ايدى، سەيدخان آق بىر تىك اوستىدە اولدىقنى خالدا آراپە بىك او كىندە بىزە رەھبىلك ايدىيوردى . . اىكى ساعىت قىندىر يول يورود كىدن صوكرە كاشغىر شەھرى كىشىف بىر سىس آلتىدە قارىشەمىزە چىقىدىمى؟ بىز شەھرە ياقىنلا دىقچە، بىيىقىق دىوارلى اولرى، دو كوتىش و بىيىقىلەش داملىرى، و صوكرە صىوالرى دوشمىش چىپىلاق سورولرى بوتون صىراپىلە كورۇنكە باشلادى . . . نەھىت (سەمىند) دىنلان بىر صوبە كىلك - بوكان تومەن دىرياسى دىپورلر - اوزرىنە آسپىلەش چوروك بىر كورۇدن بىك اندىشە ايله

بىكك، آرتاق شەھرە داخلى اولمشىدىق، اور تالقىدە فوق العادە بىر از دىجلم كورۇپ يوردى . . . آراپە بىز بو غىلبە بىك اور تەسنىدە يوش، يوش ايلرلە يوردى بىر مەدت سوكرى آراپە بى (قوجە آخوند) موسى بايقىلر سىراينە كىلدىكىمىزى خىبىر و يردى، آراپە دن اىندك كىلوب، كوروشن اللرىمىزى صىيىقوب او پەن صىصاف خلقىك آرمەسنىدە بىر سەاعىت قىندىر قىلشەدىق . . قادر بىك كاشغىر كى كىبار و نىفوزلى بىر ئالەم سەندىن اولدىقنى اىچون سى و قاندىن بىك اھالى، كىمال توغرىلە بىز بو خلقىك ارقا داشىك او كىندە ا كىليپورلر و كىندىسندىن اىتىقات بىكلە يورلدى . . بو صورتلە سەراپە داخلى اولدىق مەكر، كاشغىردە خىزى اىچانلەرە ضىراى دىرلر اىتىش، بو سىرايدە بىز اىچون حاضر لىتىش بىر او طەيە كىزدك، قادر بىك زىيارىتىلەرە مەقابىلەدە بولمىقلە مشغول ايدى . . سىرايدە رفاقەتە كاتىب مۇختار اقدىسى اسمىدە لىطىفە بى فقط ذىكى، جوال بىر تار اىچى كىنجى و بىر مەشغۇلدى شەككىدى مۇختار دن كاشغىر احوالى صى سورىيوردىم، كاشغىر كى جانلى يانورامىسى اولان، بو كىنجى سىواللار بىمى جوابىمىز پىراقەت بىر و بى اقباع ايدە بىك بىر درجەدە اىضا حائىدە بولنىيور ايدى. بىر ئىچى آقشام بويە كىچىدى، اىكىنجى آقشام ھىيىچ دە خاطر مەدن چىقماز غىرىب بىر مباحىئە آچىلدى كاشغىردە قاندىنلىق حىياتىنە مائىد واقىع اولان بىر سؤالە مۇختار شو صورتلە جواب و بىر مەشىدى: بىك اقدىسى سىزە قىيىنچە بىر جواب و بىرەيمى؟ بىن اوتوز ياشىدەم، سىكسان اىكى قاندىن آلدەم بىراقىم . . . اىشە شو جىوابىدن كاشغىردە قاندىنلىق موقىئى اكلابە بىلەن سىكز دىدى حىرت و استىغرابىمى موجب اولان بو جواب بى بىر مەدت دوشىوندىردى؛ چونكە بىن موسى الپەندىن مەنا كىحات و مفاقرىت مەشئە بىن صىور مەشىدىم، كاشغىر خانلىرىنك، بو مۇخرىم طى و تاشلىرىمىزك علمى و اجماعى حىيات اعتبارلە موقىئە بىر ئىچى آقلامقى اىستەمەشىدىم، اىشك تىخىف و غىرىبى مۇختار اقدىسى سىكسان

آزاد، خلقك محتاج اولدینی بوتون اشیال روسیهدن کلمکدهدر لایقی برخیزنه اولان کاشغرده بر دوره ابتداء حاصل اولسه، معمولاتی کندی احتیاجات کانی کلدکن ماعدا خارجهده سوق اولنور و پک فقیه اولان اکثر خلایق پاره لری خارجه چیقارمق تهاکه سندن قورتولور ایدی... شایان حیرتدرکه، کاشغرده هنوز بر اون فابریقه نی آچیلما مشدر، نوروز زاده حاجی علی افتدی ایله عمر آخوند بابک، اقتصاد چولیانای طاش آخوند اقتدی لریک پاموق فابریقه لری وارددر، روسیه تبعه سندن بر موسوی ده (سرمنند) نام محله بر کبریت فابریقه سی آچمشدر، کاشغرده بویوک و مبدول صولر موجود اولدینی ایچون شکر، ملبوسات و هر دورلو اشیا اعمالنه مخصوص فابریقه لر کشاد اولونسه بو شهر خارجه اولان احتیاجدن تماماً وارسته قالا بیلیر...

کاشغر شهرنده باشلیجه یوز اون دوت محله و یوز سکر جامع موجود اولوب بو جامع لریک بویوک (عیدگاه) مسجدی درکه بونی، کاشغریک صوک خانای اولان یعقوب بک مرحوم بنا ایتدیرمشدر، عیدگاه اسمیله اسملنن بو جامعک بولندی عجل، تورک لری هر پنجشنبه کونی بازار قوردقلری و اون بش یکریمی بیک کشینک جولانته مساعد غایت واسع بر میداندز کاشغرده معروف و مشهور اون بش مدرسه وارددر (خاناق مدرسه سی) (قازاق مدرسه سی) (آخوند حاجی مدرسه سی)، (وانلق مدرسه سی) (بهاء الدین محترم مدرسه سی)، (کنجه حاجی مدرسه سی) دورغه بک مدرسه سی، حاجی حکیم بک مدرسه سی، لای پشتاج مدرسه سی، عیدگاه مدرسه سی، اوردا آلدی مدرسه سی که، بونلرک هر برنده ایکی یوزدن دون اولماق اوزره شاکر بولمقدهدر، بو مدرسه لر هنوز داها منتظم پروگرام له صاحب

اولدقلری ایچون شاگردلر او قودقلری درس لردن لایقی وجهه استفاده ایدم مامکدهدر... دکوت فوق العاده یه صاحب بولنان کاشغر اولادلی اکر زمانک فن وصنعتی تعلیم ایلن یکی اصول مکتبلرده تربیه ایدلش اولسه لر پک آز زمان غلر قنده بویوک ثمر لر حاصل اولاجقنه شبهه یوقدر، بویوک اوروپا دارالفنونلره اون بش ییلده اکیال تحصیل ایله حیات آدمی اولمق ممکن ایکن، کاشغر مدرسه لر نده یکریمی ییل دیرسه ک چورودن اوغول لریک داها اسم لری یازمق دن عاجز بولندقلری کال تأثر له ایشیتدم، یالاخره کوز لر له کوردم... فقط هیچ انکار ایدم؛ جوال کوز لره، وسعت محاکمه یه صاحب بولنان بو زواللی تورک کنج لری بومدرسه لریک کهنه سققلری آلتنه وفکر لری زهر له یچی اصول لری آرسنه کومول دک لری و بو ایچندن چیقلماز دغدغه لی مساله بوغولدقلری خالده ینه هر زمان موجودیت لری کوستره کدن خالی دکدر لر... بو مدرسه لریک هبسی بول و ققلر ایله اداره اولمقدهدر بو واردات وقفیه ایله کاشغرده ایکی یوزدن فضلہ مکتب اداره ایدلمسک ممکن اولدینی بالحساب آکلاشله شدیر...

تاریخدن بریپراق «مکتب مذاکره لری»

کاشغره کلهلی اون بش کون اولمشدی، زیارتنه کتلره، اعاده زیارتنه باشلامشدم بر کون قادر بک آلمدن طوتارق هایندی کال، سنی کاشغریک زکیکن و نفوذلی بر ذاتی ایله ملاقات ایتدیریم، دیدی بنده اون بش کوندبری پک چوق ذوات سرایه کلوب بنله کورویشمشیدیلر، بونلرک آرسنده بو ذات ده وارمی؟ ایدی دیدم، خپ بوق، فقط بزم کپدوب کوروشمه من لازمدر ایددی؟

قادر بك كاشغر احوالى بندن داها اين بيله چكى طيبي اولديغندن بوتكليفه مطاوعت ايدرك (چارصو) نام محله ، بو ذاتك خانه سنه كيدوب اسمى همر آخوند باى اولان بو ذات ايله بش اون دقيقه قدر كوريشه رك عودت ايتشدك . . شمدى كاشغر حياتنه قارىشتمه باشلاشدم ، كنج و منور فكرلر هر كون زيارتمه كليورلر ، دردله شوب كوروش بورلردى ، بونلردن بعضلرى حال وطندن شكابت و بهضالريده نجات يوللارنى تجرى ايدى بورلردى . . يكرى كون قدر مملكتك احوال روحيه و حيات اجتماعيه سنى تحليل و تدقيق ايتدم ، جهالت قاراكلقلى آلتده نفسلرى بوغولق اوزره بولان بو قان قارداشلر ايله بك يقيندن ناسه باشلام ، عبدالقادر بك برادرىز دلالتيله نوروز زاده حاجى محمدعلى افندى به تقديم ايدلدم ، كاشغرك مدار اقتىخارى ، اوغوز خانك شرفلى بر اوغلو اولان بو ذاتك مردلكى ، منور فكرى ، وطن دوغولرى علمه ، عرفانه ، ترقياته حائد محبتلى بكايوك اميدلر و ريبوردى . . بو صروده بهاءالدين باى حضرت تارينك معاونت و همته التجا و كاشغرده بك بر مکتب آجيلما سنك تا ميني رجا ايتدم بو خصوصده لازمكلنر ايله كوروشمكه موسى اليه تويست ايله دم ؛ بو عصر مدنيتك قنلر ايله پرور شيب اولش حضرت بهاءالدين بو رجا و مهاجمتى كمال خلوص ايله قبول ايتدى . . . . بر قاج كون صكراده حاجى محمدعلى افندى ، ولى خان افندى عبدالقادر داملام حضرت تارينك ده مشاواليه بهايه كلرك شهرده بر مکتب آجيلمى ، جمعيت خيريه اسلاميه قورولمى خصوصنده همرباى ايله مذاكره ده بولمى ، رجا ايتلرى اوزرينه ، بو ذات حميتشعار همر آخوند باى بو رجا والتاسمى قبول ايتسه ، بن اونك آتسك (توزك) لرئى پاكيزله مك [*]

[*] بهزهك : آت كوروشى « پاكيزله مك : تميزله مك

خدمتندن ده چكمنزدم !! « جواب مردانه سنده بولنديقى قولاغمله دويمشدم . . بهاءالدين بايك نروت و سامانى ، املاك و عقارى همر بايدن يوز و بلنكه بيك درجه ده فضله اولدنى حالمه بر علم و عرفان اوچاغنك كاشغرده آجيلمى اونغورنده همر بايك آت خانه سنه خدمتكار اولورم ، كنى تواضعكار سوزلرى بو ذاتك قيمت و كالاتنه شهادت ايدر . . . بو مراجعه نندن بر قاج كون صكره نوروز زاده صابر آخوند ، باقى حاجى زاده امين باى ، حكيم حاجى ، اسماعيل حاجيلر ايله بهاءالدين باى برلشوب همر بايك خانه سنه كيدرلر و كنجلرك فكر و املارنى برر برر اكلاتوب وطنك ، توركللك امرى اولان بو ايشلره يعنى مکتب آچمق ، جمعيت خيريه قورمق مسئله لرينه يارديمده بولومى و بلنكه رياستى ده قبول بو بوره سنى رجا ايدرلر . . همر آخوند باى ؛ بز ، چين حكومتك تهركىسى آلتده بز بن بو كنى ايشلره باش اولق جسارتنده بولونامام ، كنى صوئوق بر فكر بيان ايدر . . بهاءالدين باى ؛ بن والى - [والى به طوطاى ديورلر] و پوليس مديرى ايله كوروشدم ، خركانكزده سر بستسكز ، حكومتك منافع سياسيه سنى و آسائش عموميه يي اخلال ايتيه جك هر درلو خركانده حر سكرز باخصوص اوقومه ، اوقوتنه ايشلرنده حكومت سزله مكن اولدنى قدر معاونت ده دخى بولونور ، « جوانى آلم ، حكومت جهنندن امين اولوكز . . دبرسه ده همرباى ينه افاده اوله سنى تكرار ايدر . . بوخير خواه هيئت محترمه ما يوسيت ايله عودت ايدر ، بوندن صكره بهاءالدين باى بر قاج دفعلر ده مسئله نك جديتى ، علوم و معارف بناسنك شهرده قورولمى ضرورتى همر بايه اكلاتير ايسه ، موسى اليه قولاق و يرمن . . ناچار شهردن ايمدن كس - هر ك مدنيت حاضره ايله علاقه فن و علم ايشلرله طائيشمعه عصي بر طرفدار اولان

بهاءالدين باي حضرتلري ايله نفس شهره آچيلمسي بيوك فائدهلر قازانديره حق اولان بو مكتبه عمر بلك رغبتسزلكنى كورونجه (دارالمعلمين اتحاد) ك (آرتوش) نام قصبه كشادينه قرار ويردك ؛ و برنجشبه كوني آرتوشه حركت ايتدك مکتبک محتاج اولداني آلات وادوات تدریسیه بی حاضرلامقده ایکن عبدالقادر داملا اقدی بزه مکتبک شهرده آچیللمنه عمر بلك موافقت ایتدیكنی متضمن بر مکتوب كوندرمشدی ؛ بو مکتوبده هر حالده شهره كلمه مزى اخطار ایدیور ایدی . بهاءالدين باي ايله بن بو مسئله دن چوق ممنون اوله رق همان شهره عودت ایتدك . چونكه شهر مركز اولمق اعتباريله اوراده آچيله حق مکتبک ده افضله موقیتلی اولاجغنی دوشونبور ایدك . شهره كلدك ؛ فقط ینه افكار مشوش ایدی . آلتی کون برمنوال مذا کره مباحثلر ايله وقت كچدی ، آرتق عمر آخوند بلك بو خصوصده کی جسامتسزلكنه قطعياً آمین اولوب اولکی قرار مزى اجرا مقصده بيله تکرار (آرتوشه) حرکت ایتدك .

(آرتوش) ده جمعیت اسلامیه نك قورولمسی

و

دارالمعلمین اتحادك كشادی

رومی سنه ۱۳۳۰ شهر نيسانك آلتنجی كونی (آرتوش) ده دارالمعلمین اتحادك كشاد ایديله چكى وعینی كونده جمعیت اسلامیه نك قورولمسی یوردلره اعلان ایدلن اولدیلر ان اطرافدن كان خاتق و یورد آق صبهالدری (آلساق) ده مکتبک بولدینی « شیخ خدیب الدین العجمی » مزاری

حولیسندله طویلالمشردی ، مکتبک دوام و بقای جمعیت خیریه اسلامیه نك بر آن اول وجوده کتیرلسنه وابسته بولونیوردی ؛ بو نقطه نظر دن ، محترم موسی ایف زاوه میلیوز بهاءالدين باي حضرتلرینك غیرت ملیه می سوقيله جمعیتک بوتون پروگراملری ، دفتری ، اصلی نظامنامه سی ، حاضرلائش ایدی ، بوم مذکورده قاضی رئیس (داخلالالی) حاجی اسلام داملام ، مقتدر کاشغر طالمربدن (بی ساق) بی محمود داملام ، (مشهدلی) فضیلتما ب عبدالقادر داملام اقدیه پلرده مکتب بناسنه تشریف بویورمشلردی ، اولاً ؛ جمعیتک اون آلتی ماده لك نظامنامه سی ، بو ذوات مقتدره نك حضورنده اوقوندی و مادهلر برر بر نظر تدقیقندن کچیرلر کد نصکره آرای عمومیه ايله عیناً قبوله قرار ویرلدی جمعیتک تشکیلی شرقه دارالمعلمین اتحاد بناسنده تورکستان پلاولری یئیلدی ، قوربانلر کسپلرک ، تورک قومنك سعادت و نجاتی خصوصنده قاضی رئیس حضرتلری طرفندن بلنغ ، مؤثر دعالر اوقونورق ، او کون جمعیت خیریه لر ايله ایلک دفعه اوله رق کاشغرده اساسلی اصول جدید تملی آیلدی ، ساعت اونیرم طوضرو بهاءالدين باي حضرتلرینك ایراد بویوردقلری یورکلری دلیمی تأثیرلی و بوکونکی احوال مؤلمه بی مصور آتشین لطقنی متعاقب خلق یوردلرینه داغیلدی ، همت بها ايله مکتبک تشکیلاتی بر ، ایکی کون طرفنده اکیال ایدیلرک تدریساته باشلانیلدی ، هر یورددن اون قدر غریب و بی کس مسلمان اولادی طویلانارق محاناً و لیلی دارالمعلمین اتحاده قبول ایدیلدی ؛ یالکتر بونلرک ایکی سنه تحصیلمدن ، اصول تعلیم و تربیه دن صدو کرا مجبوراً ایکی سنه یوردلرده معلمک ایتلری شرط ایدی . . . . بو صورتله کنج و ذکی تورک اوغوللری اصول جدید اوزره تعلیم و تربیه باشلامشدم مکتبک آچیلدیه قارشو طوران مخالفلرک هر طرفده بوکستندکاری قیلن و قائله

صدالربنه قولاق ویزمه یوردیم هر قافان بر دومان، هر آغز دن بر صدای فراب
 یوکسه لیوردی، اصول جدید حرام، بهاء الدین بای بویله مکروه و مردود
 قاعده یی کاشغره القا ایتدی، اسلامیت قاعده لرینه اویمایان بر طاقم اصولاره
 بویون ا کدی! ... کبی سفسطلر صاحیبیورلر ایدی، بو آواز اعتراض
 شهرده بوتون شدت و قوتیله دوام ایدیور ایدی، فقط شهر کنجلیر االه
 حق، طوغری یول حریمی ایچون مکتب و جمعینه زی و بو آچدیغیمز یکی یول
 بوتون وارقلریله مدافعه ده قصور ایتمه یورلردی. نهایت بو کزیده
 اوغلارده غلیانه کلرک، عمر ییدن مریوطیت ایپلرینی قویاردیلر. شهرده ده
 بر جمعیت اسلامییه قورولمسنه و (آرتوش) جمعیتی پروغرامیک عیناً قبول
 و تطبیقنه قرار ویردیلر. عیدکاه اوکنده و (یاقال چاق مزار) نام محله ده
 اشبو جمعیت خیریه تک قورولمسنه قرار قطعی ویرلرک بر جمعه کونی مراسم
 کتساد اجرا ایلدی. بو خصوصه اک جدی رول اوینایان نوروز زاده
 حاجی علی افندی ایدی بو کنجلره فضلادن عبدالقادر داملام حضرتلرینک
 ارشادات طلمانه لریده انضمام ایله یوردی، بو صرعه ده، بوتون کاشغره محیطنده
 بر تعلیمات جمعیت کوپورمش، هر روحده هر قلبده مایه حماسه قابارمش ایدی،
 کومه، کومه کاشغره وطن پرورانی جمعیت مذ کوزه بناسنه کلپور، بر
 مقدار اغانه ایله قید اولئیور ایدی. رئیس حاجی علی افندینک مؤثر
 نطقلری کوندن کونه اعضالرک تکثیرینه بادی اولئیوردی. صرف
 عبدالرحیم آخوند، صدیق آخوند ابوالحسن حاجی زاده محمود آخوند،
 کریم آخوند، عبدالکریم خان، یوسف آخوند بای، قاهر آخوند نوروز
 زاده احمد آخوند، سید هاجم زاده، نور هاجم یوسف آخوند و ده
 بونلر کبی دوغوسو پارلاق کنجلر بو جمعیتک فداکار خادملری ایدیلر. . .

دارالمعلمین اتحاد خصوصه مننده بهتانلر

وأساس سر فتوالر ..

سلیم آخوند نامنده بره نلا افندی، کاشغره کلدیکم کوندنبرو بتون دینی
 وملی تشبثلره قارشو طور یور، اصول جدید جیلر الملهی طانیازلر، دینه
 اعتقادلری یوقدر. احکام شریعتیه رعایت ایتزلر. . . کبی برطاقم بهتانلرله زوالی
 ملکیتک آفاقنده بر باقوش کبی اوتویوردی. . . بو اغوالره باشلیجه سبب
 دارالمعلمین اتحادک کتسادنده، بهاء الدین بایک سلیم آخوند منلایه صورت
 مخصوصه ده برهدیه «رشوت» ویرماسی مسئله سی ایش. . . .
 دارالمعلمینی تأسیس ایده لی ایکی آی قدر بر زمان اولمشدی، طلبه لر
 آره سننده یکریمی یاشنی تجاوز ایدن اوغلارده وار ایدی بونلر دن محمود اسمنده
 بر افندی تاریخ و جغرافیا او قومق حرام ایش، بو خصوصه دائر منلا سلیم
 بر قنوی جیقارمش، خالق نظر نفریننده یاشار اولدق. . . یوردیمزده آجیق
 بر آینه کزده یورز، دییه سوزشلی یرلسان ایله طلبه نامه مراجسته
 و لندی، مکتبک دها هنوز لایقی و جهله بیلدیز لاندینی بر زمانده طلبه
 آره سننده بویله تزویر آنک شیوعی خوش دکلدی. مکتبیمزک پروغرامندن
 باحث، واحکام جلیله اسلامییه بویوروغلرینه هر کس دن فضله مطیع و حرمتکار
 اولدیمزده دائر مومی ایله سلیم آخونده اطرافلی بر مکتوب یازارق داملامک
 وساطتته مراجعت ایتشدم. ایکی کون صکره مسلکیمزک ایضاحی ضممنده شهر
 جمعیت اسلامییه مرکزنده بروعظ ایتکلکم ایچون دعوت ایدلشدم، آرقداشم
 قادر بک ایله جمعه کونی جمعیت اسلامییه مرکزینه کیتدک. اوراده بر جوق خاق
 وار ایدی بر منلا افندی ایسه دونوق بر آواز ایله احکام شریعتندن بحث

ایدیوردی؛ اون دقیقه قدر دوام ایدن بو طوئامق سوزلره نهایت وریلنجه کرسی به بن چیقمشدم، اصول جدید، و کاشغریک بو کوتکی حالی یکی کون یعنی زمانلا شفق مسئله لرندن باحت اوج اساس اوزرینه ایضا حاندیه بولونقدن لکیره کرسی دن ایندم، بو منلا اقدی ینه سوزه باشلادی، بو دفعه بکا ترجمانلق ایدیوردی، سوزلرمک بک طوغرو اولدیغنی خلقه آکلامه چالیشیوردی؛ نعلقاری متعاقب مهال دین بای حضرتلری ده مرکزی تشریف بویورمشلری، حضرت بها ایله بر مدت کوروشدکن لکیره، قادر بک ایله، آیاهه قالدق حصاردن مساعده آلارق طیشارویه چیققدق، بزنی تشییع ایچون قویه قدر برابر کن عبدالقادر داملا حضرتلری: اقدم بوملا اقدی، سلیم اخوندور، دیدی، بن بوسیمایی برنجی دفعه اولارق کورسیوردم. او کون مرکزده کی جریان احوال، شهرک ایچنه یاییلمش و باحصه بزم مکتب اقدیلرینی نمون ایتشدی، کیجه مکتب سالوننده عموم طلبه لره احوالی ایضاح و عینی وادیده دینی، وطنی سوزلر سویله دکن لکیره بتاقحاته لریمزه چکلمشددک.

بو وقوعاندن صکراینه اصحاب تمصب و باحصه قفای قوردلی بش آلتی ملا اقدی راحت طورمه دیلر؛ بونلر حقمزد، مسلکمزد، سویله مه دک سوز براقادیلر، فقط بونی اساسی هجوملره مقابله به تنزل ایتمه رک، ایشمه وظیفه مزه، ظاهمه دوام ایتدک، شهر کنجاری بزم وکیل مدافع لر من کی غیا بزمده غرضکارلره قارشی متین و جدی وضعیتلر آلییورلر، بولمی و شخصنی مدافعه ایله بوردی. بو کنجاریک باشانی نوروز زاده حاجی علی اقدی، صلابت و منازت اخلاقه به صاحب اولان بو کچ، کاشغری محیطنده یکی حیاتی بون وارانی ایله

مدافعه ایدیوردی، بعضی مفسدلرک باشنده بر مشته حق اولارق باطلا بوردی حاجی علی جسماً ضعیف فقط روحاً بک یوکسک بز کنجدر، کنندیسنده تشبث شخصی، منافات فکر، صلابت دینی، محبت وطنیه غیرت ملیه کی ممتاز خصیلتلر موجود اولدیغندن حق یوانی مدافعه دن هیچ بروقت کیرو قالمایور و قورقه بوردی. بو ذاتک محیطنده یاشایان بش، اون کنج ده وار ایدی که اولورده حاجی علی کی اصول جدید، و شخصمه واقع اولان تجاوزلره بتون وارلقریله مدافعه بولینیوردی. بو صورتله آردهن آلتی آی بک دغدغه ملی چکمشدی، آرتیق بویکرنج تعصبه قارشی بر آزمداغه ایتک لازم کلیوردی قربان بایرامنک دردنجی کونی (جاهل پدر قاتل اوغول) نامیله ترتیب و طلبه لرمه تعلیم ایتدیکم بر پیسه سی موقع تماشایه قوبغنی جمعیت اعضا لریله قرارلاشیدیرمش ایدک. جمعیت قراریه، خلقه بر ایکی کون اول دعوتناملر یازارق کوندردم، کاشغری محیطنده ایلك دفعه واقع اولان شوتشبت خاتی هیجان و مراقه سوق ایتش ایدی، ده بر کون اول دعوتلیر مکتب بناسمه دولمشدی، تلاش و هیجان ایله معین وقته انتظار ایله بوردی آبی تمصب اولان ملا اقدیلری ده بو تیاریویه دعوت ایتشدم، یوم مذکورده قاضی رئیس حاجی اسلام داملا حضرتلری بده تشریف بیورمشلری، ترتیبی و کنیش بر محل بولونادینی ایچون مقدما مسجد ایکن بالاخره مکتب انجان ایدیان بر بنایه اویونی تمیل ایدن پرده لری قورمشدم و بوراده اویونک حجاز اولان بختنی خلقک حضورنده قاضی رئیس اقدی ده بیان بیورمشلری، تعیین ایتلن وقت حلول ایدنجه طلبه لرم ملی غزللر ترنم ایدرک صحنه یه کلدیلر بومنظره بی کورمک ایچون خلق بر برنی بیقیور، یکدیگری باصوب ایلری بورومک ایسته بوردی؛ طلبه لرم وظیفه لری هیچ امید ایتدیکم بر مهارته ایتدیلر

چو چوق بابالری و اصحاب ادراك بو كوندن بمنون قالارق طاغیله مشاردی . فقط تعصب اصحابی صورت مسئله سنی یازماق لرینه دولابوب خلقی غایانه کتیرمک مقصدیله یازارلده دولاشیبور ، استانبولی افندی مسجده صورت اصممش بهتانلری کاشغر آفاغه یاییورلردی . . بو مسئله نك ظهورینه سبب سلیم ملا افندی ایله اونك بر قاج فاسد شریکی ایدی . . خلاصه هر طرف بو دیدی قودیلده دولمشدی بن بر صورت مسئله سنك افکار عمومیه ده بو قدر آچی بر تاثیر حاصل ایده چکی ظن ایتمه مشدم ، بو اغوا آنك اوکی آلمق و خلقی حقیقت حالدن خبردار ایتك ایچون علمایی بو خصوصیه آچیق مباحثه دعوت ایتدم ، قاضی رئیس حضرتلرینه ، عبدالقادر داملا افندی به ، محمود آخوند داملامه سلیم آخوند ملایه ودها بهض اصحاب غلمه مکتوبلر یازارقی مکتبک بولوندینی ارتوشه کلاملرینی رجا ایتدم . . بر کون صوکره دعوت اجابت ایدن بو کاشغر طلملریله قارشى قارشى به کاروب سوزله شه جکمدن يك بمنون ایدم . بو ذاتلر بهاءالدین بای حضرتلرینك خانه حنه مسافر اولمشاردی . صباح اولدی بونلر ایله کوروشمک اوزره مذکور خانه به کیتدیکم زمان اسلام داملام ایله ، محمود آخوند داملام و بزم حقیقی دوستمن طاشکندلی شاعر شیرین ظریف فریدقاری افندی و امین حاجی افندیلر ، خانه نك قوسوی اوکنده کی بر میدانلقده او طور مشاردی . . بو ذواتک آره سنده سلیم منلای کوره مدیکم ایچون متأثر اولمشدم . قاضی رئیس ورفقاسی ایله کوروشدکن صکره بو ذاتی صوردم ، شهره عودت ایتدی دیدیلر . طار قلیلی طار معلوماتلی ، علمی مفقود ، جهلی طالب اولان بوملایک شهره قاجوب کیتیمی عجزینه عطف ایتدم ، ظریف فرید افندی ایله سره مندی امین حاجی افندی نیم اوراده بولمقلمنی معقول آورمداکر بدن اولسه کرک که مکتبه عودت ایتمک کیم ایچون

اصرار ایتدیله اساساً بهاءالدین بای ده اوراده بر کورولتو چیقمنی آرزو ایتمه یوردی . زمان نازک اولدینی ایچون حقی ده وار ایدی . . . ساعت سکره طوغری یوردلردن کان باشلیقلر ، آق صقاللر واوراده موجود عالمردن بعضاری اجتماع ایله ، صورتک حراملغندن و مکتبک شریعتیه موافق اولمدا یغندن بحث ایلدیلر ، یوش قنارک هپسی درمه چاتمه غرضسکار فکرلرینی اورته به صاحبورلردی . . .

منلا مکتبه او قونان کتابلرده صورت وار چوققلر نماز قیلما یورلر . الیرینی باشنه کوتوزوب سلام و بریورلر . حرکات بدنیه کی فضل و بزه کرک اولیان . . . شیلری اجرا ایدیورلر . حساب جغرافیا علملری او قوبورلر . ایستنه مکتب و معلملر بو قباحتلر ایله . . . اتمام و مطلقاً بو مکتبک قیادیلنسنده اصرار اولدیورمش . . . بو هجوملره قاضی رئیس حضرتلری سکوت ایدیور ، افکارک غلیانندن قورقوب بی طرفلق کو صترمک ایسته یور . فقط محمود آخوند داملام ایله عبدالقادر داملام افندیلر قارا کلک کیجه لرده چاقان شمشک کی کوزل و معنالی مدافعلریله سوندرمک ایسته نیلن بو چراغ معارفی پارلامنه چالیشیوردی . فقط سوزلری تأثیرسنز قالیور ، و نهایت یوردلردن اولجه ویریلن چوققلرک مکتبدن آلمسنده جاهل خلق اصرار ایدیوردی ذاتاً چوققلر بر کون اول مکتبدن قاجیرلش یالکتر اون بش قدر شهر چوققلری قالمشاردی .

اوکون بر چوق کورولتیلردن صکره خلقک دغیلدینی و جمعیت خیره اسلامیه نك بوزولمنی مکتبک بیقیلمسنی الزام ایدن (قایراق) و (داخللا) یوردلردن ماعداتی ، بش یوردک متفقاً جمعیتی بوزمه چوققلری و یالکتر محصلک اختیارای اولمنی آرزو ایتدکارینی بیان ایله اظهار حمت ایلدکارینی

محمود قاملام ایله انشته بی جمعیت اعضا لرندن نیاز حاجتک اوغلمه کله رک خبر
 ویرمه لرندن آکلامشدم . بن بو وقوعادن هیچ ده متأر دکلام ، چونکه
 (اصول جدید) مسئله سنک تورکستان روسی ده تولید ایتدیکی آجی وقوعانی
 وینچاراده بر قاج آی اول وقوعه کن مناقشه لر دن برچوق جدید جیلرک ا .
 اودونلر ، ظالم بیجا قتلر اوکنده قولدیغنی دوشوندکجه بومسئله بی بک خفیف
 بناء علیه اهمیتسز بولویوردم . مکتب بوزولدی ، یوردلر دن ، چوققاری آدیله
 دییه متأر اولماشدم !! فقط بوحال ، ملت بابایی بهاء الدین بای حضرتلری
 آلساق یوردی آق صقالی ، صاف و پاک وجدانی عبدالقادر حاجی می جمعیت
 اسلامیه مرضی وکاتب غیوری ذوالنون آخوندی و یونلر کی بش ، اون
 اصحاب حقی دلگیر ایشدی ، مومی الیم همان او اقسام فوق الساده بر اجتماع
 عقیده مکتبک قایدی ایچون یکیدن یورد چوققاری بک طوبلانسنه و بو
 خصوصه داها فضله غیرت اظهار ایدلسنن قرار ویرمشلردی ، ایتسی کون
 یوردلره اعلانلر کوندرلدی ، و هر طرفه اجرا ایدیلن وعظونصحتلرک تأثیر ایلدی
 ایکی کون ظرفنده آلتش طلبه قید ایدلدی . کافی السابق تدریسه باشلایلدی
 مکتبک کال موفقیتله اجرا ایدیلن بو ایکنجی تشکیلاتی چکمه یین وحسد
 ایدن بعض بدما یلر بودغه مسئله بی داها بشقه برشکلده حکومته خبر ویرمشلر ،
 بهاء الدین بابک عصیان مقصدیله عسکر حاضر مقدمه اولدیغنی والی همومی به اخبار
 ایشلردی . . بر کون پولیس مدیر همومیس ، محترم بهاء الدین بای جعفر برقی
 یوردلده عسکری تعلیملر یاپلمقده و مکتب تقابلی آلتنده سیاسی ایشلر
 کورولمکده اولدیغنی بو حاللرک آبی نتیجه ویره میاجکی احمد کمالک یوردلر
 چیقارلسنی سوبله بی بهاء الدین بای بوبله قوری صیتی یایردیلره یا بوج بر اقلان
 دایا لسنلر دن اولمادیغنی ایچون مقابله ، «تورک ایله چین حکومتک هم حیرون

اولمادیغنی بیان ایله ، بر تورک بوراده چالشمسندن نه حاصل اولایلور ؟
 دیش ، باخصوص اون دوت ، اون بش باشلرنده بولنان الی ، آلتش چوقق
 ایله لرنندن حکومت آلتیغنی ظن ایدلرک اندیشه به ، دوشن بر حکومتک اطرافده کی
 اذری حکومتلر دن بو قوجه تورکستانی ناصل محافظه ایدله بیله جکی دوشونمیشله
 ایچون بوسوزلر یکزله بزه بر صلاحیت ویرمش اولیورسکنر . پایدیغنی ایشلر
 میدانده ، احمد کمال ایسه نیم تحت حمایتده و کفالتده بر ذاندوره هر حال
 وحرکتلندن بن مشولم ا بزه ، جهالتدن اوصاندق ، بومهلک مرضک دفعی ایچون
 چالشیورزه ، اکرمز بوکامانع اولوق ایستورسه کز یورد مزه رسماً مأمور
 کوندر بر ، ایشلر ییزی طور دیره بیلرسکنر فقط ظن ایتم که ، هیچ بر حکومت
 تبعه سنک جاهل و نادان قلمسنی آرزو ایتز ، حتی بو خصوصه بزه معلومی
 اولخه وعدده بیورمش ایدیکز . شیمدی ایسه ، بر قاج طینی بوزوق جاسلرک
 اصلسز اخبار بنه قولاق و اهمیت و یروپ بو وعده یکزدن نکول ایتدیکی کیزی
 ایله ایدیورسکنر ، چوق آسفف ایدرم . . . دیرم حکومت ناه ا بزه .
 سنندن چیقار . آرو دن دوت بش کون کچتجه (شن) یعنی پولیس مدیری
 (شکو دالوایی) بهاء الدین بای جعفر برقی ، نتیجه تحقیقانه بوسوزلرک
 اصلی و اساسی اولدیغنی ، او قومه و اوقومه ایشلر نده البتده حکومتک
 مظاهره کوستره جکی بیان ایله آئیده کی آتی ماده ک امتیازی ده
 اعطایلر . . .

«صورت امتیاز»

(چین نساندن ترکیبه ترجمه اولفشدن)

ماده

- ۱ آرتوش قصبه سنده کی بتون مکتبلرک صورت اداره سنه، میلیونز بهاءالدين باي موسی بايف مأمور و ماؤوندور. اشبو مکتبلر حکومتک رخصت و سمیه سنی حائزدر.
- ۲ مذکور مکتبلرک سیاسی مسئلهلر ایله علاقه دار اولماسی شرطدر مکتبلر یالکز اوقومه، اوقومه اساسی اوزرینه قورولمشدر.
- ۳ اشبو مکتبلر (یورد) خزینه سیله جماعت وارداتیه اداره اولوزره هیئت اداره حکومتدن نقدی بر معاونت طلب ایده من!
- ۴ بهاءالدين باي، یورد (بيت المال) لزینه یعنی (ساک) لره آ شلق عشر بطور ایلمغه، ماؤوندور! بوکا هیچ بر شیخص مداخله ایده من، مشار ایله یوردک اقتدار مالیسی نسبتده هر درلو علمی حرکاتده سر ایستدر.
- ۵ آرتوش یوردینه خارج مملکت افراددن بر معلم، بر دو قنور کتیرمک و خسته خانه بنا قیلیم خصوصنده بهاءالدين بابک حکومته وقوعبولان مراجعتی تصویب ایلمش و بونک کی عامه نك فائده سنه عاند خیرلی ایشلرک حصوله کتیرلمی خصوصنده موسی ایله صلاحیت کامله اعطا اولمشدر.
- ۶ اشبو امتیازی، بن کاشغر پولیس و امنیت مدیر عمومیسی (شودالوی) بهاءالدين بايه اعطا ایلدم و مهر می باصدم. ۱۳۳۲ عربی شوال ۱۰ کاشغر پولیس مدیر عمومیسی

شیرالزی

غرضکارلرک روحی بو امتیازله آریدی، چونکه الله هر زمان طوغری بولده. یوروینلر ایله برابردر!! امکز، عنعنوی حیاتی سونمک اوزره بولتان تورک اولادلرخی ضیالاندر مقدن باشقه برشی اولدینی ایچون اوکزه چیقان بتون هوانی زیر وزیر ایدیپور؛ بولزده کنیش خطوه لر ایله ایبلره بور ایدک بو امتیازی ألمزه آنچه اکتباق قصبه سنده کی مکتبلره بر راسم و پرده رک تشکیلاتی ده سربست بر بحرایه قویدم، نور معارف، منبع العرفان، هوی بايفر مکتبی، ترقی مکتبی، نجم هلال مکتبی، حیت مکتبی «لوحلری قبولره تعلیق ایندم، مذکور مکتبلری اصول جدید تربیاتیله اداره به باشلام آرق نه حکومتدن ونده اطرافدن مداخله و سوز یوق ابدی، آرتوش خلقی ایله بر قسم شهر خلقنک، کوندن کونه معارفه عاند محبت و حیاتی آرتیپور، او بر قاج قاره جاهل ملا افندیلرک وارلقلری خاک مذله سقوط ایدیپوردی شتا پروغراف» ایله افکار عامه یی تنویر ضمننده باصدیقم (بو یوک دین) رساله سی و اوکا الضمام ایدن بیان نامه، خطابنامه لر دوت بش کونده بر خلقه داغید ایلیپور، و بونلرک یک چوق فوایدی کوریلپوردی، بو خصوصده طاشکنند اشرفاقتدن شاعر محترم ظریف فرید قاری الفیدی حضرتلرینک سبقت ایدن عالی جنابانه خنده تلرینی کمال افخثارله بوراده یاد و تذکار ایله نوم ده شمدی براده دارالمعلمینک مساک و پروغرافنی واضحا اعلان ایتمک مسئله سی قالمشیدی؛ دین اسلامک احکام جلیله و منیفه سی و بو یوک تورکلیک عنعنات تاریخیه و قدسیه سی اطفال مسلمینه تعلیم و تلقیندن باشقه هر ضمن اولدینقنی ده بر بیاننامه ایله خلقه آکلاندق... آرتیق محیطده بر دووه سنکونه کیزمش هر کسک نظری آرتوش (دارالمعلمین انجماد) ینک یقشد بر چکی طلبلره دیکله یشدی یالکز بومره ده شایان تأسف بر رقعہ نظم ووز المهدی

ایچه شهر جمعیت اسلامیہ سنک غرضکارلک بالخاصہ عمر آخوند بابک اغواآت
و تشویقانتہ قارشو مدافعتہ موجودیت ایدہ مامسئ، و حکومنتک شدتلی بر امری
ایله قاپادیلوب قابوسنک مہر لئمسیدرہ.

شہر جمعیت اسلامیہ سنک قاپادیلسنہ سبب بایلر و بعض نیق و اعتقادی بوزوق
ظالمر دیمشدک . . . موت کاشغر بایلرندہ ملیت و مدنیت دوینغوسی مان یوق
دیمکدر، بونلرک قلبلری نفسانیت، حس حسد، نفاق و شفاق ایله قرادمش
و قاورولمشدر! بونلرک املی بوتون نورک اوغولاری فقیر و ضرورت طوفانلری
ایچندہ بوغولسون، و بوتون بر مملکت خلقی بو انصافسزلرک شخصی فائدہ لرینہ
قوربان اولسون، یالکز کندیلری قالسون!!

ایشته بو واهی امیدلر ایله قافلاری شیشیرمش اولان قافلار (بونلرہ مشہور
جماعت و ملت خادملرندن موسی بایف زادہلر داخل دکادر) روسلرک
چنیلرک حسن نظرلری قازانق ایچون یوزلرجه لیرا صرقتدن چکینمزلر، فقط
تورک - مسلمان اوغللرینک سفالت و جہالت کردابندن خلاصی بولندہ ایسہ
بر پارہینی صرف ایتمکدن تیزہرلر . . . عمر بای، روسی قونسلوسنہ بر ضیافت
دورہک ایچون مطلقا بشیوز آلتون روبہ لک شانینایا و انواع مسکرات صرف
ایدرہ والی ایله مناسبت پیدا ایتمک بولندہ بیک روبہ لک آلتون ساعت وینہ
بیکلرجه روبہ لہ ماک اولان ہدیہلر قدیمندن کیر و قالمزلر! بوہ ناستبنتک
قیچہ ہی عمر بایہ نہ قازاندیر بیور؟ ایشته بر مسئلہ کہ جدآ السانک پورہ کمی
قادر مملکت دہ یکی حیات، قوطلو کون فکزلری طاراق ایچون چالیشان
بر قسم ضیالی کنجلری آورد پرمق، حبس ایتمک . . . ہر قسم بالان

ویاکاش سوزلری والی بہ دیکتہ مک . . . بو زواللی غافل بایلر، ہیچ دہ دوشوہ
نیورلر کہ بو قانی ظالمن کلوب کچمش بو قدر قوی الشکیمہ حکمدارلر بیسہ
میلدو نزلرہ سلاحلرہ مقرر اولدقلری خالدہ ینہ استبدادلرینی دوام ایتمدیرہ -
مامشلر، و بو ملی جریانلری دور دیرمہ موق اولامامشلردہ . بو حس ملی
بو پاک دوینغو ہانکی مملکتندہ دوغندی ایسہ بیومش، ہانکی قلبہ کیردی
ایسہ هوای حربتلہ بسلہ مش، ہانکی دماغہ برلشمش ایسہ تربیہ و تائیری
اجرا ایتمشدہ.

کاشغرک منور کنجلری بر امل خالص ایلہ یوردی جہالت بلاسنندن
قور تارہ، چالیشدقجہ بایلر بو دوینغولی کنجلرہ بر دشمن دین کوزیلہ
باقیورلردی. حالبوکہ درت دروازہ دہ - آلمہ قہولری دیمکدر - عمر بابک
حکم حاجی نک، احمد جانجرتلرک سرایلری فاحشلرہ ماوا اولمش ایدی کنجلر
ملی مکتبلر آجوب افکار ماق، اولاد وطنی تربیہ چالیشدقجہ بو بایلر
سرایلرندہ فاحشلرک چوخالسنہ چالیشیوردی . ہر بر سرای اوطلہ سنندن
آلدقلری بش غروش آیلہ مقابل ملتک پیشانہ ناموسنی لیکدار ایتمکدن
چکنمہ یورلر. و بو کبی سفلی منفعتلردن محروم فالبرز قورقوسیلہ انتہاہ ملتہ
بو مروق و یقوب قارشی طور بیورلردی، ہیچ شہہ یوق کہ بر کون بوخام قکرلر
بو قولہ حق، وکلہ جک زمان تاریخک محیفہ لری اوستندہ وبلکہ اولادلرینک
کوزلری اوکندہ دائمی بر یاد نقرین ایلہ یاشایاجقلردہ.

تورکستانلی افندیلرک استانبولدن عودتلری

درت بش آیدنری بکا صادقانہ خدمت ایتمکدہ اولان عبدالقاریم، بہلولدین
بای حضرتلرینک (اوش) دن بر مکتوب آلدیقنی و مذکور مکتوبدہ آتی سنہ

اول تحصیل ایتمک اوزره استانبوله کوندریلان افندیلرک محاربه مناسبتیه
 عودت ایتمش اولدقلرینی خبر ویردی . . بوخبردن چوق ممنون اولمشدم . هان
 بهاءالدین بایک یانسه کیده رک مسئله بی صوردم : وضو بیدر، بر، ایکی کونه قدر
 کله لرینی امید ایدهرم . . جوابنده بولوندی؛ مشارالیه ایله برقاچ ساعت ملاقاتدن
 صکرا تکرار مکتبه عودت ایتمدم ! بهاءالدین بایده او کون شهره عودت
 ایتمشدی . . بن او کون طبع ایدیه جک بعض اوراقک کوزدن کچیریله سینه
 مشغول اولدم بو مشغولیت ایله ساعت کیجه تک بری اولمشدی؛ بو صروده
 او طه مک قهوسی شدتله آچیلدی و پرتلاش ایجری به بر آدم کیره رک: طورسون
 کلدی، (بایک) اونددر، مزه انتظار ایدیورلر دیدی؛ درت بش ساعت
 اول (اوش) ده اولدقلرینی خبر آلدیغمز افندیلرک شیمدی کاشغره کلاسکاری
 آکلاشیلدی، ائمه کی اوراقی ذکی طلبه مدن م . طلعت افندی به
 براقه رق طورسون افندی بک مسافر اولدینی خانه تیتدم . طورسون افندی
 اطرافنی صاران یورد خلقنه استانبول حوادتلری ویرمکه ایدی . او طه دن
 ایجری کیردم، بو کتیج ایله کوریشدک . . طورسون افندی ایله استانبولدن
 آز چوق معارفه من وار ایدی . یوردمک اخوانندن، و احوال طلندن کورو-
 شو لکه باشلایلیدی . اطرافزده کی بیوک روحلی تورکار، تورکیه حوادتلرینی
 جان قولاغیله دیکله یورلردی . . او کیجه ساعت درده قدر کوروشولدی .
 طورسون افندی اصلاً آلساق یوردی اولادندن اولدینی ایچون دیکر
 بش آرقداشینی شهرده براقه رق آلساقه یالکز کلشیدی . ایرنسی کون
 علی الصباح رفاقتلرنده قادر بک اولدینی حالده قولجیلی دوقنور مسعود صبری
 بک قارداشم، عبدالرحمن شادی، حسن، احمد نجابی، طورسون، کامل بدری
 بکلر ده کلشیلدی . بن بو افندیلرک کلسنی برفال خیر تلی ایلوردم . چونتکه

یالکز لقدن بک صیقلمش، ایشلرک تمب واضیق آلتنده بوکلمق درج لرینه
 کلشدم . بویه مهم بر زمانده بو آرقداشلرک ورودی، قازا کلق کیجه لرده
 بالطرایان چولیان کبی قلبی یارلامش، موجودیتی تازه لشمسدی . . مسعود
 صبری بی استانبولدن بک ای طانیزدم کندیسی پارلاق دویغولو، متین قلبی
 جوال فیکرلی بر کنج دوقنوردر . بهاءالدین بایک (شودالوییدن) دوقنور
 کتیرمک اوزره آلمش اولدینی رخصت ایله مسعود بکک کاشغره کلسی عیفی
 اصابت اولمشدی . او کونی بک مسعود کچردک، بتون آلساق مکتبلرینی
 دولاشدق و افندیلری برر برر مکتبلره تقدیم ایتمشدک . . موخی الهم
 ایرنسی کوندن اعتباراً وظیفه به باشلایه جقلرینی وطن لرینه خدمت مقصدیه
 کاتکلرینی سوبلدیلر . بن بو پارلاق دویغولردن بک ممنون اولمشدم . بوندن
 صکره ایشلریمزک دها اساسلی بر شکه کیره جکندن امین اولدم . .
 ینه بو صرهرده، تورکیه اولادندن بش افندی بک شهره کلدیکی خبری
 ویرلمشدی هان او کون آته یینه رک شهره یوللاندیم، و (دورغه بک) سراینده
 براوطه طوندقلرینی خبر آلدیغم ایچون مذکور سرایه، کیده رک بکا کوسته دکاری
 بر او طیه کیردم، کورله بن بر اوجانک باشنده تحمیناً قرق یاشلرنده بر ذاتک
 او طوره قده و سیغاره ایچمکه اولدینی کوردم، بن اوزمان صقاللی، صابقی
 جنه لی بر خواجه افندی ایتم . . بو ذات بی کورو بجه یرندن قالقوب بوینه
 صابیلدی، بر وطن اولادی اولدیغمزی هان آکلادی، استانبولده کی
 بعض آرقداشلریمزک کوندردیکی سلاملری، سوبله دی . ایکی
 آرقداشیمک دها کلدیکی بعض ایشلر ضمننده بازاره چیقدقلرینی خبر
 ویردی، بر مدت صبر کرا بو ذاتلرده کلشیدی، کوروشدک، قایغولی حسرتلریمزی
 وطن محبتلرینی اورته به دو کورک او کیجه صبا حه قدر دردلشدک، حسین امرالله

سایم سامی، عادل حکمت، بک ناملرنده اولان بو کنجلی بر پاره حماسه، تمثال شجاعت و بیسالت ایدیلر، رفیقلمی ابراهیم، حسین اقدیلرده عینی ماهیتده کنجلی ایدی. . بن کرک بو ذاتلرک و کرک مسعود بکرک کاشقره کلیمی طالک نجات و سعادتنه عطف ایدرک سهونجیمی ضبط ایدمییور ایدم! امرالله بک برادر مزک علمی مزتی بک چوق ایدی، کلدیکی کوندن اعتباراً حضور تدریسنه بر جوق مدرسه کنجلی طوبلا تمشلر، (امرالله) ک خزیننه غرفانلرین استفاده ایله یورلردی سایم بک، عادل حکمت بک او طهلرینه کان مسافرلری مقدس دوینورله سوسله بکرک حیقار بیورلر، التفاتکار، و نواز شکار، معامله لرله جلب قلوب عامه ایله یورلردی. . محترم بهاء الدین بای، بو ذاتلرک آرتوشه نقل مکان ایتملرینی و استراحتلری خصوصنده لازمکن خانه نک حاضر لاندینی خبر ویردی ایسه ده، موسی الیم بر قاج کون شهرده طور منی مناسب کوردکارندن آرتوشه بالاخره نقل مکان ایدمیله جکریخی مقابله بیان بیوردیلر! شهرک کنجلی، عالمی؛ بهاء الدین بای کی بعض حیثی ذاتلر، هر کون زیارتده - بولونیورلر، امرالله بک روحلی، اخلاقی درس لرندن استفاضه ایله یورلردی بوندن سوکره موسی الیم بعضاً آرتوشده و بعضاً شهرده طور مق صورتیله بش آق قدر بر زمان کچر دیلر، و بالاخره بک نوزله دکاری وطنلرینه (افغانستان) طریقله عودت ایچون حاضر لاقه باشلادیلر، بو خصوصده باقی حاجی زاده امین بای؛ ختلی راشه الدین آخوندلر اوندولماز خدماتده بولمشلردر! ایلك بهارک حلولیمه آفاجلرک هنوز یایراق آچمه باشلادینی و آریقلرد، کی بوزلر چوزولوب صولرک آندینی بر زمانده بو قهرمان از قداشلر، (دارالمعلمین اتحادک) و بالعموم آرتوش مکتبلری شاگرداننک ملی مازشلی، و یاشلری کوزلری آره سنده افغانستانه حرکت ایتمشلردی. .

بو ذاتلرک حرکتلرین بر آرز اولده قوبله دن کلن بر خیر فلاکت بر ادریشک و فانی - اوزرینه محترم قرده شمز مسعود بک ده کاشقر دن قوبله حیرکت مجبوریتیده قالمشدی.

سایم بک و آرقاداشلرینک کاشقر دن حرکتلری، بر آق قدر اولمشدی، کاشقرده بو خیال کنی کچن کونلرک یاده خاطرانیله یاشادیمز بر زمانده بر خیر فلاکت، بیون کاشقر محیطی تضییق ماعنی آلتنده بوغیدی، « ویش توروی قازاق روسلر، چین حکومتنه تابع موزای کومپوز اوستندمه طوتوب آمیز ایتمشله. . ایلك کونلرده ماهیتیه او قدر اینتاماییمز بو خبر کوندن کونه جیدی برنک آندی، حکومتلرین قطعی بر معلومات آلابیلمک و حقوق دول قاعده سنه مخالف اولان بوظالم روس حرکتی برولتستو ایتمک مقصدیله کاشقر بایلرینک یاردیم و معاوننه التجابه قرار ویرمشدم، بهاء الدین بای کندیسنک بو ایشه حاضر و آماده اولدینی یالکیز عمر بای ایله حکیم حاجی نک ده اشتراک ایتمی، داها اساسلی بر فایده حاصل ایله یه جکی سوبله بکرک نیم عمر بایه کینوب التجا ایتمک کی تکلیف ایتمی. . عمر بای ایله آره مزده بر جوق قیل و قاللر اولدینی ایچون بن ایلك دفعه بهاء الدین بایک بو تکلیفی قبول ایتمدی ایسه مده، مشار الیمک اصراری اوزرینه حکیم حاجینک اویته کیده رک موسی الیمدن بی عمر بایک اویته کونور منی رجا ایتمدم. . اوراده امین حاجی سرمنده نامنده بر زانده وار ایدی، حکیم حاجی نیم ایلك سؤلمه بر طوفان اعتراض فیرلاندی بوزانن کیدر کن نزمه مصلحت ایتمی، بن آداملرک ایشنه مداخله ایله مینا دیدی، بو متکبر آداملرک حرکتی ایله، روسلرک آنته کچن از قداشلر من اسارندن قورتیه جق ده کیل ایدیلر، بو جهت بک اچی پیلیوردم، فقط قلب بی حرکت

طورمه راضی اولمادی؛ هیچ اولمازسه بویه بر حرکت ایله چین حکومتی
ایقظ ایدورزه فکرینه خدمت ایتمکده ایدم... حکیم حاجی بك بو عذابلی
جوانی موجودیتی صارصمندی؛ فقط بر دفعه حضور حکیمه!... کیرمش
بولونق، بیک ناز واستمنا ایله آته پندی... بن ده برابرنده اولدیغ
جالده عمر بانك «نظر باغ» نام محله کی یازلق خانه سنه کیتدک او زمان
عمر ایلی اویقوده ایش، بوینی بوکدم، عزت نفسی قیردم، عمر میده
آدم اوغلی اوکننده ا کیلمه یین باشچی، یسقاراق عمر بانك او یان سنه
انتظار ایتمدم. یازم ساعت قدر بکله دکن صکره بو ذات اویقودن اویانندی ویاغزه
کلدی... آیاغ قالدق؛ آلازمیزی کویکمز اوستنه باغلاب ا کیلدک، خاک
پرده سنده... سلام ویردک؛ اوطوردی، بزده اوطوردق. حال واحوال
صوریشدی. بن یومشه نك آچیلمسف حکیم حاجی دن بکله بوردم. مع التأسف
اوزون اوطوردم، مسئله آچیلما دی؛ بونلر، باغچیلقدن، داغچیلقدن دم
اومغه باشلادیلر؛ نهایت وقتك طارلفنی نظر اعتباره آلهرق عمر بایه اساس
مشله یی سویلدم. موسی ایله: زمان نازک، روسلرک کوچ وقوتی معلوم [*]
بو خصوصده بزم خرکتغیزی قونصول توره ا کلايه جق اولور ایسه صوکره
روسیه ده کی تجار تارمنه ضرر ایرات ایدر؛ دیدی. بو سوزلر بکاک اغیر کلش

[*] آره دن چوق چمندی، عمر بانی قورقودان روسلرک عظمت وشوکلری،
آلمان ومتقلری نك قاهر قوتلرله هرج ومرج اولش، عمر بانك بتون روسیه ده کی
تجارتنك دامارلرینه جهنم طاشی سورولمشدی. بوکونلری هم عمر بای هم ده بزکوردک.
وطن وملتك اقبال وسعادتق یولنه بر پارهی صرقدن تتره یین بو زوالی بانك یوز
پیکزجه صوملری حاقیت پک سودیکی روس بولانچیلرینه نصیب اولدی، بن بو خبری
اوروجی زندانده آ لدیغ زمان عمر بانك بو فلاکتندن انسانلق نامه متأثر
اولمشدم. فقط عبرت !!!

دفعه در نظر دقتی جلب ایدلش ایدی، بر طرفدن قولنصلو لک اغواسی دیگر طرفدن عمر
 آخوند بایک قوردولواغسی، مکتبک دوام موجودتی تهنکبه قویتمش اولد.
 یغنین عمومی امتحانلرک اجرایی حاضرانغه کیزیشدک، آرز بر مدت صکره
 شهر دن وبتون کاشغر یوردلرندن کان بیکلرجه خلقک حضورنده عمومی
 امتحانلری اجرا ایلدک! ابتدائی درجهده حاضرلرکان بیکرمی ایدی کنج
 معلمی حضاره تقدیم ایلدم، وطن ومملته صادق اولاد اولاجقلریته، هر زمان
 وهر مکانده تورک ملتک اکتساب علم وعرفانی وعموم تورکلک انکشافی
 یولنده صناف ایمان، تیز قلب ایله جالیشناجقلریته . . . . « دایر حضور
 بهاءالدینده تورکلک نامنه سوز آلتهرق شهادتنامه لری اعطا ایلدم. مکتبک آلتمشی
 تجاوز ایدن عموم افندیلرینه بهاءالدین بای طرفندن بررطاقم رسمی مکتب
 البسه می وشهر کنجکلرندن نوروز زاده حاجی علی، برادری قادر طیار، ولی
 خان، عبدالکریم خان، یوسف آخوند بای، موسی آخوند، ملا آخوند حاجی،
 وسایر ملک کتیرمش اولدی قسمن، قسم هدیه لر تقدیم اولتهرق هواریک صیجاقلتی
 سببیه دارالمعلمین اتحادک ایکی آی تعطیل ایدلدیکی یوردلره اعلان اولوندی . .
 دوت بش کون صکره شهر کنجکلرینک التماس والتجاسیه تعطیل کوتخی
 کپیرمک اوزره شهره، یوزمکلی وجوال فکری آرقداشم نوروز زاده حاجی
 علی نیک باغنه نقل مکان ایتدم.

شهره کلکدن اون کون صکره شاکردلرملدن قاسم صدقی افندی به بر مکتب
 آچیویرمک مسئله سی میدانه چیتمشندی. خزانلر کنجکلر بو خصوصده بکا
 مهاجرت ایتدیلر . بن پک مصیب اولان بو فکزلرک ترویجی جهتمدن

اداره کلام ایتیم، فقط آجیلاجق مکتبک اولا مالی نقطه سی تا مین ایدلک
 وصوره میدانه آتیلق لازمکله جکندی ده سویله دم، نوروز زاده نیک باشلی
 ایله کنجکلر نیم بو مطالعه مه اهمیت ویره رک معارف اعلانه سی جمع ودرجنه قرار
 ویردیلر . . بو خصوصده ریاستی درعهنده ایدن حاجی علی، کتدیسنه رفیق
 اولق اوزره کاتب عنوانیله عبدالرحیم محمود زاده بی - بانکر - خزینه دارانغه
 صدیق آخوند ابوالحسن حاجی زاده بی، امین بای، راشدالدین آخوند، ولی خان
 کریم، آخوند چوک زاده یوسف آخوند بای، عبدالکریم خان قاضی کلان زاده
 وداها بش، آتی دوغولر کنجده امانه درجی اعضانغه انتخاب اولوندی،
 ایلک نومرویه بر تورک آلتونی ایله برمجیدیه بی هدیه ایتدم، بر چوق حینلی
 ذواتک عالیجنابانه همتیه آرزمانده بیکرمی بیک غروش قدر بر مبلغ وجوده
 کلدی، ویندن صوره، هر مجلس ده مکتب کشادی مسئله سی موضوع بحث
 اولوبوردی، فقط شهرده مکتب تاسیسنه بیلمم نه سبیدن دولای ولی خان ایله
 زلفی موسی اخوندلر قارشو طور یورلردی . . نهایت، برکون ابوالحسن
 حاجی نیک باغنده اکثریتله ویریلن قطعی وتاریخی بر قرار اوزرینه جانان
 کوشیده روزی اخوند بای مرحومک خانه سی مکتب اتحاد ایدیلرک معلمکله
 قایم، صدیقی، و عثمان شکری افندیلر تعیین ایدلش و اوکوند اعتبار آ طلبه
 قیدینه باشلانیلش ایدی، شمندی ایکنجی بر مسئله قلمشدی که اوده مترکم
 باره نیک پیوده اسراف ایدلما سی ویکونه فیه صعارض اولماسی ایدی بونک بچون
 بر نجانخانه کشادی خصوصنده رأی طوبلامغه باشلادم، امین بای باقی حاجی
 زاده نیک اونده فوق العاده بر قورولتای نتیجه سنده بر دکان آچیلما سی قراری
 ویرلشدی . . فقط ولی خان برادر من بو تشبیه مانع اولق ایستدی فقط
 ایمان ایلدیکی سببلر لزومسز اولدیغندن (اوستن بوی) نام مجله بر دکان

اشيچار اولنورق جمعيت اسلاميه نك تحت حمايه سنده و بر هيثت معتمد نك نظارت و تفيشى التده لازم كان ماللر دكانه قونىلدى، و معامله به باشلاينلدى. . . . .
 تأسف اولنور كه بو غيرتله، وطن و ملتك تقي خصوصنده اجرا ايدلن بو حركتله قارشى بعض غافلار شخصياته كيريشديلر، سنلك و بئلك دعوريله جمعيت و مكتبك، بو ايكي بناى خيرك تمانى رحمن طير ناقربله دشهك باشلاديلر. . . . .
 ولى اخوند ايله موسى اخوند معنائز ادعاره كيريشرك نتيجه دهكى وخاتى دوشونمه ديلر، بونلر عمر اخوند باي پندكانندن اولديني ايچون هر يرده، هر مكانه كنج ارقداشلىرىنك، و جمعيت اسلاميه نك عليهنده سويلديلر، عهده وفا قيلمه ديلر! و بلكه روس قونصولنى ده بو مسئله به مداخله ايتديلر، نك تشبثندن، انصاف سز اغندن چكمنه ديلر. . . . . بونلر يكانه اولى بويوك دويغولى حاجى على نى موقع اعتباردن دوشورمك، آلارندن كلمه ن فكر لرى يته بن هر ايشا محكم ايتك ايدى . . . . . فقط حاجى على حسا، عرفانا، فكر آ بونلردن بك يوكسك اولدقندن ولى ايله موسسلك عنادلىنه رغماً بو كنجلر يرلارنده دوام ايدىور، اولاد وطنك ارقومسى يولنه چامور ييقمق ايستين قلمى كيرلرله قارشى طور يبورلردى. . . . . بن آره به دوشن بو اختلافك حسن نتيجه حاصل ايتيه چكى ابنى بيلديكم ايچون بر كون غفور حاجى زاده كرم خان ايله ولى خانك باغنه كيدر ك موسى اليها حالك وخامتق اكلاتم، مقدس قرآن، قيمتلى ناموسى اوسته ايتش اولدقنى عهدى خاطرينه كتيردم، بو حالده دوام ايدرلسه (يوزى قاره آدملر، وجدانى كيرلى خانلر) ناميله جمعيتدن طرد ايديله چكلىرى ده سويلدم، بوسوزلرم اوزريره ولى خان جعلى بر ندامت اثرى كوستردى، كنديسنك جمعيت و مكتبه دكيل، حاجى على به و يوسف اخوند بايه قارشى اولدقنى بيان ايتدى. . . . . بن شخصياتك ترك

ايدلسنى تكرار رجا ايدرك موسى اليهك نردندن مفارقت ايتدم، بو صوك وظيفه نى ده ايضا ايتديكندن مستريح ايدم، ولى خان بو اخطار موده قلبى اصلاح ايتهدى مع التأسف تجاهلده، نغنده دوام ايتدى، عهدى و وعدى آياقنر آلتنه آلمقدن چكمنه دى، موسى اخوند ايچون خاطر آتعه اوزون يازيلر يازميه چم چونكه موسى، ماهيتى ياك، اصالتى محقق، كاشغرده اهميتى و شهرتى وار بر آدم اولدقندن بو خصوصده يازمى اسراف ايتيه چم !!! خلاصه مخالفله سوز و نصيحت كار ايتهدى، سنلك، بئلك دعوالرى كيتدكجه بو بودى، اولرك ترتيب ايتديكى بر پروغرامده شوم معنائز مادهلر موجود ايدى:

- (۱) مكاتبلر ده عثمانلى تور كجهسى او قوتيلماسون!
- (۲) تحصيل مهربنى، و صرف دينى اولسون..
- (۳) مىلى و وطنى شعر و مارشلر مكتب پرغرامندن سيلنسون!
- (۴) طلبلر صاريق صارسون، اوزون جبيلر كيسون..
- (۵) حسن و خط كاشغره يازيلسون، استانبول قاعده خطيه سى ترك ايديلسون..
- (۶) سلام (بلند آواز) ايله يعنى (السلام عليكم) ديهه و يرلسون؛ آلار باشه كو توريلوب ترتيب ايله سلام و يرلماسون!
- (۷) تاريخ و جغرافيا او قونماسون، مكتب كاتابلارنده رسم بولنماسون! عمر بايه مقبول اولق ايچون ميزانه توره حركت ايتكى اعتياد ايدىن و ليبلر فرقه سنك بيان ايتديكى بوفكرلر بك جاهلانله ايدى، بوزافلار ك خلاصه فكر لرى مكتب قاپاييلسون، نور موارف سوندير ياسون ديكدى بونلر ك ضمناً مشوقى عمر باي ايدى، مخالفلر ك بوغرضكارانه مقصدلر ك اكلاشلنجه بتون ترقى پروران بهاء الدين بايه طرفدارلق كو سترمكه باشلامشدى، بونى كورن عمر باي چيغرنندن چيقيبوردى، شخصى و نهنسانى دويته لرى كوپور يبوردى، صرعه به طوتولمش برزه الهى كجى

آغزندن کوپوکان صاحبپوردی، چوق کچمه دی، بواپکی آزدنک شخصی مئازعه لری
حکومه کلاتیلدی، بواختلافاته باشلیجه سبب مکتب کوسز بلیپوردی، یاز بقلو
اولسون که بوبنای عرفان وخصیاته قربان اولویپوردی نه آچی حال

مکتبیرک قاپادیلیمسی مسئله سی و مائمی برکون

اولکی صحیفه لردده یازدینمز وجهله کاشغرده برطام کولکی قارملر خاتک
ایضا و ارشاد ایدیلیمسی و تورک، اسلام چوجق قرینک صاحب اخلاق اولملری
چکه میهرک حسد سائقه سیله روس قورلصوانه، کاشغرده کی تورک اقدینک
یعنی نیم آجداغ مکتبیرک قاپادیلیمسی خصصنده مرکز چین حکومتی زنده
تشببات لازمه ده بولولیمسی رجا ایدرلر، قورلصول کاشغر بایلرینک کندیسته
واقع اولان بورجاسنی طیبی غنیمت بیلهرک بکین روس سفارته کاشغرده
آجیلان ملی جریانلر حقیقده ایضا حاکمه بولونور، دیگر طرفدن عمر بایده
بهامالدین بایک بوایشلره باش اولدیننی والی عمومی به برعریضه ایله خبر بوبره
آردن چوق کچمدهن کرک قورلصول و کرکسه عمر طرفندن واقع اولان
بواخباراتک اصلی اولوب اولدیننک تحقیقاتی والی عمومی، کاشغر والیسنه
حواله ایدر. بونی بیوک بر فرصت بیلهن عمر آخوند، کچه یاریسی والینک
اؤینه کیده رک بکی اصول مکتبیرک البتده قاپادیلیمسی بهامالدین بای، نوروز
زاده حاجی محمد علی افندی، باقی حاجی زاده آمین بای، مکتب بوردده دانما
خدمت ایده کلش اولان قاضی کلان زاده عبدالکریم خان، نامدار تجارلردن
یوسف آخوند بای، صدیق آخوند افندی، محمود خان، قادر آخوند و بیوک
طالبلردن و ده یغولی شاعرلردن داملا شمس الدین افندی حضرتبری وینه
مدرسلردن آمین خلیفت اقدیلیرک آغیر جزیراله جزالاندیرملرینی و مکن ایسه

بوفاتلرک بنله برابر تورکستانک قوراق و قورمسال همیطلرینه لقی ایدیلر
رجا ایدر . . ذ تا کاشغره کلوب حضرت بهامالدین ایله اشریک مساعی ایدیلیم
کوندنبری بوغانل، اندرا کسز عمر، حسد و نفاقدن خالی قالماشدی، متعدد دفعه
روس قورلصولنه، والی عمومی به نزی شکایت ایتمشدی. حقمزده انسان اولادینک
ارتکابدن تتره مەسی لازمکن بهتانلرده بولندی. عاقبت اجرای تحقیقاته کیریشلندی.
برصالی کونی ایدی، صباحلین ایرکندن قالفه رق آرقاذاشلر مزدن نور حاجی
اقدیننک اؤینه طوبلانمش، بو خائنه تشبثله قارمشی تدبیرلر، چاره لر آرایور
ایندک . . بوسورده مشغوم بر خبر کلدی. حکومت مأمورلری بی آرایورده
موسی بایف زاده بهامالدین بایک سرانی باصمشلر، قدره راضی اولوق لازم
دیدک. بوله حقیقدهم. (اوستن بونی) نام محامده حاجی علی برادر مزه تصادف
ایتدم. اوده کندیسنک حکومت طرفندن جاغیرلیدینی سولدی، بن سیرلر
وازدینم زمان فی الواقع پولیسلر اوراده بی بکله بولر ایدی. سید آخوند،
«سازان» نامنده کی برغاردیان باشنه تسایم نفس ایتدم و حکومت طوعشری
بوللاندق. بر مدت صکره بزم قهرمان آرقداشلر پولیس معرفتیه بوزره
ایکیشر کتیرلیدی. بوقف اوطلسند طوبلاندى. عمرک کوزینه دیکن کبی بانان
حقیقی آرقداشلر مز، بیوک برصبر سز لقله پولیس مدیرینک اوطلسنه کیرمک
بوغازلرینه قدرده لملش اولان دردلرینی دوکک ایستورلردی. بو اوطله ده ساعت
اوجیه قدر انتظارده بولدی. کاشغرک ترقی پرور، ضیالی کینچلری اطرافلری
چویرهش بو وقتواتی حکومته خبر ویرن خانلری باشدن آشانغی قالا یلاه
بورلردی . . درت باش یوزدن زیاده ارلان منور فیکرکی کینچلر بزم چاوره
مزدن آیرلمه بولرلردی . چونکه عمر طرفندن شهرده اشر ایدیان حوادتلر
پک فیجیح ایدی . بزى کویا چین حکومتی آصاچی، یاخونده قورشوبه

دیزە جەك ایش . . اطرافدە ھېت بو « مش » ، « مش » لر دوران ایدیوردی .
 عجباً بش اون وطنپرورک نولومندن ، عمر آخوند و طرفدارانی نه ذوق دە یا جقلر
 ایدی . عجباً بش اون حیت پرورک آصیلوب کسیامه سیله کاشغردە آچیلان
 ملی جریانلر قاپاناجیمی ایدی ؟ ؟ زوالی غافل ، حسد و کینهندن یاپدینی
 خاندلارک نتیجەسی تەبیین ایدەمبوردی !

ساعت اوج بیق اولمشدی ، اولاً آمین بای محکمه او طەسە چاغیرلیدی ،
 سؤاللر خفی ایدی ، فقط « شەنک » خدمتکارلری ، ترجمانلری طیشارو
 چیقەدقجە آمین بایه ایراد اولان سؤاللر اکلایشیلیوردی :- عمر طرقدن اخبار
 ایدیلان بردقتر صوریلیوردی ، مذکور دقتردە کاشغر کینچلیرینک ، چینلیردن
 تورکستانک استردادینە دار عهد وامضا وار ایش . . نه بویوک بہتان ! آمین
 بای شەنک شدتلی ھجوملرینە بویوک برمتاشلە کوکس وریوریوردی ، بو بایراقدار
 آفا بکمز بہتانلری برر برردایدیوردی بونی متعاقب نوروز بای زادە حاجی
 محمد علی افندی چاغراشدی ، حاجی علی ، عمرک ، ہر زمان بورد وملتە ایتدیکی
 ناحق معاملەلرە بر بارقە حقیقت کی چاقیبوردی ، بونک ایچون عمرک
 یکانہ آرزوسی حاجی علی نک آزیلدیکی ، مملکت و حکومت ایچندە قدر و قیمتک
 بوق اولدینقی کورمک ایدی . . (شەن) ایکی ساعت دن فضلە بوکنجی استنطاق
 ایتدیکی حالدە بر نتیجە چیقارامدینی ، بو صاعلام روحی آزمەدیکی ایچون
 اجرای ظلمە قرار ویریر ، بز طیشارو ھە طور مقدمە ایکن چین قانوننک اک
 ظالم مادە سنک امر ایتدیکی بو کوہلی زنجیرلرک - جنیلرک قانقون دییورلر -
 استنطاق او طەسە کچیریلدیکی کوردک . . بو ، بی اساس بولقرلە کوامکدن باشقە
 چارە بوق ایدی ، حاجی علی دن دە دقتر و عھدنامە صوریلیوردی . . . بوندن
 سو کوہ استنطاق او طەسە کبرە جەك اولان پانمدە کی از قداسلارک مەنویای

یوقلادم ، ھېسی صارصیلماز بر متانتە صاحب ایدیلر ، بو یولده تونک قدر
 انسان ایچون بویوک سعادت ، بیوک شرف اولورمی ؟ دییورلردی . . حاجی علی
 افندیک استنطاقی اوج ساعت قدر دوام ایتدی ، اوچنچی ، یوسف آخوندبای
 کیرمشدی ، ہر کیرندن اولاد دقتر ، عھدنامە صوریلیوردی ، حضرت یوسف
 آ نشین لسانیلە بز مکتب آچدق ، باشقە شیدن خبر مزبوق ، اگر سنک نابەیتکزدە
 بولنان مسلمانلرک جاھل وفادان قالمەلری مراد اولتیورسە مکتھدی قاپایلم .
 جہات دولایسیلە ملتدن صادر اولاجق قباحت و جنایتلری مزدە صورمایکمز . . .
 چونکہ جاھل بر ملتدن ہر درلو افعال مردودە صادر اولور . شو قیصە
 و معقول جوابہ « شک » نہ دیہ بیلیر ؟ یوسف آخوند برادر مزدە بو مناسب
 جوابیلە نوبتی کچیردی . بوندن سوکرہ عبدالکریم خان کیردی [*] بو غیرتلی
 کینچ مرحوم قاضی کلان حقیدی اولوب روحی ، حیاتی ، ایمانی ملی دوینقوسی
 صاعلام بر کتە چیدر . ددە سی ، قاضی کلان جنتەکان استانبولدە اوزون مدت
 دورمش اوزمانک تورک رجالیلە اوزون مدت دوشمش و قالقەمش مظهر تقدیر
 و التفات اولمش محترم بر ذات عالی ہمندر . . چینلیر کاشغری ضبط ایتدکری
 زمان ، یعقوب خان دولتی نک انشا ایتدیرمتس اولدینی مشہور « عید کاہ »
 جاہ مشریفنی بو تھانہ بہ تحویل ایتشلردی . بو حرکت ، قاضی کلان - حضرتلرینک
 حسیات دنیاسنی رنجیدە ایتش اولدیندن بر جمہہ کونی جامعک قبولری

[۵] عبدالکریم خاندن ساجق مثله سی یک شدتلی صورولمشدی . چونکہ عمر
 بای موسی الہک شخصی دشمنی ایدی . عبدالکریم خانک اوندە فی الواقع (عینالی آرمە سی)
 وار ایدی . زینت اولق اوزرە دیوارہ تطبق اولمشدی . بو آرمە درلو تاویلر ایلہ
 حکومتہ خبر و برایش اولدیندن استنطاق کونی حکومت مأمورلردن (عشر) یک
 واسطە بیلە عشر یک حال حاضر دە آقمو زنداندە در - عبدالکریم خانک اوی
 اصیلماش ایسەدە مذکور (آرمە) بولنە مامشدر . . .

فردیله رقی ایچینه وضع ایدیلش بوتلر پارچه لایه رقی اداي جمع ایدیلش و بو جهت و محبت دینیله تأثیریه جامع حال اصلیه منده قالا بیامشدره . بوجرا تکرار دیندار قاضیه چینلیار مجازات اولقی اوزره درتیوز دکنگ اوروشلر ایسه ده بو صلابت دینیله صاحبه ذات اصلا قنور ایتمش و بلکه بو جزایی حیانتک سعادت و بختیارانی تاقی ایشدره . خلاصه بویله بر اصل و یاریخی طالبیه منسوب عبد-الکریم خان ده . عمر بایک شکایتی یوزندن بو استنطاقده درتیوز دکنگ بیک صورتیه دده سنک شریک سعادت و بختیارایی اولیوز . عبدالکریم خان متعاقب حیتلی و ناموسلی کنج لردن صدیق آخوند ، محمود خانلر برای استنطاق پولیس او طه سنه آلمشله ، اوزون سؤالردن صکره صدیق آخوند ایله محمود خانه اوچر یوز دکنگ اوریلر قی قارلش لردی . صدیق افندی جمعیت خبریه تک و مکشبرک خزینه دارانی قباحته . . . انهام اولنیوردی . بو کنگلرک استنطاقدن بر ایت صکره کاشغرک یتشدردیکی یکه دوینولی عالمی اولان شمس الدین داملا حضرتلری او طه یه آلمشدی . حضرت شمس الدین آکیلمه زبر باشه صاحب ، افکاری حر ، وجدانی پاک بر کنج طلمدره . پولیس مدیر عمر میسنک بو ذاته ایلك سؤالی : سن استانبولده او قومش ، و بوراده دخی استانبوللی افندی ایله تشریک سماعی ایتمشک . . . جمله سی اولمشدی . داملا افندی خاتلر پولیس مدیرینه پک فنا آکلامش ، جهاد مقدسه کاشغر اسلاملرینکده اشتراک ایلملری ، تورک حکومتیه مالا بدنا ، نقداً همارتنک اشو جهاد دولایسیله فرض اولدینی . . . خصوصنه دار بر قنوی باؤر دینی اخبار اولنیش . . . پولیس طرفندن اکیصوک اولار ق استنطاق او طه سنه سوق ایدلر بکم زمان داملا حضرتلرینک دیز اوسقی و یانی آچیق حاکم او کنده

اوطور مقده اولدینی کوردم ، چین محکمه لرنده قباحق آغیر اولانلر بویله دیز اوسقی اوطور مق مجبوریتنده بولوندی ریلر . . . آرقه طرفنده اوطور مقده اولان سرمند بکی معهود دوردی بک بکاده اوطور دیدی ، بواسر ، بتون اعصابی صارصمشدی : بن یا لکز آللهک حضورنده دیز بو کرم ، دیدم و آیاقده طوردم ، (شهن) بکا : سز مملکتی اختلاله ویردیکنز ، بو هب سزک یوزیکزدن اولدی خلق ایکی به آیردیکنز ، بزم یوردک آسایشی اخلال ایتدیکنز ، راحت اوطور مادیکنز ، حال بوکه ، تورکیه حکومتی ایله بزم علاقه سنسیاسیه منز ، و معاهده لر من اولدینی ایچون سز کاشغرده طور دیر مق و محافظه ایتک مجبوریتنده ده کیل ایدک دیدی . . .

بن جواب ویردم ، مملکتی اختلاله ویردی ایسه ، شو اختلاله عائد آله ایدمه بیلدیکنز و نیکه لری کوستریکنز ، مملکتک آسایشی بوزدی ایسه کیمی ، کیم ایله اوزوشدیردینی میدان قویکنز ، بدن مشکی کیم ایسه بورایه کلسون مدطاسنی اثبات ایتسون ای محافظه ایتک مسئله سنه کلنج ، واقعا ، چین حکومتک تورکیه حکومتی ایله ارتباط سیاسی یوقدر فقط چین طور اغنده کی تورکیه تبعه سنک حامیسی آلمانیا حکومتی دره متفقمنز آلمانلر ایله مناسبات سیاسی کنز اولدینی ایچون طیبی بزى لطفاً محافظه بیورورسکنز . چین حکومتک بیوک بر مأموری اولمکنز اعتباریه بو نقطه لری بدن دها بی بلیرسکنز . . .

(شهن) جواب ویردی : خایر ، سزى محافظه ایدمیز ، سز جاهلرده منازعه ایتدیکنز [۰] کاشغر جو جقلرینه قیصه البسه کیدیردیکنز ، کنجلره

[۰] جاهلرده ایدیلن دینی وظلر ، عمر بای طرفندن حکومتیه منازعه دییه اخبار ایدلش .

حزمتسزلك او كرتديكوز . يوردك آسایشی یوزمق ایچون جمیتلر قوردیکوز .
جواب ویردم ، معاهدات دولیه په رطایتکار ایسه کوز ، نئی عافظه په
مأمورسکوز . یوق بومعاهدلری یلمیور ایسه کوز ، اختیار آلکوزده دره . نئی
پکینه کوندریرسکوز . . .

جامعلرده منازعه مسئله سنه کلنچه ؛ او منازعه دکیل دینی بر مباحنه دره .
سایم منلا اسمنده بر جاهل یالکوز کاشفرد دکیل بتون عالم اسلامه نفرت ولینت
ایتدیردک بر مسئله میدانه چیقاردی . قیصه لباس کین (استانبول) (تاتار)
(تورغان) خلقتی تکفیر ایتدی . نین بر استانبولی اولدیغ ایچون مملکتیمه
اسناد ایدیلن دینسزلیکی رد و دیندار لغمزی مدافعهده بولندم . تاتارلر ،
تورغانلیرده بونی مدافعه ایتدیلر ، ده مین مملکتی اختلاله ویردیکی سویله .
یوردیکوز حالبوکه اصل اختلال شیمدی باشلادی . بر ساعت اول اوروب
باغلا دیگوز زنجیرلر آلتنده ایگله نیدیگوز کینجکوز روحنه اونودماز بر انتقام
آتشی سریدیگوز کاشغر چوققلربنه و کینجکوز قیصه البسه کیدیردیکی
سویله یوردیکوز . بوه و سف و تاریخی محاکمینی آکلامق ایچون کان طایشاروده کی
باش ، آتی یوز کیشینی یوقلاییکوز . یوزده طقسان بشنده قیصه لباس واردره .
بونلرده نئی کیدیردم ؟ کاشغر خلقتی برای تجارت روسیه په کیدوب کاندکاری
وداها ساتر مدنی مملکتلرده یورودکاری ایچون قیصه لباس و تاتار تکیه نئی
کیمکی عادت ایدیغیشلر بوعادت ایسه کاشغرده اون باش سنه دنبرو جاری اولمش
برعادتدره .

استنباط اوطاسنده عسکری قوماندانلردن میرآلی (شته ی) ده
موجود ایدی . بزه ترجانلیق ایدن قادر بک حاجی نامنده بر ذاتدی ، بر هلمت
دها سوزلشدکن صکره هپمزک (مغدوز آرقداش مزله برابر) حبسه قونولمه من

پولیس مدیری طرفندن امر ایدلدی . پولیس نئی یالکوز اوله رق آفیون
ایسه سیله دولمش ، پس براوطیه قویدی . نین کیندمدن زیاده دیکر بر اوطیه
قونیلان قهرمان آرقداشلمری دوشونویوردم ، اولنرله او کیجه نئی بویله
آیری اوله رق کیکردک . ایتسی کون بزم قارداشلر کفیللره ربط
ایدیلرک و بردها مملکتده ملی حرکنلرده یولنیجه لربنه دائر . . . آللرندن
صندلر آلله رق تخلیه ایدلدیلر .

حبسخانه حیاتی

کاشغرده برحقی سنه در برچوق ابتدائی معلمی بتشدیردیگوز بر جمعیت خیریه اسلامییه
قوردینموز و جمعیتک آثار مهمه سندن اولان و وارداتی فقیر چوققلرک ، آجانب آللرنده
قالمش بتم ، بی کس اطفال مسله نینگ تعلیم و تربیه سنه مدار اولیق اوزره بر دکان
آچدیغیموز و معاونت ملیه هیئتلری تشکیل ایتدیگوز ، سبب روس ستر بله رک
آهام اولینیور ، و حبسخانه په سوق ایدیابیور ایدم . چین حکومتی بونقطهده
مذکور کوریرم ، چونکه هر هانکی حکومت اولمش اولسه کیندیسنه واقع اولان
برطاقم هیجان آمیز خبرلردن قوشقولا نهرق نئی حبس دکل بلکه داها آغیر
حکملره جزالاندیرر ایدی . . . بوقباحث و مسئولیت حکومتده اولمایوب
کاشغریک بعض علماء سیله عمر آخوند اسمنده کی حبس دینی ، حبس ملی ، حبس وظیفیدن
محروم و بومقدس دویقولرک تهار بردشانی اولان (چار صوی) تیلکینه مائده
ایدی ۱۱ بو خانن ، پیرالدین پای حضرتلری ایله شخصی عداوت بوجنی
هر دامت مکتبلردن آلفه اوغراشیویوردی ، احمد کالک ، حبسخانه په قونولسیله
عجبا بولی جریانلر طوره جتمی ایدی ؟ بوکی ملی آنکشا لمری ، ملی جریانلری

اوج نیش طینتی بوزوقلرک کورولتیلری ده کیل، طویلر، فنکار بیله بوگون
 طوردرمقدن عاجز بولونیورلر... بسم حبسخانهیه کیرمکلکمه هرایشه خاعه
 ویریه جکی زهمنده بولنانلر همان ایلمک کونی آلداندقلرینه قانع اولدیله... حبس،
 دایاق کورولتیسيله روحی ازیلمک ایسته نیان ترقی پروان داهایزاده برحمت
 وغیرت اظهارینه باشلادیله، حبسخانه اوکنی عادتاً بر محشره بکوز تدیلر،
 المی، آلتش کیشی بردن بیلمک کتیریور، کاشمک ال معروف بیکی اولان (ماتی)
 [۰] طاباقلریله اوطنه من دولدریلور ایدی... ایلمک کونی حکومتک
 تعصیفته رغماً خلق برهرج و سرخی ایله بی زیارته شتاب ایدیور، تسلی
 قلبه چالیش-یوردی! اوزوم کوفه لری، قاوون بوکاربله حبسخانه اوکنی
 میوه یازارینه دوندیرمشلردی... کولکیلی اوینلر درلو، درلو اکنجیلر ایله
 کنج منورلر حبسخانه بی صانکه رتیارو سالونی شکله قومعشلردی! ایزسی
 کون چین حکوق بر بولیس واسطه سینه خاتمک بی زیارته کلدیکی زمان قبول
 ایتمکلمکی اصم ایتمش... بنده خاتمک زیارته مانع اولاجق برفوت یوق،
 خاتی منع ایتمک مأمور حکومتدر! «جوابنده بولوندم، بوامرده، اولنجی
 امرلر کبی حکومه تدن دکیل، عمردن صادر اولیوردی... خلقک حرارته
 بی زیارت ایتملرینه یولیسلرک مانع اولامادقلرینی کورونجه، بودغه بینی قوردلی
 بر بولیسه دوت غروش رشوت ویره دک بولیس مدیر همومیسنه وقعه بی خبر

[۰] ماتیلیری بیلمکله توکده منز ایدک اسراف ایتمکدن ایسه برمانی بی دوت دارچینه
 یعنی سکن بوله صاعغه قرار ویرمشدک. سید حاج زاده منورکنجیلردن احمد خان
 ماتیلردن حاصل اولان یاره ایله تودشون قامی ودفتر آیددی. بونلری بی زیارته دن
 شا کردله، محله چوجقلرینه برر قلم ودفتر ویرر ایدک. بونی اکنتمک و معارف
 دشمنلرک اغضاب ایتمک ایچون آرقداشلرغز دوشومعشلردی...

وزیر بریر، مدیر همومی، کمال شدتله، سزجوق قناطیه منلی نورکلر سکز، گنندی
 دین ودهه بکزده اولان بر آدمی زیارته کلنری ده منع ایتمک ایسته یورسکز،
 بو قدر کوچک مسئله لری بزه آکلانغه چالیشه جفکوز برده، بالکس کندی
 آراکزده جاسوسلق ایدیورسکز! جیق طیشاری، آلقاق (پزی) - طیبی
 بوزوق مناسنه در - تکدیر یله بولیس اوطنه دن چیقاریر وقوزار!
 بوندن سوکره کنجیلر هیچ بر کور و اتویه قولاق آسمه یوق زیارته کلنیورلردی
 بن بوکنجیلرک التفات ودهمانتوازلنلری قارشوسنده یک محجوب ایدم
 کاشمیر لیلرک وفا کارانی قارشوسنده بش قلدره میوردم. چونکه
 دی یاشنده کی معصوم چوجقلردن باشلایوق پش یاشنه کیرمش، صقاللری
 آخارمش اختیارلره وارنجه به قدر حبسخانه قیوسی طاننا بر زیارتگاه اتخا
 ایدلشدی. ملت پایایی بهاء الدین بای هر کون یانجه کایر، حالی، احوالی صورار
 بو وقعاتدن متأثر اولماقتمی، بویه کوچک ایشلر ایله امیدلرک اوزوم
 لماستی و بوندن صکرده مملکتک، ملتک رفاه و سعادتنه نائل اولسی ایچون
 کی قداکارلقی اجراسی ایجاب ایدیورسه کرک قدا و کرک مالا و حتی
 دننا افادن چکنیب جکشی وعد ایله عودت ایدر ایدی... بو قهرمان بابانک
 مناسکار سوزلری یکا بیوک امیدلر ویرر قلبی تسلی ایدردی..

بوصورته آرادن یکریمی بش کون مرور ایتمشدی. حبسخانه تک بوزوق
 هوالی وظلم و قسوت انکیز بر اوطنه سنده یا تمقدن بوزوم صارارمشدی.
 بر طرفدن چین مأمورلرینک آقیون ایسلری بی یک راحتسز ایدیورلردی.
 بواوشونجیلر ایله او طوره مقده ایکن حکومت ایله ملت آره سنده تسویه
 مصالح ایچون قونولمش ترجان ثابت حاجی آلدنه قهرمنی بر کاغد ایله کلدیله

چينيليرك معتبر قارت ويزيتلري قيرمزي كاغدور - سلام ويرهرك او طوردى . حال واحوال صورولقدن سكرامومى ايله : سز پكين ده كي آلمان سفيرينه تلغراف وپرديكمزمي؟ دىاي . بن ده نودت وپردم . كاشغر حكومتلك حقمده اجرا وار تكاب ابتدكي ناحق معامله يي سفيره بيانديردم . جوابنده بولندم . ترجمان بندن بوجوابي آلدقن سكرامومى عودت ايتدى . اوكون آقشامه قدر انتظارده بولوندم . والىك نى چاغوروب سؤل سورمى لازم ايكن مع التاء ف اويله اولمادى . بر كون سكرامومى يكيه جواب وپرديكمزمي ده آكلامه شدم . كويان بن محاربه نك شدتلى زمانلري اولدني ايجون برامى محافظه حكومته مسافر ايداشم ! جريان ايدن اصل وقواتلك هيچ برى خبر ویرلمه يوردى . مسئله نك تحقيقي ضمننده آلمان سفيري جنابلردن كان تلغراف يالكنز بكا داكل ، كاشغر بتون ضيالى خلقته ، آز جمله ترقى پرور كنجلره بر ايمد تازم بخش ايلشدى . چونكه مسئله فوق العاده نازك وحيات ايله علاقه دار ايدى . چونكه همرك تشويقيله روس قولصولنك پكين ده كي جمهوريت رئيسه وپرديكي تلغراف يك مبالغه يي ايدى . مذكور تلغرافده : سانسولدن احمد كمال اسخنده بر شخص كلدى باشنه طولادني بر قاج بيك كشي به فكر اختلال القا ايتدى . كيجه وكوندوز تعليم اجرا ايدى پرورله . فقط كاشغر حكومتى بوايشلرده تفافل ايدى پرور . مملكته مكتب آجق ، تورك و مسلمان چوجقلىرى ايقاظ وار شاد ايتكدن بشقه بر امل اريمان بش ، اون حيت پرور محو واقفانى حياتلري ايجون بويله آلقاجه سانه افتزلره تصدى ايدن قولصولنك جوق نكهدن بنامى استبدادى بيقيلاي خان همرك مالمق ده آز زمان سكرامومى حكومت رفاق طارندن آلاشه ايدى . كاشغر ايجونده كي اعتبارده خصميسو ايكي بارمه

ده شدى و صرمله ده (شودالونى) نك - بزم حاكمه سزى اجرا ايدن مدير ك - عزايه يكي ، ونورقانى پوليس مدير همومستك كللى ولمان سفيري جنابلرينك جدى معاوتى ، حياتك بادي خلاص اولدى . . . . عيني زمانده اوروجى ده كي والى همومى لنى (چانچون) بومستله ده يك عادلانه خركت ده بولونش بوتون محيطنه ومامورلرده بوندن صوكره قولصولار ك دشمنك آتري اولارق ايجاد ايتكارى مسئله ره قوللاق و يرلماسى خصم سنده يك عادلانه بر توصيه ده بولونمشدى . . . .

حېسزانه يه كيرديكمك اللى بشنجى كوني ايدى ، شهرده برولوله حاصل اولدى ، اوج آوستريا و بوسنه اسيري روسيه بن فرار ايدرك كاشغر كاشغر . . . . فقط بوزواليلر برقه وه حانده او طور مقده لر ايكن روس قولصولى طرفندن قوزه مساحه ايله آلتدق روس دائره عسكريه سنه كونورولمش بو مسئله ، موجب مراق بره مسئله ايدى ، چين طوبراغنده بالخصوص كاشغر كى (غوير ناطورلق) بر شهرده ، اوج ملتجيك - بولردن بريسى مير آلاي يكنجيسى بيكباشى ، اوچنجيسى ده بر بوسنه يي يوزباشى ايمس . . . . روس قازاقلرى طرفندن آلمس حقيقه چين حكومتك ناموسى وحياتى اوستندن سيلمسى ممكن اولمايان برلكه ايدى . . . . فقط چين حكومتى سامى بلكرك مسئله يي كى بوكاده تحمل ايتدى ، والينك روس قولصولونه متعدد دفعه لر واقع اولان مراجعتلري ، تحقيره ، حقارتله رد ايدلش وفاقيت اسيرلر ، ومظلوم بچارلر قولصولونده بر كون طور دقدن صوكره اون قازاقل تحت محافظه مندم طاشكنده سوق ايدلشلردى

تشرین اول ۱۰

حسب خانه بك قراكلق وایسلی او طه سنده تشرین اول آبنك اویوشد بریحی
 اغیرلقلری آره سنده او طوره مقدمه ایکن زیارتیه امین بای آفاضر کلشدی ،
 (امین بای اولجده یازدینقز کبی بزم وقوعات ایله علاقه دار ، توزی ، سوزی
 طوغری بر اوغول بالادرد...) - بای دیمك ، معروف زنگین دیمكدر - آئنده
 طومقدمه اولدینق قیصه بره مکتوبی بکا اوزاندی ، « مزده ، بکلرک سلامت
 خبرلری کتیرن مکتوب » دیدی . . [۵] - حسب خانه عذابلك وجود منده
 حاصل ایتدیکی رخاوت ویأس ، بو خیرلی خبرله همان زائل اولدی . بومکتوب
 تورکستان روسینك « قبول » شهرندن کلبوردی . درت آی اول کاشغره
 کلتش اولان عادل بك وفداکار رفیقلمینك چین طوبراغنده روسلر طرفندن
 طوبولدقلری اولکی صحیفه لده ایضاح ایتشدم . بومکتوب آرقداشلرمنك
 سلامت خبرلری کتیریوردی ، او کون وفقی - حضرت عبدالقادر هاجم بحله
 کوروشمك اوزره حسب خانه به کلشدی . بو ذات شریف بزم معنوی بریدر مندره
 اصول جدیدمکتبلرده او قوم عاشك طوغری و بلذکده فرض اولدینق دأر تورکستان

[۶] عادل بك و رفقا سنك روسلر طرفندن طوبولوب طاشکنده کونورولد بکنی
 و طاشکنده ایسه ، درلو جفاره مروض قالدقلری خبری ، عربابك برادر بی رحمی ،
 محمد رحیم آخوند نامنده کی بر سفطه چی ، کاشغره کتیرمش و بعض مجلسلرده دخی
 بوقاره خبری مقام استزاده حکایه ایدرک عادل بك محفلین دلیکیر وغریقی الم ایتشدی .
 [کوله قومشوکه ، کلیر باشنه] دییه برضرب مثل واره آره دن جوق زمان کچمه دن ،
 محمد رحیم روسلرک کویچار ظلمی اولدی ، قوزی جانی کاشغره کتیره بیلدی ،
 جلوه عیانت . . . محمد رحیم اقلدی به عبرت ل

چینی ده ایلك دفعه قنوی ویره ن بو ذات فضیلتاً بدر . بو ذات عادل بکلره بك
 زیاده محبتلی اولدینق ایچون کندیسنه بو خیرلی خبری ویردیکم زمان کوزلرندن
 سهوینچ یاشلری دوکشدی . . . بو کوکل خورشلی ایله یتیش کون اولدی .
 بزم تخلیه من خصوصنده والی عمومی ایله کاشغر والیسی آره سنده خفی
 مخبرلرک دوام ایتدکه اولدینق آکلایوردم . یتیش بشنجی کونی طوتغان
 حاجی نامنده کی دیندار و اختیار بر بابامزک وینه طوتغانلیردن حسین حاجی
 اقلدینك دلالتیه حبسدن چیقاردلم . قلمه بند اوراق صورتیه - یعنی شهردن
 خارجه چیقماق شرطیه - ضابطه نظارق آلتنه تودیع ایدلدم . آرقداشلرمندن
 روزی ، قادر آخوندلرک همیله حاضرلانان نوروز بای مرحوم خانه سینه
 یراشدیرلدم . حکومت بنی حبسدن چیقاریرکن دینی ، ملی ایشلره
 آرالاشماقلم ایچون برکاغده امضا ایتدیرمش اولدینقندن بو خانه ده آسوده
 برحیات کچیرمکه باشلامشدم . برمدت صکرا شا کردلرمک کافی السابق مکتبلرنده
 تدریساته دوام ایتلری ایچون والی عمومی دن کلان بر امرک حضرت بهایه
 (مادرین) طرفندن تبلیغ ایدلمی اوزدینق اوج آیدنبری قبولرینه کلید
 اوریلان بو عرفان بنالرینك کمال دبدبه و طنطنه ایله آچیلماسنه قرار ویرلمشدی .
 تشرین ناینك اونجی کونی کاشغره اعیان و اشراقی یوز اون درت محله نك
 ایلری کلنلری و بوتون چین مأمورلری (یاریاغ) نام محله انخا ایدیان ایکی
 مکتب بناسنه طوبولانمشلردی . بوم مذکورده یعقوب خان زمانندن قالمه ملی
 موسیقیلر - نقره لر - مکتب بنجه - نده اجرای آهنگ ایتدکه و ترقی پروران ملنك
 یوزلری سرور ابتهاج ایله نورلانمقدمه ایدی بو کون معنا اعتبارله بر بوم دیگر
 ایدی . تورکیه نفوذینك ، تورک شرفنك هر طرفده دالغالاندینق کوریلدیوردی . . .
 اوج بش کون اول آسپلوب ، کسپلمه سی بکلر نیلان کتیرجلر ، محترم منورلر

بوگون حاصل اولان املاری لؤکنده کولوب اوینا ورلردی. مکتب حامیسی بهاءالدین بای حضرتلری، حاجی علی، امین بای، محمود آخوند، عبدالکریم خان، یوسف آخوند بای، صدیق آخوند، کریم آخوند، قادر آخوند، توروز زاده جانان کوشلی یوسف آخوند و سائر کنج دوینغولی، ملتک سهویکی روحلی یکتلری مکتبک کشادی تبریک ایچون کن (والی) پولیس مدیر عمومی میرآلای ودها بعض مدکی، عسکری مأمورلی استقبالی ایلیورلردی. . . بوشرفلی کونده مکتب چوققلری ملی غزلار او قویورلردی. خاق و افکار عمومی اوج آیدنیری کاشغر اولادلری ضیای معارفدن محروم براقان خائنه لعنت ارقویورلردی. اوگون آقشاملره قدر مسافرله تورکستان پالولری بیدیرلیدی و آقشام اذانی زماننده مکتبدن عودت ایدن خلک یوزلنده بیوک غمونیتر، قوتلی استقبال امیدلری پالطیرایوردی. .

او کیجه مکتبه حضرت بهاتحت ریاستنده عقد ایدیلن بر مذا کره پک پارلاق دوام ایتمش و نتیجهده مکتب مدیرلکنه قادر پک برادر مرک - مومی الیه تورکجهبی استانبولده، انگلیز و فرانسز لسانلریده بیروت آمریقان مکتبنده تحصیل ایشدر. فکری ضیالی، افکاری حر، قلبی پاک، وطن و ملت دوینغوسیه متخلق کنج، منور بر آرقداش مزدر - معلم اولانکه احمد نجابی پک - [*] کوچک سنفلر معلمکننده شا کردلرمدن و آرتوش دارالمعلمین اتحاد مآذونلرندن قاسم صدقی، حسین حسنی افندیلرک تعییننه قرار ویرلشدر. بوقراردن برکون صکرده درسله باشلانیمش جناب حتمک آذن و عنایه کاشغر کتبلرینک غیرت و متانتلری سایهسنده « هالایه » « رشادیه » لوحلری مکتبلرینک قبولری اوزرینه تملیق اولمشدر.

[*] بالاخره غولجه شهرنده وفات ایشدر.

شهر مکتبلرینک آچیلیمسیه، صحرادهکی مکتبلر مزده دخی درسله باشلاتیلهرق، محزون کوللر مزه سرور، بشاشت سرپیلیمشدی، خائنه آرتق بازارلرده گزه میورلر، وطن و ملت یایدق لری قنالق لری معنوی جزاسنی کویورلردی. . .

(وقت) غزتهسنه باصیلان بر مکتوب مناسبتیه

۲۵ مایس تاریخلی، (۲۰۳۷) نومرولو اورونبور غده منشر (وقت) غزتهسنده کاشغرده اشرف معارف جمعیتی سرلوحه سیه عزیز دوستمز و تاقار مشهور ادیب و سیاحلرندن (نوشیروان پاوشف) ک بر مقاله سنی او قودم؛ مذکور مقاله ده عمر بایک کاشغردهکی یکی حیاته، و اصول جدیده معنادانه بر وضعیت آلدینی یازیلیوردی. « فی الواقع کاشغرده ایلک دفعه آچیلان دارالمعلمین اتحاد، عمر بایک تحت اداره سنه و بر ملک ایسته نیلمش و بو خصوصده محترم ملت بابایی، جماعت باشلی بهاءالدین بایک ده پاک و نزه قلب ایله پک چوق همت و غیرتی سبقت ایتمش ایسه ده، عمر بای استقبالی ملت ایچون، عینی زمانده کنیدی موجودیتی ایچون فآدملی اولان بویه مقدس بر خدمتی عهده سنه آلمقندن امتناع ایتشیدی، فقط یالکنز امتناع ایله قالمادی؛ حیات تاریخیه سنه پک شین اولان غرضکارانه حرکتلرندن دخی چکنمه دی؛ محترم نوشیروان قرداشمزک یازدینی کبی، مملکتک کوچلیکله یتیشدیره بیلدیکی، یوقسولوق آره سننده بروارلق قیلندن اولان بش، اون منور کنجک محبوسه قدر تشبث ایتدی؛ خائنه طرفندن مکتب و جمعیت خیریه نقابی آلتنده سیاسی مسائل اولدینی حکومته

آکلائییدی ، مملکتک کوکسنه زهرار ، المار صاجیلیمقدن ، وبرجوق اولاده
 وطنی بونی بوکوک اوکسوز بر حالده بر اقدیره جوق فنا و آغیر مسئلهلر
 میدانه چیقارلمقدن چکنمه دی !! حالبوکه کنجلیک ساف ایمانه بسله دکلری ،
 خدمت اول ، تورک - مسلمان چوجقلمی اوقوتقدن ، کاشغر آفاقی صاران
 قارا جهالت بولولمیری معارف روزکاریله طاغیتقدن ، باشقه برشی دکلیدی !
 و بوکا بیوک اللهده شاهددر !

شمدی به قدر عزت نفس چکیشلمسی ، شخصی فائدهلر کوزه تیللمسی بولنده
 فنا ایدمک ایسته نیلن بوخیری ایشله ، امید ایدره که بوندن سوکره عمر بایده
 یاردیم ایدره . چونکه بوزمانده اوقومه و اوقومه ایشنه قارشی طوران برهلت
 قالمشدر ، بر طاقم جاهل (موکالره) عقلسز (طوکالر) . عمر بایک آلدانمامسی ،
 مملکتک ضیالی و متین روحلی کنجلیری ، بویه ماهیتسز لک تشویقوله اینجیمه سی ،
 حیات آنیسی ایچون یک کر کدر ! عمر بای جنابلری آبی بیلمیلیدر که : آب زو
 دوگنکله کوزه نلرک و شهرت و شانہ معرور اولانلرک دور اقبالاری یک آز
 دوام ایدر . . . مملکتک سر تاجی اولق ، وطنک دردلمی آکلا بوب ، اولادینک
 تنویر افکارینه خدمت ایتمکله ممکن اولور . . . زوال ناپذیر شرف ، بوخیری بولورده
 آرانیملی در . . . حکومت قبولنده ، ملی خیالک رواجی ، وطنده کی او یغوانسز
 کونلرک کیده رلمسی مقصدیله بورومک دوام اقباله یاردیم ایدر ! یوقسه ، ضیالی
 ملق سوندرمک ، کنجلیری اورد بروب ، قیردیروق املیه حکومهته دالقا ووقلقده
 بولونمق - عمر بای حکومت ایشیکنده بورومکه ، مأمور ایله مناسبت پیدا ایتکه
 یک هوسلی و مر اقلیدر - یک واهی بر فکر در ! خلاصه ابو جهلک قازدینی قویویه
 کندینک دوشدیکي « ضرب منلی کوکلم دیلر که عمر بای جنابلرینه بر درس
 عبرت اولسون !!

ایکنجی دفعه حبس ایدلمک لکم !

مکتبلریمز آجیله لی یدی ، سکز آبی اولمشدی . بن شهر ایچنده اوقاق ،
 تفک تجار تلمه باشلامش ایدم . بوصیره لرده افغانستان طریقله چین ظویراغنه
 کچن وکاشغره دوت کونلک مسافده بولنان (پارکند) شهرینه کاندکاری خبر
 آئنان اوج آلمان رجل سیاسی ، چین حکومتی خصوصیه کاشغرده کی
 روس وانکلیر قونولولری بیوک تلاشه دوشوره شدی . حکومتک ذاتاً بندن
 شهسی اولدینی وقونولورک ایسه هر وقت علمیده تشویقاتده بولنقدن
 کیرو قلمادقلمی ایچون کویا (پارکند) ده کی آلمانلر ایله مخبرده بولنقده
 اولدیغ بهانه سیله بر کیجه یاریسی چین عسکرلری و (شاتیروس) اویجه
 کلرک بی آلوب حکومت کورتوردیلر . . . قلم مخصوص اوطه سننده
 - چینلیر بورایه دایه اوطه سی دیبورلر - بر مدت انتظارده بولونقدن سوکره
 بی محاکمه سالوننه جاغیر دیلر ، محاکمه اوطه سی یکر می ، اوتوز مساح عسکر ایله
 جور یلش ، پولیس مدیری اورته ده اوطور مقده اولدینی حالده قبول ایدلم ،
 و آنکیزیسیون معامله سی بی متأثر ایتشدی ، مدیر سوزده ، سؤاله
 باشلادی ، سزی روسلر شهریمزدن آلوب کیتمک ایسته یورلر ، بوخصوصه
 خبیل مخبرده جریان ایتدی ، بز سزی شهر ایچنده محافظدن عاجز بولوندیغمزدن
 حکومت داتره سننده محافظه قرار ویردک . . .

بن جواب ویردم : بنم روسلر ایله هیچ مناسبتم بوق ، بن بی طرف چین
 مملکتنده بولونوبورم ، روسلردن یوزلرجه دفعه بوپوک اولان چین حکومتک

بر شهرنده یا شایبورم، روسلرک هیچ بر وقت بی بورادن آلوب کیشکه و بو خصوصده سزه مراهمتده بولونمه حقلری یوقدر! حبسخانهیه اجرا وار تکاب ایدیان بر جرم، قباحت، یا خودده جنایت مقابلنده کیزیلوز، اوبله بر قباحت ایسه بندن صادر اولادی؛

پولیس مدیری - بز حاجز بر حکومتز، روسلرک آلنه دوشد کدنصره سزری آلمق مشکل اولور... بش تورک طوبراغمزدن اوج اوستریا اسیری ده شهریمز ایچندن آلتدی، بونلرک استرداددی ایچون چالیشدق، موفق اولامدق، شیمدی ایسه سزری حکومتده محافظهیه قرار وردک!!!

جواب وردم؛ عجزیکزی اعتراف ایدیورسکز، مملکتکوزک عادتاروس اولکسی اجزاسندن بر مملکت اولدنیق سویلیورسکز نه ده یه بیایرم... پولیس مدیری: بو آمر، والینک آمریدر؛ سینی بیلیم بورم دها آجیق سویلییم، حبس اینله کز آمر اولینیور، سز بوحکمه راضی اولاکز، حقتککزه خیرلی اولور...

— حبسه کیرمکده بر خیرامید ایتمه بورم، سز ناحق معامله ده بولونیورسکز؛ حقوق شخصیهیه رعایت ایتمه بورسکز، روس قونصونلک آمریله حرکت ایدیورسکز؛ بوراده حامی مز اولدنیق ایچون حقمزده کفی حکملر ویریورسکز، حکومه تله افرادینه یاییلان معامله لر متقابلدر. بزده مملکت مزده بیکلرجه تبعه کز وار. فقط بونلر حقمده بز ناحق بر معامله ده بولندیغمز یوق. بلکه بوزلرجه سنی بوگون احاشه ایدیوروز. هر وقت مستریح رحیات یا شامالری آرزو ایدیوروز. تاسف اولورکه، بولارک قبالی بولسی وزمانک الحا آتی ایله یوردیکزه قائمه مجبور اولمش برنک تورکیه تبعه سنی عادتا کیفکزه اویونچاق ایدیندیکز. ضرر یوق، بروقت کاپر بزده بوجملر من مدانمه ایدیلر. شیمدی حکمکزه

رام اولمقدن برجانی حکمیه اطرافمی ساردیردینکز شو اوتوز کیشیک مسلح قوتک اوکنده باش آکنکدن بشته، چاره یوق. عدالتکزه (۱) تشکر مدیر افتدی...

بوسوزلردن صکره حبسه سوق ایدلدم. حبسخانهیه کیرد کدن بر کون صکره حکومتک پلاتی آکلامشدم. نیم توقیفم، بویله کیجه یاریسی مسلح قوت ایله اودن آلتقلم سیاسی بر مسئله نتیجه بی ایتمش! پارکنده کلن آلمان (فون هندینغ) تورکستانده تشویقات و تحریککنده بولنهجق ایش... بنده کاشغرده بر چوق طرفدارلر صاحب اولدایمندن بونلرک حرکاتی تسهیل ایدمک ایتمش... نه واهی فکرلر! نه اصلیز دوشونجهلر و حکملر...

حبسخانهده « قارغیاق » یوردی بکلری ده موجود اولدیندن اوقدر صقیلمه یوردم. سکز ای اول حبسخانهک متعفن هوا سنی تنفس ایتمش و بو حیاته آیشمش اولدنیق ایچون غم، غصه دن آزاده ایدم. بی محافظهیه مأمور کوجارلی یوسف بک نامنده بزذات ایدی. موسی الیهک طبیعتی ملایم کویکلی پاک ایدی. جانله، باشله بکا خدمتده قصور ایتمه یوردی. بر کون صکره هر نه سیدین ایسه « قارغیاق » بکلری یا تمدن آلتیلر. برای محافظه اون بش عسکر دها علاوه ایتمدیلر. شیمدی یا عده کی قلم کاغد کفی شیلر ده آلتمشدی، بو کون بویله تضییق ایله آقشام اولمشدی، کیجه یاندیغ زمان بوسف بک باش طرفده، عمر بک نامنده کی بر بکیت ده صنغمده نوبت بکله یورلردی، کوزیمه اویقو کله یور ایدی، فقط بونی چاره لری اویقودن محروم ایتمک ایچون حورلامنه باشلام، اونلر ده سنی اویودی ظنیه خیرلامته باشلادیلر!...

صبح اولمشدی، قراکانی اوطمدن چیقوب یوز و کوزیمی بیقاددن

صوگره قبونک اوکنده اوطور مشدم، خدق ایله اختلاطدن منع ایدلدیکم ایچون
 یانمه کیمسه کله بوردی، یالکز چینلی چوجقار اطرافده دولاشیبوردی، بی
 تورقو دیبه باشدن آشاغی کوزلریله سوزیبورلردی، حبسخانه غاردیانلری
 نزاکت ومدنیتدن، حس شفقتدن محروم آدملر اولدقلری ایچون شوممه صوملری
 بیله الفاظ غلیظه ایله قوغمقدن اوطانمبورلردی . . . بوسرده حبسخانه تک
 ایچنده برولوله اولدی، بی محافظیه مأمور اولاندن بوسف بک ایله، قادر
 آخوند تاملرنده کی ایکی بی چاره مدیر طرفندن چاغیرلدی، بر مدت صوگره
 آللری سیم سیاه چوروک اولدینی حالدده عودت ایتدیلر، نه اولدی، دیبه صوردم:
 دون سرکله برکیشی اختلاط ایتیش؛ آنک ایچون پولیس مدیری آلزه «ابکی بوز
 اودون اوردی» دیدیلر، بوزوالیلرک دردینه یاندم؛ نیم بوزمدن دوچار عذاب
 اولان بواوغول بالار، کندی شوبه لرله: هیچ کیسه یوخ اینه دم، توزلری تک
 خدمتلی ده نولسه کده، باشلر من آلنغان بولسادده حقه بولمای من! بزلر توزلری
 سلامت بولغانده خورسند بولور من» جوابنده بولندیلر، بوسوزلر ایله
 مردلکلرینی اثبات ایتدیلر! بوسرده نیم بک سودیکم وفا کارقار داشلرمدن
 نظر آخوند بای قارشودن حاصل اولدی، فقط سیاهی محکوم . . . اولدینده
 ایچون کوریشمدک، کوزلر منله سلاملاشدق، عودت ایتدی . . . بر مدت صوگره
 اون یاشلرنده کی یاوروسی ابراهیم نظر اقدی آئنده برسوت شیشه سی ایله کلدی
 هر ناهلسه قپو بکچیسنک قانلی کوزلرندن قاچوب ایچری کیره بوفوفاکار
 یاورو کوزلری دولو، دولو اولدینی حالدده قارشمدده طورددی، یاننده اون باش
 محافظ عسکر بولندینی ایچون فضله سوزلشمدک، یاورونک توزلرندن اویدم
 کندیسینه، پدر ووالده سنک وفا کارلغنه بیوک تشکرده بولوندم، وعودت ایتدی
 سومله دم . . . کوزلرم طیشساروده کلوب کچنلری تماشاده ایدی؛ مؤمن

چوک بالایی احمد آخوند، قوربان حاجم، شیخ آخوندم مخفیف بر صورتده
 سلام ویروب کچدیلر، قوربان حاجم بر کوشه بوزولوب اشارتله بکا دجاجی
 اولدینی آکلاییبوردی، کولدم، بوکنجک وفا کارلغنه باشمی صاللامق صورتیه
 تشکرده بولوندم! روزی آخوند کریم زاده ایسه - بونم فدا کار بر آرقداشمدن
 - حبسخانه تک اطرافنده پروانه کبی دولاشیبوردی، کوندوزلری بویله کچیور،
 کیکه لری ده غردیانلرک صحبتلرینی دیکله یوب یایبوردم براقشام لطیفه چی بر غردیانک
 آرقداشلرینه نقل ایتدیکی بر حکایه بیه قولاق ویردم؛ ماضی دن دم
 اوریبورلردی؛ بوکون کاشغرده حکمداراق ادعاسنده بولنان عمر پایک باباسنی
 حکایه ایدیورلردی . . . اسماعیل پاخته دیدکلری بر آدم، برکون آرتوش بولنده
 بر آشک (پاخته) سیله [*]. کیدرکن ایت بولی نام محله اوکنه اختیار بر آدم
 چیقمش، بو حضر علیه السلام ایتش! . . . بوذات اسماعیل آخونده بر پارچه آنک
 ویرمش، آخوندم مذکور آکچی ایتش، بای یعنی زنیکن اولمش . . . بر طرفدن
 بو زروا سوزلری دیکله یور، دیکر طرفدن، پنجره دن اوطنه تک ایچنه عکس
 ایدن مهتابی تماشایله یوردم، بوسورتله اویوش قالمشم . . .

کوزلریمی آچدم، بوکون حبسخانه بیه کیردیکمک اوچنچی کونی ایدی،
 حبسخانه اوکی سوقاق اولدینی ایچون کان، کچن آ کسبک دکلدی؛ بعض کنتیج
 اوغولار «هر جای ده حدایم یار یادوست» مارشلینی اوقویورق کچیورلردی؛
 حبسخانه تک قارشوسنده عبدالرحیم بک حاجی تک اوغللری آونده (هر موفون)
 چالینیوردی، ارده مارشی، وطن مارشی پلاقلری تکرار، تکرار قونولیور،
 اوکسوز روح بومارشلرله بر مدت ایچون اولسون تسلیاب اولیبوردی . . .
 کونش خنلی یوکشمش اوکله یه یقین بر زمان اولمشدی، غردیانلردن بری اوده کی

[*] پاخته ناموق مناسنه در.

خانمی ایله هر نه سپیدن ایسه منازعهده بولونمش و خانمی تطلیق ایتمش ؛ اونلرک مسئلهسی حل ایتمک ؛ بعض سوزلرله غرديانك حدتی تسکین ایتمکدن سوکره خانمی ایله تجدید نکاح ایتمسینی رجا ایتمم بوسمرده یکی شهره کتیریلان آلمان (فون هندلیع) پکینه کوندریله جکی و بودانه آتمش قدر عسکر ترفیق ایدیله جکی پولیس مدیر همومیلکمندن خبرورلدیکمندن و بونلرله برلکده بزم غرديانك ده حرکت ایتمسینی امر اولندیمندن تجدید نکاح مسئلهسی سوکره قالدی آرتق حبسه خانه بایلیریله - بابی ، غرديان دیمکر - آغا ، اوکا اولمشدق ، بوغرديانلر کدی کبی هر قوی قوقلادقلرندن قسم ، قسم هرشیدن خبرلری وار ، بونلری لاقبردی به صالحیور ، کاشغرک پک تحف حکایه لرینی ایشدیوردم . . . غرديانك بری حکایه ایدیوردی ؛ کاشغرده بعض بای زاده لر ، کوشه لرده ، یعنی سوقاقلرده دولاشیر و تصادف ایتمک لری قادینلره بی معنا لاقبردی لر آمارلر ایتمش . . . برکون (اودال کوشه سنده) درت ، بس بای زاده تصادف ایتمک لری ایکی خانمه ، وای خانم ا جان خانم ! . . . دیمکه باشلامش لر ، بوخانملرده جواباً اوکام ، آیانگیزده کی آمریقان مستکز قیز ، قیز دیمه بور ، قرض ا قرض - بوکنج بای زاده لر روس تجارلرینه بورجلی ایتمش لر - دیبور ؛ بزه لاقبردی آتمقندن ایسه برموم آلوب دردیکزه یانوب یانسه کز اولمازمی ؟ دیمش لر ! ایسته کاشغر بای زاده لرینک یعنی عمر بای اولاد لرینک سسویه اخلاقیه لرینه بر مثال ا بوکنج لر فی الواقع بویله بوزوق بولارده یورومک صورتیه ، آنادن بلانن قالان میرانلره وارنجیه قدر توکه دوپ ، سوکره برلقمه آکمه محتاج اولاجق برحاله کلنجه همیشه بتون دارلقنه قوربان اولوب کیندیورلر ، کاشغرک اجتماعی حیاتی

هپ بوسر کزده ، بای چوققلری آرقه لرینه اوج بش لوکچک - یعنی ایسنر طاقوب اوکرینه ده برر باجی آلوب : « شو یانده عرق ایچسه م »
« لوی دانغزی غه آلدی »

« آلی کونلک عالم که »

« اوینا والقانم قالدی » کبی بی معنا غرلارلی اوقویه رق صباحلره قدر سوقاق کوشلری طواف ایتمکنه در ، بو حاللری تنقیده قالان ، اصلاحه کیریشن بوق . فقط بریسی مکتب آچیم ، جمعیت اسلامیه قورایم ، دیسه کوکلی قارا بایلر اونلرک « بوداقی » سی بعض ملالر ؛ قاراشول مال طوطاق غه ؛ نوزوک فی چارلاب ، ایش قیلسا بولمازمی ؟ » کبی بیک درلو تحقیر آمیز سوزلر ایله اوصاحب خیرک اوکنه کچمکدن یاغق ایستدیکی ایشی ییقبوب بوزمقندن چکنمزلر . . .

کاشغرده حکومت ایشلری پک بوزوقدره نظام ، انتظام مفقودا بو داتریمه برای تسویه مصالح کبرن بی چاره لر صوبولوب صوفانه دوندیریلورلر . . . چین ممالک لرنده حکومت شهر ایچنده توره یین اشقیالرک اوجاغی دیمکدر . بی محافظه به مأمور اولان غرديانلرک برسوزلری وار : کاشغرده ماتی بیکدن ، یامولده - حکومت - موشت بیک بخش آداس .
بواعتقاد باطله یالکز جهلاده ده کیل ، مملکتک قطبی صانیلان بایلرده ، عالمرده بیله موجودا عمر بای ، والی ایله کوریشمک ایچون بر سفرده بیک (میر) - برسر اون آتی غروشدر - وریبور ، شن یامولی ایله پیدای مناسبته نصف تروخی فدایه راضی اولورور ؛ اولجده یازدیغمز کبی بویرلره یاناشمقندن

نه قازانیور؟ بر قاج فقیری حبسه قویدیرمق ، مسلمانلرک قلبنی رنجیده ایتمک... ایشته قزانیلان فائده عمر بای و همپای حکومته یاقینلاشمغه چالیشه جنی برده ، ملتک روحنه تقرب ایتسه ، آلام وطنه نفوذ ایلسه ایدی آلبت بر نام آبد مظهر اولوردی...

والی نك او طور دینی حکومت دائره سی - طوطهی یامولی - [۷] (قوربان) آخوندك سماوری کبی ، زور ناجیلره ماوا اولمش ؛ والی بیك بیرکن ، یازاره چیقارکن ، سلامتیه کیدرکن [ربنا دادم غهیت ؛ ایاق خواجهم عرضم غهیت] غزلی ، بوزور ناجیلر اور باطلاسون پایبیورلر... پاره لرینی قاره یوتدیروب چییلاق بر صورتده قالان قاربازلر ، آبدالار ، دیوانلر ، ینکیلر (طوطهی یامولک) قپوسی اوکندن باشقه کندیلرینه التجا کاه بولامیورلر ؛ ایشته حکومت... بو دغدغه لرله آرهدن یکر می کون تکمشدی ، محترم (فون هندینگ) کده کوچار شهرندن حرکت ایتدیکنه دائر حکومته تلفراف کلشدی . نهمده حبسدن چیقارلقلمغه و بوندن صکره ینه کوز حبسی آلتنده یاشاتلقلمغه (طوطهی) دن فرمان... صادر اولمش! یکر می برنجی کون حبسدن چیقاریلدم محله بکچیبسی ذوالنون حاجی به تسلیم ایدیلدم....

عمر بایک دو کونی - طوی - مناسبته :

مکتبلرک آچیلسمی ، عمر بایک کویا اقبال وسعدادت قپولرینک قاپانسنه سبب اولمش کبی ، بوحریص بای اولکنندن داما فضله عصیباشمکه ، وقودورمغه باشلامشدی ، شمدی اونک بتون املی ، حیات معارفی تولدیرمک ، تورکککک چراغنی سوندیرمک ایدی ، بو خصوصده هر نه فداکارلق... لازم ایلسه

[۷] کاشغرده مشهور ونخب طبیعتی بر جای خانه صاحبیدر

عمر وهپاری اجرادن چکنمه یورلر ایدی.. وطنک نجات وسعادتی یولنده ابراز غیرت ایلین و احیای معارفه چالیشان بر قاج منور ، افکاری حر ، آدیعلری صاعلام ارباب غیرتک نحو واتناسنه اوغراشمقندن هر کون ، هر ساعت کیرو قالمیورلردی ، عمری اسکی حیاتده یاشاتق وبوصورتله کندی نفسانی امللرینی حصوله کتیرمک ایچون دالقاووقلقدمه بولنان ، موکار [۱] طوکار [۲] ، خلاصه بو کون کاشغرک باک محیطنده بر قارا لکه اولان بوکی اوج ، یش ماهیت و مایه سی بوزوقلر ، هر یرده مکتبلرک علیهنده بولونیورلر ، فقط اعتراضلرینک نه کبی اساسلره استناد ایتدیکنی کندیلریده بیلمه یورلر ایدی ، بو قاره کروه مزیت علمیه دن تماماً محروم و بلکه کندی اسملرینی ده یازمقندن حاجز بدبخت لردن مرکب ایدی ؛ بولرک کورولتیلری محبان وطن طرفندن بوغولویورلر ، استقلالدن آمین یاشایان کنجیلر بو احمقلرک دیبسر بلانلرینی و حرکت فاسدانه لرینی یارمق آوجیه هرج و مرج ایله یورلر ایدی... عجز و ذلت ایچنه دوشن مخالفلر شمدی بر طاقم یالانلر و اوها ملر صاحبته باشلامشلردی ؛ مکتب و معارف جمعیتنه یار دیمده بولانلری حکومت آصوب کسه جک ، و بلکه ده (احمد کمال) ایله علاقه سنی دوام ایتدیرنلر بیوک فلاکتلره اوغرایه جق... کبی ، هر کون افراد مملکتته مشوش خبرلر طاغیدییورلردی ؛ فقط بوروا یاتلره رغماً اعضای جمعیت چو فالییور ، عمر بایک کنج اوغولاری بیله بابالردن خبر سزاو لارق محیطمزه کایبیورلردی ، ترقی پرور اوغولار شخصی ایشلرینی بر اقوب منی امللری یولنده قوشویورلر ، افکار جهلان هر آن تنور دن و نی چارکان اطفالی زبیه دن خالی قالمیورلری.. خانلر هر کون برسقوط قهقری ایچنه یووار لایوب کیدییورلردی...

[۱] یعقوب آخوند موکاناملی بر آدم ۱۳۳۴ سنه سی اوخرنده تولدی ، [۲] موسی طرکاناملی بر آدم صاغ فقط حیات اجتهاده سی تولش دیمکدر...

بوصرەدە ھەربىي ، ملت و ھۆكۈمەت نەزەردە كېرەكلىك ئارلىقى تېمىزەمەك و ھەيلى
 اولان اقبالى اعادە ايتەك ايجون مەنظەن بىر دوكون اجراسنە قرار وىرەيور ،
 ۱۳۳۴ شەبان المەظەنە باشلانغان بۇدوكونە بىتون مەنصەدارلەك دە اشتراكى
 تەخت قارارە آلىنور... اە كوچوك مامورلەر و ارناجە يەقەر بۇدوكونە مەركەس دەوت
 ايدىلەر ، بۇدەوتەن مەقصد ، ھۆكۈمەت مامورلرى ايله تەجەيدە مەنسابات ايدەك ،
 يوردا ايجىندە تەزل ايدەن و ارلىقى بىر مەدت داھا دوام ايتەدەمەك ايدى... ايشتە
 بۇيله بىر مەقصد خاتتەنە ايله بىكەرچە (سىر) سەرف ايدىلەر ، فقط سەوير
 افكار ملتە و اطفال مەسەلەت تەبىئە فەكرەلرى بولنە بىش خەروش مەعاونت دە
 بولۇنمايور ، قىر قەرت و ارەك ھەقى - ھەربىك روتى قىر قەرت شەخسە
 مەقسەمە - چىن مامورلەرنە بىر اكرام... ھەزىر اتى ، شەراب وراقى
 كەي اسلامدە تورك مەدات و غەنەتەندە مەقور ھەمەل ايله اسراف اولۇنۇيور...
 فقط باب ھۆكۈمەتە ياقلاشمەتە اوغراشەدەقچە ضىيائى اقبالىك سونەكە يوز تەبىئەت
 ھىچ دەدە دوشونە مەيان بوغانل باي ، اون بىك سەركە دوكون ھەدەلەرنى چىنلەر
 توزىع ايدىيور ، خلاصە بوقەدەر پارەلر ، داھا باشلەندە توك چىقماش مەصوم
 و ارەك ھەقى بۇلە قورى املەر ايجون بوق ايدىلەر ، بوقەدەر مەنابع تروت
 بىش ، اون دىقەقەلق بىر غەزەت نەس ھوسنە قىر بان اولۇنۇيور ! عىباھەكۆمەت نەجە
 سىياسەتە كچىكى زمان ، پارە ايله دوست ايدەك ايسەنەن مەسۇبىن ھۆكۈمەت
 ھەم آخۇندە دەست مەعاونتى اوزانە يەكەلەمە ؟ ايشتە بوجەق مەھول و قىر قەق
 بىر مەدە شەكلەندە كەجەك زمان تارىخى بىر اقبالىورم...
 اكر ھەربىي شەوان بىك سەرى اھىيائى علوم مەعارف ايجون سەرف ايتەش
 اولسە ايدى ، بىر ھىيات شەان و شەرف ياشار . و تارىخ كاشەرك و ھەنر و زلە مەد
 ھەيلىندە بىر (بىلەن) كەي بىر يەلەن ايدى !!

(يونان شەقائى) كە اشخارەلە ، بىرەنە رەئىس جەھور اولان (نىدا زونتون)
 نەك جەلوسى تەبىكە ايجون مەضائەك بىر نەجى كوتى كاشەر افافى ايكەن بىكەرى
 بىر پارە ھەربىك بىر اسرافى دوكون ايله قازانق ايسەتەدەكى شەرفى دە
 ھەج و مەھج ايتەشەدە ، چۈنكە بىكە كەجەك ھەزىت مەنصەدارلەرنە ، يەنە بىق
 اسرافى و مەنظەن... بىر ضىيافت لازم ايدى .

كاشەر عادتەنە مەد ھەيلى

كاشەردە ايام كەجەسى :

شەبان المەظەك اون بىشەنچى كۈنە كاشەرايلەر ايام كەجەسى دىيورلەر ، (ايام)
 شەرفى و صابىلى كۈن مەنسابە اولسە كەك . بۇ كۈندە كاشەراھالىسى و ھەمرا خەلىق
 « آفاق خوجا » نامىلە دەرت يوزسە مەقەم كاشەردە ھۆكۈمەت سورەن بىر ذائەك
 مەزەرى مەھىتەنە ھەربىك بولۇنۇيور ! (تونەك) دە بوب ، بۇتون كەجەنى عبادت تەبى
 آلتەدە ذوق و صفا ، و ھەلوسەفەت ايله كەبىرەيورلەر ، آفاق خوجا يە كاشەرايلەر
 اخلاصى بىك بۇيۇندە بۇذائە مەھت و اعتمەك اودرچە دەدەك : ھال مەنابە
 كەمە چى و صەبىلى ھەمەلەرى يوزلەرنە سەورەكەن دىشەلەرى قەبىلەلەر ، مەدە
 آھەبەسە ، دوا دىبە آتەج قەبۇلەرنى كەبەز ، ھەمەلە كۈبىلى قەبىلەرى قولاي
 ھەم غەورەن ايجون مەزەك باشەنە آھەلەش قوزى بۇنوزلەرنى قورسەغە
 ھەمەلە بۇرۇنلەرى كۈزۈملە كوردەم ، دىبە خەرافە قىر بان و آلت ايدەك
 ھەمەلە قەبەك اودەق ارباب غەلەك ھەمەلە سەنە ترك ايدىيورلەر

ایام کیجہ سی کاشغر تماماً حال پیداریدہ بولنیور . نصرانیتک بیل باشی
 کیجہ سی ہر خانہ دہ ہر یردہ قومار اوینامق طاعت قدیمہ درہ کاشغر دہ بویلہ
 اولور . (آفاق خواجہ) دہ ، (علی خان) دہ ، (قطب الاعلی) نام مزارلر دہ
 صباحلرہ قدر قومار مسابقہ لری اجرا ایڈیلوریور . نصرانیت مندسبیری طالعدینی
 طانیق وبر ییللق عہرلرینی قوطلولامق . . . مقصدیلہ آتشلر یاقوب آلہ ولر
 اوستندن آتلازلر . کاشغر دہ بوعادت باطلہ بو کیجہ دہ اجرا ایڈیلوریور . ہر
 کوشہ دن جہم منفذی کبی چیقارلش آتشلر اوستندن « والشمس وضحیہا »
 سورہ سنی او قومق صورتیلہ ارکک وقادین آتلازلورلر . کوچوک جوجق لک
 اکثریسی بو ایام کیجہ سی آتشنک بوعادت باطلہ نک قربانی اولیورلر . بو کیجہ
 کنج اوغللر ، کنج قیزلر کوشہ لری طواف ایڈیلوریورلر . اختیارلر ایسہ مسجدلر دہ
 صباحلرہ قدر اون بیک تسییح دور بو صورتلہ کچمش کناہلرینہ مغفرت
 طلب ایلہ یورلر . آقا ، بابا یا خوددہ اقرباسنک مزاری باشندہ کیجہ باقوشلری
 کبی تونہ یئلر دہ وار ، خلاصہ : بو لیل محشر مثالہ انسانک کوزلری یک
 عجیب منظرلر کوریور . بو حاللرہ یا کرلک یا خود آغلامق لازم . (ایام)
 کیجہ سنہ صحرا خلقی یک اخلاصلی . . . بعض یوردلر دہ بر دوکون اجرا
 ایڈیلہ جکی زمان « ایام » دہ آفاق خواجہ یہ ارک خاتونی کتورمسی شرط
 قونولیورمش . . اکر ارککک پارہ سی اولمازسہ قازان ، چوملک ، چینی چانیک
 صاتیلوب بو شرط ادا ایڈیلورمش . . ایستہ جہالته قربان اولان بو زوالی
 عرق نیجیک آسغلی حاللری (ایام) کیجہ سنہ بتون عریانلقیلہ میدانہ
 چیقویور . بایلقوزی اتلریلہ مہدہ لری تلطیف ایڈلرکن بری طرفہ بر بیچارہ
 تورک قادینی (آطلاس دامبولنی) کوری . . . ہش نیکہ یعنی چینیلیرہ (رهن)

* رهن
 ** فروش

براقیور . ایام اجراسنہ کیڈیلوریور . کاشغرک زکیفی عاماسی ، فضلاسی بوحاللرک
 ماشاچیسلی اولیور . آفاق خواجہ نک اوزوملک دینلان باغی بو کیجہ بر میدان
 سفالندہر . باغک اورتاسندہ کومہ ، کومہ طویلاتمش باغری آچیق شخصلر
 قومار اوینایورلر . باغک درت کوشہ سنندہ یاقلمش آتشلر اطر فیدہ اسرار کشلر
 صباحلرہ قدر قافا دو مانایورلر . .

آغزلر دہ یک غرب وعجیب حکاہلرینی ایشہ تدیکم بو ایام کیجہ سنی رأی العین
 کورمکی ہوس ایشدم . او کیجہ بز نوروز زادہ حاجی علی ایلہ کاشغر مہونی صدیق
 آخوند شان زودہ نک برادری ثابت ہاجک باغنہ دعوتلی ایڈک . مذکور
 باغ آفاق خواجہ یہ یاقین اولدینی ایچون یانسی نماز دن سوکرہ آرقداشلر یزدن
 بانکیر عبدالرحیم محمود زادہ ، قادر طیار ، نوروز زادہ ، روزی آخوند کریم
 زادہ ، احمدخان مؤمن چوک زادہ ایلہ آتلازلر . یذوب بو کیجہ نک تماشاسنہ
 کیشمشدک . تورکلکک ومسلمانلک پدشانہ شرفہ برشین اولان بومکروہ
 کوز کولری ، نسل مستقبلك الظار دوریدنانہ سنہ وضع ایامکی بروظیفہ وجدانیہ
 تبقی ایتم . بو کبی خرافاندن مسلمانلق وتورکاکی تمیزلہ مک ایچون کشفلردن
 عبرت وحیث لازم . . .

کاشغر دہ رمضان حیاتی

کاشغر لیلر رمضان شریفی یک خلوص ایلہ قارشیلارلر . رمضان دن بر آی
 اول بتون اولر تمیزلہ نیور . یکی البسہلر حاضر لانیور . اللہ تسیبیلر
 ایڈیلور قولتوغہ قیصدیریلوب مسجدہ کتوریلہ جک سجادلر ، (چای غازلر)
 حاضر لانیور . خلاصہ بیوک بر شوق وشہارتلہ رمضان اسنہ قبالی اولنیور .

بوایام مبارکدك دردنجی، بشنجی كونلرینه قدر بوشوق وشطارت دوام
ایدیور. آلتنجی كونی صیجاقلردن شکایت باشلايور. ینجی کو « بنکیلر »
« تریاکیلر » « بوزاکیلر » بازارلرده کرشلرده قافالربنك قورولغندن متولد
عصیت ایله اوروشیورلر. سکزنجی كونی بواوزون كونلرک سریع کچمسی
ایچون دین اوقولره دالینيور، طقوزنجی كونی (چاپان) [۱] (سئله)
[۲] آیلهرق مزاج ایله برابر وجودده خفیلندیریلدور. اونجی كونی آراتق
تاب وتحمل توکونیور. هرکون بازاردن برای جزا کچیریان برطاقم حاجزلر اکسیک
اولمایور. اوروج طومایان مسلمانک جزاسی دینه محکمه شرعیه نك .آموز
ایتدیکی رئیس النده کی دری بر قامچی بی بی چاره چییلاق وجوده بلاتوقف
ایندیریور. فقط بو (تعذیره) بایلر یکی البسه ییلر ایپک صارقلیلر دکل، کون
کچرمکدن عاجز بی چاره لر مستحق اولیورلر. رمضان کبجهرلی کاشغرک
عیدنکا دیدکاری محلی بک غلبه لاق اولور. عیدنکا مسجدینک اون بش، یکرمی
آرشون ارتقاعنده کی مناره سنه برزور ناجی ایله بردومباقچی چیقیور. خلق
تراویچدن چیقدقن بر ساعت صوکره آهنگ ملی باشلايور. شهرک ایچندن
طیشندن چیقان اهالی اوچر، بشر، عیدکاهه طوبلانیورلر، بعض (خاتناه)
نشینلر، موسیقی هیلنک خضور آهنگنده (سماح) قیلیبورلر
یعنی قوللرینی آچوب اورته ده دونیورلره دیگر طرفده چییلاق باجاقلی
کولچکلر، ترس (طوخ ماق) لیلر بشتلری اوموزده (توچیلر) رباعی
روزلریده ارکارنده، دره، تپه غزللریله عیدکاهدن کچورلر. بومیدانده کی

[۱] آرقیه کیلن اوزون الیه

[۲] صاریق: علی العموم تورکستانلیر صاریق صارارلر

یاغجی دکانلربنک دماغی تعذیب ایدن بدبو محسنه لری بولهرلی کیچده
عطر مخزنلی کبی طواف ایدیلور. بو کانلرک اوکتیده برطاقم اصناف کروهی
طوبلانیيور. اوروپا سیاسی محسنلرنده بیله حل ایدیه مین منلق مسئله لری اوراده
حله چالیشیورلر. (هندنبروغ) لک (ماکه نزه نك) اک بیوک عسکری داهیلرک بیله
چکمدن، چیزمکدن عاجز کلدیکی محاربه پلانلری ترتیب ایدیلور، تنقید اولتیور
لره نك ختامندن صوکره کاشغر افاقنده، أسرار - نشته - ودرلو مسکرات
فوقولری حکم سوربیور. کیچه غنیمت بیلندیکی ایچون هر شئی تمام ایدیلک
چالیشیور دها اطراف قویو قراکاتلر ایچنده ایکن بعض بیی اوینامش وؤذنلر
بشتاحره - مناره دیکدر - چیقوب اذان او قومنه باشلايورلر .
جامعته نماز او قویک، نماز « یامداده » یعنی صباح نمازینه چیقک .. بیوک
نواب واردر. لله هر درلو کناهلر یکرزی عفو ایدر.. آوازیله شب رنکار
- یار اصا قوشی - کبی سرسریانه کوشه لری دولاشیيورلر .
صبح نمازنده باشی بوزوقده ، عقلی دوزوکده صاریق صارارق اوک
صفده او طبرمنه امام و محله آق صقاللربنک کوزینه کورونمک چالیشیورلر .
نماز ادا ایدلکدن صکره «توبه قیلدم خدام کناهلر بی عفو قیل» مناجاری
تکرار اولنهرق اولره عودت اولنیور . آراتق کیچه نك بو هر ج و مرچیسنه
هایت ویریلور.

ایرام کیچه سنه قدر حیات هب بو سیاقده دوام ایدنیور . عید کیچه سی
ایسه بعض صراف قلبی، پاک ایمانی خلق خانلرک داملرینه چیقوب خوش
ایسه رمضان قوجهم ! [*] بزدن راضی اولسالر ، آمانلق بیان قایتوب
کارسز. دیه رمضان شریف ایله وداعلاشیيورلر.

[*] قوجهم: اولوغ و محترم مناسنه در

رمضانده سناور، قهوه خانه حیاتی

کاشغرده رمضان کیچهرلی بعض خلقک اولرده و بعضارینکده سناورلرده مشربلری « بزملری » واردرد. فقط اولرده کی « بزملردن » سناورده کی لر داها ادیبانه و ناموسکارانه اولدور. رمضانک ابتدا سندن باشلا یهرق بایرام کیچه سنه قدر دیرغه بک سرای اوکنده قوربان آخوند نامند کی برکنجک سناورخانه سنده هر کیچه بر ساعت « یارم ساعت قدر بوملی بز می ماشاوتدقیق ایتمک اوزره اوطورور ایدم. بونلرک بریکیت باشیلری وار اسمی دوردی بک حاجم دره. بوجام صحبت ده ملایم حیت و ملیت پرورلکنده مقیم و دائم، آداب و اخلاقده مجردک و دوغریلقده یکنتا روحی صاغلام برکنجدر. بو ذلک اطرافده قرق للی قدر أمره منقاد یکینلرده واردرد. بریکیتلر بر طاقم اصنافلردن متشکل اولوب قیل و قالدن آزاده قلبلره صاحبدرلر. کوندوز کسب ایله کیچه ده شوق ایله وقت کچیریلر. خلاصه بو اوغزللر آلین تری، آللری قرتی ایله یشارلر ..

بونلرک « باباش آخوند » اسمنده برده « دوتار » بر نوع سازجیلری رار . بو باغری آجیق سازنده ک شوخ و خوش نعملری قارشوسنده دالغین و متحیر اوطورورلر . اعظام حاجم نامنده کی لطیف مزاج بر اوغزله دیلو حرف انازلقلر واطیفه ده بولنورلر . کیچه بی ممنونیت و کواکل خوشلمی ایله کچیریلر . بوراده سحرورلیکی بیدکن صکره سللری یعنی صاریققری باشه صارارلر عمللرده کی جامعلره کیده وک صباح نمازی صفلرنده اثبات وجود ایدرلر . کاشغرده بر طاعت واردرد . کیچه صباخلره قدر هر درلوقسق ایله فجور ایله حیات کچیریلسه ده خرش کوریلور، عفو ایدیلر فقط صباح نمازینه چقیلمنازسه عفو ایدلر بر

خطصاده بولونیلیمش کبی محله نیک دوچار غضب و غتابی اولونور . . ایشته کاشغرده کی ماور حیاتیلری هب بریله ساده و ناموسکارانه دره اولرده کی بزملره کتجه بر طاقم بای زادلر دوتار، دایبورلرک بی ادبانه غزللرک قارشوسنده اصول اوینارلر . و بعضاری ده معجزن - مکیف بر ماده - بیک صسورتیله زیوانه دن چیقارق بومبارک کیچه نیک شان و شرفنه یاقدش مایه جق بر طاقم حالات مؤسفه ده بولونورلر مش . .

کاشغرده بایرام کونلری

۱۳۳۵: شوال ۱:

بایرام صباحی جئتمکان یعقوب خانک انشا ایتدیرمیش اولدینی (عیدکاه) جامعنه، شهردن، سحرادن اون بیکه قریب خلق اینکلی لباسلر کیه رک، لاهور صاریقلر صساراراق - بو کونده علی العموم کاشغر خلقی صاریق صامغه سحروردر -

طوبیلائیبورلر، مسجدک ایچ و طیشی عادتاً بر میدان عشرکی مهرج و مهرج اولوبور، گول باشلرنده، آفاج دیپلرنده، دیرک آرقلرنده یان یاتان غریبلر، دین دلالنی یایق ایچون خلقک آره سنده دولاشوب: صفلر دوز اولسون جایانلریکنز آجیق اولماسون ۱ » کبی بر طاقم سفستلرده بولنان ملا اقدیلر و صوکره صفلر آره سنده دولاشوب محل عبادت اولان مسجده باره دینلرک سسورتیله خلقی ازجاج ایدن دیوانلر، بومبارک کونده اک زیاده جالب نظر ناسف اولان حاللردرا برملکک غریبلری حمایه ایده جک دارالعه جزه لری، جمعیت خیریه لری، شفقت و حمایت اوجاقلری اولمازسه مسجده ایچلرنده سرفاق ادرنلرنده کفاف نفس ایچون دولاشان بوعلیل و دردی بی چاره لری

خوش كورمك لازم! ملائقديلك اعتسافى مسئله سەنە كەنجە : غەربانك
 ونى چاركانك حقى اولان ذكات وصدقه فطرلى غەصب ايدوبدە مسجودە
 ریاكارانە اجراى معرفت و نصیحتە قالمق برآز كولونچ اولسە كرك... نماز
 وقى اولنجە قاضى لردن برى آياغە قالقوب خلقك آره سنده دولاشیپور، صفلىرى
 قفیش ایلەپور، بض كوردىكى تریسزلىكلرى، الفاظ قیجە ایلە تصحیح
 ایدیبور - بن بو وقواتى كوزوملە كوردم، حقى، اوكون یاغده اوطورە قەندە
 اولان مەنبەلى سەید كامل اقدى بەدە كوردىكیز بزم ملائقديلك منە قدر
 تریبەلى آدملا . دىبە بیان تأسف اتمش ایدم - بر مدت صوكرە تكبیر
 كتیربەرك عید مبارك نمازینە دورولیبور، بەض زوالیلر هنوز دەها نماز قیلەق
 قاعدەلرینە واقف اولماق لردن تكبیرد، صوكرە قول ساللاپور، بەضلریدە
 ساللاناجق یردە باغلاپور، خلاصە بوسورت غیر منتظە ایلە نماز ادا ایدیلور
 خطیب منبرە چیقاراق خطبە بە باشلار، یاریم ساعت قدر برشیلر اوقوبور،
 فقط ساھن او قوبە دالیپور، كابوسلر آئندە قالیپور، چونكە خاھماپور صومیتلە
 تورك عرقیدن اولدیندن عربجە خطبە دن برشى آكلایپورلر، خطبە بە «شرح وقایع»
 یاپراق لردن بر قاج معلوم سوزلرلە نہایت وریلیپور، بویلك شرفلى كون
 خطبە سنده - توركلك نجات وسعادتی خصوصندە برشى سوبلە نلەمە پور، صلاة
 عیدك اداسى متاقب، مسجودك درونندە قوللر بر برینە طوتوشدیریلەرق
 كوروشیاپور، «عیدلری مبارک» دینلیپور، اختیارلر، كنجلر، چوجقلر كوشە،
 كوشە، خانە، برلرلە عیدلە شیبورلر، هر خانە بە برداسقان - سفرە -
 سەرلیپور، داسقان درلو طاتیلر ومیولر ایلە تزیین اولوبور، فقط صاحت
 خانە داسقان باشندە بولماپور، بو عید كوشندە انسان دە كیل، خاھلر زیارت
 اولوبور...

وارث انییا... وحامی شریعت اولان قاضیلر: علما، ادای صلاتدن صکرە
 خلقك ایشیکلرندە دولاشمە باشلاپورلر، ایکنجی قاضیلق انتخابندە... لازمکن
 زای ووجهی بوكوندە حاضرلاق مقصدیلە کیرمەدك قابو براقه ورلر خلقك
 قاضیلرە دە بیل، قاضیلرک خلقه منتدارلقلری بوکوندە نظامر ایدیبور...
 بایرام کونی اك زیاده نظر دقتی جلب ایدن قیزلر، وکنج خانملردە عیدکاھك
 ایشناخندە حزن، حزین اوریلان «نقره» نك یعنی ملی موسیقینك آوازی
 بیون خانملری اولرک داملرینە چیقارتیبور طاملرک اوستندە بهار چیچکلری
 کی آلی، قیزیللی، مورلی، صاریل رنگارنگ مزین ایك لبالی خانملر
 بوج ایتکە باشلاپورلر. باشلرە قوندیریلان آنون (تاجلر) شعاع شمس
 الله بالظیراپور. صانکە بو کونده حضرای زمین طاملرە نقل موقع ایلەمش
 کی خوش به منظره حاصل اولوبور...

بایرام کونی بن نمازی ادادن صکرە سرای دەکی ارطه مە عودت ایتشدم .
 باغده وفادار آرقداشلریمزدن دوردی بك حاجم وار ایدی. سرایك ارکنه
 کدیکم زمان برچوق خلقك اوطامک اوکنده طوبلانمش اولدقلرینی کبردم.
 بولرک آردلرندە صمیمی وجان قرداشلریمزدن نوروز زاده حاجی علی، ناظر
 آخوند بای، عبدالرحیم آخوند بانکر، نوروز بای زاده قادر طیار وفادارم،
 کریم، یوسف، روزی، محمود آخوندلر و بعض یاران دەها موجود ایدی .
 بوللری کوردیکم زمان غریب الدیار قلبی جوشان و خروشان حسیاتمی
 اوردورامادم . موجودیتی حزین ودرین برمایوسیت قابلا دی . وطنمدن اوچ
 بوللق مہجوزیت دیوقولری روحندە او یاغده باشلا دی . فقط بو مایوسیت
 اظہار ایتک ایشنە ندیکمدن شن وشاطر کورومکە چالیشپور ایدم . اوطه مە

متمادياً خلق کلیور ایدی و بایرامی قرطلوغلا ووردی؛ بر مدت سوکره مملکتک شرفی، حینلی ذاتلرندن بولنان بعضلرینی زیارت ایتک لازم اولدیغنی حاجی علی قرده شمسز بیان ایتدی.. اون بش یکریمی قدر کنج وغبور رفقای صادق ایله اوطندن چیقدق، اولا مرحوم قاضی کلان - اصلی فالان اولسه کرک، کلان صورتنده تلفظ ایدیورلر - حاجی عبدالقادر اقدینک حریتی ایچون اولادینک خانه سنه کیردک، اورادن چقه رقی غیرتلی کنج لر مزدن یوسف آخوند بایک خانه سنه - یوسف آخوند نصرالدین اقدی کبی کانغرک تاریخی بر آدمیدر، کنج وغیرتلی یوسفک اوکندن خلق، بش بسجمله ایکی ده سوره اخلاص ایله کچرلر، چونکه مومی الیهک لسانی پک سر بست اولدیغنی ایچون آغزیننه کن سوزی، یایوب، یاقیشدیروب اطرافه ساوور مقدن چکنمه ز... و اوراد زده چیقوب حینلی بایلردن و جماعت خادم لردن بهاء الدین بای حضرتلرینک خانه سنه، اونی متعاقب مفتی کاشغر داملا حاجی عبدالقادر اقدینک، قادری شیخ لردن وطن پرور حاجی منصور اقدینک خانلرینه برای تبریک عید داخل اولدق! و بولردن سوکره دها بر، ایکی جانمک سودیکی رفقای زیارتدن سوکره بن اوطنه عودت ایتشدم! بو کونی پک مسعود و شرفلی کچیردم..

بایرام کونی اک زیاده خوشمه کیدن، مل دویغومی دالغاندیران مسئله: مینی، مینی یاورولرک، کوچک خانم قیزلرک اوطنه کلرک بنله کوریشمه لیدر. کاشغرده قیز چوجقلرینک علی الموم کیدکاری البسلر قیزلدر، بوتورکستان اولادلرینه پک ده یاقیشان قیزیل رنگلی لباسلر اونلره بر ملک صورتی ویریبور، باخصوص اینجه، اینجه اورولان قارا ساچلرک اصالتی، باشلرینه قوندر دقلری آلتون تاجلرک لطافتی تعریف ایدیله مینه چک درجه ده علودر یویاورولر، عید

تازی متعاقب بر برلرینی زیارت ایدیورلر. بیوکلرینک قارشوسنده قول قاودر شدیروب بایرامقلرینی آلییورلر. فقط بو یارملری صرف ایده چک محل یوق. طوپراق ایچلرند، کوشه آرملرند بر طاقم (لپنو) [۱] زیمانان [۲] کبی صخته مضر مواده صرف ایدیورلر. کاشغر شهری بو قدر بیوک و کثرت نفوسه صاحب بر مملکت اولدیغنی حالد چوجقلرک نشیط قلوبنه مدار اوله جق بر بایرام میداننک بولنامسی شایان حیرت و تأسفدر. (عیدگاه) میدانی وار ایسه ده اورانی بر طاقم لوکچکلر قلندرلر قابلامش اولدیغندن چوجقلرک بو کبی قاریشیق یزلده اوینامسی فساد اخلاقی بادی اولور.

بایرام کونلری احباب، دوست زیارتلرینی بیدر کده نصکره کنج اوغولان هوادار باغلرده طوبلانیدیورلر، کتاب وغزتهلر او قومق، ادبیات و سیاسیاته حاید مطالعات و محاکمات ایله امرار وقت ایدیورلر. هنوز دها او قومه ذوقی المامش کنج لر ایسه کوشه تاشلر ایله بعض بای وملا اقدیلدره طوبلان دقلری محللدره ترقی روانک حرکتلرینه نهایت یرمک و اونلرک یورده کی عزت و اعتبارلرینی ایلرلنی بلانلری چیزمک صورتیه وقت کچیریبورلر، عقلسز و طوطا ماسنر محاکمه لدره بولتیورلر. ایشته کاشغرده بایرام کونلری بوسورنله کچیریلیور.

کاشغرده مزار اعتقادلری، و (خانقاه) لر...

کاشغر لیلر آره سنده مزارلره اعتقاد و اخلاص ایدن پک چوق تشبیلر واردر. خلقه ایسه بو حس، دویغویی و یرن عالم لدره یونلر بولنده شخصی فاندلرینی تأمین ایتکده اولدقلرندن بو حس کوندن کونه خلق آره سنده

[۱] لپنو: بقله دوندیرمسی

[۲] زیمانان: سیساملی حلوا

چو غلقدمه وافكار همويه بو خرافاته دولو بوله تمايل ايتكده، در جمعه و بازار گيجه لري
 (مراد تحسين آ نام)، (آفاق خواجه م)، (سيد علي عسلي خان تورهم) (قطب الاعلى
 قوجه م) (بي بي مریم آ نام) مزار لر بئك اوستنده كيجه باقوشلري كو قوناق
 و جزويت ياپاسلري كبي بويونلر بئنه (زار) شكندنه آسيديلر آساراق دعا
 او قويان (دعا خوانلر) بئك كولنج بر منظره تشكيل ايديبورلر . بودعا خوانلر
 (بارومتروكي) صبح اقلق و صو و خوقاق درجه لر نندن خبر و يره ن يعني اركك
 ايله قاديته محبت باغي باغلامق يا خودده محبتلي برخاوني ارنندن صو و تومق
 وظيفه سني اجرايه مأمور بر طافم مسخره آدملر دره . بونلر مزار لر ك اوستنه
 اير باجاق او طور وب مزار دن هر شخصك بر مقصوديني ديبلر لر . انسانلري
 يازادان و بتون مخلوقات و موجوداتك مرجع يكانه سي بولان آلهلدين سيبيلر يله
 ديئلمسي لازمك ان ديبله كارك منقلب تراب اولان بوي آ دم اقباض نندن
 ديئلمسي بئك كولنج و شمعاز اسلاميه مخالف بر حركت اولديغيني
 مع الاسف بيلمزلر . واقعا بو قاروده اسملري ذكر ايديلن مزار لر ده كي ذواتدن
 بمضلري دين و وطنه خدمت يولنده فدای جان ايتمش بيوك روحلر ايسه ده بونلر ك طور ايد
 قلرينه ، طاشلرينه كوز و يوز سوروب آغلامق بو بي روح جسملر دن نياز لر ده بولمق
 اسلام ديني احكامنه مغاير دره . الله هيج بروقت بنده لري ايله كندى آره سنده مزار لر ك
 واسطه مقصود اوله جغني قبول ايلامشدر . دنيا و آخرتده انسانلر ك رفاه و سعادت
 قازانمسي بوللر نغني ، مستود حيات كونلر نغني صراحة قر آندنه كو سترمش و مقصودك
 حصوله يالكيز غيرت و اجتهادي سبب ايشدر . مزار لر ك طاشلري اوستنه
 قونولش قوزي بويونلر بئنه ؛ صغبر قور و قلرينه يوز سوروب ، مزار قوجه م
 بي باي ايت . . . يا خودده نغني شول امله نائل قيل كبي (معاذ الله) اسلاميق
 تزييل ، تورك علويت و مزبئي تنقيص ابده جك بر طاقم خرافاتي و سفسطه وي
 بحر كتارده بولونمق قواعد و احكام اسلاميه دن ده كبلدر .

بوكون (آفاق خواجه) مزارينه خلقك كتير مكدده اولديغيني « نذر » لرك
 حسابي ايچندن چيقلماز بريكون تشكيل ايلور . بو مزاره هر كان طاووق
 و بومورطه نك عددي يوز بيكلره بالغ اوليور . قويون و اينكلر ايسه حادقا
 سورولر تشكيل ايله يورمش . . . كاشغر ليلر ، ساتر مزار لره نسته آفاق خواجه يه
 بئك خلوصلي درلر . حق غزلار نده بيله « آفاق خواجه م » عرضم غهيت كبي مقام
 الهى به لايق القاب استعمال نندن چكتمه يورلر . بعض صافدل كيمسلر باشلري
 آغير سه دو قنوره كيدنه جكلرينه آفاق خواجه نك آغاجلرينه ، طو برا قلرينه
 قوشار لر . طوغميان قاديئلر مزار ك اوستنه آصيلمش به زيار چه لر نندن بللرينه
 قوشاق ياپار لر . صرف جهالت ساقه سينله ارتكاب ايديلن بومكروه و مسلمانلغه
 لكه اولان عادتلري كيدومك ايچون كاشغرده م كتبلري چو خالته قندين ، معارفه
 جان و يرمكن بشقه چاره قالمشدر . خلق و بايلر مزار لره دعا خوانلره بر طاقم
 ايشسز قلندر كروهه و ير دكلري نذر لري بزم ناميله قيلد قلري اسرافلري او قومه ،
 او قومه بولنده صرف ايتسه لر هم وطن و ملت زهمده مقدس دينزه بيوك شرفلي بر خدمت
 ايله ش اولور لر ايدى . حضرت بيغمبر بر مقصد و بر ديبلكدن عبارت اولان نذر لري
 بيور بيور اشبو نهي بيغمبري كوز او كنه كتير يلوب مسلمانلر مزار لره
 نذر كتور مكدن واز كيملى اجساد بي روح دن امداد بلكه ماملر در لر كاشغرده (خالقاه)
 لر ده مزار لر كبي نديل و بر طاقم قلندر لره ايش كوچ ، آرزو ايتيان سر سر يله
 آبدالره ماوا اولمشدر . بو آدم بالالري دوغري بولدن آزد ير يچي بر طاقم يالنجي
 شيلر ك قولتوغنه كروب هاي وهوي ايله وقت كچير مكدده اولاد و عياللري ايسه آچلمقن
 بر حال ضرور تده ايكه مكدده در لر . بوزواللى عقلى قيصه آدملر حيات و خر كتي ترك

ایدوب شیخک آرقه سنده قویروق کی در لایقده بالاخره ایسه بوتون واری بی بو هرانی بولده تو که دوب به جک آکسکه محتاج اولدقلری کورولمکده در . [*]

کاشغرده تورکاکه مفید بر شیخ وارد که اسمی شیخ حاجی منصور حضرت دره بو ذات شخصی فائده سنی کوزه نهمز . مریدلری کوزل دو یغورله ارشاد ایله را افکاری حر، حرکات باطله دن تماماً منز اولان اشبو ذات، کاشغرده ایلمک دفعه آچیلمش اولان اصول جدید مکتبک برنجی نومرو سنه محی الدین طلعت نامنده کی اوغلنی قید ایستد برمشدی . بو ذاتک تورکاکه اولان محبت و مربوطی آیروجه شایان تذکار در . هر ذکری ختامنده مسلمانلرک جهالت و اسارت بلاسندن قور تولملرینه ، تورکاک حالنک منصور و مظفر واسنه دها ایله و مریدلری هر زمان ملی دوینولر ایله بسله ر . کاشغرده هنوز بیک ده بر کیشی او قومق هوسنده بولمادی بی زمانلرده بو ذات محترم عبدالقادر بک اسمنده کی بر اوغلونی عبدالقادر بک اسمی اولکی صحیفه لرده دفعات ایله ذکر ایلمشدر . اولاً ستان بولده خصوصی تحصیل ایستد برمش و صکره ده بیروت آسریقان مکتبته کوندرمشدر .

ایشته کاشغریک حیات اجتماعی و حیات مدنی و عنعنات ملی سنی ؛ هرله مکده اولان مزارلره خلوص و دها بونک کی خرافات قالقما دقجه بو آنا یوردینک مقدراتی بو کی تعصب لره قربان ایلد کجه ملکک حیات واستقبالی شه ملی بلوطلر آلتنده ، قارا کق پوزانلر ایچنده بو غولیر قالیر . بو کون نصرانیت پایاسلری وطنلرینک اک آنها گوشه لرینه ، منسی سحر لرینه قدر کروب ملت لری ایحظ ومدنی حیاته سوق ایتمکده لر ایکن نرم دی

[*] محمود بک نامنده کی بر آرقه اسم بر کون بنی کاشغرده (بولماق کول باشی) نام مجله بر درویشک اوینه کونورمشدی . اوبی چاره درویش بک غریب و محتاج بر حاله ایدی . صکره محمود بک بو سرگذشتنی حکایه ایتمی * بو آدمک وقتیه حالی ، زوتی بولنده ایمش . صکره لری درویشانک آرقه سنده کزوب واری بی های وهوی ایله پیش ، بو کون ایسه بو حال ضرورته کرفقار او باش ! ..

آدملر مز و بیوک صاریقلی ملالر مز قیو ، قیو دولاشوب قورصاق دو یورمقدن خاقی آلدادوب جبهه باره طوبیلامقدن باش قالدیرمایورلر . . البتده بو حاللر ایله دین و ملت پایدار اولاماز و « معاذالله » تورکاکک بنای رصینی ده صارصیلر دینی ، مؤسسارده بايقوتلر اوتر مقدساتمز بابانجی و مرحتمز بر صوقار آلتنده . محو اولور . کوزلرمزی آچلم اکتساب علم و عرفان ایله صاحب وقوف اولمغه غیرت ایدم . چونکه کندی وارلغندن خبردار اولامیان بر ملت مزارلرک فائده سی اولاماز . هر کرامتی نوز و دیری جانلیغمزدن بکلملی و پرده قصور ایتمامک صورتیه اللهه مقول اولمالی بز . . .

منفا خاطره سی . . .

و

کاشغره و داع

۱۳۳۳ سنه سی رمضان شریفنک ارن برنجی کونی تانار قارداشلر منک . نور کتبلرندن عبدالرحمن ساقی بک ایله او طه مزده مصناحبه ایتمکده ایکن برادرلر مزدن محمد بک کلدی ، برمدت او طور دقدن صوکره البسه کیزی که سیکیز ، سزی والی جانغیر بیور ، دیدی ، بن مسئله دن دزت بش کون اول نوزوز زاده عزیز برادرم واسطه سیله خبردار اولدیغ ایچون بو چاغریلیشه او قدر اهمیت و برمه ، شدم . . مع مافی کیتک ، والینک افکاری بی یقیناً آکلامق لازم کلیوردی ؛ تر جان محمود بک ایله حکومت دائره سنه کیتک ، انتظار او طه سنده برمدت او طور دقدن صوکره والی ، یولیس مدیر عمومی سی یاننده اولدیغی خالد ، کلدی - الاری بوموب آشاغی یوقاری صاللامق چینیلرک - الادر - سالاملا شوق بکایر کوستردی ، او طور دق . . والی صورتی اسمکزنه در ؟ احمد کال ، دیدم .

- سزی طایریم ، احوال و حرکاتکزنه بک یقیندن و رقم « کی معنالی جهلر

ایله سوزە باشلادی . . . بزم یوردمن روس وانگلیزلك تفلېندن مەنوز قورئېلە مەدینى ایچون اونلرک تکلیفی قبول ایتمەك نەمکن اولامە بور ، وهم اونلر هر خصوصە تەغراف ایله پکیندە کی سفەرلرینە مەراجەت ایدەب خارچە نەظرمن واسطە سیلە بزمە هر آمرلرینی اسعاف ایستدیر یورلر . . . بئە علیە بودفە سزک کانغردن یکر می کون مسافەدە اولان کوچار شەرینە کوندرلەکن لازم کادی . . . سزەم کندیکنزک وهم دە بورادە کی مسلمانلرک راخت و حضورى ایچون بزم بوتکلیفمیزی قبول ایتمەسکیز؟ دیدی . . . بورادن کوچارە کوندرلەکلەکم حکومەتک برتدیر سیاسی ایسە قبول ایتمەك طبیعی مەکن هە کیل . . . فقط هر زمان اولدینی کی روسلرک ، حەقەدە برطاقم بەنانلر و افتزالر احدانیلە سزی شەبەهە دوشورمەکن تولد ایدن برتدیر ایسە تفتیش ایدیکز ، حقیقت تظاهر ایسین! روس قونصلونک بویلە - اساسسز تکلیفلرینی قبول ایله حەقەم هدر ایدیلەسی بندن زیادە سزە بیوک بر خجالت تشکیل ایدر . . . والی؟ اوزون تەکررەن سوکرە قزاراق : سوو باشدە لای . . . . . بو فادە سیلە مرکزک یعنی (پکین) ک بوزوق اولدینی اکلاندی . . . اوزون اوزادى بە مباحثەلردن سکرە سزی کوندرمک مجبوریتدە یزە درت کون طرفندە حاضر اولیکز ! دیدی . بن والینک بو قەطعی جوابندن سکرە او طەدن چیقەق اوزرە ، آیاغە قالقدیم والی براز دەها او طور مەقنمی تکلیف ایستدی تکرار او طور دم .

— چین حکومەتی دە آلمانزە اعلان خرب ایستدی . بوکا سز نە دیرسکیز؟ دیدی . بن جواب یردم . « بو طبیعی بر مسئله ایدی چونکە سز دە دورین وملی وطنی فائەلری بیلیر ارباب سیاست یوقدر . ا کر دیدیکم آدملر سز دە اولش اولسە ایدی اور و پادە تورکار ، آسیادە « چین ە لیلر حەستە برر آدملردر دینن و بلیکە تقسیم وراثت ایچون اللرینە قلم کاغذ آلهرق ماصە

باشلرینە او طوران اور و پالیلرک آج کوزلی انگلیزینە یاغماچی روسلرینە التحاق ایتمز . سز دە بزم کی ال وقول باغلیقی چوزمکە عبرت ایدر و بانکە بو اوغور دە ناموسکنز ایله اولمەک دە راضی اولوردیکز ! . دیدم والی و پولیس مدیر عمومیسی بو سوزینە کولدیلر . خایر سزک دیدیککنز کی دکل بز بیوک بر حکومەت اولدینغیز ایچون بزم آرا لاشدینغیزی کورەن اور تە اور و پا حکومەتلی قورقاراق صایحە راضی اولورلر . « کی مسخرە جە جوابدە بولندیلر . . . بودفەدە بن کولدم و مساعده آلاق حکومەت دائرە سندن چیقەم . . .

اوه کەنجە یە قدر والینک درت کون طرفندە کاشغری ترک ایتمەکلەکم خصوصە سندنە کی تکلیفی کاشغر محیطنە یایمامش ، یتون دوستلریمز اوه کارب حقیقت حالی بندن آکلامق ایستە یورلردی . بزم کاشغردن کوچارە سوق ایدیلەکلەمە اوچ سبب وار ایدی؟

۱ - روس وانگلیز قونصلولرینک ، حەقەدە برطاقم خبرلر اختراعیلە چین حکومەتی شەبەهە دوشورملری .

۲ - بو صەرلر دە محترم ملت باباسی بەاء لدین بای حضرتلری ایله ، کاشغریک دشمن علم و عرفانی عمر بایک ، حکومەت طرفندن اتفاق ایستدیرلمسی ، بو بایکی مخالف الکتریک قوتلری آرە سندنە کی مثبت ، منفی جریانلرک موقە طور دیرلمسی .

عمر بایک مکتبلر حەقندە کی شکایتلری و بزم تحت توقیف و تضییقە آلمەم حەقندە اور نیورغندە منتشر وقت جریدە محترمە سنک (۱۹۱۵) نجی سنە سنک ستئابر ۳ نده و (۱۹۶۰) نجی (۱۹۰۶) نجی وینە (۱۹۱۶) سنە سنک مایسنندە (۲۱۲۷) نجی نومرولرنده ، اورون مقاله لرلە تانار کتئجلیری بیان تأسفەدە بولمیشلر ، عمر بای بو حرکاتندن دولابی وطن خانلەکی ایله اتمام ایلشیلردی .

گویا بواختلافك حدوثنه بن سبب اولديغم وجدید ايله عتیق چارپیشمارینك میدانه کلسنه سائق ومشوق کوسترلديکم ایچون آرده ینه ایکنجی براختلاف واوروشمه نك چیقمامسی ایچون بيم کاشغردن انی ایدلسککم حکومت طرفندن مناسب کورولش، موقوف برمبعدن آلدیغم خبره کوره، والی به، وفکری عمر بای درمیان ایتش....

۳- کاشغرده فکر منور اصحابی کنهچارک براختلال حاضرله مق نیتنه اولدقلری مناققر، باشی قوردلی اسیکلر طرفندن صورت خفیه ده حکومته اخبار ایدلش بو صوره لده تورکستان روسی ده کی قیرغزلرک عصیانلری ده نظم وره کیش اولدیغندن، بویله بر فائنه نك کاشغرده ده حدوثنه میدان ویرلامک ایچون حکومت، کاشغر کشتجلیخی تضییقه، بی ده کوجاره سورمه که قرار ویرمش....

کاشغرده دوت سنه نان ونعمت لریله پرورش یاب اولدیغم درلو، درلواتلرلری کوردیکم دوست و برادرلرمنی زیارت ایتدم، محترم کاشغر مقیسی حاجی عبدالقادر افندیك بوپر فضیلتك انی اوپدم، هیئت قضات ايله کوروشدم قاضی رئیس حاجی اسلام داملا حضرتلرینك خیردعالری آلدیم، مهوتلی شیخ منصور حضرتلری - که بوذات بکا بیوک لطفلرده بولمیش دوت سنه طاقت وحمایتندن بی محروم ایتمامشدی - ايله صساریلدق، قوجاقلاشدق دردلشدک... خلاصه: دوت کون ایچنده وداع زیارتلری ایجال ایتدم، بیوک روحلی بهاءالدین بای حضرتلری ايله کوروشدیکم زمان ازصلابتلی قهرمان کوزلردن طولو کبی یاشرلر آقیدبیوره، و، اقدم هرزده اولساق بربریزنی هکتوبسزراقایلم، آهت بوکونلر بویله قالمازهر تونک برکونی وارده دیپوردی

ارتق حکومتك تعیین ایتدیکی مدت ختام بولمشدی، هر ج وصحی ايله دوت کون یکمشدی، جان آرقاداشلر مزدن روزی، احمد، قادر، نظر آخوندلرک، ناصر حاجک، توردی بک حاجی برادریمزک عید قارم، عبدالرحیم آخوند قارداشلرک، عالیجنابانه مه اونتریله اشیالرم باغلاندى، بر آنده هر شینم حاضرلاندى. رمضانك اون دردنجی چهارشنبه کونی صباحین بولندیغم دورغه بک سراینك ایچی وطیشی اسان غلبه لکنندن یوم حشره بر نمونه اولمشدی. مکتب چوجقلری معلملری تشییع ایچون حاضرلانمشلر، کنج آرقداشلریمز شفقتلی اختیار پندرلرمن، منورالافکار چولیان فکری خانم همشیره لریمزه وارنجیه قدر یول اوستنه دیزلمشلر، حرکت ساعتنه انتظار ایدیورلردی. حکومتدن بر آراه ايله، ایکی محافظ سراپک اوکنه کلرک اشیالریمزی آلدیلر، وبنده برجم غفیرک کوز یاشرلی دعالری آره سنده آته پینه رک ارتق دوت ییلدنبری بی قوجاغنده صاقلایان کوزل کاشغره وداع ايله یوله چیقمشدم. صاغ وصولنده یوزلرجه پیاده و آتلی، آراهلی دوستلریمز برای تشییع یتله برابر کلیورلردی. مکتب چوجقلرینک - اصول جدید مکتبلری طلبه لری - معلملری محترم اسماعیل صفا، امین خلقم، ناصر آخوندلرک تحت اداره سنده ملی غزللری ترنم ایده رک اوکیزده یوروملری وصاغ صولمزدن قیزیل مندیلر صاللامق صورتیله خانم وهمشیره لرمنک تشییع اشارتلی، کوزلریمی یاش ايله دولدیرمش ایدی.. بولوله ايله برساعت قدر یورودک. دولت باغ دیدکلی برموقه کادیکمز زمان بووفادار کاشغر خلقی ايله وداعلاشدق...

بوکتله وفا آره سنده انیس روحم نظر آخوند بای، کنج شاعرلردن یاش آخوند زاده محی الدین محمودبک، کریم زاده روزی آخوند، مؤمن

چوك زاده احمد خوان، جانان كوشى وفادارم عبدالرحيم آخوند اسمنده كى بش آرقاداش بكا برايكى كون رفاقت ايتك اوزره آيرلديلر . (يمان يار)
 ديدكارى بموقعه قدر برابر كلديلر . اوراده بركون استراحت ايندك نظر آخوند بايك
 ومعى الدين محمود بكارك بموقعه چفتلكرى وارايدى . متعدد قيونلر بوغازلامق
 صورتيله حقمده آثار مهمانوازى ده بوانديلر . بورادن ده نظر ، احمد ، روزى
 عبدالرحيم ، آخوندلرله وداغلاشهرق حركت ايتك . مى الدين محمود بك
 محترم ملت خادمى آچيق آللى طاش آخوندك بو محصلول عرفانى بكادرت
 كون رفاقت ايتدى . (فيض آباد) ديدكارى موقعه قدر كلدى . وصوكره :
 كال بك يولك آچيق ، مراكهر همراهك اولسون ! سلامتله كيت . فقط بز
 ييملىرى ؛ بو بى بو كوك اوزون مدت بكنتمه بيكر ، بوكون كيت ، ظفرلرله ينه
 عودت ايت . « جله زاييله بوينه ساردلى . بو نجيب كنج شاعردها اوزون
 سويله يمدى . آغلادى عاقبت بو يار وفادار مئنده آيرلىق . هيچ خاطر مدن
 چيقماز بودو يوقولى شاعر :

«جان كير طاك آثار ، بو ايللرده ده البت»

«قونار غريب باشلر مزغه يرآون دولت»

شعرى او قويارق ايتك آرقه سندن آيريله ما يوردى . درت بيلدنبى جانله ،
 باشله صادقانه بكا خدمت ايدن وفادار عبقارمله ده بوراده آيرلىق .

كاشغر خاقى بك ذكى وفالى بر خلقدور . مقدارتى قوللارنده طوتمق ايستين
 بعض متغبلر ، اكر بو خلقك حسن تربيه سى وانكشاف فكريلرى جهته جزئى
 برامك صرف ايتسه لر دينه بيليرم كه كاشغرده سونمز بر حيات عرفان بك
 چاپوق حاصيل اوله بيليردى . فقط بايلرى كندى ذوق وصفالارنده وشخصى

فائده لرى يولنده يويا ن علماسى ايسه مسائل دينيه ي هر شيه آلت الخاذ
 ايندرك طريق ترقى و تعالى ي آهين تعصب سد ليله قايا مشلر خلقه بيك ، ايجمك ،
 تعداد زوجات و بش وقت نماز قاعده لرندن باشقه برشى او كرنه مشلردر . بونلرك
 آره سنده فكرى ضيالى كنج ملالرده يوق ده كيل ، فقط بونلرده هنوز
 كنديليرى تعصب دينيك دمير پنجه سندن قورنار امام شلردور . بعض منور
 ناميله ياشيان دامالار (عقائد ضروريه) يرينه عقائد معيشت واقتصاد مى
 محبت وطنيه ، اعتقادات ميله آرلرى وجوده كترسهر ، شاكر دلر بنه مردلك ،
 طوغريلق ، درسلى و برسهر ايدى آلت كاشغر محيطنده كى قارا يوزلى
 قافاسى قوردلى اسيكلك طرفدارلى كوندن كونه آزالير . ملاكته ده حيات
 زقى كولشلىرى طوغاردى . . . فقط اك منور ضيالى علماسى ده نفسلىرى
 شخصى رابطه لرذن قورنار امام قارى ايچون كاشغر محيطنده كى قارا كلق بولو طار
 قالماماش واونى پارلايه جق آفتاب معارف طوغاماش ، بر كسوف غفلت
 آلتنده بو كالب قالمشدر . كاشغر كنجلىرى رهبر سز ، مرشد سز ترقى يولنده
 بورومكده ، خدايى نابت برراوت كى كندى چه وره لرنده بيومكده انكشاف
 ايتكده درلر . بو كنجلر آره سنده بورويوب تعصبه ضربه وورمه غيرت ايدن
 عبدالقادر داملا افندى ايله كنج ومئين عالم لرندن شمس الدين داملا افندى ،
 قوطلوغ بك حاجى ، كه بونلرى ده كرك ظالم بايلر وكر كسه متعصب فاللر
 قانلى پنجه لرنده پارالامق ايسته دكارندن سى وغيرتلى محدود برداره ايچنه
 انحصار ايدوب قالمده در مع مانى بو اوج فضيلتلى ذاته كى عزم و ثباتدن امين
 اولديغ ايچون البت ده ايروكچ نائل مقصد اوله جقلر ، ضيالى عرفانله كاشغر افانده كى
 قارا جهالت و تعصب بولو طليرى پارالايه جقلردر !! بو كنج عالم لره ظهبر ، حاجى
 روز زاده كى چسور بر ده موقراط ، بهاء الدين باي كى صاف و چمپتلى برمه د

عبدالرحيم محمود زاده لر ، صديق آخوند لر ، روزي ، قادر لر ، عبدالكريم
ويوسف لر ، كريم واحد خوان لر ، نظر ودوريلر كي طبيعتك يتشدد يرد يكي
فداكار اوغوللر وار ايكن كاشغر حيات معارفنده يك يقين زمانده برانقلاب
قطعي اوله جفتدن آميم . . .

كدا كاشغرده آچيلان دارالمعلمين اتحادك اينلك محصول عرفاني اولان
عثمان شكري لر ، عبدالرحيم شوكت لر ، محي الدين ظلمت لر ، نجم الدين ، هلال لر ،
حسين حسني لر ، قاسم صديق لر ، نياز لر ، نور كمال لر ، شفيق دل آكاه لر ، رؤف لر
هادي لر ، عبدالله رازي لر ، راغب لر ودها بونلر كيمي كاشغرك اولاد عرفاني آميد
ايدم . . . كه آقا بكازينك يوللرني ، ايزلرني تعقب ايدم چكلر و بونلر كاشغرك يكي
حياتي اوستنده تاريخي براماس كيمي بولدا يا حقا در . . .

كاشغردن ترفيق ايديلن محافظ سيد آخوند سه ژان ايله (باني) احمد آخوند
بزي فيض آباده كتيروب حكومه تسليم ايتمشدي . بن شمدي تانار
قرده شلمر يزدن عبدالرحمن ساقى بكه يالكرز قالمشدم . موسى ايله فداكار و محب
عرفان بريكت اولديغندن يانندن آريلمه يور ، آلدن كن خدمتي اجرادن
چكمنه بوردى . فيض آباده بركون قالدقدن صوكره ينه حكومتك ترفيق
ايتديكي ايكي محافظ ايله (مارال باشنه) طوغرى يوللاندق . مارال باشي
فيض آباددن بش كونلك مسلفده برمتصرفلقدن . فيض آباددن حيقوب
(خوش آبا) ديكري يوردن كنججه نهايتسز اورمانلر سمايه قول اوزاتمش
سروى وچاملر انسانك روحي تدهيش ايديبور ايدى . حيوانات وحشيه ايله
ملو اولان بو اورمانلقدن بش كون مهاديا بورودك . ايصسز يوللر ، بو صوصقون
اورمانلقدن كهرك مارال باشي نه داخل اولدق . بوشهرك جهت جنوبه سنده

بيوك برقول وار . زرافشان نهرندن آريلوب آقوب كان برقول ايرماغك
نقطه توقيني اولان بو كول اطراف و جوارده كي باغ وزمينلر اروا واسعا ايليور .
بوشهرده صويك مبدول . . . شهرك اوزته سنندن كچن بيوك بر آريق وار
هر خصوصده استعماله صالح اولان و صويك آديني ، اورا اشراقندن كامل
بك ، عبدالرسول حاجي ، حاجي آخوند شائزون اسمنده كي منور فكرلى
ذاتلر ك راييله (آلتون آريق) قويدق . ذاتا بوده زرافشانك تشعباتندن
بر صواولديني همچون بواسم يك مناسب كلدى مارال باشي ده اوچ كون طوردم .
مارال كر ذبانك همنلر يله شهرك هر طرفني تامشا ايتدم . مارال باشي ده ايكي
قسم خلق وار . بر قسمي دولاني و بر قسمي ده مهاجرت ايتمش اهل كاشغردر .
اصل اهالي سي اولان (دولانيلر) زراعت ، و كاشغريلر ايسه تجار نله مشغور .
لدلر . هوا سي لطيف ، محيطي آچيق ، طوبراغى منبت اولان بوشهر هوا ،
صوني استمتنا ايديلر سته - يك خراب بر حالده در . دوشوك سورلر صاغ
وصوله اكيلمش پریشان بنا لي نظره كريبه بر منظره عرض ايتمكده در . بوراده
كنج بر شاعر كوردم اسمي صابر آخوند در . بو كنجك استعداد شعري سي يك
يارلاق و كنديشنده كي محبت مليه و وطنيه يك هاليدر . كاشغرده ترقى پرورلر ك
علمينه يورومكدن و اونلر ك حقينده هر درلو بهتان و افتالار ايجاد ايتمكدن
بر كون خالى قاليبان عمر آخوند باي ايله رفيق سليم ملايه عائد
يازمش اولديني بر شعري بكا اوقومشدي . كنج شاعر ك روحي قانادان
كاشغرك جديد - عتيق منازعاتي ايله علاقه دار اولان بوشهرك بر پارچه سني
بو كتابه درج ايتمكي مناسب كوردم . . .

کنج شاعر صابرک مناجاتیندن بر پارچه :

دیار کاشغرده یوق حمیت ،

ترقی یولارین آچقیل آلامم !

بو خاشاکر که باشدور ملا سالم ؟

یولار که بیر هدایت نی پناهم ؟

ترقی یولارین باغلاب عمر یای ،

بی نصیب ایتدی معارفدین خدایم

بو خاش شو ملغمیدین کاشغری ،

قونلاسار بو ذلت دین مودام .

(عمر) (سالم) قیلوب کنجبار که کلفت ،

اوترمو دنیا دین ای مهر بایم

بوملت ناموسنی دوکتدی بر نه ،

قوان طوت کنجبارینک ای آلامم .

آیا، سالم ، (عمر) نوکه توبارسین ،

خدایا، طوتغای موزره آهم !

بوملت خادمی دهر کنج صابر ،

قیلور سنکه التجا خدایم !!!

۱۳۳۵ : مارال باشی . .

مارال باشی ده کامل بک نامنده حاضر جوابلردن بر ذات وار . کامل بک ایله کاشغردن معارفه من اولدینی ایچون بی اوج کون بک کوزل آزدیردی . شهرک هر طرفنی دولاشدق . بر کون بش ، آلتی کیشی اوطور مقده ایکن بن

کاشغرده کی آق طاغلی ، قره طاغلی حکایه لرندن بحث ایشدم ، وبو اختلافک بر آز دها دوامی ، کاشغرده کی قوجه تورک عنصرینک محو و پریشانیسنه سبب اولاجقدره . - تورک - مسلمانلر آره سنده کی بو نفاق و شقاقک بر اقیلمسی جانله ، قلبه برلشلمسی لازمدره دیدم و ضرکرا کامل بکه : سز آق طاغلی می ، قره طاغلی میسکنز؟ دیدیکم زمان مومی ایله جواب ویردی :

شکر آلهه فارغ اولدم ، من قارا، آق طاغیدین ،

نه ایچون که : میوه یب ون ، هم شریعت باغیدین . .

بو حاضر و موافق جوابه هپمز کولدک . . و کامل بکه تشکرلرده بولندق . چونکه کاشغرده بو نزاعلر بک ایلرویه کیتمش حتی بوغرض ایله اوغولک بابایه ، بابانک اوغوله قصد ایتدیکی حکایه لر نی ایشیتیمشدم . احکام شریعتک خذقه تبلیغنه و طریق مستقیمک ارانه سنه مأمور اولان قاضی اوندیلرده بیله الیوم بو حسک موجود اولدینی کورولمشدر . محاربه جمومیه وطنی ، وسلطتی آلمان طوبلریله ، آوستریا آیقلریله هرچ و مرچ ایدیلن قاره طاغ حکومتک بو هزیمت خبری کاشغره کلدیکی زمان قاضی ابوالقاسم آخوندینه قاضی زیبی الله ! علم آخونده خدانک اذنیله قارا داغلیلر ا یوق اولمش . . اونلر کلیآ اورتدن قالدیرلش . . دیدیکی زمان علم آخوند فوق العاده غضبنک اولوب بو کون اورتدن قالدیدی ایسه یارین یته کلیر جوابنده بولنمش . . . علم قارا داغلی ، ابوالقاسم آخونده آق طاغلی ایمش . .

زبی لاهک طرفداری اولان قارا طاغلی عمر یایک ، کنجبار و ملت بابای جماعت باشی آق طاغلی حضرت بهاء الدین بای طرفندن مغلوب و رسسوا ایدلیدیکی زمانه مصادف اولان بوسوز مزاحمی بر طبیعتنه صاحب اولان ابوالقاسم

فاضينك ذاتاً زى اللہى اغضاب قصديه سويلديكى برسوز اولديغىندن بش اون
كون شهرده عكسلى دوام ايتىدى . ايشته كاشغرده بو كونكى اختلافاتك
باشليچه سببى بومسثله تشكيل ايله يور .

مارال باشى به كلديكمك دردنجى صباحى حر كته حاضر لامش ايدك .
حكومتك ترفيق ابتدايىكى (دوردى بك) و « شيرين جبار » نامنده كى آدملىر
سرايك او كنه كلوب حر كت ساعتى بيلديرديلر . . . تور كيه تبعه سندن محمد على
افندى اسمنده كى حىتلى و بك مدنى بر كنج ايله كامل بك ، عبدالرسول حاجى
حاجى آخوند شائزون « شائزون » اوراده كى مسلمانلار ك مصالح ذاتيه سنك
تسويه سنه مأمور ، اعتمادلى بر ذات معنا سنه در - كنج شاعر صابر ، وداها
بعض ارباب حىت ، كنج و اختيارلر آتله بى نوب شهر دن درت بش ميل قدر
مسافيه بزى تشييع ابتدايلز ، بوذاتلردن ده كوز ياشلر ليله آبرلق ا آرتق
(آق صو) به طوغرى حر كت ايتمشك ؛ بوندى سوكر اكي يوللر مزده تماميله
دولانيلىر مسكون ايدى . . . دولانيلىر ده عائله مهربى بك ايلرو كيمش ، اولرينه
بر مسافر كلديكى زمان اولك خانى ديسن سويلر ، مسافر لرى اكلندير لر . .
رفيقم ساقى بك بك شوخ ، بناه عليه آچيق طبيعتلى بر كنج اولديغىندن ،
هيچ ده جانز صيقلمه يوردى . . . كچه لرى صباحه قدر يول يورويور ، كوندوز
آقشامه قدر صيچاقدن كندىمى محافظه ايتك و آياقلىمى ديكلند بر مك
ايچون قوناقلرده او طور يور ايدك . . . يوللر اورمانلىق ، وسايه دار آقچلقلر
اولدينى و صاغ وصولوزدن كنىش كوللر ، آقان صولرا كيسيك اولدينى ايچون
طبيعتمز دانا آچيق ، كوكلمز فرحلى ايدى . . . بو صورتله (آى كول)

قصبه سنه واوراده بر كون استراحتدن سوكره آق صو نهرينه كلدك .
بونهر (موز آتار) طاغنىك اربىن قاز و بوزلردن تحصيل ايتش بيوك برصودر ؛
آت و آرابلر مزى قايىقلره قويدق ، آق صو يقه سنه كچكك وايكى ساعت
صوكراده آق صوبك يكي شهرينه داخل اولدق . . . بوشهرده تماماً چينيليلر
ساكلندر ، حكومت و عسكر بوراده بولويويور ، سوقاقلرى طار و آدملىرى
صونوق قانلى ، دورغون مزاجلى اولان بويرده روحم بك صيقلدى ، بوراده
بر كون ياندقندىسكرا مسلمانلر بولنان كهنه شهره يعنى آق صويه كلدك ؛ يكي
شهر ايله كهنه شهر آره سنه كى مسافه ايكى ساعت قدر در ، چارشويه داخل
اولديغىمى زمان آق صو اشراقندن و كندىسى ايله كاشغردن طائيشديغىمى
نابت خان نامنده كنج و منور براوغول يانمه كلدى ، آتمك باشى طوب « سرك
ايچون حاضر لامش اولديغىمى اوه بيوريكزه ديدى . . . آتدن ايچوب بو كنج
ايله كوروشدك و حاضر لامش اولدينى سراهه كلدك ، كوزل دوشنمش بر او . .
بك نمون اولدم ، هنوز داها البسه لرى ديكشدير مك اوزره ايكن آق صو
كنجلىرى و اوراده كى فلاكتزده قيرغيزلر زيارتمزه كلديلىر ، اونلر ايله سوزلشك
دردلشك و بو صورتله آقشام اولدى . . . نابت خان كندى ساكن اولدينى اوه
كىتمكلىكمى و اوراده بو كچه ترتيب ايديلن ضيافتده بولمقانه مزى تكليف
ايتدى . . . رفيقم ساقى افندى - بوذات اولجه بو عائله دن بك چوق لطفلىر
وساييلر آورمشدى - بر ابرمده اولدينى حالده نابت خانك خانه سنه كيتدك . .
بو او ، مكملاً دوشنمش ، كبار بر عائله عائد اولدينى ده ايچنه كيريلديكى زمان
آكلاشيلدي يوردى . .

اوراده بر قاج (قوسوللو) ذاتده موجود ايدى ، نابت خانك پدرى

محمد علی آخوند شانیو نامیله معروف واوزون مدت آق صوده حکومت سوزمیش قوموللو برذاتدر ، بناء علیه بوکیجه کی ضیافت بک مطمئن وملی برماهیق حازر ایدی . . . نغمه کارلر نواخیدن ، خواجه حافظ شیرازیدن ، صوفی یارالله دن تورک شاعری یوسف احمدک حرب مناقبه عاندا پارچه لرندن او قوبورلو وپ بویله ملی هواری ترنم اییدیورلردی . . . بوراده ، موسیقینک الحان لطیفه می آره سنده صباحه قدر قالدق ، اوکیجه برمنظره بک خوشمه کیتمشدی ، نابت خانک همشیره زاده سی نساخان اسمنده کوچک بر قیزجغزه «دانس» یابدیردیله . . . بوکا آق صوختاقی - وکاشغر خاقتی اصول دیورلر - بویاورو کندیسنه خاص برطاقم ادالر ، نازلرو فوق العاده مهارت ایله ساعتلرجه مجلسک اورته سنده دوندی « آرتق صباح اولمشدی ، بوخانه دن سرایده کی او طه مزه عودت ایتمک ، بوسره ده حکومتدن ، بوکون حرکتتمز ایچون خبر کیشدی ؛ آق صویک معروف ومشهور سیالردن روزی ، نوخته ، پوسات دمبر بکلر ایله اوزون مصاحبه لرده بولوندی ؛ نوخته ملیتپرور برذات اولدینی ایچون صدیق بک نامنده اون ایکی یاشلر نده کی اوغلنی تشویق وترغیبمز اوزرینه برای تحصیل اورونبورغه کوندرمکه موافقت ایتدی . . . داها بوکا مماثل بعض مسئله لر سهل ایدلدکن صکرا حرکته حاضر نیشدق . . . حکومتدن عسکر ومحافظ بکلر کاوب بزه حرکت آمری ویردیله . . . شیمدی بورادن صادق رفیق عبدالرحمن اساقی بک ایله حسب الایجاب وداعلا شفق مجبوری وار ایدی . . . اون بش کوندربری بکا بک چوق فدا کارلر قورده بولنش اولان بوکنچ - کاشغردن آق صویه قدر پولرده بک چوق خدمتلرده بولنش اولان خداوردی آخوند نامنده کی کنجه ده مدیون شکرانم - صدیق بک ونابت خان برر آنه بینورک بی ایکی ساعتک برمسافه به قدر تشییع ایتدیله . آق صو او واسنک نامتاهی اقلرینه

قدر اوزایوب کیدن کنیش بریولک اوستنده طوروب آقشامک اذانه قدر بکا متدیل ساللاق صورتیله ده آریلق دوینوسنک قبلر نده برافش اولدینی تاملاتی اظهار ایله دیلر ؛ آرتق کون باطمش ، محیطی قارا کاکلر استیلا ایتمشدی . . . اولرده کوزدن نهان اولدیله ، شیمدی بن بوکیسه سنز وسسسنز اورالده بتون معناسیله یتیم واکسوز قالمشدم ؛ (چولیان) رهبریمز ، کاشغر حیاتی ؛ زمین خلیامن اولمشدی . . . اوکیجه صباحه قدر بورودک طلوع شمسدن برساعت اول (جام) دیدکری برقریه به کلدک ، آتلمیزی باغلابوب او بوق اوزره برآز یاتمشدم ، آره دن چوق وقت کچمهن او یاندم بوزمی بیقادقدنصکرا اوطورومش جای ایچیور ایدم . . . مسلح و پر مهابت ایکی ذات قارشومزده برسرایه کیردیله و برمدت صوکر بوذاتک بریسی یانمه کلدی . . . اسمکز ندره ؛ دیدی احمدکال دیدم ، احمدکالی ؛ دییه اظهار حیرت ایدن بوذات همان کیری دوندی ، رفیقنی آلوب ، تکرار یانمه کلدی . قوللرمی صیقیدیلر ، و یوبنه صاریلوب اظهارمودت و اخوت ایله دیلر ؛ اوطورمدلر بی تکلیف ایندم وکیم اولدقلمی صوردم ؛ بزلز (شیدان باطورک) اوغلاری بز جوابنده بولوندیله . . . کوکده آرارکن یرده بولدیغ بو قیرغز فازیلر بی ، برمدن قالدقوب آللرندن اویدم ، بوذاتک بری (باطور) ک کوچک اوغلی کمال الدین بک ، دیکری ده بکک محافطی یوسف اقتدی ایدی ، بوراده بش ، آلتی ساعت قدر بو فازیله دردلشددک ، اونلر بنم کاشغردن چیقیدینمی کوچاردن آکلادقلمی بوو آلتی کونک یوله قدر بنهله کوروشمک اوزره صورت مخصوصه ده کلدکلمی بیان ایله دیلر . . . بی محافطیه مأمور اولانلر بو اوزون مصاحبه دن شهم بولنش اولملی لرکه همان حرکت ایده جکیزی خبر ویردیله ، آتلمز حاضر لاندی کمال الدین بکلر ایله وداعلا شددق ، اونلر آق صویه

حرکت ایندیله، بزده کوچاره بولاندیق ا

(قره بیلغین) وداها درت بش قوناق محللرندن کجه وک (قوش دامی)
دیدکاری برناحیه به کلدک. آرتاق بایرامک برنجی کونی اولمشدی. . . آتلردن
ایندیگمز زمان قوش دامی خلقنتک بایرام میدان دیدکاری برصو باشنه
طسویلانداقلرینی کوردم آتی باغلابوب بوغلبه لکه داخل اولدم، قیرمزنی
اطلاسلنی قیزلر، قیرمزنی کوللی باصمه منتان کیمش تورک قایینلری بومیدآمده
کومه، کومه او طورمشلر، بایرام محبتلرنده بولونوبورلردی. . . بومنظره بک علوی
وبک شاعرانه ایدی. . . برمدت طولاشدقدنصکرا قورده قورولمش بریازاره
طوغری ایلهرله دم و اوراده بز آز کباب بییدیکدن سوکرا عودت ایتدم،
اوکونده آقشام اولمشدی، بزکیجه یاریسی حرکت ایده جکزدن اوکیجه
او بومامق لازم کایبوردی چونکه (بایه) داخل اولمازدن اول (موز آمار)
دریادن کجه جک ایدک مذکور صوو، یک قوتلی جریان ایتدیکی وحقی بر، ایکی
متر و اوزونلق وقایینلقدمه کی طاشلری سورویوب کتیره حک درجه ده سریر
آقینتیلی اولدیفندن کون چیقمازدن اول کیملز ایسه اوکون آقشامه قدر
کنارنده بکله مک لازم کله جکی آکلاتمشلردی. . . کیجه یاریسی آتلره بینرک
قوش دامدن حرکت ایتدک. خروسلرک ایلك سسلریله کوبک هنوز اویقودن
اویاندینی برزمانده بزده نهرک کنارینه کلدک. برمدت بکله دکن صکره صو
قولاغوزی کلدی. . .

نهرک هول آنکیز اوغولتیسندن انسانک وجودی، قلبی تیتزه بوردی، فقط
قلبک تتره مسندن فائده یوق ایدی. . . آتی ایلمک صویه صالحدیگمز زمان دالغملر
اوزنکیلره قدر اورمغه باشلادی. آتم عادتا (قره لیلک) کبی صوبک
ایچ نده بوزویور، دالغملره کوکس و پریسوردی. . . بو قورقو ایله

صودن کچدک. قولاووز کندی شیوه سیله بو صوو، [مزار قوجه مک
غضبیه اوچراغان صوولغاندین شونداغ قوتلی آقیدورا. . .] دیور ایدی بنده
خدایم زنی غضبی دن محافظت قیلغای! . . . نوز شیوه سیله جواب ویردم .
بو بچاره صاف دلک اعتقادینه دو قونمادم. اوکون آقشامه قدر یورودک،
متعدد صولردن کچدک ونهات (بای) بوردینه داخل اولدق. . . (بای) طاغ
وصول اوستنه قورولمش هواسی لطیف، صوبی لذیذ، آدملری صیجاق قانی
حیبتی برشهر دره بوراده درت کون قائلم هر کون که ونزه به — لوقالطیه —
کیدر اوراد کی احوالی تماشای ایدر ایدم. لوقنطه ده قادن، ارکک آرا لاش
اوطوروب یک بیرلر. بر طرفده سازنده لر و بر طرفده خواننده لر عجیب
وسریرست برمنظره تشکیل ایدرلر. . . بایه کلدیکمک ایکنجه کونی سعید
اسکندرانی افندی نامنده تورکیه تبه مسندن برذات بی، بولوندیغ سرایدن
آلوب خانه سنه بوتوردی، اوراده اختیار برخواجه افندی ده وار ایدی،
بوذات کوچار شهری سابق مفتیسی ایش. . . اوراده برمدت اوطوردقن
سوکرا بوخواجه افندی ایله محبته کیریشدک، اصول جدیدک بر آز علیهداری
اولدیفنی سوزلردن آکلایور ایدم. . . بن بو محترم خواجه افندی به اصول
جدیدانه کوردیککز خطا ندر؟ لطفاً ایضاح بویوریکزده بزده خطالریمزی
بیلوب تصحیح ایدم! وسزله آشکرلرده بولونم. . . دیدم، مومی ایله جواب
ویردی جدیدجیلر نماز قیلما بورلر مش اونلرک دیننده بر آز قنور واریمش. . .
— مفتی افندی حضرتلری! انصاف ایله سوبله ییکز، حکابه و نقل ایله سوز
سوبله مک و نقله استناداً حکم ایتمک اولورمی؟ جناب حق سزه کوز ویرمش
حقیقتی کورمک ایچون، عقل ویرمش دوشونمک، محاکمه ایتمک ایچون، اوله
برطافم غرض کارلردن ایشتمدیککز سوزلره قانع اولوب حق بولنه قارشی

دورمايېكېز! باقېكېز ياشكېز ايلرېلەمش سقالكېز آ خارەمش ، دېن وملتەك
 انكشاقنە چالېشان اوغللرېكېز جەدېدجېلېرى باشقە بر ملتەن ،
 باشقە بر دېنەن تاقى ايدوب اونلرە نەرت كېزېلە باقايېكېز . . بو ،
 پەك بېسوك بر كېناھدر ! اونلرە سەرك اولادېكېز ، اونلرە بووونك دوردلى
 اوغوللرې در! مەقى افندى ائى بېلەكېزكە ، جەدېدەر مراد ، پەكېشمەك ، بوكونك
 آدمى اولق دېمكەر! جەدېدە مەكتەبلىرى زمانە لايىق چوققلر بېتېشدرېمك دېنەك
 ملتەنك مەھافظەسى يولنى بېلەدېرەك ، وونك قانلى نېچلەرنەن اسباب خلاصى
 يولنى آرايوب بولنە عقلې بېر كەنجەر حاضر لامق ايچون آچېلەمش بر دەرالعرفان
 و برر دارالدين آدب وھنەدر . . . كورېيورسكېزكە بوكون نصاراباشمەك اوستەندە
 قوش كى - آيارو پلان ، سېنان لرايە - اوچويور ، شەمشەك كېى - تەلسز
 تەلغراف و سائر آلات الكەترېقىە ايە - چالېيور . بز حالا یرە طوغرى
 يورومسنى بېلە رررر . بزە بونلر كېى انسان اولدېنەمۇ حالە نە ايچون بو
 انسانلەردن مەرومۇ . . اورويالېلر تەللى و تەلسز تەلغرافلر ايە هوا طېقەلرېنى
 يازدېلر و جەھانى بر عەزو غېر مەنەك حالە كەتېر دېلر . شەرقە كى آدم ، غەربە كى
 آدمك آمل و افكارېنى آن واحدە آكلایور . بز حالا يانەزە كى آدمەرك
 سوزلرېنى آكلامەدن حاجز بولنېيورر . بىنە فرەنكلر مەدن آرامق و جەھان روتە
 لايىقى خزېنەلر علاوہ اېتەك ايچون پەرك دامارلرېنى بوزدېلر مەوت پەرك آلتى
 اوستەنە كەتېر دېلر . بز حالا پەرك اوستەندە بېلە استفادە اېتەك يوللرېنى بېلە يورر .
 كېف مايشا بر حیات درېدر ايە عمر چورود و يورر . بو جەھالت ايە ، بو عەالت
 ايە دېن و ملت يايە داز اولورمۇ؟ اېشەنە بن سەرك نەظر نەرتلە ياد اېتەكېكېز
 بر جەدېدجېم . و جەدېدلرە مەفرط بر طرقدارم دە مېن سەركلە برابر نماز قېلدەم .
 و سەرك كېى اللەھى بر ، پېغەمبەرىمى رسول حق بېلېم احكام اسلامەن ؟

شەرعت غەراى مەھدېەن خېردارم! بىناى اسلامك و شەرائط دېنەك كەفەسنە ايمان
 و اعتراف وارە . بېوكلرېمە مەھرمەت ، كوچوكلرېمە مەھبەت و عاجزلرە شەفت يەكانە
 املەزدر ! غەرضمۇ وطن اولادلرېنى مەمارف يولنە سوق اېتەك ، يېكى حیاتە
 قازوشدېر مەقدرايشەنە ھې اصول جەدېدجېلر عېن امل و عېن فەكرە انسانلرە . .
 اكر بىتون مەسلەمانلرە خام بر تەصب یرېنە بوعلوى امللر موجود اولمش اولسە
 ايدى بز بويە قانلى نېچلەر آتەندە ازلەر ، آچېقلى كونلر ايە زبون اولماز ايدەك . قرآن
 مەظىم الشانك امرى دە بودەكلى؟ بوكونك آدمى اولېكېز ، دېمە يورمى ، داھا پەك چوق
 مباحەلەردن سوكرە مەققى افندى حضرتلرې بوكوندن اعتباراً اصول جەدېدە داخل اولدم
 ئوزوم ھم اخيار بولسە مەدە بوكون كوكلە ياشاردى . بن شېمەدى يە قدر روايتە
 اعتبار ايدوب آلدانمەشم . بن اوغولم اول كوچارە سەكا و يوانە املەن
 كان مەوانتەندە بولنەم دېدى . بن یرمەن قالدېوب مەققى حضرتلرېنىك ائى
 اولدېم حەقىقەتە بو يون ا كەدېكى ايچون بو مەھترم اخيارە مەھبەم آرتدى . آراق بر
 آندە بابا اوغول اولمش ايدەك . ايشەنە ھې اصول جەدېدە ايدېلان بەتائىلر ، بو
 كېى غەفلت نەتېجە سېدەر . او كوندن اعتباراً مەققى افندى حضرتلرې ھېبەج
 يانەزدن آيرىلادى . يادېن حەركەت ايدە جەكەم كونى على السحر سەرايە كەلەرك او زون
 و خالص دەرلە بنى آتە بېندېردى و اوغورلادى .

بابك اېچى كېى ، اطرافى دە پەك دلەشېن . . يول اوستەندە كى صورلو آغاچلەلر
 صنائع حكېمەك قەدرت فاطرە سەنە برر شەھدەر! انسان ھانكى طرفە باشنى
 چەو یرەمش اولسە كوكلە شاد ايدېچى بر مەنظرە كورويور . . بويە كوژلەكلەر
 آرە سەندە اوگون (قېزىل) دېدەكلرې بر مەھلە كلەك . . بورادە قورق ، اللى خانە
 وارە . اطرافەن كەلەك بېكەن يولچىلەك آرامكەھى اولدېنى ايچون بورادە مەھرى
 موجود و مەندول؟ بز بر سەرايە اېنەك آتە مەھرى باغلامشەدق ! بو سەھرە داھا

اوج ، درت آتلی بولجی ده کلهدی ، بونلر کاشغری ایملر ، برای تجارت
 (قره شهره) کیتمکده اولدقلرینی اوکرتدک! بوذوات ایله آرتق هم سفر
 اولدینم ایچون آرا لاشدق ودوست اولدق؛ برمدت سوکره پلاو پیشیریلدی
 وینیلدی، آقشام نمازینی اوقویوب بوله چیققدق، شیمدی کوچاره بوللاشمقدق
 همیزک آنلری شوخ و یوریشلی اولدینی ایچون بعضاً تیز و بعضاً خفیف
 یورویور، بو اوزون یولی صباحه قدر توکتمک ایسته یور ایلك، قر ضیاسینی
 یولیزک اوستنه دوکمشدی اورتالیق مثال نهار ایدی، هوا ساکن و ساکت
 اطرافده هیچ سس یوق، بوا یصغر یه لک اوستنده بزدن و بزیم آنلری میزک
 آیاق سسلرندن بشقه برصد! موجود دکل ایدی . اولویور و شر قیلر اوقویور
 ایلك. کوکلز پک فرخ ایدی . بر وقتلر جنسکیز خانک آلتون نخللر قوروب
 استراخت ایندیکی بو سسز چوللرده بو کیجهینی کچیردک . آرتق صباح
 اولمشدی . طبیعت ایله برابر « کوچار » ده نظر مزده آغاره، باشلادی .
 آتلردن اینوب صاف ایمانزله صباح هازینی ادا ایندک. تکرار آنلره بینوب
 حرکت ایندی کمز زمان کونش آلتون ضیاسینی یوزمه، یولزه صاحبش ایدی.
 بزیم کیجه آرقداشلری میزک کیده جکلری شهر بشقه اولدینی ایچون اونلر یولی
 دیکشدریلر . بن ایسه یالکیز برعسکر و برحافظ ایله قالمشدم . خفیف برسین
 ایله اورنولش اولان کوچار شهری یاواش، یاواش آچیلمنه باشلادی . و بزده
 شهره داخل اولدق! اوزون و اولدجه منتظم چارشوسندن یاباجی کوزلری میز
 کز دیره، کز دیره یورویور ایرک، بو صرده بش . آتی کینچ و محیب سیم ،
 یاغمه یا قلاشدی، : مزاحمد کالمی سسکیز؟ دیدی . . توت، دیدیکم زمان صانکه بونلر
 پابارینی کورمیش چوققلر کپی سسه وینه رک اطرافنی صساردیلر ، نی آلوب

حاضر لامش اولدقلری بر سرای او طه سنه مسافر ایندی لر . . بو او طه ده بزیم
 وطن داش اسماعیل حتی بک ده [*] وار ایملش، مومی ایله بی کورونجه پک چوق
 سه ویشانی، و قلبنک بتون صفوت زیمانه سیله بوینه صساریلدی، بوذوات ایله
 اولدن طانیش سدیغمز و اخلاق واطه وارندن آمین بولوندیقم ایچون ،
 غریبته بویله ناموسلی بریورد داشه تصادف ایندی کمدن چوق بمنون اولدم . .
 آرتق او طه مزه، کوچارک بتون کینجاری ، منور و نفوذ لیلری کلمکه باشلادیلر،
 کاشغر جمعیت خیریه اسلامییه سی طرفندن بزم کاشغر دن کوچاره حکومت
 طرفندن نفی ایندی کیم ، بورادکی شعبه یه خبر ویرلش اولدینغی و اوج درت
 کوندری انتظارده بولوندقلرینی مرخص حامد حاجم مؤمن قاری حاجی زاده
 ایله محترم کاتب عمومی نظام الدین افندی لر سسویله دیلر ! او کون او طه ده اوج
 درت ساعت قدر او طوردق، نور حاجی نامنده بریکیت کلمدی، مرخص طرفندن
 تقدیم اینلندی، بو کینچ، هوا صیجاقدر، بوراده او طور مق اولمازا باشده بر محل
 حاضر لادق بو یوریکز ، « دیدی ، بن ده یار وفادارم حاجم قاری حاجی
 زاده یه صوریکز، چونکه بزیم بورایه کثیره مومی الیهنر، بورادن چیقوب
 کیمه مزده مومی الیهک رأینه محولدره . دیدم؛ اوراده حاضر بونان حمید حاجم

[*] [اسماعیل پک اصلاً استانبولی و سنه لردنبرو ترک دیار ایتمش تمیز قلبی
 براناندرد . ایکی سنه اول کاشغر کلهشدی، کندیسی (حشن) ولایتی مسلمانلرینه توصیه
 ایتمش و اوراده بر مکتب آچورمه لرینی صاحب نفوذ و تدن رجوالتماس ایدرک مومی الیهی
 اورایه کوندرمشدم . اوراده بش، آتی آق قدر چالیشدقند نصکره حشن ده ظهوره دن بر وبا
 بوزندن مومی الیه و طنداشمی کاشغره چاقیزوب کوچاره نورلرینه بر توصیه ایله کوندرمشدم .
 اسماعیل حتی صاف و تمیز قلبیله اوراده ایجه چالیشدی برأساسلی مکتب میدانه کثیره رک
 کوچار لیلر معارف موجودیتنی آکلاندی . بالاخره چیلدیلرده بو محترم ذانه ممانعت
 ایندی بندن مجبوراً مکتبه طلبه لر بزدن بر، ایکی معلم تمین ایندیرک اینها قبل بکی سسارنجار پادق اا

دعوته احابت لازم! نور هاجمه محبلمزده کی کنج لردنیر... هپ برابر
 کیده رز، دیدی وارطه مزده کی اون بش قدر کنج یکیت ایله نور هاجم
 باغنه کیتدک: وکونی اوراده طاتلی برحبت ایله بچیردک، ملت پرور اعظم خان نوره
 حضرتلری ایله ده ایلك دفعه اولارق بو باغده کوریشدک. اوکون آقشام
 نمازندن سوکره سرایک او طه سنه عودت ایتشدک، ایرتسی کون سلیم آخوند
 نامنده آرتوشلی برنجار، میرابد هاجم وداها بعض افکاری حر فتلر کوب
 کوروشدیلر! سلم آخوند برادرمنک بالاخره بزه پک جوق خدمتی سبقت
 ایتش وحق بی حکومته کونوروب هر حال واحوالی تکفل ایله جکی ده پولیس
 مدیرنه بیان بویورمق درجه لرینه قدر فدا کارلقدن چکنمه مشدیر... چونکه
 زمان، پک نازک زمان ایدی، تورکیه تبعه لری حقنده حکومتک ترصد و تقیضاتی
 حددن آرتیق ایدی! محترم سلیم ایسه بویله مهم واندیشه لی بروقتده باخصوص
 کاشغردن کوچاره نفی ایدیلن بم کی برآدمه کفیل اولوبوردی، تورکه خاص
 برحسارت...

کوچاره کلدیکمک دردنجی کونی بولوندیغ سرایه؛ سوزده برای زیارت
 فقط حقیقته تدقیق و تحقیق احوالم ایچون - پولیس مدیر عمومیه سنک کله جکی
 بیلدیرلش ایدی، بوخبر اوزرینه محترم اسماعیل حق او طه بی تنظیمه باشلادی
 وچوق وقت کچمدهن مدیر عمومی کاری، بو ذاتی قارشولادق و او طه مزه آلدق
 مدیرک دساس طبیعتی، حیله کار برآدم اولدینی جوزندن بللی ایدی، چین
 مأمورلرنده نظافت یوقدر، اوزون طیرناقلی یارماقلرله بورنی، قاریشدیرمه
 قاریشدیره بکا چینجه سوال صور ووردی:
 کاشغرده قاچ سینه او طور دیکیز؟

— اوج یچق سنه دن فضله طوردم..

— کاشغر والیسنک تحریر ایتد، دارالمعلمین آجدیفکنز بالاخره روس
 وانکلیز قونصوللارینک و بعض کاشغرده کی کوکلی بوزوق آدملرک مرکز
 واقع شکایتلرندن بورایه کوندولدیکنز یازیلیمور، زده والی عمومیدن استیذان ایدر
 بوراده اقامتکنزه امر وریلیر ایسه سزه تبلیغ ایدهرز.
 — تشکر ایدرم، والی عمومی طیبی بورادن یازبله جق تحریرات مألنه
 کوره جواب وریر ایدم..

— کاشغرده نه قدر نفوس وعسکر وارد، بن بو حکومتک مأموری اولدیغ
 حاده بو خصوصله هنوزدها وانف دکلم سز اوروبالیلر بوایشلری بیلیرسکنز
 استفاده ایتک مقصدیله سوریه یورم لطفاً سوئیلر یسکنز؟

— عسکری ایستایستیکله و قورقم بوق، چونکه عسکر دکلم اورونبا خلقی
 کندهی مسلک لرندن خارج شیلرله اشتغال ایتزلر. بن کاشغره تجارت مقصدیله
 کاشدم. فقط بعض کاشغر لبرک رجا و الخاسیله بالاخره مکتب آچشدم، اصل
 مسلکم تجارتدر. تجارتدن سورسه ایدیکیز ممکن اولدینی قدر جواب ویره
 بیلیر ایدم..

بوصیاد فافل، آتدینی او قلرک هپ بویله هدفه اصابت ایتدیکنی وایده میه جکی
 کورونجه ینه بورنی قاریشدیره قاریشدیره او طه دن حیقهوب کیتدی.

کوچاره کله لی بش اون کون اولمشدی. هر کون باغله حیقهیوره. منور
 کنج لری ایله فریح و مسعود کونلر کچیر سیوره. طاتلی مصاحبه لرده بولنور ایدک.
 آرتیق کوچارک هوا و صوبی پک خوشمه کیتمشدی. بو شهر کوچک و شیرین
 ریشاونه بکنز بور ایدی. چینلر بیله شعرلرنده کوچاره بر موقع ویرمشلردر.

« کوچاردی یا قوذا »

« بی جینغ حووا.. »

« طورفاندی پوتو، »

« حامی دی قوط.. »

ایشته چینلیلر، کوچاری، نظره آچیلدش بر کل غنجه-نه تشبیه ایدیورلر. کوچار کینجلی بر قارداش حیاتی یا شاپورلر. وهر ایشده اتفاق و اتحاد ایله حرکت ایدیورلر. بو کور کور قلبی استقباله تاند امیدلر ایله دولدیردی. کوچار لیلر طبیعت پک آبی و طالی مزاجلی بر خلقدر. بیک، کینمک خصوصلرنده، نظافت و انتظام طوغریلرنده. کاشغر استنا ایدیلر ایسه - آلتی شهرک همان هپسنه تفوق ایتشلردر.

ذکا و حرکتلریده کاشغر لیلر کبی ایشلکدر. کوزل آتله ینیورلر. پک و منتظم لباسلر که بیورلر. خلاصه هر فردک کندیسنه خاص آزاده بر حیاتی وار. بر کون اون قدر آرقداشمز ایله لوقظهده او طورورکن بر کیشی آلتده بر آباق قانی صالایه رق کلدی یا نمزه او طوردی. بر مدت صکره مذکور یا بوج خلقک آلتده دولاشته، نقدیر ایدلکه باشلاندی. بو نه در؛ دیدیکم زمان قرق سره - سکز آلتون ایدر - قیزینه یا پیدیردینی یا بوجدره دیدیلر .. بو ذاتک صنعت و اشتغالاتی صوردم. دهقان یعنی رنجبر ایش .. ایشته هوس و آزاده لکی کوریکیز که بر رنجبر قیزینه سکز یوز غروشه یا بوج آلوب که پیدیریور. ایشیتدیکمه کوره اطرافی آلتون صیرمه لی ترلکله، آلتون دوکله لی لباسلر که ییلرده پک چوق ایش ..

ینه بر کون یار وفادارم محترم حمید حاجم قاری حاجی زاده ایله آتلی اوله رق شغال باغدن کلپور ایدک. پول اوستنده کی بر باغده - بو باغک آدی شفتولوی

باغ ایش - اون بش، یکرخی قدر کوچاری کینج خام طور بیور ایدی . بونلر بزدن قاجادیلر حتی متبسم چهره لر ایله بزه آشنا لقدمه بولندیلر . بونلر بزم مملکت مز همشیره لری کبی وقارلی، جدی و ناموسلی ایدیلر . بن بونلرک یوزلرندن زیاده آلبسه لرینه دقت ایتشدم . دودون، اطلاس داوار - هپ بونلر چین مملکتلرندن چیقان ایپکلی کیملردر - کوله لکلر اوستنه کیندکلی کم صواب جو یازله - جو یازله چین فورمه سی قیصه جا کتدر - و صکره باشلرینه قونوردقلری دواتلی آلتون تاجلر، بو خانلره فرق العاده یاراشمش و یاقیشمش ایدی .. خلاصه : کوچاری او و خانلرک کیندیلرینه و محیطلرینه خاص بر تمیز لکی بر آزاده لکی واردر.

کوچاره کلدی کمک اون بشنجی کونی حکومت طرفندن ایکی رسمی مأمور کلدی. بو کون اوروجی به حرکت ایدم جکسکنز. نیزی جانجون - تورکستانک والی عمومسی دیمکدر. - چاغیر بیور. تلغراف کلدی، دیدی. بن دهها هنوز حاضر لانا دیم و ایشیاریمک را کیده بر حالده بولندیغنی مأمورلره سه ویلیه رک جانجونک امرینه مطاوعت ایلرزه. فقط بو کون مساعده ایتک لازمدر دیدم . مأمورلر بوسوزمه موافق جواب و بر مرک عودت ایتدیلر.

تورکیه تبعه سنک راحت و سه کزنتلرینی سلب ایدن بعض ایرانیلر، دولانیلر، افغانیلر، هندیلر، کیندیلرینه ساخته وضعیتلر و بر مرک و حتی مسابون تمغاسنی کاغذله باصوب بو تورک حکومتک فرمانی در ا بزوراده کی مسلمانلردن اطنه طویلامنه مأمورز کبی سفسطلر و پاکارلق و دولاندیر بچلیق ایله بیچاره صافدل خلقیدن پاره لر طویلا دقلری و بعضاً

بوسنفيل ديلنجيلرك حكومتى دىخى ازواج ايتىكلارنى كوردىم. بو خصوصىده بوليس مدير عمويىسنه برقارت يازاراق بىمدما تور كىسنانده تور كيه حكومتى نامنه بويىله رزالتر ارتكاب ايدىن ديلنجيلرك دردست ايله مركزه كوندراستى وياخود بولوندىقلىرى محيطلرده حبس ايدىلارنى رجا ايتدىم، بوليس مديرى بورجاسى كمال ممنونىته قبول واجرا ايدىجىنى مقابله بىلدىردى..

بركون سوكره والى عمومىنىك امرىنى انفاذ ايجون حكومت طرفدن آميين ايدىلان بر آرابه ايله ايكى سنوقيات مامورى وورده عسكر سرايك او كنده كلرك خركت ساعتى بىلدىر دىلر.. ذاتا بزده حاضر لاش ايدىك سرايك ايجى كنج كوچار ليلر ايله دولمشدى بو ذالتر، نى تشييع ايتىك ايجون آتره بىنوب حاضر لاشلردى. اشيارىمى آرابه قويدى، بنده آتمه بىنوب خركت ايتدىم! صاغ وصولى بو وفادار كنجلر چو ورمشلردى، همىزك آترى سريغ اولدىنى ايجون آلا بىلدىكنه قويسو يرمش ايدىك، يارم ساعت قدر يورودىك، برباغىك او كنده آتر طور دىر يلىدى: بوراده بر ضيافت وار، رايكى ساعت قدر آوام ايتىك دىك نىكره خركت ايدىر سىز! دىدىلر آتردن ايتىك، بورا بى كوچار عسكرى مير آلابى (حاجى طونتون) طرفدن بنا و اصهار ايدىلش برباغ ايدى، منور و وفالى كنجلردن نور حاجى برادىمىز بوراده كوزل كبا بىر حاضر لاش، بىكار بىشرمش ايدى، اوكون اوكله يه قدر كنجلر ايله درداشدىك، استقباله عاندى مطالعات او زرنده حسب حال ايتىك بو ذوات آردىسنده جمعيت خبىره و مكىتبلر كاجى نظام الدين آخوند برادىم، مرخص و رئيس حامد حاجى قردىشم، منورلردن احمد خان، هاشم آخوند داملام - كوچارىك صايىلى طالزلردن سه معتبر نجلرلردن سليم آخوند و ذاهال و تور قرق قدر منور كنج حاضر ايدى. بو ذواته اتى شهرىك صايىلى بىلدىر لىر دىسهك روادى! كاشغردىكى ائىس روحىم، موقراط حاجى على نوروز زاده نىك روحى ندرجه ده صاغلام

وافكارى ندرجه ده حرايسه كوچارده كى حميد هاجىك ده روحى عىنى منات و صلابت ايله لمان!

كوچارده كى هاشم آخوند داملام ايله، نياز اعلم آخوندىك كنىش افكارى كاشغردىكى ملتى، وجرانى داملام حضرت شمس الدينه مشايه ايدى!

نظام الدينىك باك، صاف قلى، كاشغردىكى جانان كوشلى مشهور سوسىيالىست كرىم آخوند ايله كرىم زاده قهرمان روزى يه بىكزه بوردى.

احمد خانىك، كندا نظام الدينىك اصول اقتصاده و قرفى، كاشغرى اقتصاد جوليانى بيوك و كنىش فكرلى طاش آخوند برادىم ايله بانكر عبدالرحيم آخوند محمود زاده يه بىكزه بور ايدى.. سليم آخوندىك منات افكارى ايسه كاشغرى جماعت رئيسى، كنجلر، منورلر بابامى بهاء الدين باى موسى بايقىك بر نمونه تمالى ايدى!! خلاصه: اخلاق پاكسى، ملت محبلى، وطن عاشقلى نقطه نظرلردن برى برندن كىرو قالمايان كوچار كنجلر ندىنه كوز ياشلر يله آيرىلدىك.. اسماعيل بكىك بوغرىب ايللرده بو بى بو كوك، او كسوز بر يا ورو كى قلمى بكىك تاثير ايتىدى.. بو محترم وطنداشم بر ساعت قدر آرابه نىك اطرافنده پروانه كى دولاشدى، كوزلرى ياشلردى؛ فقط عاقبت اونكله ده وداغلاشدىك! آتق اوكون آقشامه قدر چوللرده ايصىز قوراق قوملرك اوستىنده يورودىك، آقشام نمازىنه طوغرى (نوه) ديدىكارى برقوناق محله كلكى بو يورهك اداره مامورى كوچار (وان) زاده لرلردن - وان، چىنلرلك امتيازلى بيوك بر مامور بىر وار يوروك خاندانلردن معدود در.. محمد بك نامنده بر كنج ايدى، جقمزده فوق العاده دوستلوق كوستردى، اوكون اوراده قالدق و ايراسى كون اوكله يه طوغرى خركت ايتىك، شىمىدى بى پايان وادىلره آتيلمش ايدىك، نظر منزه، جماليله برلشمش اقدىن باشقه برشى بوق ايدى.. بويىله چه ايكى كون

یورود کدن سوکره (بوکور) دیندکاری بر شهره کادک، بوشهرک محیطی و خاکی
پک دورغون! بوراده حیات معیشته طاند بر حرکت کور و لیور، بوتون معناسیله
شهرک ایچنده سفاهت، سفالت دالته لانیور، (آقده نلری) (کون داملری)
هپ اخلاقسز چین بوزونتیسی قاذینلر ایله دولمش، بوسفالتخانلر کنجیزک
افساد اخلاقنه بر مرکز اولمش...

بوراده محمود افندی نامنده ذکی براوغول کوردم، اصلاً کاشغرک آرتوش
قصبه سندن ایمش، بگا، ایکی کون جانندن رفیق اولدی.. اورادن حرکت زمانده
کندیسنه بر خاطره اولوق اوزره و بزم تور کیمزک بیوک بر سیاسی تقدیر
(اسعد) مخلصنی و بر دم، محمود اسعد افندی ذکا و عرفانیله، بوکورک ظلمات
جهلی ایچنده بر تک چولیان بیلدیزی کی پارلایور ایدی...

(بوکورده) اک زیاده طایر نظر دقتی جلب ایندی، مفتی و قاضی اندیلر
ایله کوریشدک، او طهمزه گلش لردی، بر آز سوزلشدک، بونلرده
دنیا به یاشامته طاند قطعاً بر سوز بوق ایدی؛ اولوم و آخرت سوزلری
دیبلر نده تسبیح اولمش! نیم بولندیغ بر ایک صاحبی - که بوذات کوچار
عسکری میر آلابی حاجی تونتون بکک اقرباسی دره. میر آلابی بک طرفندن بکا
بو سهرای توصیه ایلدش ایدی - او کون بر ضیافت ویرمش مفتی، قاضی
افندیلرده چاغیرمش ایدی. بوذات مجلسک سکوت طاشی کی اوطور بیورلر.
هیچ سوز سویله میورلر ایدی. سببی صورتده علما مجلسلرده چوق سوز
سویله سه عزتی و علمک اهمیت ضایع اولوروش! آرده دن چوق کیمده دن پلاو
کادی. شیمدی مجلسده بر حرکت حاصل اولدی. بش یارمق ایله و چاپانک
پ یعنی جبهه نیک - پینلرینک اشتراکیله، پلاو پینلیدی، و نتیجه ده

خلاقک اوکندن آرتوب قالان آن و اکمکلر بو آخوندلر مک مندیلرینه
دو کولدی او زمان بن :

۱
۲
قاضی کلانک باشنده بر بوغون سه
بو آغیر یوک آلتنده آزیلش کله،

۳
آخونی، اعلمی، هپسی طالب ذله

دیش، بعض برادرلر سزله کولیشمش ایدک. او کون ضیافتدن صکره بو
کوردن حرکت اییدک. یکی حصار، نیم، چول آباد، ودها بعض کوچک
یورداردن کچوب دزت کوند. قورلایه داخل اولدق. یوللرده «آباق خانلره»،
«آلتون قیزلره»، «چولیان» طوقاشلره - هپ بو اسملر، آلتی شهر
چاغیرینه خاصدر - تصادف ایدیور ایدک. بوصاف قلبی، آچیق آلتی نام و قارلی
همشیره لر سز بکا جای قینادیورلر ایدی.. قورلایه داخل اولدینمز زمان هنوز
کولش چیقمامش، محیط اویانماش ایدی.. باغراش کولی کنارینه
قورولان قورلان نهرینک منظره سی اوقدر عالی و اوقدر پارلاق ایدی که بومنظره
قلیبه، ابدیاً سیلنمیجهک درجه ده بر قوتله نقش اولمشدره. قورلانک منظره
عمومیه سی یشیل بر یوصبه بکزه بور... شهرک هر طرفنده سو جدوللری
موجود، بتون سوققلری سایه دار آغاچلرایله محاط، اوزون بر چارشوسی
وار و صکرا مسجد و مدرسهلری شهره زینت ویر لطافت روحانیه بخش
ایله بور.. یکنجی بیکن متجاوز نفسی کاملاً رنجبر؛ بتون معناسیله سهویلی

(۱) - بو یوک - (۲) ضاریق، طریقت علمیه اشراقی (۳) خلاقک اوکندن
آرتوب قالان طنامک مندیله دو کولسی..

برخييط... و اچيق يوزلى برخلق... قورلاده برسرايه مسافر اولمشدم؛ برمدت
 سوكره كولونج يوزلى بزات كلدى، كوريشدك، كندى اسمنى سوبلهدى،
 كاشغرى (محمد قارى) م ايمش، اوبى طانيبور ايدى.. يانمده بر آزا طوردى،
 وصوكره چيقوب كيندى، بوذات بيم كورلايه كلديكى بعض آرقاداشلاره
 خبرو بريمش اولملى كه بروقت سوكره توركيه تبعه سندن مكلى عثمان افندى
 ايله طربزونلى مصطفى افنديلر كلدى. كوريشدك، حسب حال ايتدك. عثمان
 ايله ذاتا معارفه من اولدېنى ايجون موسى ايله بخى آلوب اويته، كوتوردى..
 اوكون اوراده راحت بركون بگردك كيجهسى يعقوب حاجى نامنده كاشغرى
 بزات بزه برضيافت ووردى، بعض علمى وملى مصاحبه لردن سوكره
 (پولياس) حاجى اسمنده كى شن وشاطر اورتا ياشلى بر كورلالى بزه دامبور
 - مى برچالغيدر - چاليو بردى.. ايكي طورفانلى كنج بچار اوغوللارنى
 اصول اوينادى يعنى - دانس - ايتدى، مسافر اولدېغىز ايجون موشى
 اكيبور، تشكر ايديبور ايدك، ايرتسى كون حاجى على داملا نامنده كى محترم
 بربر بزه اوندە برضيافت ووردى...

بوذاتك صفوت وجدانته، كالات علميه سته مقتون اولدم، اوكون اركانه
 طوغرى آتار حاضرلاندى، اون بش قدر كنج آرقداش وترقى كاشغرى
 ايله كورلا شهرينك شرق طرفنده برقاوون باغنه كيتدك.. بو بك مسافر
 بركون ايدى، كولوبور اويناور ايدك، بيم تطيب قلبم ايجون بو كنج بچار
 فداكارلقدن چكمنه ورلر ايدى.. كورلا نهرى التزام ايتمش باليق بچار
 اوكون آقشام قدر صودن چيتمادى، باليق صيد ايتدك.. ذاتا صيغاردى
 طاقتفرسا ايدى؛ آقشام نمازندن سوكره صوبك كنهانندن سواري كيندك
 آلاپى كې وطن مارشلى او قوبه رقى شهر و عودت ايتدك؛ آرتق دردمنى كورلا

(قره شهره) حرمت ندادكارى كورولدى.. محترم محمد قارى مك لطيفه لرى
 كولنج سوزلرني ديكليه، ديكليه آتلمزى، حاضرلادق بتون كنج بچار
 رابرمزده يوله چيقدق، آرتق بك خوشمه كيدن سه وبعلى قورلا محيلى،
 آرقه مزده قالمشدى....

توركيه تبعه سندن مدينلى عثمان افندى به بالخاصه وظيفه تشكرى ايفالتمك
 ايجون بوراده اوچ درت سطر تخصيص ايتدى وجيهه انسانيدن عدايديبورم
 حقمده كوستردىكى توجه ومهمانئوزلقدن دولابى كرك عثمان افندى به
 وكر كسه محترم عالمسى حاتم حرمت وتشكر لرى تقديم ايلهرم!
 كورلاده يينه توركيه تبعه سندن طربزونلى مصطفى افندى نامنده براختياروار،
 موشى ايله (۹۳۳) بخاربهسى (قارص) غازيلردن ايمش.. صلابتلى بربر، آق
 سلاله لى (اويچادا) اويناادا حالا اناطولى توركيلى، او قومقدن، بيت، معانى
 كورلا بور (پولياس حاجى) دامبور چاليو بور مصطفى افندى بيت او قوبوردى

« نلك بكنمدم سنك طوتومك »

عرشه ديره كه نير اولدى توتونك ؛

آلتنه كولش چالماز او كسوز بيمك،

دلى بلبل، صاچى سنبل ياردن آيرلدم،

يوزى يوصمه، كوزى چوليان جاندن آيرلدم!

صباحلر اولور او قونور اذان ،

يارب ديزلرم طوتماز او طهمده كزم،

او قومه بيلمم بر نامه يازسام ،

بن سويلنيم، سن مكنونى يازخواجهم.

مصطفی افندی بوقوشمەلری اوقور. پوره کنک دهرینلکندن بر اوف
چکوردی.

— بابا بویله اوف چکه چکنه پوردیکزه عودت ایتسه کنز اولمازی ؟ بو
ایلرده مزارکنز بک غریب قالیر..
— آه اوغلم! قجه فدیکه آلدانوب بورالره کلدک. نصیب اولورسه عودت
ایدرز دیر. آناطولومنزک پوروکی صاعلام ، مرد ارغلارینه خاص ، یانیق
ومعناکی چوابلر ویریر ایدی..

کورلادن اون پول مسافته بر قرقاق مجلنه قدرینی کتیرمن بر ایدرلر مزدن
یعقوب حاجله ، محمد قاری ، یولباس حاجم ، یوسف آخوند، عثمان وحامد
اقتدیله حرمت ومنتدارقلری آکلاته رق وداغلاشدق.. شیمدی قارا شهره
طوغری اوزایوب کیدن یوله کی لطیف المنظر آخاجقلری و صکرا حقایققلری
تعقیب ایدره ک ایرتسی کون علی الصباح قارا شهرک اورته سندن کن
بیوک واسع بر شهرک کنارینه کلدک. قایقلر انسان و یوک طاشیمقله مشغول
ایدیلر . بیوک بر قایقی استیجار ایدره ک قارا شهر یقاسنه کچدک . آلتون
چبوقلری شهرک سطحه دیکش اولان کوانش قلبده کی بیوک اولاری، محتشم
(ایده آل) لری اویاندیریور. (قارا قوروم) لردن سارقوب بورالره قدر
کان تورکلکک بویوک ویرلاق کونلری دوشوندیریور ایدی! شهر بک کدیش
ایدی، بر طرفدن درد معیشت ایله صویوک استنده یوزن بالیقچیلر دیکر طرفدن
انسان و یوک طاشیمقله چیرپینان وکیسنک بر قصادن مصونیتی ایچون جاحراش
فریادلرده بوتان کی جیلر خلاسه شهرک هرایی طرفنده کی های وهویلی حیات
انسانی قهرمایاب تفکره سوق ایدیریور و بوملتک ، نچیت هر قک الیکشاف طالعه دم

ایشیدیرمک ایچون طبیعت قوللری غیر اختیاری آسمانه قالدیریور ایدی .
تکرار آتلره بئندک و بو دوشونجهلر ایله قارا شهره داخل اولدق . توتغان
سراینه ایندک. سرای بک ملوث ایدی. مع مافیله بر کونلک مسافر اولدیغمز
ایچون تحمل ایتک لازم کلپوردی. بولارک غیر منتظم اولسی یوزندن آتک
کی بوزولمن ایدی. اونی تعمیر ایله مشغول ایدم ایکی ذات سلام ویره رک
اوطیه داخل اولدی. بریسی کندیسنک عیسی حاجم و دیکری ده اورچی
تجارلردن عبدالله آخوند اولدیغی سوبلدی.

عیسی حاجی غیاباً طانیور ایدم. کوچار منورلردن نظام الدین افندی
تقدم ایتش ایدی. موسی الیه عیسی حاجم سرایک ملوث اولدیغی بیان ایله خانه سته
کینه منزی تکلیف ایتدی. عبدالله آخوند بر ابره زده اولدینی حالدیه عیسی
حاجک حاضرلامش اولدینی اوطیه کیتدک. او کون اقسامه قدر اوده اوطوردق.
کان کیدن یاران و اخوان ایله کوروشدک. کاشغردن و کوچاردن پوسته ایله
سندن اول کان غزته لریمی محترم حاجی مز ویرمش ایدی . یالکوز قالدیغم
زمانلرده غزته اوقویور ایدم. بوسورتله قاره شهرده ایکی کون بولندم . بو
شهر قالموق و توتقانلیلره خاص بر شهردر . ایکی کونده ایکی کله تورکجه
کوریشنی کورمه دم دیسم یالان اولماز. حتی بن ده ایکی کونده مجبوراً بش ،
اون کله قالموقجه او کرشم ایدم.

قارا شهر بزم ادرنه ولایتنه بک مشاهدیه ادرنه نک اورته سندن طونجه نک
مهروری ناصل لطیف بر منظره تشکیل ایلدورسه قارا شهرک اورته سندن کن
قارا شهری ده عین منظره بی حاصل ایله یور.
شهرک اطرافنده کی کدیش وادیلر و صکرا اورته سندن کومه، کومه اوزامش
قایشلقلر سازلقلردن اشکل ایتش کوچوک آطلر قلبه بر سرور القا ایلدور .

غیسی حاجم، عبدالله آخوند آغازن ابله نهرک کنارنده بر آقشام تیزی اجزا
 ابله مش ایدک بر کون ساکرا قارا شهر دنده بر چوق یار و برادرلرک تشییعی
 آرد سنده حرکت ایتدک آرتق نورادن بولاز «توخسون» ایدی. شیمدی
 نهایتسز چوللرده سیوری سینک آلایلری ایچنه آتیلش ایدک. اوغولتیلر،
 وزیلتیلر ایچنده بوریور ایدک. بر طرفدن دلچسهنه اسهن شیاربق روزگار
 دیگر طرفدن زهرلی اوقلرندن متأثر اولدیلیمز سیوری سینک لارک هجومندن
 آتدی سکیردیور. بزده قوللر یزله یوز و کوز مزی محافظه جالیشیور ایدک.
 بورانلر کیتدکجه آرتیور آرمود کی طاشلر باشمک اوستنده اوچوور ایدی.
 کوچ حال ایله بو قارا کلک ایچده قارا قیزیل دیکلری بر موقعه کله بیلدک.
 به راسی «کربلا» ایدی. صومزلقدن دماغمز قورومش ایدی. همان او کون
 صباح اورادنده حرکت ایتدک. ابرتسی کون کونش هنوز باش چبقار دینی
 بر زمانده «آرغی بولاق» نام موقعه کله بیلدک. بو موقعه پک قورقونج و تاریخی
 حکایه لرک زمینی امش. «طوخسون» بوغازینک باشی اولان بوردی کیجه یی
 کچیردک. یاغمور یاغمامسی ایچون الله دتارده بولایور ایدک. چونکه دوت
 طرفی طاغ اولان بو موقعه دن اقلجق سیلار بزم عزرا بیلیمز اوله جقدی .. هر
 بیل بوراده دوت، بش یوک ارا به سنک و بر قاج آدسک سیل قرینلی اولدیلغی
 اکلایه ر وایشیدیلور ایدک. بورادنده اوکله نمازینه یقین بر زمانده حرکت
 ایتدک. و ابرتسی کون علی الصباح طوخسونونه داخل اولدق. طوخسون چوقور
 وصیجاقلنی ابله مشهور بر شهر، بورایه آتیش اوچاغی دیسک جائ اولور.
 اک هادی کونلرده اوتوز طقوز، قرق درجه حرارت قاوروجی
 و بوغوجی بر روزگار شهرک محطندن هیچ اکسپک اولمایور. بوراده بر

سرایه مسافر اولدق؛ سرای صاحبی اختیار بر توتغار؛ حقمزده مهمالانوازلقده
 بولونویور، اخوت اسلامیه اثری کوستریور ایدی! بن بو سرایه درشدیکم
 زمان بر ذات کلوب پکا اویق تکلیف ایتدی، بر آز استراحتدن صوکرا
 موی الیهک خانه سنه کیتدک، اسمی عبدالصمد اولان بو ذات پک محترم و پک
 طالب جناب بر ذاتدر، کندیسسی مسعود بر عائله به منسوب، رفاه معیشته صاحب،
 نیازتله مشغول، بر اوغول... خاطر مدن چیمه به جق درجه ده وفا کارلقده
 بولوندی، توخسونده داها بعض کنجبلر، منور فیکرلی ذاتلرده کوردیم، فقط
 بولر اصلاً نورفانی ایملر، عبدالصمدک یانیق سوزلری، یکیلکه عائد قایغولری
 بی بش کون توخسونده آلیقویدی و بورادنده حرکت ایتدک، شیمی
 داوانچی به، یعقوب خان مرحومک مغلوبیتله تاج و سلطنتک بر آنده هر ج و صبر بیدنه
 باعث اولان بومصیبت داوانه - داوان دیمک، بو قوش دیمکدر، بوداوان حرب
 نقطه نظرندن پک اهمیتی و پک مشهور بر موقعه در... طوغری یوللا تمشق،
 بولاز هب دیک ایدی، یوقوش چیقیرور ایدک، توخسوندن حرکتیمزک اوچنچی
 کونی، متعدد صلوردن کچدک، جهنم مثال طاع آنکرینی آشدق، داوانچی به
 کلدک بوراده دوت، بشیوز قدر خانه و دوت بشیک قدر نفوس واردر،
 اها لیس تماماً رنجبرددر، داوان بوغازینی بر (لازنا) یعنی ایکی یوز قدر عسکر
 محافظه ایلمکده در، شهره کیردیکمز زمان اورا اشرافندن - اصلاً کاشغری -
 مازف آخوند نامنده بر ذات بزه قوناق کوستردی - طرف آخوند پک
 که لونج یوزلو بر ذات... کاشغرده کال آخوند میر جلال بایف اسمند. حاضر
 حواب بر آرقاشم وار ایدی، بو ذات ایله کیجه و کوندوز بر یرده بولونور،
 نیم دردی کونلری به دوا اولور ایدی، ایشته طرف آخوند، شخصاً طبیعه
 آپس زوحم کال آخوند آغازنه پک مشابه ایدی - حقمزده ابدال اطلس

وگرم بویوردی . . داوانده برکون قوندق، آرتق بورادن یولمز اوروجی ایدی ایکی آیدنبری یولارده چکمش اولدیغمز تب و مشقته ایکی کون سوکرا خاتمه ویریله چک ایدی، قوتلی بر بورا، آره سنده داواندان حرکت ایتدک، آی کولی تعقیباً (سیاپو) نامنده بر عله کلدک، بورای پک سوئوق، بناء علیه بر ایکی اودن عبارت قوناق محلی ایدی! بورادن اوروجی نك نهایتسز قارا آغاچلری، سوکرا انیشلی، حیقیدشلی طاغری کورینیور ایدی . . بو کچه بی یوزاده کچردک، علی الصباح آت و آرابه لزمی حاضر لیهرق یوله حیقیدق، سوئوق پک شدتلی ایدی، هنوز داها یازک اورته سنده بو قدر تاثیرلی سوئوق اولاجنی هیچده خاطره کتیرماشدم، یولار غیر منتظم ایدی، گاه بش یوز آرشون ارتفاعی بر طاغک اوستنه چقیور و گاه بش یوز آرشون قعر زمینه انیشور ایدک، بو صورته اوروجی به واصل اولدق، (یان خان) دیدکاری بر جاده به کلدک، بوراده دماهل تجارت کاشقر لیلر ایله، آق صو، ختن، طورقان، مهاجرلری وار ایدی، آرابه مز بر سرای اوکنده طوردی، بری محافظه به مأمور اولان یانی - غردیان - بوراده بر آز استراحت ایتدکن سوکرا حکومته کیده رز، دیدی . . غردیانک بو لطفکار لغنه شاشد، چونکه بو تکلیف وظیفه سی خارجده ایدی! سرایه کیردک، هنوز داها قهوه آلتی ایتماش ایدک، بن بیگ بیوردم. غردیانده صرت اوستی یاتوب آفیون چکیوردی! بنی بر سرایه ایندیره کده کی حکمتی شمدی آکلادم، بزم محافظ طوغری حکومته کیتمش اولسه، آفیونک خناری اوکی معذب ایده جندی، بن بیگی بیدم، اوده آفیون چکدی، تکرار برارایه بینه رک حکومته طوغری حرکت ایتدک . . اوروجی نك چیلیلر ایله مسکون سوقاقلری پک سردار ایدی، بو خلتک ایصتمه خسته لاندن اولوب، توکنمه دیکنه حیرت ایتدم . . اوزون بر چارشونی تعقیب ایدم رک و بر طاقم یوزلری قالسز، حرکت و آدی لزی

جانسز انسان بیقینلری آره سندن کچه رک یاموله - حکومت داژه سی دیمکدر - کلدک. بورای حکومتدن بشقه هر شیشه بکزه بوردی. بزم محله قهوه خانلری بر حکومت داژه سندن پک منتظم در. ایجری کیردیکمز زمان اکمک صانان طلبه کارلر، ات صانان قصابلر، آفیون کش چالابلر کوزومزه عجیب بر سورتده کورونمش ایدی. بونلرک آره سندن قیر بیقلی، اوزون بویلی بر آدم قوری بر اککی دیشلمکله مشغول ایدی، یانی بنی بو آدمه تسلیم ایتدی . مکر بو (دایه) - قلم مخصوص مدیری - ایش ایاننده کی دیگر بر آدمه حبس نیدلمکله کی امر ایتندی. بو ظالم امردن برشی آکلایمادم. فقط نظام وانتظامدن، قانون و حقوقدن محروم اولان بو ملتک، بو حکومتک مأمورینه سوز آکلایمقدمه مشکل ایدی. خلاصه آفیون قورقوسیه ملوت اولمش و ایسارله دیلمش بر اوطیه قاپالدم. اوکون آقشام اولمش اوطی قویو قارا کلایمادیم. حال واحوالمزی صوران یوق ایدی. بو قویو قارا کلایماده اوطور سیورایدیم. بر مدت صکره آلتون طباق کچی آی، باشی قارشومزده کی آغاچلقلر اره سندن چبقاردی. شیمدی بن بوضیای قرک قارشوسنده درین بر تفکره طلماش ایدم بو قدر دکیل تورکک استقبالی ایدی. و بن بودوشونجه لر ایله او یومش قالمشم!!

ایرتسی کون کوزلریمی آچدیغم زمان بو قارا کلای اوطه نك قسوت انه کیز دایکارندن ظور اقلردو کولویوردی ده لیک ده شیک طاملرندن ایجری هجوم ایدن روزکاردن پک راحتسز اولیوردم. اوکون بی محافظ ایچون قیونک اوکنه سکز ژندارمه قومیشلردی. و بونلرک اره سندن بر مسلمان شاتیو یعنی محله بکچیسی - ده وار ایدی. بو ذت ایله جای ایچهرک دره دن تبه دن سوزلشدک.

ایاقلری زنجیرلی جانیلر، سارقلر بو یولرینه حلقه لر کچیرلمش کنه اهلکارلر

گوزمىك اوكتىدە دولاش-بيورلردى . بىزدە بونلر ميانىدە بىر مېجرم ايدىم .
 فقط بىندە خلقى اوقۇتۇق ، دارالمعلمين اتحادە مۇدىر اولۇق جىرى وار ايدى .
 او كۈن اقشام اولمشىدى . ھەرگۈن يازىلە يەنى خىبىخانە بىە كان ماسلمانلار قارشۇدىن
 بىزى تاشا ايدىيورلر . فقط احوالى صورمغە جسارت كوس-تۈرە مپورلردى .
 بورادەكى مسلمانلر نفس اوروجلى اولمايۇب كاشغردن ، كوجاردن ، خۇن ،
 ياركىند ، آقصور ولايتلردن بىراى تىجارت كان ذاتلردى . بونك ايجون ھىر
 شىئىدە ، ھرايشدە محافظە كارانى التىزام ايدىيورلر ايدى جىلردى دە وار ايدى .
 چونكى بىندن بىر ، ايكى آى اول شىامى داملا نامىدەكى بىر ذاتك حكومت
 طرفىدن تحت الحىظ (شىفابە) كۈندىلدىكى وبو منا-بىتە خاق آغزىدە دولۇ ،
 درلو شىايەلر دران ايتىدىكى ايجون باطبيع بىندە توركيە تىبەسى اولدىغىم
 مناسبەتە عىن مەاملە بىە مەروض قالاغىمى دوشون خاق بىنە پىداى مناسبەتە
 جسارت ايدە مپورلر ايدى ، شامى داملا يورد ، يورد شىەر ، شىەر دولاشوب
 توركيە نامە خاقىدن اعانە طوبىلار ايتىن نە بىيوك قىباحت . . توركاك نامە
 نە بىيوك لكك!!

* *

اوروجى دە دىرت بش كۈن بويە او كسوز ھىر كچىردك . ھىمەدە حكومتك
 روا كوردىكى بو ھىقسىزلىكى (تىقىد) ايتىمكە قىرار وىردىم . بىر اسىندىك يازمىرق
 ھىقى مەدافە ، حكومتك يولسىز مەاملەسى تىقىد ايتىم . بش آلى كۈن سىكرە
 اسىندىك مزە جىواب وىرلدى . اطرافك داغىدىقلىغىدىن بىت ايلە اوروجى دن
 بىشقە بىر شىەر دە طور مەقلىمە مەساعىدە ايدىلە بىە جىكى خىبىخانەدە يوللر آچىلغىچە بىە
 قە رىحافظە ايدىلە جىكى بىلدىردىلر . بو كىفى مەاملە بىە قارشى ايكىنچى براستىدە ايازىم
 ھىچ اولماز سە ايكى آى اول يارى كۈل مەنفا سە - اوروجى دن اوز بش كۈن مەسافەدە

صوتوق وايىلى بىر شىەر دىر - سۈندىر يان وطندا شىلر مېزدن سامى وعادل بىكارك
 يانە سوق ايدىلە كىكى التىس ايتىم . فقط آلدىران اولمادى . چىن . اومورلر نەدە
 قان ، نظام ، عدالت كىلر اولدىنى وبو مامورلر بو كىلر بىلە كىلر
 ايجون فضلە سوز سويەلك فضلە التىجا ايتىك دە براز نەسە آغىر كىيوردى .
 مەندىن ، اوزولمىكەن ايسە خىبىدە يانغى تىرجىج ايتىم . اوروجى بىە كىلدىكىمك
 آلىغى كۈنى محمد آخۇند نامەدە بىر ذات كىدى ، احوالى صوردى ، بو ذاتە
 غىابا . تىقىم ايدىلمىم بىك بىض ضرورى لوازمان تدارك ايدىيورلر . اونى مەقب
 اىوب بك نامەدە براوغول يانمىزە دوامە پاشلادى . اىوب بك ھنوز دە ھاىكىرى
 يانلر نەدە مەلچ سىمالى ، آچىق فىكىرى بىر كىنچ احوال طلدىن خىبىدار والى
 ھومىنك خىصوصى كاتىبلردن اولدىنى ايجون اجنى مطبوعات ، اجنى ايشلر بىدە
 علاقەدار . . چىن لىسانى اسان مادر زادى كى بىلدىيور . چىن مەكتىپىنى اىكال
 ايتىمى تانار تور كىچە سەندە وقوف كىلى وار . قانۇ صاف ، قانى پاك . .
 بىتون صفوت وجدانى سەلە التى شىەر توركارىنك بو كۈنكى حال پرىشانىلر بىنە
 مائىر . . كىرىسى (آق) - سو ولايتى تالىب (باى) نەسە سىندە طوغىش ،
 يوردىدە كى بىچوقى اوغۇنسىز جالارە تىجىل ايدى مەدىكى ايجون ترك دىيار ايلە
 اوروجى بىە كىلن ھىر ناصلىسە والى ھىمىنك مەيتىنە كىرەش . . ايشتە بو اوغۇل
 كىچىدى بىر ھىجت ، ھىمىبى بىر مەعارفە كوس تىبىيور ايدى . فقط بىن ايلك كۈنلردە
 بونك بىر جاسوس اولدىغى ھىم ايتىمىدەم بىض آرقدا شىلر مزىدە عىن مەطلەدە
 بولەشلىر ايدى . فقط اىوب جاسوس دىكىل ، بىر ھىجت بىسەمە زىمىر نە وفا اولدىنى
 بالاخرە كوس تىردىكى صادقانە خىدەت بىلە اثبات ايتىدى . محمد اخويد ، اىوب
 بىكارك نىم او طەبە دوام ايتىدىكى كۈرن بىض ذاتلردە كاراب ايتىمكە

باشلادیلر. فقط بن بودغده دن ممنون دکیل ایدم. چونکه راحت زمانده اظهار
 اخوت، فلاکت زمانده ازائه رودت - وای فانداغ قیلامز، انصارا قرلیغه
 کیروب قالقغز - کبی سفسطه سوزلر، بو برلرده کی مسلمانلره خاص بر طبیعت
 جبینانه در. بو خصوصلری ائی بیلدیکم و آتی شهر قرداشلرمزك بتون بو
 حالرینه عین الیقین واقف اولدینگ ایچون هر شخص ایله مناسبت پیداسنه هوس
 اتمیور ایدم. وهم اوینورلرده بر سوز وار « بازارده میک کیشی، کونکولده
 بر کیشی » حقیقت حالده بیک وفامزله کوروشمکدن ایسه بر قریشناس ایله رابطه
 پیدا اتمک اولایدی. بوهای وهوی ایله قربان بایرامی اولشدی . . . .

قربان بایرامی

۱۳۳۵ : ذی الحجہ ۱۱

تورکستان چینی به کالی بونکله درت قربان بایرامی اولشدی. تخنی شوکه
 بو بایراملرک هپسینی حبسه خانه ده کچیردم. کاشغرد، کی بایراملرک حبسه خانه به
 کچمسنه سبب کاشغری عمر بایک حکومه وروس قونصولنه واقع نحریکای
 ایدی. کاشغرد، اوچ دفعه سیاسی حکمه ویرلدک. اوچر، ایکیشر آی حبسه
 محکوم ایدلش ایدک ایشته بو توقیفلر، بو محکومیت زمانلری هپ قربان بایرامنه
 تضادف ایدیور ایدی. نه غریب تصادف . . . هر کس خر، شن و شاطر
 بایرامنی اجزا ایدرکن بن چینلیرک توقش، آفیون ایسلریله دولش ملوث اوطلرینه
 قاپاداییور ایدم. وطنمدن جدا دوشمکاکم وافتراف تأراتنک روحی بوکالندی
 کافی کلیورمش کبی برده حریت شخصیه مک ایلدن التسنی قضیه سی میدانه
 حقیقیوردی. ایل عید قربان ایله بوز. بن سوزشلی دوشونجه لر ایله ماتم ایدیور

ایدم. بتون بو اوینولسملر لقلره، کوردیکم بو ملدورینلره کاشغریک انصار افسز،
 وجدانسنز بر آدمی سسبب اولیوردی . . . روس قونصولنده، چین حکومه تنده
 قباححت یوق ایدی. اساس اعتباریله بتون بو خاشاکلر مسلمان نامیله کچینن عادی
 طبیعتلی بایه عائد ایدی. ایشته بودوشونجه لر ایله قرا کلق اوطله مده اوطلر بیور
 او دقیقه ده جامعلرده یوکسه لن تکبیرلر قولاغنده طینلایور و بن ده بو آیین
 دینی به قلباً اشترک ایلور ایدم. محمد آخوند قرداشمه بر قیون آلیورمسنی
 رجا ایش ایدم. موسی الیه یدی یارم سره - یعنی یوز اون ایکی غروش -
 بر قیون آلوب کوندرمش . . بزنی محافظه به مأمور اولان شوچا توخته آخونده
 نورکاکک - سلاقی ایچون مذکور قیونک قربان ایدلسنی سوبلدم. آرق
 جامعدن، نمازدن چقانلردن بعضاری کلیدلر بایراملاشدق. فقط بو کلنرک
 اکثریسی کنتچلر ایدی. دورغون قانلی اختیارلر و بعض سوزده اشرف
 فقط شرافندن بی نصیب ذتلر کلکه کوروشمه که جسارت ایده یورلر. اونلر بی
 بر محکوم سیاسی تخی ایدیورلر ایدی. چینلیرک فکرلرنده اولمیان اوها ملر،
 بوزم بیچاره ضعیف روحلی دین قرداشلر مزده موجود ایدی. حال بو که بنم
 بو کون باشمده دولاشان بو فلا کنتلر، بو قرداشلرک چو جملرخی - فی سبیل الله -
 او قوتقی یولنده قازانیلان فلا کنتلر ایدی . بوراده (فی سبیل الله) دیدک،
 کاشغرد درت سنه کچن حیاتیز آردسنده برذاتندن یا خودده بر کاشغر بانندن
 استعانه، معاونت صورتیله کچن برتک کونز برقی ایدی. کندی پارام کندی مصرف
 ایله یاشار ایدم. نجاتده قازاندیغی و مملکتلردن کیتیردیکی اوز قائمدن اولان
 تورک یاورولرینک حیات علمیه لری پولنده صرف اتمکی، بو یاورولری مجناً
 ارقوتخی بر شرف بیلدم. پوقسه بن ده بپوک صارفلی، کنیش بیبیلی، اوزون

تسبیحی، کوزی سورمائی، صقال، وبقاری قذلی یالانچی بر سبید یاخو دده
 آچاق براو فورو کچی اولمش اولسه ایدم وکندیبه خلقه بوصورنه تقدیم ایتسه
 ایدم پک مسعود کونلر یاشار ایدم چونکه آتی شهر خلقنده آلربی بالادان،
 صوبه طوز، آگهکه توکوروب خسته مانه شفا دیبه بیدیز، کتاب آجوب طالع
 کشف ایدن مزارلره طابعی توصیه ایلان، مسلمانلری نبلکهک آلیشیدیروق
 ایچون دنیادن زکاتک یولارینه سوق ایدن و بوبله باطل اعتقادلر ایله نی جاره
 صافدل مسلمانلری آلدادوب نذر، زکات، صدقات طوبلایان خانن یالانچیلره
 حرمسه، عزت اعتقاد پک آشقیندر. حاله که جناب حقک و پیغمبرک بو یولردم
 یوروسلره لعنت و مسلمانلغی طار، پروزی بوللردن قورناروب حیات دیرلرکی
 پارلاق کون یولارینه سوق ایدنلره رحمت دبدکارنی بو زوالی قارداشلرمن
 هیچده دوشونمورلر. ایشته نیم بودرت سندن تبرو بتون کرنتار اولدیغ بو
 تضریبقلی کونلر، بوبله سیدلک دعواسی یا پامادیغ ایچون ایدی .
 کاشغردکی معهود پای بر طرفدن اصول جدید حرام بر . جدید جیلر
 دین یولارمنه قارشى طورانلردن دیبه قریاد ایدرکن ، دیکر طرفدن کنندیسنگ
 شریعت غرای محمدیه وانسانیت، مدنیت یولارینه صیغمايان برطانم افسادانده
 واغوا آتده بولنسی اونک دعواسی ایله بزم بیاناتره تماماً ضد ایدی . بو
 خصوصلره دائر فضله ایضا حاته بو رساله کافی دکلدن . اول و آخر وقوعات
 کاشغر منوریلرینه وقسماده ناتار ترقی پرورداشلرمنه معلومدر . محترم تورک
 مایلونیری بهاءالدین پای حضرتلریله رئیس قضاة حاجی اسلام حضرتلری
 ونیم حقمده حکومه و برایش اولان بر عریضه - که بو عریضه نه جهاده
 اشتراک ایتکلیکک بتون مسلمانلره فرض اولدیغنه دائر حاجی اسلام حضرت
 ترینگ رقتوی و ردیکی، محترم بهاءالدین پکک مالیه صورتیله بو عریضه یازدم

ایلیه چکی وبتون بوحر کتلی نیم جو دده کتیردیکم اخبار اولنیور ایدی . اسباب فلا
 کتهدن بری ایدی بو عریضه پکنده کی رئیس جمهوره و آتی شهر والی محمود سی جانچونه
 وزیر یلیور ایدی بونک عمر بابی طرفندن ترتیب ایتدیرلیدیکی بالاخره بهاءالدین
 پای دعواده انبات ایلش ایدی . بونک بر صورتی الیوم . اشار الیه بهاءالدین بابک
 آئنده موجوددر . نیم کاشغردن سورولمکله که و آتی شهر مسلمانلری حقنده
 چین حکومتک شبهه دوخمنسه باشایچه سبب بو بهتان اولمشور .

ادرومچی به کلهلی بر آیه یقین اولمشدی . آبیون کش چین مأمورلرینک
 طوطامقسنر حکملری، صولو سوزلری یوره کزی دلدکه باشلامشدی . صوتوق
 بک شدتلی اولدیغی ایچون کومور، اودونه احتیاج شدید وار ایکن دوکوب
 قالممزی آرزو ایدن چینلر صبر ایدیکز قارلر بر مترو بوکسامه نیجه سزه
 اودون، کور یوق دیبورلر ایدی . بونک قانوننده اسیرلک هر درلو حقوقدن
 محرومیت ایش .، مدنیت، حیات حقوق قانونلری هنوز دها چین مأمورلرینک
 آکلادیغی بیله کی شیلردن ارلمدیغی بو قاروده یازمش ایدک . بونلره
 متندن ایسه فضله اشیالرمزی صاوب اودون، کور آلمی صحنمزی محافظه
 ایچکی مناسب کوردک . چینلرک بو کونکی مدنیتلرینه بر مثال اولمق اوزره
 آئیده کی سطرلری یازدم

بوراده کناهارکلری، قباح وجرم صاحبیرنی آنکزی سیون تقلیدی اوله رق
 قزغین دتیرلر . دیکنلی قامچیلر، یاغلی اودونلر، ایصلاق، کنسکار ایله دوکیورلر .
 کون کورمز ، چورودیحی قارا کلق وچامورلی مخزنلره قابادیورلر .
 ایشته جمعیت بشره نیک بو دوره تکاملانده چینک ظالم قانونلری بو مادهلری
 آدم ارغلارنده تطبیق ایدیور . جهالت سائقه سیه اذن غمش بر مالی سرفقت

ایدن یاخودده برجهنلی به برقاچ یوزغروش قرصدار اولان برمسلمان چوجغنی
بوینه زنجیرل طاقیلوب « اورانغونان » مایمونی، یاخود سیریا آپسی کبی
پازارلرده کزدیریورلر. بلاخره بوی چارلرک قولاقاری کسلیور و آیاقاربنک
طوپوقلری طوقاقلرله آزیلوب قویوریور. فقط حیات محو اولویور. بو
ظلملره بویون اکن تورک اولادی داد و فریاد ابدجک بر مکان، بر ماجا
بولامیور. هریر، هرقطه، هرمامورده عین ظلم جاری..

کاشغردده ۱۳۳۳ سنه سنند، اوقومه، اوقومه جمیق قوردقلری
مسلمانلرک، غریب، یتیم چوجقلری ایچون سخابت اوچانلری تشکیل ایتد.
کاری ایچون منور کنجیلردن محترم نوروز زاده حاجی علی افندی ابله امین
بای، یوسف آخوند بای، محمود آخوند، صدیق آخوند، قاضی کلان زاده
عبدالکریم خان، قادر آخوند - که بوکا نانو دیپلومات دیر ایدک - ناملرنده کی
وطن و ملت پرورلره اوچر؛ بشر بوز اودون اولوق و حبس ایدمک صبرتیله
بتون کاشغر مسلمانلرینک یوره کارینی قانادان برمعامله وحشیانه بولنشلردی
بنده شو مسئلهده، بلامدت حبسه قونولش وبلاخره پکین آلمان سفیری
جنابلرینک حمایت و معاونتیله حبسدن چیقارلش ایدم. چینلیلرک ملوت
حبسخانه بنده اوچ آی یاغقلمه وکنجیلرک اورولوب حبس ایدلرینه خلقی
اوقوتقی، معارفه خدمت مسئلهلری سبب کوستریلیوردی. . . ایشته مدنیت،
ایشته عدالت . . .

بو حقسنزلقلر باشمدن کجدیکی و بوظلملری کوزلرمله کوردیکم ایچون
فضله سوز سویله مکه جمارت ایدم میور ووراده (حق) کلمه سی بیلمدیکندن
حق دعوا سننده بولنه میور ایدم. بویله قارا کونلر ایچنه دوشن طالعه بویون
ا کوب طوردم. و بشقه چاردهه یوق ایدی.

یا لکن بر نطقه ده روح متسلی ایدی، استقبالك طاتلی دملرنی دوشوشوب
مئلذ اولویور ایدم، نوغای - نانا - قارداشلر منک روحی، عرفانی یوکسک
برهان شهمید اسمنده کی برکنجی ابله آره صره کوروشه بیلییور ایدم موی ایله بکا
هر پوسته روسیدن کان غزتهلری کوندریور ایدی، فقط او، روسلرک بنده
چینلیلرک غدرندن قورقدیقمز ایچون پک چوق تدبیرلر مقابلنده، غزتهلری
آلابیلییور ایدم. بوغزهلرده نانا کنجیلرینک ملی حرکتلرنی کورییور،
قازانده اعلان ایدیلان مختاریت کونلرنی، دو کونلرنی آلقیشسلا یور ایدم. .
قازانده کی «سویوم بیکه» مسجدینک اوستنه قاتل اللریله قونیلان صلیبک
او کونلرده قاتارلر طرفندن پارچه لاندیقنی ویرسنه ینه «هلال» مقدسک قونولدیغنی
اعلان ایدن سطرلری اوقودقجه وقریم کرای خان سرایلرنی تورک لرک تمیز
الری تسلیم آلدیقنی آکلادقجه روح سه وینجیلرله دولویور، «ایدیل»
«رولغا» بویلر دن آهن هوای حریتله قلبی سه ریئلندیریور ایدم. . مارالذکر
نانا اوغلونک غزته کوندرمک و بعض مهم حوادثلردن بی خبردار ایتک
خصوصنده کی لطفلری بی جانلاندیریور. استقباله عاندو یقولرمی قونلندیریور.
ودالغالاندیریور ایدی. بونک ایچون اوروجی زنداننده وجدان عذابیه
ده کیل دیرین ایدیلرله یاشایور ایدم. .

۱۳۳۶ : محرم ۲۰

کاشغردده کی وفادار دوستلرمدن، کوی چارده کی محترم برادرلرمدن، «ایل» ده کی
عزیز قارداشلرمدن مکتوبلر کلمه کباشلامشدی، بنده اونلر کی اعتمادلی واسطالر
بولدقجه جوابلر ویریور. (اسول جدید) حیانتک قویلشمه سنی رجا و تا کید
ایله یور ایدم. کاشغردده بعض وجدانی کیرلرلرک اصول جدیده قارشى طورمسی

ھەر بىك بولۇر انضمام ايذن حرڪات فاسدانەسى يوزندن لايىقە بيلدىز لاغماش اولان بىكى «اوقومە» حياتىك سونمەسى احتمالى بى قورقودىيور ايدى كوجارى كوردم، بورادە جديديجىلرە، بىكى ارقوبىش ھوسايلربنە، زمانە اويىق ايستەين كىچ اوغولارە قارشى طور انلر يوق ايدى. كوچار كىنجلربىك سەى وغير - تلىرى تقدير ايتدم. كاشغردە آنا وبابالى اولان كىنجلر حرىت حرڪاتە صاحب دكاردر . كەندى باشلربنە برايش كورە منزل . حالبوكة كوچار كىنجلربىك آنا وبابالى دە عىن جريانە سوروكلە دكارى وبو آكلابىشلى بابار كدە اوغوللربىك بو طوغرى حر كىلرى كرك مالا و كركسە فكارا تسەھىل ايلدكارى كورەرك مەنون اولدم . بو نطقە نظردن كوچار كاشغردە نىسبە بك چابوق رقى ايدە جكدر . بو ايمان روجمە بيوتەرك بو اعتقادى دماغمە يرلشدرىرك كوچار دن چىقمەشدم صدوكرە ايكنجى برسئە واركة كوچار ليلردە مئانەت وغيرت غيرمەين بر حر كىتە باغلى دە كىل . . . كوچار دە ھر كىنجك مستقل و حر بر فكرى وار . . . « ايدە آللربنە » خدىمى - مانعەلرە رغماً - شرف تلقى ايلدورلر . بو كىنجلر عقللربىك قبول ايتدىكى خدىمى اولوم مقابلندە اولسدە اجرادن چكەنە يورلر . آلى شەرك سائر كىنجلرى آردەسندە بالعكس مەين و صااغلام قناعايلر بك آزدر . چوق دفعەلر قولاغملە دويمشدم . الحمد لله قورصاغمز طوق، لباسمز باك دكلمى؟ مەكتەب و جمعىتك نە كركى وار . بو زمانە قدر اولدق بوندن سوكرەدە اولور كيدەرز . قىامتە قدر باقى دكازيا ؟ بىن كونلك عمر اون كونلك جفا كرك دكل . . . دىين بى چارە بوش ققاليلر ققاسى قوردلى، قارى شەبىك، اغوا جيلر كاشغردە اكسيك دەكل ايدى كوچار كىنجلرى ايسە بىكا واقع افانە لرندە اوقومە ، اوقومە يولندە يا حيات، يا مائت، جان بر، اولوم حق، كەلربى قوللايدىلر . . . بودويفو ايلە بو مئانە ايلە مەكتەبلربى اربى

سەنەنبرى محافظە اتمكە اولدقلىرى دە سەويلە دىلر . بو يە صااغلام براغماقاد، برىت ايلە حيات وادىسندە، اجتهاد ميدانندە يوروين اوغوللارك امللرى بك چابوق حاصل اولور واونلرك مزارى طوپراق دەكل اولاد اسەنقبالك تىز ناملربدر . . . آلى شەرك كىنجلرى آراستە قورو سوزلە وقت كچرەكە بوش دىپلوماتلقدە بولنمقە بجرىكسزجە قول صاللايوب يورومكە، بىتون دىياسە ادنى بىقسەم چاپئدە، آمرىقان مسجەدە آرايان آبدال مزا جليلر اكسيك دە كىل . . . حالبوكة زمان زمان ترقيدر، سوز دە كىل، ايش زمان تيدر بونى خاطر دن چىقارماهلى در . بورادە شون دە يازمى بروظيفە عد ايلدم . كوچار كىنجلربندە فطرى استعداد بك يوكسكدر . بو كادە شەھ سزھوانك ، صوبك يار دىمى وار . بوەت كوچار ك براق صوبى، صاف ھواسى اولادلربىك تربىئە فكر بەلربنە بك يار دىمى اءبور . يالكز كوچار ك دكىل بلنكە آلى شەرك مدار اقتخارى كوچارلى يوسف آخوند نامندە بر كىچ كوردم . بو ذات اوروجى دە ساعىتلك ما كىسەستلك ايلە اش تىغال ايدر . فن ميخانىكە وقوفى واردر . ايشتە بو ذاتى طبيعتك مەكتى يئشيدىر مش ، فطرىك تربىسى بيومشدر . اكر بو ياراد ياشىدەكى كوچار كىنجلرى اوزوپا ژىناسە يالرنندە پايتخت دارالفنونلرنندە اوقومش اولسار نلسز تاغراف تحت البحر، آياروپلان ، سىپلن مخترعلرى بو كوچارلى كىنجلردن دەا فضلە استعداد كوسترە . منزلدى . مع التأسف بو كىنجلر آلى شەردە شمشك ضىياسى كىبى آنى بر التاع ايلە پارلايوب ، سونمەكە محكوم . . . چونكە بونلرك ھنز و صنعتلربى تقدير شو يە طور سون . بلكە بونلرى سىناما و فوطوغراف ما كىلربلە اوغراش دىنى ايچون ، كفرلە اھام ايدنلردە چوقدر . يوسف آخوندە ايكنجى بر خصلت وار . ملت و مملكتك درد

وتقصا لفرنی آکلامش و بو جریحه لک تداویسی یالکوز مکتبلر ایله تمکن وقابل اولاییله بکنه قانع اولمش . . موالیهک سوزلری وقایغولری هب بووادیده دوران ایدیور . بن حالص قلبه دیلرم که تورکستان چیینی مسلمانلرینک بتون اولادلری عینی دوغویه صاحب اولسونلر . اوزمان یارلاق کونلره سعادتلی دوکونلره پک تیز قلووشورلر

اوروجی به کله لی ایکی آبی کیمش ایدی، او طهمده هر کون عین حیات، عین حرکت ایله وقت کچریه-ور ایدم . . او طهمده دن طیشارو چیقمق یوق ، مسلمانلر ایله تمامی آرزو و ضیادن محروم قالان دماغم کوندن ، کونه قورومقده وجودمده عصبی خسته لقلر باش کوسترمکده ایدی . . بو صوره ده محترم تورک میلیونری حسین بای موسی بایف زاده لردن قادر بک ، ایله ثابت بکدن ، قیشاق کیملر ، بو بوک روحلی قرده شم فولجلی دو ققور مسعود صبریه بکندن ده (هاضم) وقان زیاده لشدیرمکه طاند علاجلر کیش ایدی، بو اوج ذات استانبولده تحصیل ایتدکارندن کندیلری ایله قدیمدن معارفه من واردر ، بنه علیه نهم کاشغردن اوروجی به سورولدیکی بو محترم قرداشلر خبر آلمش اولدقلری ایچون و اوروجی نک صوفولنی بو برادرلره معلوم اولدیغندن بکا کرک اولان اشیالری کوندرمک لطفنده بولونمشلر ایدی، بو خصوصده کندیلرینه منتدارلغ ایدیدر! - ایشته بولله بر زمانده دو ققور بکک علاجلری بکا یکیدن جان ویردی ، آمیدی آرتدی ، هر کون منتظماً علاجلری ایچور، اطاده صحته چالده سیور ایدم . . کنج دو ققور مزاج واعصابی پک ائی بیلدیکی ایچون ترتیب ایتدیکی علاجلر آرزمانده فائده سنی کوستردی بوزمه قان، وجودیمه جان کلدی . . .

صفر ۱۰ ۱۳۳۶

برکون ارطهمده او طورمقده ایکن دوغون وجودلی شایقه لی برذات سلام ویره رک ایچری کیردی ، او طهمک بر طرفه او طوردی، بو ذاتک اسمی صوردم ، : صمر بک دیدی . باشنده کی شایقه دن بونک بر حکومت آدمی اولدیغنی آکلامشدم، فقط داها اساسلی طایبق ایچون : مأموریتکن نه در ؟ « دیدم ، (قارا شهر) ، (مورلا) ولایتلری مبعوثیم ، دیدی . بو ذاتی غیاباً طایبور ایدم ؟ بن سؤله باشلادم : هنکونک - جمهوریت دیمکدر - ایکنجی دهره انتخابیه سی ده ختام بولدی، او چنجی انتخابده اشتراک ایتمک ایچون طیبی ولایتکزه عودت بوورمیلیسکنز ا موسی ایله جواب ویردی ؛ - هیچ ده مبعوث اولغه نیتیم یوق ، چونکه مبعوث اولمق ایچون چوق مصارف لازم . . - بن کولدم . . مبعوث اولمق ایچون نه کبی مصارف کرک ، دیدیکم زمان موسی ایله ، یوردک علماسنه ، فضلاسنه ، آق صقانه ، اورته خلقنه ضیافت ویرمک ، مصارف، ایتمک ترک . .

بو فاده حیرتمی موجب اولدی، دیمک آلتی شهر مبعوثلری علم و عرفان وحیت مقابله مبعوث اولماوب ، ییدیردکاری پلاو، و بردکاری ضیافت جرمنه انتخاب ایدیلیورلر . . بو فاده دن آلت بو معنا چیقار . . درجه تحصیلکن نه در ؛ دیدم . . مسلمانجهنی آرز بیلیرم، چین لسانی او قور، یازارم جوانی ویردی . .

- بو ایکی بیلاق مبعوثلرکن مدتند، یوردکزه نه کبی خدمتلرده بولوندیکنز ؛ آلت ده مکتبلر آچمش ، حقوق دینه و ملیه کنزی محافظه و مکتبلرک نزیسیدی بولنده مجلس ده واجتاهلرده رفقا کنز ایله غیرته بولونمشکنز در ا بو سؤالم پک

مەناسىز بىر سوئال تىلىق ايدىلىدىغان ئىدىم.. مومى ايله باشقى ساللادى، يوزى اىكشېتىدى
 دوداغنى بوزدى: ھېچ بىر ايش ياپمادىق، چونكى ايش بايق اىستە سەك
 وايشكندارلىقىدە يولنىش اولسەق ھان مامورىتمىزى المزدن آلېرلر، واخت
 طورمىيان آدم! دىيە ھەر بىر دە عتابە، ھىچومە معروض قىلرۇز، خدا دە يوب
 ياتىق! اھالىدىك افكارىنە اويدىق! اوج كونلك عمرىمىزە جفا نە لازم؟ اولجە
 قىرغىق سىر آلېر ايدىم، حاضر معاشم آلتىش سىرە چىقىدى، .. خدانىك عنائى
 دىيە بومەشى يىيە يايىيورم!

بن بو مبعوث افندىنىك سوزلىرىنە قەمھە ايله كولدۇم. اولجە قىرغىق سىر
 اولان معاشكىز علاوه ايدىلان يىكرى مەردە عطا ئىكەنە مكافاندرا ظن ايدىم.
 چىن مبعوثلىرى حق بولدى. اوغراشمەقەن، پارلاق كون آرامقەن يوسىرۇق يوسىرۇغە
 كابلر كىن، بىزە تىبلك كرك.. اوج كونلك عمرە جفا لازم دە كىل، دىيە كىزىك
 تحف اولور! فى الواقع شەھىدىلك صەمان دوشىلى، كرىپىچ بىنلى، مەكتەپلويىكىز
 شەيشىك قورصاقلى، قوزغىش مەدەلى، طار معلوماتلى خەلق لىكىز - مەلم
 دىكىدۇر - اوقاف اسلامىيە نى بىلە چىنلىلەرە مەنەب مقابلى ھىدە ايتكىن چىكىنە بن
 بدخواھلەر - كاشغىرلى سەلىم داملا نامەندە بىر جاھل آدم بودنائى ارتىكاب
 ايتشىدۇر - مەھربان بەش ادرا كىسىز قاضىلر يىكىز، خەلق حەقى يە يوب ذرىق
 وصفائىلە ھىر سورەن شوخ امدر، بو حرامدۇر دىيە آلتا تىجىلىق ايله كون كىرەن
 داملا افندىلر يىكىز وارا يىكىن، سىزىرە بوغنىمەتلر دىن باشقە نە كرك دىدۇم فقط بومبعوث
 افندى ايله جدى كوروشمىك لازىم كىيوردى!

- ائىدىم، ذات عالېكىز يوز بىكارچە مەسلمانلر ك اتخا يە بورايە كلىش
 فضىلىتلى بىر ذاتىكەز، يوقارودەكى سوزلر كىزدن دىيادىن بىز كىنەلىكەز -
 ا كلاس بىيەور، فقط داھا كەچسەكەز! نەت وىيورد كىزە سىبق ايدىرىك

خەدىستلر يىكىز بوشا كىشەز.. سىزى بو كونلك وفاقىزلىرى قەدىر ايتىپ بولر ايسە
 آمىن اولسەكەز كە يارىنىك اولادلىرى صەمىيى پىروانىكىز اولور... شوايىكى سەنەك
 وكاتىلر زىماندە بىر چوق فرستلر وارا يىكىن ھىچ بىر ايش كورە مەدىكەزە بن چوق
 مەنأر اولدۇم.. ذاتى عالېكىزى اتخاب ايله بورايە كوندەن يوز بىسكارچە
 مەسلمانك جقوقنىك وكىل وضا مەنى اولدېقىكىزى اونومايىكىز.. بو حەقلىرى
 دىيادە بوكون سوران وارا يان يوق ايسەدە آغزىكىزدن ھىچ دەدە دوشور مەدىكەزى
 (خدا) يارىن آلت دە ذاتى عالېكىزدن سورار.. كچەنلىرى بورادە ذكر ايتىك
 فائىدە بىر مەنە فقط كەجك زىمانە عبرت اولور آمىدىلە سىزى تصدىق ايدىيورم
 سىزىمى آغزى تىلىق ايتىز ايسەكەز رجايدەرم: بودفە بىنە ذاتى عالېكىز اتخاب
 اولنور ايسەكەز حكومتىن بىر نىچى طلبكىز مەكتەپ اولسەون! ھىچ انكار
 ايدە مەزىسەكەز بوكون آلتى شەھىرەكى مەكتەپلر حىوان آخۇرلىرىنە بىكىزە يور..
 چوقچىلر ك آلتىدەكى صەمان، - آلتى شەھىر مەكتەپلر نە چوقچىلر صەمان، طوپراق
 اوستىنە او طوردىلەفە ايدى، كاشغىر دە بىر نىچى دفعە اولارق ايكى يوز آلېدىن
 فضىلە اصول جدىد صەمەلر بى بن ياپدىرەش ايدىم، اوزمان بەش ملا افندىلر
 بو كەاعتراض ايتىلەر، كىتاب سەنە! موافق اولما يوب بو كى صەمەلرە انسانەكل
 شىطان او طور وورا... دىمەشلىدى - ا كىزدىر زىمانىدىن خەرج بىر وقىدە كورولسە
 بىر زانك مەلقا بىر آخۇر اولدېغىنە حكەم ايدىلەر، اوروپانىك وتور كىنەك
 مەكتەپلىرى اچىندە چوقچىلر بىكى علوم و فنون ايله مەشغول ايكىن سىزىك مەكتەپ
 مەدرەسە لىكىزد: «نەصر» «نەصر» ايله «صوفى ياراللە» نواحى كى مەغلۇق بو فائىدە
 كىتابلر ايله چوقچىلر ك عمر چورونما لىرىنە راضى اولما كىز عفو ايدىلەر كىناھلردن
 دە كىلدرا ايشتە ارتىك ايتىدىكەز بو كىناھلر ك كىفارتى اولق اوزرە «اصول جدىدە»
 مەكتەپلىرى آخىل وەلەنە بومەكتەپلر ايله مەحتاج اولدېغى ايشىقلىرى وىر مەلىسەكەز!

بوردیگز پک زنیکن ، اها لیکز پک چوق . . اونک ایچون سز مسلمان
مبعوثلری هر نه طاب ایتسه کز وهر نه یه تشبث ایلسه کز موفقیت شهه سزدر
سزدرن رجالم :

(۱) نجی - مقتدر معلملر مریبلر یتمشدیرمک ایچون اصول
تعلیم و تربیه مکتبلری آچیکز ، دارالمعلمین و دارالمعلمات تأسیس بیوریکز . او
زمان معلملر یتیشیر .

(۲) نجی - دو قنور کتیردیکنز ، خسته خانلر ، اجزاخانلر آچیکز ، یتیم
خانلر وجوده کتیریکز ؛ چونکه دو قنور مزلقدن قیریلان زوالای قرداشلر مرکز
حسابی یوق اوبا ، سیقیایس ، تیفو ، قوللرا بورالرده بتون هیئتیه حکم
سورمکدردر . (حتن) ده ایکی ییلدنبری اونوز بیک نفوسک (وبا) خسته لغندن
قیریلدینی آلبتده مبعوث اقتدمزه معلوم اولسه کرک . . یتیم و غریب مسلمان
اولادلرینی انکلز میسیونزلری آلوب تربیه ایله یوزلر . بور حقیقتدیر .
انکار ایده مزسکز . دو قنورک بریللق مصارفی ، بر بایک ذکاتیه تأدیه
ایتمک ممکندر .

(۳) نجی - ملی ، دینی ، علمی ، ادبی غزتلر چقارمق ایچون شیمدیلک ابتدائی
برمطبعه کتیرمک لازم . . کورویورسکز که بوردیکزک هر طرفنده میسیونزلر
ناصل فعالیتله سزلی آلداتمه چالیشیورلر . بونلره علم ایله ، قلم ایله مدافعه
ایدرسه نیز بومیقرو بلرک کیمر یجی دیشلرندن مصون اولورسکزه .

(۴) نجی - قاضی خانلرک اصلاحی ، علمی دائرلر تأسیسی کرک ؛ علم
اوجاقلری قورمیلدسکز ، ایشلک و عادل محکملر وجوده کتیرمیلدسکز جاهل قاضیلر
ایله حقوق عباد محافظه ایله مز ، کاشفک قاضی اقدیلری استئنای ایدیلر ایسه
آتی شهرده علمی ، فضیلتی درست قاضی بولامازسکزه . . . بوندن صغورکه

هر شیمه فکری یتزه آکلایشلی ، کنج و دینچ علما ، روحانیلر لازمدر .
بو خصوصلرده قومشکز و قار قارداشکز تا نازلر قول اوزاتسه کز امین اولدکزه
رد ایتمزلر .

(۵) - بوکون قیزلر مرکز تربیه سی مسئله سی هرشیدن مهم ، اقدم برایش
اولمشدر . بو اعتبارله یورد کزده قیز مکتبلری آچیق ، قیزلره مخصوص
دارالصناعلر تأسیس ایتمک ضروریدر .

روسیه تجارلری مملکت کزده کی باموقلرک اوقه سنی اون یارمه آلیبور .
درت بش آی صغورکه ینه سزه کتیروب یوز غروشده صایور . اکر
بوردلر کزده بوباموقلری ایشلتمک هنرلری بیان آدملر موجود اولسه
بو قدر بیوک فائده دن ینه سز استفاده ایدر ایدیکزه .

خلاصه : مبعوث قندی هر درلو ملی مؤسسسلر ، علمی ، عمرانی اوجاقلر ،
علوم و فنونی اوقوتق و او کرتمک مقتدر تجربلی معلملر ، مدرسسلر حاضر لاق ،
سزلیک مبعوث ملت و کیلرینک غیرت و همتنه باغلی در . ایشته مملتک ترقی
و تعالیسی بودیدکریمک اجرا ایلمسلیله ، وجوده کتیرلمسلیله ممکن اولور . یوقسه
قوروسوزایله دین و مملتک ادا مه موجودیتی قابل اولاماز . .

مبعوث قندی بو یجی قیامق ایچون کندی شخصی و خصوصی احوالی
حقننده سونلمک باشلادی . اوزون کوروشدک . معلوماتی طار ، فقط قلمی پاکه
بودانک ، حاجی علی داملا ناینده کی بردوستی ایله قورلاده کوروشمش ایدک .
بن تأسف ایتمک که عمریک مبعوثلق حقیقی رفیق حاجی داملا به تسلیم ایتممش
ایتمش اولسه ایدی کندی سنی آتیمک مسؤلر لیتمدن قوروتارمش اولوردی . محترم حاجی
داملانک عرفانی ، ادعای ، معلوماتی پک واسع ، جرات و جسارتی بولنده ، مملکتک
بتون « ایستانستیق » لرینه واقف . . عمریک دن وطنداش حاجی داملانی

سوردایم زمان سزك ايله كوروشمه می صحت و سلامتكز حقنده برمكتوب
توندركلككى مشارايه رجا و توصيه ايتى جواينده بولدى. بر آرزوكره
مبعوث افندى ايشلرى اولديغندن بحث ايله مساعده آلوب اوطن دن چيقدى

توركلك حقنده كوچك بر ملاحظه

۱۳۳۶ : صفر ۲۵

وكون بره از شهيد بكك كوندردىكى توقيضك شعر مجموعەسى، موسى جارالله
حضرتك « اوزون كونرده روزه » سى، « هند بيغمبرى بودا » نامنده كى
كتابى « سبىريا تاريخى » ودها بش آقى تامار آرى ايله باغچه سراينده چيقان
« ويوك غاسبرلىكى » نك تاسيس كرده سى ترجمان قازانده منتشر بيلدىز،
اورنبورغلى وقت، ارقالى طورمش غزىلرى واصل اولمشدره ترجمانك باش
مقاله سى « سمرقنده طوغرى » سرلوحه سى آلتنده بك واقفانه يازاش تاريخى
بر مقاله و مضمون اعتباريله بوكونكى بعض مورخلره بر تعريفنامه ايدى. مقاله
صاحبي محترم آقچوراقلى عثمان افندى توركستان مختاريت اعضالرينك
سمرقنده مدفون بو يوك تيمورك تربه سى حضورنده طوبالانلرى واوراده
حضور روح اميرده مى، مدنى مسئلهلرك مذاكره ايدى سى توصيه بيوردقندن
صوكره مؤرخلره نقل كلام ايله يور. و بك طوغرى، حقيقى سوزلره تيمور و چنگيزه
تا بعض تاريخى مسئلهلرى جانلاند بر يور، ايدى. فى واقع بوكون اوروپا ياپيلرجه يانه
بر جهان ديكر علاوه اتمك مقصديله حمل فرسا صوتوق قطبلره كيدرلر كن كشفيات
جاينده بولمق ايجون آفرىقانىق بايان قوملقلرينه كومولورلرايكن و تورك اولمى
قلرى و توركلك ايله علاقلرى بولمىقلرى حالده تقنيات تور كيه ده بولمق، بو صورتله
هم شخصى فائدهلرني تا مین وهمده مدنيت و انسانيتنه خدمت قصديله

سمايه بوزلو وهواسز همالايك تپلرینه طيرمانلرلر كن و صكرآ آلون
نهرلردن - زرافشان نهرى - كچرك و بسوك و شانلى تيمورك
سمرقنده كى خراب تربه سى باشنه قدر كلرك توركلكك عنعنات تاريخيه سنى
قاراشد بر لرلر كن وينه تورك مدنيتك اوچنى اولان (طورقان) نختكاهى
بوكون بالخاصه زوس سباحلر بىك ده بير قازمه لريله قازيلوب آلتى اوستنه كتير بيلر كن
ايكى بيك بيلدنبرى مشهور عالم اولان و بوكون چينيليرجه (نان كو) نامى
وريلان كاشقرلك اوروپا سباحلرى طرفندن آثار عتيقه توركيه آرانيلمق
ايجون سینه سى دوش بيلر كن مع التأسف بز تورك بالالرى ياكش
تاريخلر يازمقندن سنلك بىلك دعوالرلردن وقولاق دولغونلنى ايله
حاصل ايدى بيلدىكمز درمه جامه معلوماتى خلقه صامقندن باشقه ايش كوردىكمز
بوق (لوندون) دن چيقوب محيطلرى دولاشان و صوكر اجهنمى اوچوروملردن
آشوب توركستان اووالرينه صارقان برانكليرى؛ (كوچار) شهرينه قدر كلوب
آلتنده چايا، قازما ايله تورك آثارى، آرايان بر آلمان پروفوسورى كوزمله
كوردم ده بز تورك اوغوللرينك توركلك كى مقدس بر عرقه محق ايله منسويت
دعواسنده بولديغمز حيرت ايتدم آلمان تاريخ پروفوسورلى چنگيزكشان
وعلوتنى سالره چيقارلر كن روس اديبلرى امير تيمورك تربه كاهى او كنده
بو عظمتلى پادشاهك روح قدسي سى حضورنده ديز بو كوب نعت بز
ايدركى محترم آقچوراقلى عثمان افنديك ديدىكى كى بز تاريخ يازمچيلر من
حالا بيوك تيموره ظالم، آروسياسى چنگيزه خونخوار ديمكدن چكنمه يورلر
بيلدىريم بايزيدك كيريشديكى آنقره قارداش محاربه سنده نيموره اسير اولدينى
زمان بيلدىريم خانك صيرمهلى و آلتون ايشله مهلى نختلرايله حضور تيموره
كتيرلمه سنى « دمير قفسلر ايجنده اولدىلدى » كى معناسز تاويللر ايله سطوتلى

برتورک امیرینک ناموسنی لکله یورلر... کوکام دیلرکه زنده منور کنجلمز
 روس ادبلیری کی سمرقندلر انکلیزلر کی زرافشان کنارلرینه ، آلمان
 آتیقه جیلری کی هالایا تپلرینه ، قره قوروم اووالرینه قدر برای تبع اختیار
 زحمت سیور سینلر بوسورتله درکه نسل آتی به عموم تورکک شان و شرفی ایچون جدی
 تاربخلر اهدا بوووش اولورلر ایدی . پکین آلمان سفارتی (سکرتهری) و باور بهرا
 خاندانندن فون هندینگ ، سیاسی بره اموریتله آلمانیه دن چیقوب بوزلی ، قارلی
 قفقاسلای آشوب جهنمی قیزغین ایران جوللرینی کچرب افغانستان قبالقلرندن
 (موز کوه باز) ایتکارندن طبرمانان بوناژک کنج آصلزاده کاشغره کلدیکی
 زمانه بصلرینک و اژجه و روس قواصلولوسنک اغوا آتی دولایسیله سر است قلاماش
 و مشارایه ایله بزم ملاقات ایتمه مکلتمز ایچون چین حکومتی هر ایکمزی ده تحت توقیفنه
 آماش ایدی اوچ کون سوکره غیرتلی فون هندینگ اکیبوز چین عسکرینک
 ترصدی امله پکینه کوندرلش ایدی . مشارایه حرکتی که فی بکا یازدینی
 بر مکتوبک نهایتلرنده ..... تورک دهلتی قورانلرک شانلی
 خاطرلرینی تعزیز ایده بورابه قدر کادم . بن صاغلام براعتقاد
 بسله یورم . تورکرک باشایا جقلر ، و تورکرکینه ماضیده کی احتشاملی
 کونلرینه رلک امله قاووشه جقلردر . اولور که تورک کنجلی بو
 کونکی اوکسوز و بتم تورکستان اووالرینه بوخت مثال آنا اوچاقه پنه حیات
 نوری صاحبه بده دوام اتسونلر . دوشونملی که آلمانلرک بیوک بر آدمی بولک
 زحمت و مشقتلرینی تورک کلاکک علوقی شرفنه اونوتوبورده عموم تورک کلاکک
 پاشاهه و براشمه بی تینی امله یور اورو پالیلری بیله حضور علویتمده آکدی رهن
 مهنلرک شان و شرفنه لایق اوغوللر اولمغه غیرت ایدلم غفلت یادی اضمحلالدر .
 حیات ایسه فداکارلرک یاننده در جانندن کچلمه نیجه جانانه قاووشمق اولماز . .

آلتی شهرده آثار اجداد

کاشغرده دیوقوزاق - اصلی د قوز طوزق - حوالیسینده د قیانوس
 وهلا کو خرابه لرندن تک توك اوداجالریه بیلمیش ، نقشلری دوکولمش
 دیوارلر ا تصادف ا دیلور . فقط بونلر اهمیتندن تماماً ساقط اولمش بنار ، آرلردر .
 یک نظرده بو خرابه لری کورن آدلر هیچ بر شیشه حکم ایده منزل یالکیز
 حادی بزهارتدن عبارت طوپراق بیغینلری دیوب کچرلر . حقیقته اویله در .
 بو آرلر بو کون طه پراق بیغینلندن بشقه بر اهمتی حائر دکلدر . بو آثارک
 قیمتی طاسلری محلازندن سوکولمش نقشلری دیوارلرندن سو یولم
 اوره پادرکلر اهمیت تاریخی حائز شتملاقی محللرندن قویاره ب کیتمشلر . .
 آثارک بقیه ترابی ده اوجوارده انشا ایدیلن تکیه لرده خلقی تبتلاک ، مسکینلکه
 آیشدیران (خانقاه) لره استعمال اولمش . بزم شانلی ، عظمتلی اسنادمزک
 آثاری بیقوب خراب ایتمکه یک ماهر احقاد اولدیغمز معلوم ا لدیقندن
 بو خصوصده تعوییل کلامه لزوم کورم یورم .

کاشغردن ایکی ساعت مسافده کان (اریستون آرتوش) بولنده قاراخان
 پادشاهلری زمانندن قالمش طاغ ایچلرنده اویله سه ورتیله انشا ایدلش بر
 چوق بنار ا تصادف اولور که بو سنلرک دیوارلرده بعض نقشلر ، قلموق
 یازیلری مشاهده اولمقددر . ایچریلری مربع ، مستطیل اوطلردن عبارتدر
 و هر اوطنک طولی ، عرضی اوچ متر در . بونلر اکثریتله آلتی - سکنز
 اوطنی احتوا ایتمکه در . بوکی داغله ادرمه خانلر کاشغره حوالیسینده یک
 چوق تصادف ایدیلور . یوکسک محللرده بو بنالر دشمنلردن تحصن مقصدیله
 و آتی باسقیلرله معروض قالمق فیکریله پایسیسه کرک . .

(آستين آرتوش) دينلان مجله . يعنى (صدوق بفرخان) مرحوم ايله نصرالدين سامانى حضرتلرينك مدفن اولد ينى مغلدن يوز ميل بعد مسافه ده (شاه يادناهم) نامه ياد ايديلان موقعه ده حواليسنده دخى بهض داغلك تپلر نده صيرتلر نده بو اوچه بنار كورولمكده در . احقادك متعرض اللرندن بو ارلك مصون قالماسى موقعلرك عارضه لى اولمى سبيله اللرك بيشه مامسندندر . صدوق بفرخان كى رغازى نامدارك ، تورك تا بئنه تورك قومنه شرف بخش ايتش بر قهرمانك تربى دىر كرى قابو بخرم لر بى قيروب صاتمق آلچاقلاندن چكمنه بن تقدير سز احقاد بو ارلى ده نخر ب ايله طوپراق و طاشلر بى آت خانه انشا ايتمكدن ابا ايله مز ايدى .

كاشغردن صكره (كوچار) بولنده طوموشوق دنيان بر طاغ اتمكنده دخى برچوق اوينور ارلى كورولمكده در . اوينور او ياق مصدرندن مشتاق بر صفت اولد بئندن بو قوم صفتلرى ايله متناسب قانونلر (يا صالر) وجوده كتمه مشلر ، تورك مدنيتك يادينه وسيله اولاجق قالى و جالب نظر ارلر ميدانه قوميشلردر . طوموشوق حواليسنى تعقيباً كوچاره قدر امتداد ايله بن موافق ده هب اوينور ارلى كورولمكده در . حيفاكه (۱۳۳۸) تاريخنده بر آلمان آمار عتيقه متخصصى بورايه كلش باضرمى ده شه رجه سنه بو طوپراقلى قازمالمش ، آمار اجدادى قرق ، الهى دويه بوكله تهر ك روسيه طرفيله آلمانبايه عودت ايتمشدر . كاشغردن كوچاره لنى ايدلديكمز زمان كندركامزده اولان بوموقى بركون قدر تماشا ايتدم . تاسف اولنور كه اترلى دو كوش قورو اسكلندن عبارت قالمش آدم انقاضى كى بو ارلر ده جيپلاق ديوارلردن ، مخوف جو قورلردن باشقه كوزه كورون بر قيمت وماهيت قالماش . بوندن سوكره طور فاند (ايجاپ كهف) قوچم ديه

باكلش بر ذهاب ايله مسلمانلرجه زيارتگاه انخا ايدلش قالموق مغاره لرى واردر كه بونلرى اسارت مانعه سيمه مع التاسف كوزمله كورمكه موفوق اولامادم .

ينه ، اوروجى ايله غوچين آره سنده « چى مى سا » - اصلى « جحصار » اولاجق چونكه قلعه « ج » شكندنه انشا اولنش - دينلان بر شهر ك يكر مى ميل جهت شماليه سنده بش بالق خر ايهسى واردر كه چينليلر بوچه « صوفوطه » - اكينچيلك بازارى معنا سنه در - نامى ويرمشلر ، بو خرابه اوينورلرك مدن نظام و انتظام دائره سنده بر حيات حضور ياشادقلىرى اينا ايتمكده در . فقط بو ارلك ده اهميت و قيمت تاريخيه بى حائر اولان اقسامى روس ، انگليز ، آلمان قازماچيلرى طرفندن اشيرلمش قورى طاملر جيپلاق ديه ازلردن عبارت بر ميدان تراب قالمشدر . بو ارلردن سوكره آلى شهرده يعنى توركستان چينى ده ماضيك شهرت و عظمتنى بوكونكى احفاده نقل ايتمكه ناموردها برچوق بنالر مشاهده اولمقده در . شيزان حواليسنده « ختن » قوملقلرى آاشنده على روايه ال طوقونماش ارلر موجود در . ۱۳۲۵ تاريخنده اسوهج سياخلىرى بو قوم دريالى آره سنه آتيله مشلر بو جرات و جسارتنه اوچ قوربان ويرمكه برابر قالان ايكنسى دخى هيچ برشى اله ايدمه يهرك كرى دونمشلردر .

بويش عزمكار قرك قومك منتهى طولانىسى بش كون نخمين ايتمكندن آت وكتديلرينه بر مقدار صو آلهرق ايلرى بورومشلىر ، فقط « طاقلامانك » بختل فرسا حرار تبرى ايجنده صولرى بخر ايتش بو نلردن اوچى بى تاب ادقيرغين قوملرك سطح بى اماننده عزمكار حياترينه وداع ايتمشلردر . ديكر ايكنيسى ده « ختن » ده ايلرجه شدتلى بر حمانك تحت اضطرار بنده ياندقدلصكره « تيب » بوليله وطنلرينه يارى جانلى عودت ايتمشلردر . آلى شهرده يعقوب خان

جنت مکان ، بزرك خان توره ، ولی خان قوجه ، تاج کلیم بك جامع
ومدرسارلیله، قبلی مزارلردن باشقه اسفاده قالمش یادگار یوقدر ..

اوروجی شهری

بو کون کاشغردن ناقوموله قدر اون ملیونی متجاوز قوجه بر تورک
کومه سنک مقدراتنه صاحب و حاکم اولان مستبد و صلاحیت
واسعه بی حائز بر مأمورک - بای جان جوی که والی عمومی دیمکدر بولندی
بوشهرده اوچیوز بیک نفوس موجوددر . بو نفوسک یوز بیکنی طورخان
مسلمالری تشکیل ایتکده در . کاشغردن ، طورفادن، کوچار و آق
صودن مهاجرت صورتیله کلت اولان اون بیکی متجاوز تورکن صکرا
طقسان و یوز بیک قور چینلی وارددر . تیانشان داغلری اتمکرنده
قورولمش آب و هوایی لطیف، منظره سی کوزل اولان و شهر اوج قسمه آیرلمشدر .
اجنبی تبعه سنک ساکن اولدینی محله بان خا که اورویا محلی دیمکدر - اونک
آشاغیسینده چوقور بر محله به «له نکن» بوراده کاشغر، طورفان، کوچار لیلر
او طور مقده درلر - چینیلرک مسکون اولدینی یرلرده شهر ایچی تمیر اولمشدر
نظافت خصوصینده (بان خان) بر موقع مستنادر . شهر ایچنده او یله ملوث
محلات وارد که بوراده ساکن چینیلر و با، قوله را خسته لقلردن اصل قریلوب
محو اولدقلرینه انسان حیرت ایدر . ایکی تیلو مترو بر محیط دائره شکلنده کی
قلعه دیوارلری آرد سنه صیقیشمش اولان چینیلر جانسز، حیادن اجتماعیه دن
محروم بر کتله سفیله در . شهر دو قوز بیوک قویه مالکدر بو قورلر آقسام
قایادیلور، صباح اولنجه آچیلور ، له نکن و بان خان بویله بر قید و انحصاردن
آزاده . . قلعه خارچنده لطیف المنظر طبیعی موقعلردن ماعدا مسیره
یا حورده تنشیط قلبه مدار بر محل یوق کمیدر . قیشین تیانشانلردن آقوب کان

شدتلی قار فورطنلری، دوندیریچی روزکارلر مهادی یاغان قارلر بوشهرده بللی
باشلی باغ و بنجه احداثنه مالکدر . قوجه بر شهرده پای خانده
میر صالح بای حضرتلرینک منصورجان ، حسین بای طورسون بابالک باغلرندن
ماعدا و شهر خارچنده وجوس - خارچیه مدیری دیمکدر - وجان جونک
(سیان جان) محللری اساتنا ایدیلیرسه کوکلی آچاق بر محله تصناف
ایدیله منزه قیشین بوشهرده شدت برودندن یوزلرجه غریب و بی چاره نیک
دوکوب قالمسی وقوعات عادیه دندر . . اکر اوروجی حوالیسینده احتیاجه
کافی کموره مدنلری بولنماش اولسه ایدی قیشین حیات بشرک ادامه و محافظه سی
ممکن اولامزدی (سن پوسه ن) (له ن تن پوسه ن) (می پوسه ن) (صای پوسه ن)
ناهلرله مختلف و متنوع کمور اوچاتلردن هر کون یوزلرجه بیکارجه آراهه کور
نقل اولنور . بو کمورلر حکومت امریله بک اوچوز بهایه صائیله رق خلق
دوغق مخاطار سدندن قور تاریدیلور . تیانشان داغلردن اریوب آقان صولر
اوروجی و اطرافنده کی اصحاب زراعته مع زیاده کافی کلمکده در

(جان جهان جوزه) نام محلدن طوبلاوب (یان خان) جوارنده بو یولک
بر مجرا تشکیل ایله جنوبه طوغری آقان بیوک و چینیلرک (شی داجو)
کسمیه ایتدکاری بر صویک اوستنه قوریلان کورپی واسطه سیله (سانجو)
(ماناس) یوللرینک مرور و عبوری تأمین اولونه بیله شددر .
اوروجی اطرافنده کی کوچوک طاغ و تپه لردن کان صولر شهرک اقسام مختلفه سندن
کچمکده ، شهرک داخلندن دخی اینجه بر آریق مرور ایتکده در . صولرک
بهضاً طاشقین بر صورتده جریان و بهضاده قارلرک اریبه ۴۰۰ می حسیله جریانک
دوچار توفت اولسی چینیلرلی بعض طادات باطله لرینی اجرا به سوق ایدر .
یوبله زمانلرده بو طغخانه لرده خصوصی عبادت اجرا ایدوب والرله پایدقلری چامور

شەكىللىرىدىن باستىنەنە ايدىرلىرى . طيبىتىك ايجابابانى تىبىدىل وئىقبىرى
 ايتىمكە، (چاموردن يايىمە شىلىك) تاثيرى اولامىيە جىغىنى ادرا كىدن حاجز اولان
 بوزوالىللىر كونلرجه قورسى سىيىقى (بوجانزا) يەنى طرا قىلر ياتلاشق لايىدىكاغىلر
 ياققى صورتىلە اظىنار حماقت ايدىرلىرى . فقط بىنە طبيعت بىلدىكى ايشلەر . شايان
 تاسقىدىكى بو وبو كى خرقاقە مسلمان شىلان بول . يەنى مەلۇم مۇرلىرى دە
 اشىتراك ايتىمكە درلىرى ؛ وبويلە كونلر دە . ئىپلردن (قىزمىرى) خالىلر
 طوبالايىرق بونخانىيە تەقدىمى بر شرف بيان بوزوالىنى مۇمورلەر . الله انصاف
 وادعان وىرسون . . . . .

اوروجى دە حكومت

اوروجى توركىستان چىنىك مركزى اولسى حىسبىلە والى تەقدىمى
 ارطور مەقدەدر . بوذاك عسكىرى نامى (جانجون) مىلى نامى (دودو) در .
 بتون توركىستانى كىف مايشا اداره . سىتبدانىسى آلتىنە آلمش اولان بوماموريت
 بك فوجى جىنايتلىك غائل وماموريدىر . ظاهردە مسلمانلار شىقىق كى كورون
 بواداره ، قىلرندە تطىبق ايدىلەن جانى قانونلرلە بك جىقلى بر اداره اولدىنى
 انىيات ايتىمكە در . عدالت نىقانى آلتىنە اجرا ايدىمكە اولان ظلم واستىبىداد
 مسلمان و توركارك ناموس دىنى وىلىرىنە هر كون اورولمقە اولان صرىلر
 اصحاب ادراكك روحى ، قىلر قانۇمقە و تەئىب ايتىمكە در . هېچ بر تورك
 جىنىلى اداره سىندن نىمون دىكدر ، چونكى بو عصر دە حيوانلرى بىلە تەئىب
 و تحقىردن منع ايلەن مەدىت ، مع النامىب توركىستانە قانون و خىشت
 شىككە افراغ ايدىلەرلك تطىبق ايدىمكە در . مسلمانلرلك كوچوك بر حىطالىرى
 مەقابلىدە وجودلر پىشە قىزغىن دىمىرلر باسىلمەدە ، چىپلاق تىلر پىشە بىلكرجه تل
 قامچىلر اورولمقەدر ، بىر تىلر پىشە دو كوملى زىچىلر طاقىلەر قى آرپىلى كوچىلر كى

حكومت قىلرندە بازار و مەلۇم آرمىلرندە شىپىر ايدىمكە در . حكومت رۇسسى
 بر طام بىر بىكسز آدمىر اولدىنى ايجون مادونك ارتىكاب ايتىمكە اولدىنى بو كى
 مەقارز قانون مەلۇم كوز بو مۇلقدە ، محاكم دائىرىسى حق و عدالت تەزىمى
 ايجون دىكىل ، مانا كە ظلم آ نىلرلى صاچقى قىصدىلە قورولمش (دارالمظالم)
 اعلاقتە لابق بولمقە در . . . . .

بو دائىرلەر بر مسلمانك ايشى دوشىسە ، حقلى اولسون ، حقسىز اولسون
 صوبولور ، آلتىنە كى وارى آيوغى لىرى . بر مسلمان لازمىكان دائىرە دەردىنى آكلاتىق
 ايجون بر چوقى پارە مەقابلىدە (لى شىن خىلەر) يەنى قانون شىناسلەر بر عرىضە يازد بر مق
 مچورىتىدە در . بىش آلتى كون انتظاردىن صوكرە (لى فان) يەنى قانون اوطلەسنە
 (پى بو) اخبار نامە كوندىر بولور . بو ، (پى بو) قوقش ، سىلى بر (بانى) يەنى مەشرك
 آلتى وىر بولور ، اصحاب مىراجىتىك ايشى بو وحشى نك ، آفونكش ، ئولو بوزلو
 آدمك آلتىدە كونلرجه ، سوروزور ، آ بىلرجه مەدى ، مەدى غىلە «ابى لرە» بر مەكل
 اولور . . نەپايە لامىر اصحاب مىصالحە ، «دودن كىلە» دىنلور ، «دودن» اجال
 وقوعات اوراقى در . بوادراق «لوى نك» يەنى حاكمك حضور عدالتتە . . . . .
 اولنور ، بروقت صوكرە اكرىخ بر آواز ايلە چاغىر ايلان دىعواچىلر سر بوشلرى
 آلتىرق دىز اوستى رە ارطورد بولور . حاكمك كى سؤاللىرى باشلار . . . . .

بعض شىت و مەضادە سىلى بر ملامت كوسترەن حاكم (شانبول) مەلۇم
 مامورلرى واسطە سىلە مەھازىكى طرفدن فضلەجە رشوت بىدى ايسە او طرفى
 الزاماً دىعوانى انتىساج ايدىر . . . . . محكومك آل بو پىننە او آندە
 زىچىر ، اللرىنە كاپچە بو پىننە مەرىع الشكىل بىكرى اوتوز اوقە نەقىتە بر تىخە
 - بوكا (شىال) دىپورلر - بىكر بىلەرلك جىبىخاھىيە آتيلور ، آرتقى اورادىن
 آوار شىكايت حىقىسى ، مەرىخ طأد بىنە ايكىنجى دۇمە عرض حال ايدىللىسى

عند الامكان ، اهميته بر مسائله دن آيلرجه ، بيللرجه نحت
توقيفده بولونديريلور ، بوبار تصديق آتتمده بعض وقتلر تكميل انفاص معدوده حيات
ايدن زوالليرده بولنير... چينليرك نظر نده بويله ايم ثولوملرک هميرق بوقدر ،
آل و آياق ليرينك باغييله حيدخانه قديمه چيقاريلان بوجسد ، ظلوم عالمه سي
طرفدن آلنرق مدن محصونه كوتوريلور ايشتمه اوزمان چين قانونينك
امرايتديكي بوقاتل جزا ختام بولمش اولور... .

اوروجي حيدخانه سنده ايكي سنه كچن حياتم اوقدرده بوش واستفاده بيمر
اولمادي چينليرك احوالي زواللي توزك قارداش لرمزك حيات و وضعيتلريني
علي قدر الاستطاعه اوكرتمك چاليشدم ، حيدخانه ، امورلرينه بالمجبوريه ويرديكم
رشوتلر مقابله نده بعض كونلر سرباست بازارلرده طولاشه بيليور ، يار و بر درلر ايله
مسيره لره كيدم بيليوردم . (جان جون) ميدانلغنك تورك قارداش لرمزه سانكه
بر ميدان سقالت وسقاهت اولديغني او طولاشمهل صره سنده كورور مناز اولور
ايدم ، بواليم دردلر كندى درد واسارتمه نكلم ايدر ، هر برده هر مكدان ، يانا ،
ياقيه بواحوال ، ولمه به يزنهايت و يرلمسني سويلردم . يار وفادارم برهان شهيدم
زواللي قارداش لرمزى سلامت ، حيات بوللرينه چيقارمق ايجون خيزى جهينلر
قوزولمسى لازمكلا ديكي سويلهر ايدم ، بوجعيتلر واسطه سيله ، آلى شهرده
بوكون چينلير انگلرزميسه و نرلى آلتده قالمش ياورولرمز قوزنارمالي ، ديه
بووجدانلى ، دو بولولى فانار يكتيك عروق حيمتي تحريكدن كبرى قالماز ايدم .
بورالرده عفت عموميه به عارض اولان شائيبى كورونجه انسان بتون
معنوبالغى قائب ايدم جلك بر حاله كلير .. عرق يا اخلاقي زوال نامه يوز طوموش
اولان بوقارداش لرى قوزنارمق خصوصنده كوچوك بر اها ، عنو ايدلر بر جثايت
اولور ، درد كوچوك ايكن چاره آرامق مقتضاي عقلدر ، ملتزمى اسباب

وعوامل انقراضه قارشو مدافعه ايلك ايجون آل برلكيله چاليشمايك فرض
اولديغني كنجلره اكلانمقده بر آن كرى قالماسدم . جان و ناموس
مسئله لر نده توركلك ايجون بيوك بر حساسيت لازمكلا چكى اصحاب ادراكه كلاتردم .
فقطر برهان ايله بر آمان ياي بو مهم وظيفه لرك بو مهم اجر آتك وجوده
كسنه كافي بلك ايدى ، بونك ايجون كنجلر عمومى بر طولانيش نتيجه سنده بر
(اورخيريه جمعيتي) قوزمغا قرار و بر مشلردى ، بوجميت برهان و آمان بايلرك
نحت اداره سنده ايكي آى قدر دوام ايدم بيلدى ، بويله بازك زمانلرده [بر رده
طولولو بولونمق فائده دن زياده ضررلرى توليد ايدر] سفسطه و ملاحظه لر ايله
جمعيك موقه تعطيلنى ايلرى سورن بعض ادرا كسنلره قارشى مدافعه
موجوديت ايله بين جمعيت موقه تعطيل فعاليتها مجبور اولمشدى .

بن ، ايشك وخامتى نسبتنده متاقى آلدن راقامنى برهان بكة توصيه ايدم بوردم
حكومتك نحت تصميق ننده بولونمقده برابر (يكي حيات) ناميله بر غزته نشر ايتكمك
باشلام . محردى قلب صاحبي وجدان مطبعه سى بش بارمق ، اداره محلى زندان
اولان بو غزته برهان بك واسطه سيله توزيع اولتيورده حق (چرحهك) دهكي
تورك اسيرلر بيه قدر كيدم بوردى ا

زمان كچدكجه ، بولشه ويك - منشويك باطيردينلر زياده لشدنكجه ،
مقاله لرى آجيق و شدتلى يازيورده مسلمانلرى انتباه دعوت ايتكدن چكتميور
ايدك غزته نك اوتوز نومر و سنه قدر حكومت خبردار اولاماشدى اوروجي ده
مسلمان منافق لرك چوقلغنه رغماً حكومتى بو خصوصى غافل ياشانان كونش
وجدانلى و رسمى بر حكومت مأمورى بولنان بر تورك يكتي ايدى هر نشبش زدن
خبردار اولان بو آنا رشست طبيعتلى كنج تورك وقتك غنيمت اولديغني سويله بوز
اسرار حكومتدن يزي خبردار ايدم بوردى

بو صورتله جرائز آرتير بردي . تيشلري ايلري كوتور يويويديك . شيمدي
 (يكى حيات) ه برهان يلك (وران) ي ده علاوه اولوندى . بو ايكي غزتم
 تورك كنجلرني تنويره جالشمقده قصور ايتيوردي . بر طرفدن (دوما) لر
 - يعنى - آلتى شهر ميه و اربله تماس لزومى حسن ايدلمشدى ، بونلك ايجنده
 بر درجه يقدر قابليتى كورونن محود بكة آلتى شهر مکتبلرنيك اصلاحى محكمه
 شريفنيك توسيع حتمرقى خصوصاً لرند . بر لايحه و برلمنى تكليف ايتديك
 اوزات هنوز داها لايحه كله سندن خردار اولامداني ايجون بدي ماده لك بر لايحه
 ياز يويورديك مالى وزه نى آكلاتيق و حكومه كندى طرفندن تسليم ايدلمسنى
 رجا ايلديك . بو ذات تكليف و اقبى قبول ايله لايحون والى عمومى به تقديم
 ايتك جسامتند . بولوندى . بن اون كون سوكره ، مذكور لايحه ده كي ماده لك
 تماماً قبول ايدلديكى مشير محترم حجه و دك خايسنه و آلتى شهر
 منصهار لرنيك امر ناموز كوندردى ، آراق استقبال حتمده اميدلرنيك قوتلشمك
 باشلامشدى ، مورخير به حتمنى نظامنامه سى ماده لرنيك بر عيسى ارقومق و اوقومق
 مصلحتى ايدى ، بوسرلرده كوچار كنجلرندن نظام لدين آخون نامندى كي
 حتملى بر ادغول كندى اقربالرندن دو قوز ياشلرنيك [روشن] اسملى بر قري
 استانبوله كوندروب بحصيل ايتديرك نئنده ازلدينى سويلدى ، بو قوزي بكا
 تسليم ايله به حتمنى وعده ايله كوچاره عودت ايلدى . اوسرلرده حكومنيك
 توركستاندين قطعاً چيقارمه قرار و يرش اولدينى بو قرارك قوساً اجرائى
 مقرر بولوندينى معلوم تورك اوغلى اخيار ايلشدى ، بوخري آنجه قوزك
 سربياً كونديرلسى حتمده - كوچاره - تايراف و يردم . نظام لدين قوزي بوله
 چيقارديغه دائر بر لايحه مقابله ده بولوندى ، آراق كونلرنيك سايبلى ايدى ،
 بزده حركت صرى و يريلشدى ، وقتك طار اولمى . خستيه ساعتى يوسف

آخوند نامندى . برينك اقرباسندن رجب آخوندى برآت ايله [داوا ايجونيه]
 كوندردم . وقبزي اورومجى به كتيردم ، كوكلم يك خوش و اميدلى ايدى .
 چونكه تور كستاندين بر قوز و زده اوغول استانبوله اوقومق ايجون كيدىور .
 و تاشا كرده جهالت بورانلري آره ستمده يوق اولغه محكوم تاشا لرندن
 بدي قوزلويوردي ، قوزبزي باشقه بر محله نقل ايتك اوزره
 يوسف آخونديك اديشه كيتيم . رجه بو خدمتى مقابله آلتى سر - آلتون
 بازه بوز غروش - بخشيش ايله جمله نامندى كي قوزلرنيك يازم آلتون هديه
 و يرمك صورتيله وظيفة انسانيه منى ادا ايتديك . و (روشنى) آلاق محمد
 آخونديك بالا خرمده حضرت مير صالح بايك خايسنه تسليم ايتدم . . .
 اورومجيدن ايكي كون سوكره حركت ايديله حك ايدى ، بو قوزك استانبوله
 ايدى و اوقومسنى قافلى قوردى ، جكرنى قوشش آداملر مانع اولماق ايسته مشلر
 بو خصوصده كي استمهزه براق عقالسز ، بنديكي وجدانسز دومارده داخل
 ايشلر . بو حريفلك بالاتفاق والى عمومى به استمداد و يردكلىنى آكلامشدم ، فقط
 بويه قورى باطير ديلره باوچ بيرقان نامرلرندن اولمديغى ايجون بو (خطاى
 بودا تحيلريله) يعنى چين دالقا و قزله ميدانده كوروشمك قرار و يرمشدم ،
 فقط خصوصى بر اجماع مزده مير صالح باي حضرتلرى وجدانى حسلردن
 محروم بويله الحاق طينع ليلرله اوغراشمى مناسب كورمديكى زمانك تزاكى
 دولاييسيله غلوه نك بو يرد و ملاسنى رجايله اصرار دن صرف نظر ايتكلكم طرفدارى
 اولديغى سويلدى ، بكاها ايشمده بر يار جان اولان بو ذك رجا ر تكليفنى قبول ايتمك
 ميار و وفا و محبت اوله جفتندن [روشنى] طاييدى بدمغه واسطه اولان معلوم
 يوسف آخونديك اوينه محمد آخوند ياردمن ايله تكرر كوندردم ، مستهلرني

الله قهر ایدر تمیسیله مسئله بی قایندم..

اوروجی دن حرکت

ایکی سنه دئیری چینلیلرک قوقش حبس اوطنلرندله ایلیم برحیات یاشامقدن وجودنده قسم قسم عارضه لر حاصل اولمش ، روماتیزمادن آیاقلرم طومار برحاله کلهدی، والی عمومی به دفعه آله مراجعته بولوندم، دو قور راپورلری لفا استدبار کوندردم، اوزمان اوروچی ده پولنان ژاپون دو قوروی آرقداشیز [قایتمو] نك والی عمومی به بالذات وافع مراجعتلری ده عقیق قالمشدی ، تورکستانده آراق نیم نصر بر آدم اولماق سنبیله حیاتمک افاستنه قرار ویریلدیکنه قانع اولمشدم، محب فادار من برهان شهید و حنفی بکک - فرار ایتمک - تکلیفلری اجرابه حاضر لمتقدن باشقه چاره یوقدی، برهان بک برای تبدیل هوا تیا نشان تیارلنده قییمز ایچمک، چاملرک هوادار سایه لرند بر آئی قدر برحیات آسوده یاشاق ایچون اوروچی دن انفکک ایلشدی، حنفی بک ده سبی پولانیسکی ده بولونیوردی، بوفکری و قراری قوه دن فعله کتیرمک هر ایکی یکتک عودت لری نه وابسته بولنیوردی.. بومدت طرفنده ایکنجی بر تدبیر دوشوندک، شاه قول زاده حسن بک برادر من والی عمومی به بر کفالتنا ب کوندرمه قرار ویردی . نیم مردلو احواله کفیل اولویوردی. بو، بولونق فدا کارلغی وعد ایله بن شاه قول زاده عین زمانه مرکز والیسنه - بن دوطهی - ده صورت خصوصیه ترخیص ایچون مراجعتلر ده بولوندی اوروچی ده ایکی سته بزه معنوی بر پدر شفقق اظهار بویوران حضرت میر صالح بای - حرقتک تورک میلونر پدر - پولیس مدیر عمومیه سنه ایکی دفعه

احوالک نظر دقته آنجسی حقنده پروتسوده بولندی . بو آواناق مأمور لر صودن، هوادار تکلیفلریله کویا بزی آندانقلرینه قانع اولویوردی . آراق بخون تو تشبیه رهنمایینه حساسانه دن قور تولاماقلم عزت نفس ملیمه نك آغز کاوردی، والی عمومی نك کابی فدا کار ایوب بک ابله بک صمیجی آرقداش ایدک، مومی انک تکلیفی ایله بر کیجه اوطنه مزده خصوصی مشورتله بر ایتدما تنظیم ایتدم. حرب اسپرلرینه یا یلمسی لازم کان معامله شفقنک و کوسترلیسی لازم کان معامله السانیه نك درجه لری ذکر ایتدم . حکومتلرک بیوک وهوادار محللر نك بویله اسرایه تخصیص ایتدکارنی مطالع، خانه لر، قونقرالی محللری آجدقلرنی آکلانم . کندیسنک یونلردن بی خبر بر حکومت رئیس اولدیغنه ناسفلرله استقامت نهایت ویردم . حسین بکک اکتامک قیاسیه نیم بو استقامت ایله والی عمومی به ویردی، مسلمان قرداشلر منک هر طرفنده کوستردکاری بوخشنه و دسراق بو اختیار چینلی بی اندیشه به بیوق ایتدی . چوانک - چوچاک - ده کی قان قرداشلر من دن میلیونر (تاج عثمان بای) حضرتلری ایدالی هلیرز اسحق بای افندی، طاشکندلی ملیونر الهام بایف، اوروچی ده کی مدیرلرینه مکتوبلر کونده رک صورت رسمیه ده حکومت مراجعت ایتلری ونیم ترخیص ایله چوچاک کوندرلرک کاحی التماس بیورده مشورتی. ایشته مهادی مراجعتلر دن قور تولوق ایچون چین مأموری بر چاره بولدی. اوده شانجه کوندرلرک ایگم.. کو پاخسته انهم دولایسیله برای تداوی شانجه کوندرلرک کلکم حقنده حکومت واقم اولان تکلیفی قبول ایتشم خارجیه مدیری - و جوس - واسطه سیله بومضیه بزی حمایه ایدن یان خان بابلرینه رسا اعلان

ایلدی . بن بو خبردن بك سوغشم . چونكه عنود چينليلك بو
 قاعده سز مأمورلك حقوق دول احكامندن مدنيت قانونلردن بن خبر خیر سز
 اوزون ساچلیلرک قولندن قورتیلوب وطنه قاروشمق ایچون شایحای یولنی
 دکل بدکده جهنم یولنی ترجیح ایتمک حاضر ایدم . پولیس مدیر همومیسسی
 (جان دالوی) واسطه سیله بوخبر بکا تفهیم ایلدیکی زمان ایکی سینه دنبری
 کوکلده آچیلان اسارت جراحاتلری صانکه التیام بولمشدی . بوخبردن بر کون
 صکره یول حاضرلغه باشلادم . یاروفادارم کاشغرلی دوردی زاده محمد آخوند
 همیله بتون نواقصم بر قاج کون ایچنده تمام ایلدی . میر صالح بای بدومزک
 یار دیملریله بتون شکلله زحل اولندی . یالکز حرکت کونی تعیین ایلمه شدی .
 حبسخانه اوطاسنه کلوب کیدن اصحاب حیت ایله وداعلاشیوردم . طاشکند
 میلیونلردن اوروجی ده مقیم طورسون بابا هایتاف - عالی همت بر کونچدر -
 وطاشکند خاندانندن آمای بای برادر منک تکلیفلیله رسملر آلدیردق ، بن
 آتی کون صکره هب بوبله رسملر آلدیرمق استقباله عائد مصاحبله وقت
 کچیردک . حرکتز کونی حبسخانه به برای وداع کان میر صالح بای تصور
 جان بای ، طورسون بای ، آمان بای ، حسن بك شاه قرلی بو ذوات حیتمندان
 ایله اسارت منک صوک کوننه و یوم خلاصه خاطره اولمق اوزره همومی بر رسم
 چکدیردک . آرتق بوسره دهده آراهه حاضرلانمشدی . بوجم غفیر حیتمک
 موزشلی دغاری ایلیق کوز یاشلری آره سنده آراهه اوطوردم . قلم ، روحم
 بوذاتلردن آیرلمق عقده ملالی ایله دوکومله نمشدی .

آمان بای یارم ساعت قدر آراهه منده اوطورمق صسورتیله ابراز تواضع
 بیوردی . چونکه شهردن شهره فی ابدیلان بر مجرم سیاسی به تخصیص اولدن
 سفلی بر آراهه اوطورمق کتاب السانیتمک صحیفه لرندده خصوصی بر بر

اشغال ایتمسه برادر . شاه قرلی زانه محترم حسن بك ، یایق دویغولی
 دویغولی میرزا جان محیب قادارم کریم خان ، الماس قلبلی محمد ، دوردی زاده ناموس
 مجسم ابوب بك ، خوقندلی محمد قوجم - وجدانی و کوچلی تورک اوغایدر -
 آراهه منک اوکنده آتلریله قوشیورلردی . بوذاتلر بر کون صکره وارده جنم
 - قومی دی - قصبه سینه قدر کیمک قرار ویرمشلر شیمدی بو یالکز تورک
 یکتیترینه خاص صمیمیت آره سنده بورور ایلك . شیمدی اوروجی آره منده
 قالاشدی . کونک دوغداننی مذور افقل شره متوجه . . . بوکون ذی القعدة
 بر ایدی . بزده بوکون آراهه سینه . . . قعود ایتمشدک .

کونش غریب ایتمک اوزره ایدی . تورکستانک زمره اووالی واحلردن
 بطی حرکتلی بر آراهه منک ایچینده بش ییلاق بر سر انجاسی اله
 پوره بن بوغریب الدیاری مانی افق رخنده . مغموم ایله قارشیه یلاوردی . زهره
 بشوش جهرم سیله نظر منده برلدامنه باشلادینی بر صره ده (قومی دی) نک
 محیط خرابه زاری ، سرخوش واری طورمش طاملری قازا قارا سماه بوکسه لن
 باجاری کندیسینی کونتر شیدی . بر مدت داها یورودک الماس پیرلتیلی بر آقار
 صوبک کنارنده میرزا جان ، کریم خان ، آبدست آلدیلر . جناب بارینک حضور
 عظمتنه متوجه اوله رق آقشام نازی ادا ایتمدیلر . تکرار آراهه لرینه را کباً
 هرک مدخلنه طوغری اریله دک دوردی زانه او آقشام ویره چکی ضیافتک
 تدارکی ایچون بزدن اول قومیدی به وارمشدی . اورتالی قیو براکان استیلا
 ایتمشدی .

کوچک ساکن محیطی اخلاق ابدن اوچ بش چینلیتمک آوازندن بشقه
 برسیس بوقدی . کیردیکمز سرباک اورتاسینه خالپر سرپلش محمد آخوندک

بر آشنای بر بوقاری یورودیکی و مسافرتیته غذا حاضر لایقه مشغول اولدی
کوریلوردی . کریم خان ایله میرزا جان ابلی نیک یانیق شریقلری او قور بوردی .
أیوب بک ایله بزده بوشخ تورک کنجلی بک آهنگ ملیرسه اشتراک ایدنیور
ایدک . بر مدت اول خراب کورون (قومی دی) شیمدی بوکنجلیک آهنگ
ولوله داری ایله بر حیات نوا کتساب ایتشدی . هر طرف کولبور هر طرف
دلبر خندهل صاچور کبی کورون بوردی . او کچه صباحه و سر پر ایتدی ایدک
فراق دکیل برلیل وصال ایدی .

کوزلری آچدیغیز زمان کونشک حیاتنزا شهله سی بوزلر مزه سر بامشدی
حکومت طرفندن ترفیق ایدیلان عسکرلر حرکت امری ویردیلر آراه
حاضر لانیوردی . بو کنجلی ایله بوراده و داعلا شه حق ایدک . شمدی بوزلی
ینه بر پرده مام ووردی . آیرلیق قایقوسبله آعلاشان بو کنجلی لسی
ایتمک ایچون یاقینده عودت ایدم چکی سویلیوب ط - وریوردیم : زولای
وفاکار آیوب ، قلبی برزقنک - بری اولمشدی سوله به بوردی ، آعلا به بوردی
عصیت ایله صاغه ، سوله باقینوب طور سیوردی . محمد آخوند آغوش
وفاداری آچدی . محبت او حاجی اولان قوجاغه آسیدم . صکرده
صره ایله کریم خان ، میرزا جان آیوب بک ایله قوجا بلاشدق لرزه دار آدیملر ایله
یورویهرک آراهیه ابطوردم آرتق بورادنده حرکت ایتشدک .

آقار صولری ، سایه دار آخاچلقلری تعقیباً طقسان میل بول بورویهرک
[قرخان] دیدکاری بر محله کدک . بورایه باقوش یو واسق آ کدر بر بر محل
قدوت دیسه ک سرادر . جیلیر و قلی آدملری ، صیوالری در کولش خاقلری

خراب سو قافلری چین مدنیته ک شاهدی ایدی بوراده مسلمان
بک آز ایدی . قارا کلق کیجا ایدم . تک توك تورونن بیله بزلر کبی
اونغوز اولادلیسه آرز تصادف اولتیوردی . صیجاق قرق درجه
حرارتی تجاوز ایتشدی . بارنه جق بریر قارن دو بوره جق بر محل آراتق
مجبوریتده قالدق . بوقا و روحی حرارتک تحت قهر نده بر مدت یورودقن
موکزه بر [نورغانی] مسلمانک لوقیطاسنه کدک . نظارتدن اثر یوق ایدی
فقط نهاره . . معده یه سوز آکلانق مشکی ایدی . یاغده کی معنوی اولادم
ایله حسب حال ایدنیور ایدک . بو تورک ایلر نیک یالنجی ایدم . بویله در حار
اقرراض اولسنه او کونجک یاورونک راضی اولوب اولمه جتی صوریوردیم
حواب ویردی ظیر اولمام . بن رئیس اولسه ایدم . باقی به حاجوق اصلاح ایدردیم
دییه حاجت بردی . .

بی آمان اوغل و اوش سوله مسلمان قرد اشلرک ایشتمه سین . روشنی واسطه
انحراق ایدهرک حکومت اراز صداقت ضمنتده عرضه ویرن حدیسنز ، وجدانیسنز
حارسیز و یوزسنز باشی بوزوقلرک بوراده ده بولنسی احتمالی واردر . دیم سوزی
کسدم . بوراده قارغزی طوبوردق . امک بابایی نعمت بک محب وفادارمن ایلده
و داعلا شه قرق [سن که چیزه] نامنده کی بورده . اللاندق . قوقاندن جینه قون
صوکره ایکی اوج ساعت مقداری ملاصق اورمانلر ، یما پرواز جاملر
آره سندن بوردک . قلبی تدبیش ایدن جنوا و صدالری قولاقلری یزده طنین ایداز
اولدیوردی . آرتق آقشام اولمشدی قارشومزده مهابت و غظمت نورانیه سیله
طوغان قر آلان و کزبان قلب مجروحی آسلی ایتشدی . [حضرت میر صالحک
تسیری و جهله] ورک قناری رهبرمن اولمشدی . قارا کقلری باران ضیای

ياقوتىنى بۇدە استىقبال يوللىرى آچيوردى قىرك سايە مېوتدە آھىتە
آھىتە ايلرا يوردى .

ذى القعدة ۳

آرابه چىنك مناسبسىز آوازلىرىنى كوزلىرىنى آچىدىمىز زمان خراب برسىزلىك
اوكتىدە آرابه مىزك دورمىش اولدىنى كۆردم . بوراىنى (زى مى جىزە)
يوزدى ايمىش . بش اون خانەدن عبارت اولان بوخرابه دە اوطور بىلە حق برىمىش
يوقىنى . بوكونى آرابه نىك ايچىندە كېرىكە مەيد برىش آغرىسىلە مۇئىز ايدىم
سىزلىك ايچى سەقىت پازارى ايدى . دىرلو رىنگە انسانلار او كوز چىكر آرابه لار
ايە طولمىش اولان سىزلىك ايچىندە حضور و آرام آراقىك يىك خطا ايدى .
دىشلار نى صىقوب دىرت بش ساعت صبرى مۇنا ب كورمىشيم .
امىن جارش و دن بر مقدار يىه جك تدارك ايدوب كىتىردى . اوصردە كولىش
تمام باشمىزك اوستىدە آتشلر صاح يوردى . آرابه مىز جىنمىك براوطە نى شىكلندە
ويچىر ويچىر قاينا يوردى . سىزلىك شىدت حرارى آلتە . او يوش قالمىم

كوزلىرىمى آچىم كوكام بك خوش ايدى . بررۇيا كورمىم . اورويچى دە
واسىع بر باغچە دە ايمىم دىرلو دىلو جىچىكلارە مىزىن بر كوشكك جاملىرىنە انەكاس
ايدىن اشىنە شمس الماسلر كى بارىلدا يوردى . بر ماسە نىك اطرافىندە صالح
باى مرحوم بىدىم و دەها ايكى ذات اوطوز يوردى . او كزىدە قىنمىر شىشە لىرى
دىرلىشىدىر . آيرىچە بر كرسى نى اشغال ايدىن (عبدالملك داملا) اقدى آق
لىسلىرىنى لاپس اولدىنى خالە اندەكى كىتابى مطالە ايله يوردى . بو صردە

باشى و آياقلىرى قوراپلش بر انسان كورودە سنك باغچە نىك بر كوشە سنە آتلىمىش
اولدىنى خىر وىردىلر . همان يىناغىزدن قالدق مىل وقوعانە يورودى . بن او
مقتولى ساعىتىدىن ... طابىشىم قوردوسنىك اوچىندە [وان يىن بولو] بوطنك
شكىلى طور يوردى . داملا اقدىنىك بر صلابت چىمە سىندە آجى بر بىسىم
بلىردى . هېمىز حكىمە استىظار دە ايدىك ايدىك . اول ذات صلابت شىمار باغىردى .
بو باغ مەرسىدە سەفىلى وچودلرە بر يوقدو كوتوروك بونى [واين مىر يور] سنە
براقك دىدى .

كېمىش بر وقوعات ايله منا بىتدار اولان بورۇيا بك تحفمە كىتىدى .
نچە مەزىدە بىنساء خاھارنە قىد ايتىدىم . بورۇيانى قىد ايتىدە . ايكن
آرابه مىزدە حاضر لائىس ، حرىكتە مەنبا بولمىش ايدى . شىمدى (سىن نەى)
بە طوغرى يوللانە حق ايدىك .

ذى القعدة ۴

(سىن نەى) «Sentey» ايكى يوز خانەك خىماى ، نورغانى ، آلىق شىهرلى
خىقلارە مەسكون كوچك بر يورد ايدى . يورده بر نورغانى سىراىنە دوشىدىك
مىسلىمانىك تاثيرى اولسە كركە بر آرزىمىزچە ايدى . مە ماقىبە سىراى اولمىلرى
انتظامدىن و حفظ سىمىدىن نازى اولدىغىدىن آرابه دن چىقىمىور ايدىم . مەرىدە
بوسىلار اوده اوطورمىنى ترجىح ايدى يوردىم .

بو بىرك قادونلرى بك . بىنەللى . بازارە چىقوب قارون آلمىغە
ھۇسنىە دوشىدىم . اورويچى دن [خوجىنە] قىدر بۇدە رفاقت ايدە جىك

[اورويچى دە مەشھور بر بوطنك استىپدىر]

عبدالخالق اسم شده بریکت ايله بازاره چيقيق، برديکدن باش قاورون آله ريق عودت
 ايده جگن برصيرده اوزون بويلى، قوی وجودلى ر آدم بر آزاو طور مقامه نزی
 تکلیف ایتدی. ذاتا وقت کچيرمک ايجون بر آزاوور ايدک. او طور دق بودان
 طور قالی ايشن خرمى محبت، صميمى بر آدم . . . بن بوچيناي بيرونک ملتمه
 وقت ايتدم، بوقت طور قالی محمد حاجي مک اوندده دياره آسويلى بولوخده
 نور کيانک باشالري کوردم هيسنک بيقلري يوقازي ايدى ايشنه اوگوندن
 اعتباراً بنده بيقلري اونلرکي يوقاري قالدردم. يس بيقلقدن قور تولدم . . .
 بويله سوزله بزي کولدر ييه بردى . بو آدم يك جنسور ايدى . عيني
 زمانده حر طبيعتلى ايدى، اويله ازيلسي بوزولمتي ر ياکاز وضعتيلري يوق
 ايدى . . . جاهل ايدى. فقط رقي ايجايى تاماً ادراك ايتمه بن باشقه سوزده منور
 فقط بوش بوزان آچيق فکر ايلردن . . . فوق العاده دريغولى ايدى . . .
 تبيريجه بر مدت دهسا قالارق سرايمزه کلدک . . بو برده ما کولات
 يك بول ايدى، هرشي مانه حسابى، اون يارمه بر قارون، بر عروشه مکمل
 برچين عدا بيک مدن ايدى . . بو صورته او کونده آقشام اولمشدى:
 هوانک سرجه دليکي بر صروده آنلري مزي آرابهيه طاقوق (جى مى سان).
 طوغرى بوللاندى، حرکت ايتديکمز زمان آقشام نمازي ايدى قيتاشايک
 مسلسل آنکلر بى تعقيباً بورو بور ايدک: آي بر قينج شکلنده قارشتوغنده
 طوغرش ايدى؛ بو استقلال قينجک ياقوت ضالري کرمي نشور ايد بيئور،
 خيالى توسيع ايله بور ايدى: بن بو درجه لده نلردوشون بوردم نلر . . .
 معنوي اولادم امين ايله سوزلشمک باشلاق؛ يوزلريز آيک نورلى يوزينه
 معطوف ايدى . صانک و لکلک نارنجنده محبه لير او قوروردى:

بن سويله يوردم: چو جوق ديسکله بور ايدى: بر مدت بويله کوروشد کدان صگره
 او بومش قالمشم . . . کوزلرمي آچديغ زمان کيجه نك ياريسي اولمشدى .
 (جى مى سار) . کلدیکمزي ياني باشمزه او ياييق طوران امين اخبار ايتدى .
 ذى القعدة ۶

بو کون هوا يته اولدقجه صيحاقي ايدى . قيميز حاضر لانه چيني تخمين
 ايتديک ايجون بر آزاويدلى ايدم؛ پزمرده آرابه ده البسه مى کيدکدک نصکره
 عبدالخالق ايله لوقظه يه يوللاندى. قوقاندن بري يوللرده برار کلدیکمز برچينلى
 مهلمده بزمه برابر ايدى؛ بويک خرچين طبيعتلى تحف مزاجلى برچين
 چو جوقى ايدى . هر وقت آرابه ده بولنان عبدالخالقه طاقيه يور ايدى .
 لوقظه يه کيرديکمز زمان ايکنجى برچينلى ده، ماسه مزه النحاق ايتدى: شمدى
 لطيفلر باشلادى؛ فقط بن ديسکله يوردم؛ بو صروده صوفى حاجي مک غوچينه
 کتيرلديکنى، محرد قوجه مک ياوروسى حامده قوجه مدن آکلادق؛ شيمدى بر شيدسه
 قيمز گلشدى، باشمزه اوستنده آتشلر صاحبان کونشک تحت حرارتنده
 يوردمک ممکن اولاماديني ايجون کوه زدن (لوقظه) دن چيقيمور مقوي
 ايجيکمزي يوراده ايجيور ايدک:

اوزو جى ده ايکن بعض غوچين کنجلر بله کوروشيوردم محترم وطن داشم
 محرم اقتديدن مملکتنده کي تورک کنجلرينک ترقى و تعالى خصوصنده
 اسير که منکاري غيرت واجتهاد لري آکلادقجه منون اولو يوردم . بو اميدلى
 شهره کلک اوزره (جى مى سار) دن يوله چيقدق، آرابه من آهسته، آهسته
 يوله دوام ايد يوردى، آقشام اولمشدى. ماى کوکدن ضياعنى زمينه ايتار ايله ين
 سودالى قمر، لمعه نورانورى ايله کوزلري مزي قماشدير يوردى، اطراف بر مثال

بهار ایدی . سماک طیبی فائوسلری ، بوتون مہابت و عظمتیہ اینیلدوردی ،
 بوکیچہنک نورانی دملرنده کوکل بر وجد و حضور ایچنده چیرینبوز . . . طاتی
 بر بسم روحزی غدالایوردی . بوصورتله غوچینه کلدک ، فقط هنوز نہا
 (دروازه) قلعه قابوسی آچیلماشدی . برمدت آراہمن انتظاردن صوکرہ
 شهر داخلنه حرکتہ باشلادق . کیچہدن اویقوسوز اولدیف ایچرن بر آزاویومغه
 باشلامشدم . بوصرہده آراہده (یان - رینگ) - Yan-ring - آروبا
 آدمی مناسبتدر - واری ؛ آوازہمی قولاغہ کپردی . همان برمدت
 طوغرولدم . ایشیکن باشی اوزاندم وفادار وطنداشم محرم اقدی استقبالی
 ایچون شہرک دروازہسنه قیدر اختیار زحمت بویورمش ، بوذینی کوروویجہ
 کوکلمہ امید کوتشی طوغدی . . وطنمک طوپراقربنہ قاروشمش طانہ
 ودرستلمہ ملاقی اولمش قدر قلبم مسرتلرله دولمشدی . بوذات بزہ برسرای
 کوستردی . بوصرہده اورویجی دہکی ولی نعمتیز میر صالح بای حضرتلرینک
 غوچیندہکی وکیلی کچج شاکر جاردہ کلہی . آراہدہکی اشیارمن سرایده
 استیجار ایدیلان براوطبہ یرلشدیرلماکہ باشلاندی . بوذتلرک ایستہبہرک
 یابدقلمزی خدمتہر قارشوسندہ متحیر ، وحجیل طوریبوردم . . . سناور
 قورولدی ؛ چایلر بر آندہ حاضرلاندی . اوتہدنبری باوطدہ برلشمش
 بربرلی کی مستتریح القلب ایدم . . آرادن چوق کچمدی ؛ خان بابا ، یایف
 طانہسندن - اولجہ طانیشمش ایدک - اسلام بابا جنابلرہ میر مقصود بای
 وغوچیندہکی روس تبعہلرنی حمایہ ایتمکده اولان قاسم جان ، آق سقال
 حضرتلری کلدیلمر ، کوروشدک ، صاردق دردلدشکدک ہب بوللر ترقی عاشقی
 طاشکند ارغوللری ایدی ، کاشغرلی احمد قاری حاجم نامندہکی بر پز

صلاہتشارده گلشدی . بوذات حکومت ایلہ علاقہدار ایش ؛ بکا میر مقصود
 بابک باغچہسندہ حاضرلانتن اولدقلمری اوطہنی تکلیف ایتدیلمر کندیلرینک
 حکومت طرفندن برسوزہ معروض قالدلمری ایچرن بوتکلیفی قبولدن امتناع
 ایتدم ، اوللر اصرار ایتدیلمر و حکومتہ معلومات ویردکلمری دہ علاوہ ایلدیلمر ؛
 ہوا صیحاقل اولدیرنندن سرایده اوطورہق دہ بر آرز مشکلدی ؛ بناء علیہ
 بوذاتک تکلیفلرینہ موافقت ایدیلرک سرای اوطہسندن باغچہبہ نقل ایدلدک ؛
 میر مقصود بای کینچ وحیبتلی بر ذات ، انسانیت و آدمیت تمثلی بر یکیت ؛
 اسلام باباک خوض صحبتلری وسار طاشکندلی کینجکلرک خلوص و محبتلری ایلہ
 بو باغچہدہ بش کون استراحت ایتدک . . کوندہ زلری جدی مباحثہلر مصاحبہلرہ
 کیجلمری صباحلرہ قانار کولکولرہ وقت کچرلدی ؛ بو کینجکلرک تکلیفلرہ
 جمعیت خیریہ اسلامیہ پروگرامری تنظیم اولوندی ؛ آچیلمسی مقرر اولان
 «تاشن معارف» اسملی مکتبلرک نظامنامہلری یازیلدی ، خلاصہ غوچیندہ بش
 کوندہ یک استفادہلی وقتلر کچدی ؛ اسلام بابا ناموس مجسم رتورک میلیوزری ؛
 سوزلری جدی فکری آجیق ، دوشونجہلری کینیش اولان بو طاشکندک امیدلی
 اوغلی بش دقیقہ یلکزدن آیرلمادی ؛ ہب اولاد ملنک او قومسی ، تورکلکک
 رقی و تعالی ایلمسسی بولارندہ ادارہ کلام ایلادی ؛ علملرک یتدیکی قادر
 جوابلر ویرلدی ؛ شاکر جان بو وفای مجسم اوغول مکتب ایچون
 بوون وارانی قنایہ حاضر اولدیفنی آکلتیوردی ؛ بورادہ قلبم امیدلرہ
 دلدی ، تورکستانک غوچین کی قومسال بر بوجاغندہ قبلہلری نور ایمان ،
 حیثیت وجدان ایلہ دولمش یکنلرک وارانی ، مقدس ایدہ آلارمنہ بر ائماس
 کی ایشلہندی ، عالم اسلامدہ انہام کونلرینک کلدپکنہ آرتق ایمانم کی
 ایشاندیم . .

غوچین ده اونوتولماز برکیجه

غوچینه go-djin کلدیکمک دوردنجی کونی ایدی (شیموحو) دینیلن هوادار برحله کیتمشدک . بورادن عودتمزده میر مقصود بایک باغنده عمومی رسملر آلدیردی، بو باغک باغ ارمه نظیره اولمق اوزره انشا ایدلن اولدینی حقنده شعرلر یازیلدی: هب بویله کوکل خوشلانی اله آقشام اولدی، یاران رقی طویلانیملردی: (قومول) علم محترمی نعمه الله ایدی [تاتار بالاسی] ده مجلسه مزده ایدی: بو ییکت بک مساف ویک اخلاقل بر تورک اولادی ایدی مجلسک بوتون هدف لطیفه سی اولوبوردی . او متصل خفیف کواکولرله مقابله ده بولونیوردی؛ آرتق کیجه یاریسی اولمشدی . بر شعر مسابقه سی آچیلمغه قرار ویرلای . اسلام باباک علم بابا نامنده بردیغولوی یاوروسی ایله آمین جان زاده مؤمن جان اسمنده کی ذکی خلوق اوغول بوسابقه یه اشتراک ایلدیجکلر ایدی، شیمدی باغ ارم صاحبی عاشق رقی میر مقصود بای حضرت اربله اسلام بابا ایدی مسابقه یه کیریشدیله . شا کر جان ایله علم ایدی طویشدی . عایم بابا ، مؤمن جان، محمرد قوامه قلنه ساریلدیله . اورته ده ایکی بووک ماسه شعر وزنلرینه بر میدان میزان اولمشدی . بر ساعت قدر دوشونولدی قهر نایاب تفکره طالیندی . سوکره امضال وضع اولونمرق کاغذ یارچیلری ماصداوستنه آتیلدی . علم بابا هنوز داها اون آلتی یاشنده بر چوجوق اولدینی حالده بوسابقه ده برخیلیکی احراز ایله دی ،

[اویمان آی تورک اویمان !

[امر ایدی سکا یارادان]

میر عیله مجلسده کی شاعرلری صوصدیردی . میر اقدینک شعرینه سانسارجه کولیک . خلاصه هب بویله کولکولر، طاتلی صحنلر اله صباح اولمشدی . . . محرم ایدی وطنداشم بوجلسده برزیت مفخرت ایدی . آرتق مسابقه ختام ویریلرک یاتدی .

بوگون (قومولا) حرکت ایدیله جک ایدی ، آرابه مزک لوازماتی حاضر لاندی حکومتن آدملر تمین ایدلدی فقط صاحب جاق یک طاقت فرسا اولدیندن آقشامک سر بندکنه انتظار لازم ایدی، بزم باغ ارمه بوتون یاران طویلانیملر ایدی ؛ کوکل آچیجی مصاحب لری ایله وقت حرکت حلول ایتشدی ؛ بزی تشییع ایتک اوزره آرابه لر حاضر لانیلر کچی تورک اوغوللاری آتلاشمیلردی محترم خان یایا زاده اسلام بای جناب لری ، شا کر جان قارده شیمز حضرت محرم ، عایم بابا ، مؤمن جان اوغوللار غز (موری) یه قدار کله جکلر ایدی . موری غوچین دن ایکی کون مسافه ده بر متصرف لانی ایدی ، بو ذلته ترک بو قدر فداکار لقلری قارشوسنده بک حیل ایدم .

آرتق غوچین خلقنک دعالری ، کوجوک وطن یاورولرینک کوز باشلوی آره سنده آرابه مزه کچدک : عاشق رقی میر مقصود بای احمد قاری حاجیم بر آرابه اولدقلری حالده اذکزه بوروبورلردی اسلام بابا شا کر جان دیکر بر آرابه ده بولونمقده ایدیلر . آرتق شهرک خارجه یه حقیقتشدق . میر مقصود بای ایله محترم حاجیمزه بوراده وداع ایتدک ؛ بر آرزدها ایلریده قومول . علمی ایله ده وداع ایتدک ؛ فقط خان محمود قوجا مدن ده آرتدی . . . آقشامک خفیف وروخوواز بر روز کلری آره سنده بوروبوردی ؛

و غنيداشم محرم افندي ايله ياوور عبدالله جان بيم آزابه مده ايديله؛ سوزلشور؛
 دردلاشور ايدك، آي ملول نظريني بزدن هيچ آيرماوردى، از بابا بون
 و آتدين كوزك شعله سى ره بر بزم اوليوردي. بوسورتله اوومش قالمشور
 آرابه جيلرك كورولتيلرله اويا ديميز زمان [چي تهس] يوردينه كلدنيمزى
 كوردك، كيجه نك يازيني ايدى، آرقداشلمز منتظام براوطه حاضرلامشوردى
 آرابه دن بورايه كچنك. آرتق بو كيجه بزم ايچون برليل مستشنا ايدى؛
 كوروشيور ايدك، كوروشيور ايدك، بوسورتله صباح اولمشدى، آيدست
 آلدق، صباح نمازني ادادن سوكره حضور خالقه قوللمزى قالدنوروب
 توركلك و مسلمانا ق عالملك نجات و سعادتنه ايمانلى قىللمزله دماده بولوندى.
 وفادار شاكرك جان تدارك ايتمش اولدينى قوزونى، بوغازلادى. بوسلمانا نرك
 اسارت بوبوندور و غندن قور تولوش شرفنه قوربان دييوردي... بويك قلبك
 خالص ديله دنك تحق ايتسه تكرار دماده بولوندى، آرتق بك مسعود
 بركون ايدى. بر انشام اول باغ ارمده كي شعر مسابقه نك كولىكولرى تكرار
 باشلادى، قومول مامنىك قواعد و قانون شعر خار جنده اخداث بوبوردى
 مستشنا قاقيه ووزنلرى كوروشيور و كوايشيور ايدك. كوكلرمز خوش ايدى،
 سفرده دكل سانسكه نشه ايامى ايچنده ايدك. همز و جداننى اسلام بابا
 جدى سوزلره كيريشدى اسلام عالملك استقباله نك نقل كلام اولوندى. تور كيتابك
 غريب سركندشتمز بون بخت آچيلدى بو آلتون يوردى آفانك قاره جملك
 بولولطريني طاغيدىجي معارف روزكارلرينك اسمسى زمانك حلول ايتديكى
 يانتيق و سوزشلى بر افاده ايله محترم اسلام بابا آكلاندى سوكره ده [ايل دن]

كيتزدلكه قرار و يربلان بزم ناسيس ايتديكمز كاشغر دارالمعلمين اتحاد دن
 ماذون حسين حسنى افندي نك معشى مسئله سى مذاكره ايدلدى؛ مومى انيمه
 آرتق يوز سر نخصيص ايدلمسى. بر سر اون آرتق غمروشدن. قرارلاشديرلدى،
 اسلام بابا ايله شاكرك جان مير مقصود باي غورچينك اك نفوذلى ذاتلرى اولديغندن
 بونلرك و يردكارى قرار بك قطلى ايدى. حيمتلى مسلم اولان بو وطن بونلرك
 و عدلرينك اجر اسنه ايمانم كى امين ايدم...

بويردن دخى آقشام نمازينه يقين بر زمانده (مورى) يه متوجهاً حركت
 ايدلدى شيمدى نهايتسز چولاردن يورويور سما ايله زمينك برلشديكى برهده
 ايلره روز ايدك - آي دىغدى قىللمز نور ايله دولدى، عالم بابا صراف
 كيجه نك محيطى شعرى شريفلر ايله ايكله تيورلردى، بزم اسلام بابا شاكرك جان
 ايله آي و ييلدزلره حاد مباحثلره كيريشه شىدك، كيم يياير بزم كنديسندن
 آيدنلا ديميز (آيك) ايچنده كى السانلر بزمي تامشا ايتكده لميدى؟ دييور
 ايدك، بخت بك ايلرله مشدى مريحك اشارتريسه، زهره نك يايچين قايلىرته
 بو فضاي لايهاهينك ايچنده كى اجراءك دنيا مازدن مليارجه دفعه بيوكلكلرته
 كيريشيلدى، بوايشيدلماش بختلر قارشوسنده بزم يول آرقداشلمز بر آرز
 منجر كى كوروناييلر... فقط قرآن عظيم المشانده بو بختلره حاد مثاللر ذكر
 ايدلديكى ايچون باش نكوب دوقته ديكله بورلردى... بوضرده (مورى نك)
 طور اقلرى نظر مزده بديرمكه باشلادى، آرتق بو بخت ده قايلاق شيمدى
 مسافر اولاجموز قوربان آخوند نامنده كى ذاتك اوساننه نقل كلام

اولوندى . بر مدت سوكرده بو ذاتك خانه سى از كنده آرابه من طوره
مشدى : محرم افندى بر آشغى بر بوقارى قوشوردى ، بو عصى فقط وجدائلى
وطنداش من ندلى ، حدتلى سويله نيوردى ، او يقو بكا بك غالب كلديكندن
آرابه دن اينه ميه جكمى حاضر لانان خانه صبا حلين كيره جكمى سويله يه رك
اويودم .

مورى ، يوز خانه لك قوراق داغتيق بر شهر دره اطراف اربعه سى طاغلق
بر حيط .. بوراده اوصاف و مزايائى كوندن بى ديكله ديكمز قوربان آخوندك
أونده مسافر اولدق . فقط مومى اليه اوده يوق ايدى ، او غللك بر مستله سى
حله كتمش اولديغى اختيار بدين آكلادق ، پدى ساكسان ياشلارنده
بر ذات . . بو ذاتك يتش ياشلارنده بر خانمى ده وار ، بو خانم بكرمى بر اولاد
طوغورمش ، و بر دفعه سنده اوج ارغول ايكي دفعه ده بر بطنده ايگيشم قوز
دنياه كيرمش . بو نارنجى خانمك و ارى خليل آخوندك بك طائلى حكايه لرينه
شمى مخاطب اولمش ايدك ، اسلام بابلك لطف ديدى اولان بو عالمه بزه بك طاشتمين
مسافر پرورلده بولونيورلدى ، او كون قوربانلر كسلىدى . فقط بزده دونكى
يول لشمى يوق ايدى چونكه بو كون آريلق كونى اولديغندن همز مغموم
ايدك ، مائى بروضه ميله باشلر يمز ا كيلمش طيبى بر دوشونجه به كومه و لمشلك ،
علم بابا اوغلمزه . مؤمن جان و عبدالله جان ياورلر يمه استادمز وركك
نزه شاعرى محمد أمين بكك يايق شعرلر دن بر قاچ پارچه يازوردم . يهرك
ايچدك ، حسب حال ايدك ، درد اشدك آرقق حركت زمانى ده حلول اتمدى ،
از مدت سوكره آرابه من حاضر لاندى ريقلر يمز دخى آتله يهرك
پنه اون پول قدر بزي تشبيح ايدى جكاردى . مورى به دخى الوداع ديدك ،

ايشلى يوقوشلى (مورى) تپه لرىق بدير كد نصكره كنيش بر ميدانده
آرابه من طوردي . آرقداش لر يمز آت لردن اينديلر . محبت و حرارت له چير پينان
قلبلر يمز ايله و داغلاشديق ، جو جوقلر كى آغلاش يور ايدك .
عبدالله خانك علم بابا مؤمن افنديك آت لردن او يهرك استقبالك
بور سرد و اولغون معلومانلى اولاد لرى اولم لرىنى منى ايتدم ، سوكره قولر
آسمانه فالغدى سفر منك مخاطره من كيمنه و سلامتته دالزده بولونولدى . بو وفا كار
و وجدائلى قارداش لر مله بوراده آريلق ، جدا بك مشكل اولدى .
فقط نه چاره . . .

سوكه جزه ، طاشتبو ، لوطوبى ، چي جزه ، چي لو چن ، پروه چن ، لودو ،
طارانجى قوناقلر نده برر كون طوره رق آستانه واصل اولدق ، بوراسى
كوجوك و بك صيچاق بر شهر مركز يدر . سكر دو قوز كوندن بى قوراق
چ لردن يالچين قبائلى اراضيدن يوروديكم و كيمسه سزلكدن بو كالديغم ايچون
بو شهرده بر آز دولاشق آرزو ايتدم . چين عسك لرى بر عدد
قارون و يا خودده بر پارچه قورو ا كك ايله اقناع نمكن ايدى ينه بو عسك لرك
اغزلرينه برر پارچه كيك طاشلايه رق آستانه شهرينه طوغرى يورويوب
كيتدم . رهبرم يوق ايدى .
آلى شهرده صيق آغاچلر له محاط كوزل هوا دار يرلده سما پرواز
كومبزل (قبول) كورونجه هيچ شهه سز بوراده بر اوليا . . . مدقوندر ديدم .
ايكى ميل مسافه ده آغاچلر آره سنده بولان بر بو كس لمش كومبزل
لظن دقنى جلب ايتشدى بورايه طوغرى ايله رلدم . تصادف ايتديكم آدم
بندن سوردى .

— سلطان دانشمند قوجەمىنى آراپوزسك؟ دىدى ،
 — مەوت ، اوزاقى آراپورم ، نى كوتورورمىسك؟ دىدىم مگر اوزاقى اوزانك
 رەسمى مامورى — سائوس — بىنى رخصتنامەلى اوزغىرلىسى امش : مزارە وارديق ، بىسەلە
 ايله قېودن كىردم : خلق يىغلمش واطرفى چوپرەشدى توركيا نك عىكرلىرى
 نرەپە قادار كادىلر . . دىبە بكا سـؤاللر صـور بىورلردى . . قافقاسىبە طاشكەند
 خلاصە كوكلكرك دىلە دىكى بىرلە قادار كلوب قارىاشكرك امدادىنە تەشەببىلر «
 دىيوردم ، بوسوز اوزرىنە خلق قوللرىنى قالدىردى ، مزارە ، توجەم آوزون
 دىعالرە بولوندى . . . مزارك انجى سىراپاخراقانە دلالت ايدن شىلرلە دولو بويسكە بىر
 تخته نك اوزرىنە [مەهرىبوت] كەسى يازمىش بىنە مەهر ك اطرافقەدە ايضاحات وىرلمش
 مثالا : بو مەهرى كوندە بىر دفعە طواف قىلان ذات ، كەبە اللەبى بىك دفعە
 طواف قىلار كەى ثواب قازانمىش ، صىباح نمازىدن سو كره طواف ايدلسە
 مەردلو بلاو اقلردنە صور قالىر وسفرلى خىرلى تىجارى بىر كەتلى اولورمىش . . .
 ايكىنجى بىر لوحەدە جىتتەكى كىناە مېزانى ، صراط كوپرىنى ، عزرائىل
 جبرائىل ، مىكائىل يىغمە بىرلە قانادلى رىسەملى كوسترىلوردى بو جماعت بولوحەنى دە
 بىر دفعە طواف وىزارتە تىجور اىمىش . . . بىلار دىبىرى فەكرلە ، قىلبىرە
 بىرلەشەن بو خرافاقى بىر آنەدە بوق اىتمەكە قالىشىمىقى اوزولمىكەن
 خلقىك مەجوملىرىنە مەروض قالمىقەن بشقە بىر نىجە وىرەنە چىكەندىن بالطبع
 سەكوت ابدىيوردم . . .
 تىرەدار بى باشىدن آشانغى سوز بىوردى ، نىم مسلمانلەقە احمال كە
 اىنا بىورلردى ،
 آتقى شەمىر مىنلار بى مزار شىخلىرىنى چىلب اىتمەك اىچون مالى فداكارلىق

لازمدر ، هان چىچىدىن اىكى شويبو بىنى سىكىز غىروش چىقارەرق بوذانە تەقدىم
 ايتىدىم . . . بو بوىك بر آچ كوزلوكلە قاپدى . آرتقى بوپارە شىخك اغىز كىلدىرىنى
 آچدى ، دىقا ، دىقانى ولى ايله دى . عودت ايدە چىكەم زمان سىكىز دفعە
 مزارلە متوجە اولەرق دىعالرە بولندى . بو زوالىلر ك مزارلە اولان
 اعتقادلىرى اكر كىندى دىرى وىرلەر قىرىنە وياخوددە اساسلى بىر مەشغول بىتە متوجە ،
 اولسە بىدى بو كون آلتى شەرى دىيانك بىر جىنى ، سا كىنلى دە بو جىنك
 بىختىارلىرى اولورلردى . . .
 ذى القعدە ۲۰

صىحاق بىر روز كار كىت تحت اضطر اىتمە آستانەدن قومولە يوللاشدىق . «قومول»
 دىنلىنچە خىلمدە سوسىز دورل قوروى قىلار ، تەپتىسىز قوملرك ، قوراللىقلىرك
 كىتت موجود بىدىن عبارت قىسوت انسىز بىر لوحە جانلاندى . . .
 حقىقەتتە ايسە اولە دىكلىش ، تور كىشەن انجىدە كاشغىر اسستىنا ايدىلنچە قومول
 قىدر كوزل ، بىر كىتلى ، لطىف المنظر بىر شەهرە تصادف ايدىلەمىز :
 بورادە شاھ احمد نامەند بىر ذات ايله كوروشە چىكەم ، اىر وچى دىكى وفادار مىز
 مېر صالح باى خىسرتلرلە ، طورسون بابا اقدى بوذانە حركىنى مەكتوبلرلە
 اخبار ايتىلدى . قومولە كەيكەم زمان شاھ احمد طاعنە ، اولد بىنى خىر آدم .
 آدمى روزى آخوند بى نازل اولدىغى سىرايدىن خانەسنە آلب كىندى مەكرەدە
 خىسرت مېر صالحك آدمى ابراهىم وكرىم آخوندلر كادىلر . ارتقى بورادە
 بابانجى دىكەك ، كان ، كىدن يارە آشنار چوغلانمىشدى . قومول امامى حاجى لەمان
 قارى اقدى ايله طانىشدىق ، بوذات اون بىش سەنە قدر مەدىنەنە دىرس اولورمىقە
 مشغول اولمىش ، وسەت قىر بىچەمى ، مىحاكە فەكر بەسى قىدرت علمىبەسى ضرر سىز
 بىر كىچە دىر دىر اندر . . . بىرل اىندەك ، نوبەل بىر بىچە و قەيمان

عادات محلیه سندن وانك (خانلق) امور اداره سندن معلومات ایدیندك .
 صكرا ابراهیم ابوالباری بكارله ملاقی اولدق . بونلر حكومتك رسمی ادملری
 اولدیغندن طبیعی اودرجه آجیق كوروشیله وردی . فقطینه اویله نفوسلی
 ادملرله تماسی بی فائده قیلمق ایسته مدیکدن صوبه ، صابونه دو قوناق شرطیله
 معارفدن بحث اچوردم . ابوالباری بك گنج و حیثیلی بر ذات اولدینی ایچون
 اوقومه ، اوقومه خصوصنده حكومتك كندیلرینی منع ایده میه چکنی بو زمانده
 اوقومه نك بك ضروری راجحیاجدن معدود بولندیغنی سوبله دی و مکتبلره طایف
 پروغرام و نظامناملر بازو بومكلكمی رجا ایتدی . بن بورسی مأمورك
 تکلیفنی قبول ایتدم . بعض ارقداشلر احتیاطی توصیه ایتدیلر سهده فکرمی
 بوزمادم . بویاری بسکه اعماد ایدمرك پروغرام و نظامناملری یازمق تودیم
 ایتدم . سزی قومولده وجدانی بك ربكیت كوردم . وطن و ملتك دردلرینی
 اكلامش دوایه شتاب ایتمش بر سرده اوغول تلفنسیله سزه قلبی محبت باغلام .
 ایسته پروغرام! ایسته نظامنامه!
 ایسترسك مکتبلرده تطبیق ایتدر ، كوكاك وجدانك راضی اولورسه حكومه
 ویر یاخوده او جا قدمه یاق! دیدم .. بو كنج مأمور ، خبار ایتدی ، سزیمیاكاش
 اكلامش ، بن یاقق دكل ، باشارتمق و یاشارتمق طرفداریمی . فقط قول قول
 ووروب نه جالیشه جق ادم ولامیورم . خالق بندن امین دكل ، فقط بن نه خالقندن
 امین دكل ، ایسته حیات معارف بوبله اكلاشیلمازلقلر ایچنده خراب اولوب
 کیتمش ...

ذی القعدة ۲۱

بوگون تا تار اوغلانیدن شرف الیه قومولك كورولمسی لازم كان محللرین

دولاشه جق ایدك ، بر آرایه كبر الیه رفی اولان (آلتون مزار) دیتلن محله
 كییدك . بو مزار حینی طاشلارله تزیین اولونمش : قومول (ولانك) اجدادی
 بوراده مدفون ایش . اولان جنكینه خاص اولان بو كومه بزرگ ایچی آطلاسن
 دودون داوار اورتور ایله سوسلی مزارلرله دولمش . قومول وانی هر سنده
 بو مزارلرده مدفون امواتك حال و خاطرلری . . . . . صوردر برق اوزره هدیهلر
 كوندیرمیش . . . . . بر نورك خانك بك كولنج اولان بو حر كته بنده كولدم . . . . .
 مسوكره آلتون مسجیدی زیارت ایتدم . بو مسجید قالموق معمارانسی
 تقلیداً الشیا ایدمش حال بو كی ایچنده نظافتدن آریوق . . . . . دیوارلری ، خایلیری
 طوبراقله مالی ایدی . . . . .

عیادتخمارك تاثیرات روحانیه سی قیمت دینه سی آرتیره جق اسبابك
 باشدیجملری اومقدس مقامك شایان احترام بر حالیدو طوبولاسیدر زیارتخمارك
 اك زیاده حسنیات احترامنی دعوت ایدم چك شی شهبه سز نظافتدر . آتیق
 شهرده جاملك نظافت و طهارت جهتیه او قادار اعتنا ایتلر . بو جاملرده نماز
 قیلان بر كیمسه نك البسه سی و آتی طوبراق ایچنده قالیر : هیچ خاطر مندن
 چقیماز كاشغردم بركون مؤذن ایتدین مسجیدك بك طوبراقلی اولدیغندن
 بحث ایله خایلك هفتده اولسون بر تریلمش رجا ایتدیم . اوقات سجده به
 واریلنجه آلتنده بر آتی اشارت قالمازجه نماز درست اولماز چواننده بولونمش
 ایدی . بنده بو جوابه سكوت و تأسف قلبی مقابله بولونمشدم .

آلتون مسجیدن حقیقی ، چیللرك [جولون شینی] دیدك لری یعنی
 دو قوز باشلی ازدرها تعبیر ایدیلان تاریخی بر آتی حقیقیه کیتدك بو آتیق
 حقیقه شایان تدقیق و اهمیت تاریخیه نی حازدره ، معوج ، دیقوز كوكلی اولان
 بوسكوم آتیق همان روز مترو بر محیط دارمه بارامش سز كی . اخیارلامش

آلین چیز کیلزی قالدینلاشم عصر دینده بر آکم و ضمیتله صیقی دیره گازه استناد
ایتمش . . . وقوعات ماضیهنی افهام ایدن تاریخ تحقیقلری کی آچیلشم قالدین
قشیرلرندن بک نظردده اعمیق و شهنقی آنکلاش بیلوردی . . . یارم ساعت
قادار بو آخاجی تدقیق ایتمده اطرافنی دولاشدیم . حالاری اوستنده یورودم
تاسف اولنورکه بو تقدیر سز خاق اهمیتلی دالارنی کسارک هر
سینه اون ، اون بشن آراهه قادار اودون باابلر . آخاجک بولوندیغی موقع
خلقی ، قیشلق محروقاتی بوتاریختی آخاجندن نهارک ایدرل ایش . اورانک
بش یوز بیسلی تجاوز ایله بن بو مهم آخاجنه وداع ایدرک علم آخوندک
مشهور باغنه کاک ، بو باغنی [وان] احباب علمه وقف ایله مش ، هر کون ایچنده کی
مدیرسک ، شاگردلرک اعاشه سهته بر قوبون تخصیص اولوش ، علم آخوند
علوم صریحه یه واقف بزات اولشی خسیله بو باغک متولیس تعیین ایدلش . . .
بن و شریف هیج بر کیمسه به کورونه دن طوغرجه باغک ایچنه ملاصق
آخاچلقلری آره سنه کیردک . . بو باغده میوه بک مبذول ایش علی روایه
بوتون قومول خلقنه کافی درجه ده میوه حاصل اولورمش بو قدری بر آزمبانه
اولسه ده حقیقتندن ده اوزاق ذکدر . . . یارم ساعت قادار باغی کزدرک تکرار
آراهه سزه اولطوردق ، شهرک ایچ وطیشنی طرلاشهرق سرائزه کارک ،
هوا بک صیجاق ایدی . جهنمی بر حرارت آنلریمیزی قاورور یوردی . و
صرده یار و آشنار سرابه طر پلاندرلر ، محبتلر باشلادی . بو کون حرکت
اولنجهنی ایچون وقت غنیمت بیلدیوردی . یزده بلاقاسله سوبله نیوردک روزی
آخوند بر تلغراف کتوردی . اونی اوقوقده ایکن بولاری بکلر آدمی بر
مکتوب ایله کلدی . کزک بوتلغراف و کز که مکتوب وقانارم بولی اهتم میر
صالح بای حضر تلرندن کلپوردی . سائما (فوه و له) مواصاتمک اخبار اولنشی

رجا ایله یوردی . بو وجدانی ، پاک ذاتک وفادارلغنه حیوان اولیوردم .
زویه کلسم یا بر تلغراف یا خودده بر مکتوب بسم غریب الدیار قلبی تسلی
و تسیرر ایله یوردی .
کوانش غروبیه تمایل ایله مشدی . آراهه لریمز حاضر لاندی . بر جم غفرک
دعاری آره سنده حرکت ایتمک . شهرک خارجه چبقدیقمز زمان بر کوپرینک
اوستنده بر چوق خلقک طوبولاندقلری کوریلدیوردی . بونلر بی اشیعه
چیقمشلردی . چونکه هبسی طائیش و معلوم سمار ایدی . از جمله بونلرک
اره سنده حاجی نهمان اقدی نهمان ایله یوردی . اراهه دن ایندم بو وفادار ذاتر
ایله آیری آیری قول طوتوشاق کوروشدم . حاجی نهمان اقدی سوزشلی
پردعا ایله سفرك سلامتنی دیله دی . کوزلردن اقان ایلیق یاشلارلم افتراقی اطهار
ایله یوردی قارداشلر ، بش سنه نه بری بر حیات فریح و مسعود یاشادیم کوزل
تور کستاندن بو کون آیریلدیورم ، قنظ بو آیرباق وجود اعتبار به . . معنوسم و قلام
هر زمان بو کوزل عامکیمه بر بو طدر بصراف هوالرک ، زمره اووالرک ، التون داغلرک ، الماس
صولرک تشدر بر دیکه سترک کی جسم و فایکینلرک خاطر لر بی بن هر واردیم بر لره بر ایز
کو توریورم . ایشته بو قلبک ایچنده سز هر وقت موجود بولونه جقه سکزه ، اکمغموم
و سکدر زمانلر مده سترک طائلی خاطر لر بیکرانی تسلی ایله جکدر . . . بک اوزاق قالدیم
وطنه بر آن اول قاووشمقلم ایچون دغاره بولونیکزه . خوش اصاغ اولیکزه ، الله
تسزیده بر کون نائل نجات و سعادت ایله ره دیدیم : تمادی ایلین دعالر آرا مننده
آراهه مه اولطوردم ، یولک آچیق اولسه ونده صدالری آره سنده بو حبتلی
ذاتلردن ده آیریلدیر . شیمینی [انشی] یه یورویور ایدک ، بی یایان اووالردن
غیزغین و صاری قوه لاردن کجه جک ایدک کدر کاهمزه . دیکیلی بر آخاج آقارصوا
هر نولر نهایه جق ایدی . او کسوز یتم چو جو قلر کی بوینز بو کرلش قلبمن زوقله

دولمشدی. آمین ایله یا لک زجه قالمش دق، شین شادن حرکت ایندی کمز زمان
 بواججه وطار بوقازك ذروه لرندن آقوب کلان حقیف و سرین روزگار کوکللری
 تفریح ایله یوردی، صاغ وصولزده سما پرواز یوکسك تپلری نظردن
 کچبره رك ایله یور ایدك. اوج ساعت قادار دوام ایدن بو بوفاردن قورتلدیقه من
 زمان ینبه بر رنگ ایله سوسله بن آفق قارشومزده عرض چهره ابتسام
 ایله مشدی؛ آقشام اولسه ده هر طرف بکا آیدیناق کورونیوردی، ابکی
 سده نبری حیات أسارت یاشادیم باقوش اوروجی نك حدود استبدادن
 چیقدیغ اینك آقشام اولان بو کونك قلمده حاصل ایله بکی مسرت
 کمریک فوقنده ایدی، آرا بدهن ایندم: شمعی یوصاف هوانك ایچنده
 یلك اوستنده آغزیه قیصه دیردیم سیفاره نك ایچیه دو مانلری
 صاورراق یورو یور ایدم... دیگر آرا بده کی چینلی کنجلرده بی تقلید
 ایندیله، آرا بده لر دن اینه رك یا نه کلدیله. [شن سین! حین تن شین نی عوشین
 بو عوشین!] یقی، اقدیم کوکلکز خوشمی، دیورلردی؛ نیم کوکلک خوش
 روحک غریق مسرت اولدیغی بو یا با نچیلده حس ایتمشلردی. بو
 صورتله کیجه نك ساعت در دینه قدر یورودم. بر طرفدن قمر بشون کوزلایکیه
 باشمک اوستنده یار لایور. دیگر طرفدن سمانک طیبی قاوسلری بریل بریل
 بیریلدیلورلر. کیجه نك سوسقولنی و دورغوننی ارمینده اجرای حکم ایدن
 بو طبیعت کوزلایکری بوتون مهابت و عظمتیه بی اکتندیر یوروردی.

چینلر آرا بده لر نه اوطور مشلردی، فقط بن بولیل، نهاده وطن غزللری
 اوقویوراق یاشدیغ برلری یورودیم یوللرک اوزونلغنی حسن ایدمه جک بر خالته
 کوکامک خوشلقان یله قوشور یوردم... بو صورتله کیجه نك یاریم اولمشدی؛

ازابه تکرار اوطوردم. آز سکرده اویومش قالمش...
 کوزلی آیدیم زمان آرا بده لر من واسع بر چنزار اورته سنده دور مشلرایدی.
 آتلر اولره قویورلمش بر آیدنبری خراب اخورلده قارن دیوزان بو وفاکار
 مخلوقلرده بو کون حر، و آزاده بر حیات ایچنه آتیلش لر ایدی.
 بو ملکک آدی (مالین جهن) ایش... تنها بر کوی، فقط محیطی آچیق
 چنلری مبذول، صولزی لطیف، ولذذ ایدی... بوراده درت، بش ساعت
 قادار استراحت ایندکدن سوکره تکرار یولزده دوامه باشلادق، آرتق هراوج
 بش ساعتده کدرکامزده بر کوی، یا خودده بر قصبه پیدا اولویوردی،

فومولدن انسییه

فومولدن حرکت مزک یدیمی کونی (شین - شین شا) دینان محه کلدک،
 بوراسی تورکستان ایله لیخو حدودی اوستنده کان طاغ آره سنده، اوزون
 بر یوزاز اوستنده عسکری رحلدره اوروجی جان جونک - والی عمومی - نك
 هوای استیدادی بوراده اسمه یوری حیانهزرا بر روزگار قلبی تفریح ایله یوردی،
 کوچوک کوچوک طبیعی است حکام ایله دو نامش بو محله طبیعت نازلی کوزلایکلری
 اسیر که مش، بوراده حدود محافظلری نه قادار سفلی ونه قادار مسکین آدم لرایسه
 موقعده اودرجه جدی و رصین ایدی عسکر لیکه بر آزهوسم اولدیغندن بوراسی نیم
 ایچون بر زمین عاکه اولدی، نه لر دوشوندم مرحوم جتیمکان یه قوب خانک دور سلطنته
 ارجاع خیال ایله دم جریس وانلرک، ظالم بکلرک اهاتیه اضمحلاله اوهوایان
 بوشوکتلی حکومت یوکونه قادار پابه دار اولمش اولسه ایدی، بو یوزاز دشمنلره
 برسد آهینن طبیعی اولور وایدیله جک اهتمام مقابله، تورکستان چین
 تسلطانندن ابدیاً مصون بولوروردی... فقط باشه کچر بلن [ر طاروق نوی]

[*] نه بونك باشقه مادى وەمەنوى قىتئى بولونمىيان [وانلق] غونلق] عنوانه حريص بدبختلر ، آتى شەردە قوريلان اسلام حكومتلىرىنە بوي ورمەشلەر، دائىما چىنلىلەرنى دعوت آلچاقىغىن كرى قالمىهرق بوفانى دىيانك اوج كونلك يىلانچى دىدەبەسنە حقىقى برحيات سەعدانى ، فدا ايتىشلردر . . ايشتە ھې بو دوشە بىجەلەرلە يوغوجى بر اضطراب مەنويىشك تضىيىقى آلتىدە [شىن شىن شا] تەلەرنى دولاشيوردم . . بورادن اعتباراً چىنلىلەرنى سىفالت وپىسەلك دورەلەرنى آچىلىور ، برچىنلى ايلە بش دىقەقە كوروشمەك پىك كوچ اولوروردى ، اوزون طيرناقلەرنى ھىچ دە بورون دىلەنەن آيرمايان وادىلەر ايجون توكورمەك آقەصيرمىن سومكورمەك ، آنتاي مەساجەتە پىت قىرمق ھىچ دە عىب دەكل ؟ رەسەو طاسنەك باشتە اونى طىرلايور دوتون آلار بو طاسنەك ايجىدە يىقايور ورسولەرلە يوزدە تىزلەنيور . . سوكروك اسراف ايدىلەمەك ايجون ىرە دەكل يىتە بو طاسنەك ايجىنە آتيدور . . اك كبار عائىلە مەنسوب اولان برچىنلى دخى عىبە نىظاقتىنەن سىزلك ايلە كەندىيىنەن اكرام ايتىررە . پىت ايجمەك خەسەسەندە دوچار مەسكالات اولمازلر ، يىلان ، چىيان ، فارە ، بوچەك سەوجان ، اشك ، خارغە و دەھا و نىرە مائىل حشرات مضرە چىنلىلەرنى اك نەفس ، اك لذىذ يىمەكلەرنى عەدائىنە داخلىدە . يىتلە برابر يول يوروين دورت چىنلى وار ايدى ، و نىرك بىسى تور كەتەندە كى چىن عەسكەرلىرى تەلىمە آلىشەدورمق ايجون پەكەندەن كوندەلمەس و يىتە پەينە ھودت ايدىن بر كىنچ مىر آلاى ايدى ؛ پەكەنە قانار بىكا رفاقت ايدە جىت اولان بو ئانلر ايلە خوش كچمەك مېجورىقەندە اولدىنم دىشلەرنى مەقمق قوللافرىمى

[*] چىنلىلەر قەندەن وانلەرە مەنسەب اشارتى اولمى اوزرە طاووف وپى ايلە سىزىن بر كولاھ وپىر يور

طىقامق صورتىلە بونلرەك ھەرحالئە تھمىل ايدىيوردم بو يوللار دە سىغارە بىكاپك بو يوك خدمەتلەردە بولوندى ھىچ دورەنيور دائىما سىنارە ايجمەك صورتىلە او طەنك قوقش ھواسنى اصلاح ايدىيوردم بوچىنلىلەردە دائىما سىغارە اكرامەندى كرى قالموردە . .

زواللىلر بىم حقىقى مەقسەمدەن خەردار اولمىقلەرنى ايجون پىك سەخاوتلى بر آدمە اولدىنمى دائىما سەويلە بو ب طور يورلر ايدى . . طالبەسز مسلمانلر ناصىل ماھىتەسز ، قەنازىر آدمەك رىقە اسارتى آلتىدە بولونيورلر . آرتق بو جەھتتى قارىن كرامەك مھاكەسەنە ترك ايلە بورم . . [شىن شىن شا] دن اوروجى بە كىتمەك اوزرە پەكەندەن چىقەمەس اونوز قانار چىن عائىلەسى وار ايدى : بولوندىنمەس سىراى بر ميدان حشر و نىشرە بىكەزە بوردى ؛ سوزوك صوغوق سوزلى [تن چىن] لى قاندىلەر كورولتوسىندەن او طەمزىدە او طورمق مەمكىن اولمادى . امين ايلە صباح جابەزى ، شەرە حاكم رتەنەك اوستە چىقوب ايجمەك . فقط بورادن قوروتىلامادىق قىزلر قاندىلر اطرافتە طوبىلاندىلر ؛ بزم بىدەكلەرنى پىك عەجىب كورەكلەرنى سوزلەشمەك باشلايدىلر : چىنلىلەردە شىكرە چاى ايجمەك ھەروقت آتلى غىدا بىك عادت دىكلەر ؛ نظىرلر بزم او كەزدە طوران شىكر قو طوسىنە دىكەلدى : بونك نە اولدىنمى مەراق ايلە سورىيورلر ايدى : جو حقلەرە بر ديار چە و رىدە ، مال بولمەس مەنزى كور سويىندىلر فقط بن او كون آقشامە قانار بولادىن قوروتىلامادم . [يان لوى] دىھە مەنزىمە كىتەم آرقامەندەن كان قىزلرى اوغوللارى دىقە ايجمەك ايجون برر بار چە شىكر و بىرەك مېجورىقەندە قالىدەم . چىنلىلەردە قىزلر پىك حقىق كوريدىيور . . قوروق سەويە سەالنار بر آروچ بر نىچ و باخوددە اون چور باسى مەقابەلەندە بو زواللىلر اك آغىر خدمەتلەرە سەورق اولونيوردى . .

بن قیز چوققارینه محبتلی بر آدم اولدینگم ایچون بوراده دانما اولنرک تطیب خاطر لرینه چالیشیه ردم. قنزل ایسه حیاتلر نده کوردکلری بومستنا معامله دن یک خوش اولو یورلر ایدی: بورادن قانقو ولایتنه داخل اولاجقدق . بولرک بعض طایبى عارضه لری نظر دقته آلتنرق آقشامه طوغری حرکت ایتدک، چینلو عائله لریده آراهه لرینی حاضر لاق اوزره قلمشیر ایدی .

(حاجه) حولو بززه (بی دونزا) قوناقلر نده بر کون استراجتدن صکره (آتشی) به داخل اولدق. بورایی بره مصرفک تحت اداره سنده اوله قچه بیوک بر شهر . انسانه هیچده کوز آجد بر مایان دلی بر روزکار بو مملکتک محیطندن اکسیک اولبور . بز بوراده قارنلر مزنی دو یوردقن صکره چینلی آرقداشلرمله تلقر انتخابه کیتدک اوروجی ده کی ولی نعمت میر صالح بای خضر تلرینه بر تلقرافی ایله سالما موصلتمزنی اشعار ایله دک. عودتمزده بول اوزرنده اوج ذات کوردک . بولرک بوزلرنده کی نور ایمان مسلمانلقرینی اعلان ایلیوردی . سلام ویره رک یانلرینه صوقولدم . بوذاتلرینی سر ایلرینه دعوت ایتدیله . اسملر مزنی تقدیم ایدیشدک. اولنرینی غیاباً طانیورلر ایمش . بویله یابانچی ایلرده کوز نوری اولان مسلمانلر ایله طانیشمق اساساً یک قولای اولبور . بنده اولرله همان خصوصیه شیویردم . بولردن برینک محمد آخوند ایکنه جیسنک صدیق حاجی ، اوچنجیسنک طورسون آخوند اولدقلرینی اوکرندم . (کره ملی) اولان بویکتلر بزه همان بر تورکستان پیلاوی حاضر . لادیلر . کوله کوله ییدک . بوذاتلر شانخایدن کلیسوزلر ایدی . ایکی سنه اول چین حکومتک دست قهری ایله شانخایه کورتورولن جفا کش آرقداشلر مزدن . سامی وعادل بکلرک احوالی صورددم . بو تورکستان مجاهدلرینک صحت وسلامت خبرلرینی تبشیر ایله بن چینک بو محترم کتعبلرینه

تشرکرلده بولندیم . و برمدت صکره ده اقامتکامه عودت ایتدم . بر کون صکره حرکت ایده جکمز ایچون بعض لزوملی اشیا لرک تدارکی ایچون چینلی رفیقارله تکرار بازاره جیقدق . بو طو پراق بورانلری آلتنده بوغولان شهرک کوشلرنده آغیز و بورونلری بر مندیله انله باغلامه دن دولاشمق ممکن دکلدی . آلا جققلر . مزنی آلدق ، کورولسی مطلوب اولان محللری کوردک . آرتق اقشامده بقین اولدینی ایچون سراجزه عودت ایتدک .

الشیده ایکنجی کون

بو کون بلورسون و محمد آخوندلر جنوبه بزده شرقه یورویله جک ایدک . صبا جلبن قارنلر مزنی دو یوردقن صکره آراهه لر بو حاضر لاقنه باشلانمشدی طورسون و محمد آخوندلر بر تلاش او طه مزه کیردیله . آراهه لرینک حرکت ایتدینی و خوشلاشمق ایچون کلدکلرینی سوله دیله . بو وفالی بویله لرله بر میل قدر یورودک . و قوجا قلاشمرق وظیفه و داعی ایفا ایتدک . انلری اللهک بر لکته امانت ایلیه رک ذاتاً حاضر لاقمش بزه انتظار ایتدکده اولان آراهه مزه او طور دق . بو کون هوا بر درجه ملام ایدی . دونکی شماریق بوران عنود دیشلرینی بر آرز قویو ویرمشدی ؛ (شه وهن) (پوله ن جی) (سن دو قو) (جی چین شا) (بومین) (صوی صوی بو) یوردی نده بر کون طور دق (جاو کونه) کلدک ... یالکز یول اوستنده دشمنلرک احوالی برصد مقصدیله ایشا ایدیش مانچور مناره لر ندن باشقه بوشهر لرده شایان تذکار اثرلر کور کولر بوق ایدی ..

جاو کون

جاو کونه کیرلیدی زمان مخینه نک او قوجه نجیب تورک عنصرینک حیات ماضیه سنه رجوع ایتیمسی ممکن دکلدر . چینلیلر تورکلرک آقینلرینه

وغنضفرانه هجوملرينه برسد اولمق ايجون انشا ايندكاري سدچين نامبله معروف و عجيب فالمدن معدود اولان و بوگون خرابه لري باقي اولان سور مشهورك باشلانغيجي بوجايون شهر يدر بو سد عجيب انشا ايدن خاقان دردنجي چين ساللاه سندن [شيه - و انغى] دركه هجرتدن ۸۳۹ سنه مقدم خامه ر ايتير و بو سور مشهورى انشا اله كوياتوركارك صوات شبرانه لردن قورقوناننى دوشه نمشدر . [قامه] اكي بيك آتق بوز كبلومته و [بيليتور] طوانده اولوب بضر عمارى اون الون اكي مترو ارتقاغنده عرضى دخى اش - يدى مترو مقدارنده در . بضر عمارنده ديوارلر اكي قات در . اوستلرنده متعدد قهله كورولمكده و بو قهله لك اوزمانلك كوزمبارينه هايد اولدغى آكلاشيلمقدمه در . سور مذ كورك انشاسى زماننده ومى برماون آدك حاشد برلانى و قدر تترتلى عمله لاقبله ماقبله مدانى ايجون برجونلرينك تانف الدبغى تار بيلده كورولمكده در . بو قدر زحمتله اون سنه ده اكال ايديلن بو سد عجيب ينه توركارك شمشر ظالمانه سندن جنملرى قورقوناماش و طاقت بتون چين مملكتلرى توركارك عادل اداد لرى البته كيرمشدر .

حايوگون شهرينك بتون اسكي خرابه لرى اوستنده ساغتلرحه ده لاشدم . نايينك ماد خاطره سى ايجون انشا ايداش اوزدى رجوق منظومه لرايله منقوش بر آده بي تماشا استديكم زمان چينلرلك آثار اجداده نه قدر حرمتكار برخلق اولديغنه خيرت ايتدم . ايكى بيك سنه فى متجاوز بر زمان مديده هاند بو چين آده سى بك اعتنا ايله محافظه ايدلمكده در . تأسف اولنوركه بورالده تورك اولادلى طرفندن قيد ايدلمش بر كلبه

نصاف ايدله بور . بو سور عجيبى هرج و مرج ايدهدك بوتون چين آيلتى يد تسخيره كچيرن (قابلاقا آنك) خاطرات جهانگيرانه سنه هاند اوج بش سطرک چينلى رفيقردن ابريلوب (شيه وانى) هيكلى البته قيدي بروطيقه مليه تلقى ايتدم .

« اى چينلى ! بو قپودن كيرر و حيقه ارکن شو كورديكك مونفولستان طاغرينك ائتكلرنده بر حيات عظمت ياشايان كوربوز توركارك مقدس قابلاقانك عادل قوللرى البته كچرديكك رفاهيت كونلرغى خاطرلا ! انى ائتكلرنده نيانشان نپه لردن قين ايدوب سنك قراكلن يوردلرينه بر شراره الماس كى عادل ياسارى ايله نور حيات صاچان ايلوع قابلاقانك حضور علوتنده ايل ارمندارلى اسلامربى ويردب كچمى اونونده ؟ [بو سطرلى هيكلت مام كوكس طرفه قيد ايدرن اطرافى ده مجسسندن كرى قالميوردم . چونكه آثار اجداده حرمت يوللرنده بك فدا كار اولان چينلير بمرحركنى كورمتن اولسه ر شيه سز اراده ر كورولنو حيقه جق بيم بيلر به نوكلسز وفوعانر ظهوره كه جث يدى . بو وطيقه ب ايفان صكره ارطمه دويدم . و چينلى رفيقره ملافى اولدم . اونلر بيم زه لده دولاشمقدمه اولديغى دقتله صور يوررتدى ، شهرى نزديكى سويله دم ؛ ده عميق تحقيقاته لزوم كورمه ديلر . .

ايراسى كون كونن و رلى مه ايتيله جاوكن ديوارلرينت مظلوم و نمنك سطحى جلالاركن بزده آراه رمنه اوطورم [شرحو] ولايته متوجه بولونمش ايدك . .

سدچين ديوارلى ، طاغرك يماچرينه ييلا كى اعوجاجنى برصورتده

بانگش ایدی ، بوسالخورده آثار چین کوزلر منک اوکندن هیچده آیرلمه یوردی
هپ بو کهنه یادنامه ماضی نك وقایع تاریخیه سیله اوغراشهرق (شوجو) یه
کلدک . . . .

**

شوجو

شوجویه کیزدی کمز کون قوربان بایرامنک دوردنجهی کونی ایدی بومملکت
نیانشان جبال متسلسه سی آتکنه قورولمش دوت طرف براق صولرله
چوریلش برشهر لطیفدر . .

هر یرده مقبول اولان (نافر) مسکنت [شوجی] طاغرنده کی نیانات معطره دن
حاصل اولدیغنی سویلر ایسه ک طبیعتک بتون لطافت، بتون کوزلا سکری
بوشهر دن اسیر که مدیکی تظا هر ایدر. صباحلین چاملی قارلی طاغرندن سوزولوب
کن نسیم لطیفی قلبه او یله بر فرج بخش ایله یورکه انسان بو حیاتفزار روزکارک
هر طامه سنی یوتقی بلکه ده بوغدا ی حیاتی بشقه شهرله کونورمک دیله یور
چونکه بو هوای صافه نه اسویچره اورمانقلرنده کی ونده لوزان پیره نه
طاغرنده کی هوا معادل کله مز.

بوراده یوز خانه ک قدر تونغانی واون اولک قادارده التی شهرلی
تورک مسلمان قرداشلر من مسکوندر. قرق اللی بیک راده سنده در چینلی شهرک
ایح طرفلرنده ساکن اولمقده داغرنده ایسه قالموقلر اوطورمقده درلر.

مملکت بروالی و برده عسکری قوماندانک تحت اداره سننده بولمقده در.
بوراده کی مسلمانلرک افادولرینه نظرأ هر سنه قالموقلر حکومت علینه
عصیان ایدر. تدبیره قصور ایدن ولی وسائر اداره مأمورلی قلنچدن
کچریلر مش . شوجویه کلدبکمزک ایرتسی کونی اوروجی دن بکا رفیق اولان
ایکی چینلی مأمورک دلالتیه ولی نك یانه کیرمشدم . بن شهرک لطافت
هواسندن بخت آچدیغ صرده ولی کوله رک جان تهلیکده اولنجه هوانک
کوزلاکنندن استفاده ایدله میور. شو طاغرنک آره سنده وحشی قالموقلر
اولاسه پدی دیدیکمز کی شوجی تعریفه ذکر بر شهر اولوردی.

بن والینک بوسوزینه جمعی برایش صالاییشیه مقابله ده بواندم . فقط
قالموقلره اسناد ایدیلن وحشی چوچنی مأموره فلأ اعاده ایتیم . بر ملت
یوز ملکنی آناه آنا میرانی، حقوق مقدسه ومایه سنی المغه چالیشیرسه
تم نظریده وحشی دکل ، بلکه حیاینده باشامق حقنی بیلیر
دریتولی ، بیسلیکی بر خاق دیمکر . چینلیرک مره دار ادارلری آلتند.
حیکنه بن آثار اجدادی کوروب ده یوره کاری قانایان او کوربوز قالموقلر وقت
وفرصت بولدقجه شوجویه آقین ایدرلر . مأمورلی کسوب ، چینلیری
بچوب ینه طاغرنک آره سنه چکیلرلر . مترقب فرصت اولورلر مش . قالموقلرک
بو حرکاتی چینلیرجه نه قدر فایده بجه اوقدر تقدیر شایاندی . بر
مدت درمدن تیه دن کوروشدکنصکره والینک یانندن چیققدق . ینه سرایزه
کلدک . او کون هپ فیکرم نیانشانک تپلرنده طاغرنک او تورک قلبی کی آق و پاک
قارلی آتکلرنده باشایان اختلالی تورک اوغلارله مشغول ایدی . اوطه مزه
کان این آلی شهرلی قرداشلر من چارشوده دولاشمقده می تکلیف ایتدیلر
بن وتکلیفی منونیتله قبول ایتدم . ونزک ایچنده عزیز آخرنده نامنده بر

کاشغری واردی. کندیسی خوش صحبت، مملکت محیطدن خبردار، حکومتله علاقه دار، فقط سوزی جو قوجه ایدی اوکن بیوک، غازه لری بر بدولاشدق قلمه، قیشه و طوپخانلری کردک. خلاصه کرمدک فیو بر اقادق.

شو جویه کادی کمزک او چچی کونی بزم تورک قرداشلر مزدن دوکانیلره حاند بعض معلومات ایدیتمک ایسته مشدم. عزیز آخوند ایله عسیر آخوند داملام ناهنده کی بر ذات بوراده ساکن بولان ووز او قدر تشکیل ایدن (دوکانی) غایه لره آره سندن موجب اختلاف اولان بعض مسائل شرعیه دولاییشیله متفرق بر حالده یاشاقدم ارلدق لری بر جامعه اولان جماعتک ایکی بولوندیکنی سویله دیلر. بولر موجب اختلاف اولان مسئله یی وکا لایقیله آکلا تمه قلمری ایچون (آنتی) ده بکا سریدلری طرفندن غیاباً طانی دیلان دوکانی باشلقلزلدن (جو آخوند) نامندکی ذنک یانسه کوتورلمکله کی عزیز آخوندن رجا ایتمدم. ویرمدت صکره جو آخوندک خانه سنه کیتدک. بوذات آلتش یاشلرنده علم وفضیلتی ایله شهور بر پیر ایش خانه سی مسلمانلره خاص تمیز و آزاده ایدی. کتبخانه سی عربیانه حاند کتابلرله اولدقجه زنکیکن ایدی. صکره کولر بر یوز. حضور صحبتته کیردک. براز صکره سه واله حاجت قالمادن،

منزاع فیه مسئله یی آجیدی .
جمعه نمازندن صکره اوکله نمازینک اوقونسی طرفدار ی اولان بوذات: (بن استانبول و مدینه ولباسنه متابعت ایدرم. امیر المسلمینک حکم سوردیکی بر مملکتک عادات وعبادات دینییه سنه نابع اولورم. بناء علیه جمعه و صکره ده اوکله نمازلرنک تماماً اداسی طرفدار ییم دیدی . (لورون جا) اسسندنه توفغانی لر آره سندنه مذهب چهره یی انتشار ایتمیرمش و کندی دینی عقیده لرینه

برچوق مسلمانلر متابعت ایتمیرمش اولان برذاتک شو جویه کوندرلش وکیلی ایسه جمعه دن صکره اوکله نمازینک اداسنه حاجت یوقدر . اداسنده بولنورمش . بومسئله اهمیتسز اولمقله برابر چین اولکسندنه ساکن توتقان قرداشلر مزک آره سندنه قانی منازعه لر وجوده کتیرمش و بعض متعصب مسلمان اولکلرنده کی قدیمی ، جدیدی غلوه لرینی ده کچمشدی . جهاد زمانلرنده ، دشمنک تشنه صکره سندنه بولونلدینی زمان جمعه وسائر فرض اولان نمازلرک سره با ادا ایلمسی جامعه اوزون مدت دورولماسی حقنده کتابلرده بعض مسائل شرعیه و مقننه وارسه ده (لورون جان) ک وکیلی اولان ذات محترمک بویه بر معذرت قلمیه ده بولنلدینی زمانلرده دخی فرض اولان نمازلرک ترکنه جواز ورمسی موافق عقل و حکمت اولامیه جغنی مجلسنده درمیان ایتمدم . بعض توفغانی طاملری بو بیاناته موافقت ایتمیدیلر ایسه ده بک عنود ، بناء علیه کندی افعال و اقولالکک طوغرولنی ایله اوکونر برذات اولان (لوروجان) شاکردی بو افاده مزک استادینه یازیله جغنی ، اورادن کله جک جوابی جماعته اعلان ایلیه جگنی بیان ایده رک سکوت ایتمدی . صاحب فضیلت و تمکین اولان (جو آخوند) ایسه مسئله شرعیه نک جوازی داخاندن حرکت ، استانبول طاملرینه متابعت شرافت دینیه اقتضاسی بر کیفیت اولاجغنی بیان ایله بچی دیکشدردی . بزده تکرار سر ایزه عودت ایتمدک.

شو جوده درددنجی کونی

بو کون بورادنده حرکت اولاجق ایدی . کوزل هوالی طبیعتک بخش ایله دیکی مسئله منظرلی شو جویه وداع ایله جک برکون ایدی . . .

کره‌لی قاسم آخوند نامنده بر بخار بورادن تیموجینه قاتاز بزه زفات ایدک جگنی
و کندیس ایچون حاضر لامش اولدینی بر آزایه تک بزم قطاره داخل اولاجینی
سویله دی ؛ بن بوجومی دیارنده بر مسلمان رفیقه تصادقی طالعه مک مستثنا
بر لطفی تالی ایتدم...

قاسم آخوند قطره ذکی و سه ولتون بر بنایه مالک بریکت اولدیندن
کندیس ایله بو، اوزون یولارده کی رفاقمزه پک چوق سویدیوردم ؛ بوسره ده
هنیز آخوند عسیر آخوند داملام و سائر اون قادر آلی شهرلی
قرداشلر من برای اشییع سرائیزک اوکنده طوبلانیدیلر ؛ آلی
اودونلی وحشیلرده - بولره یایی دینیلیر - قو اوکنده حاضر لامش
طور مقده اولان آرابه مزک اطرافنی صادریلر ، سرائیک ایچ وطنشی آج
کوزلی چینیلرله دولمشدی. بز دایما اوکنده بورودیکمز ایچون مسلمانلرک
کوز یاشلرله آیریلش دعاری آره سنده آرابه مز حرکت ایتدی ؛ قاسم
آخونده آرقه مزده بولونیور ایدی،

شوجوده ملاصق آخاچلی باغلی ؛ آقار صوری قارشودن کورویشی
لطیف طاع اوستلرینه اتشا ایدلش سور خرابلری تماشا ایدرک بورویور
ایدک ؛ هواده پک کوزل و براق ایدی . ؛ تورکلک ماهیت ازلیسه کی
لکسز برکون ایدی... آقشامه طوغری (کن شو) دینیلن بر قوناق عملنه
کلدک ؛ بوراسی قرق الی خانه دن عبارت بر کوچوک ناحیه ایدی ؛ کیجه نی
کپردک ، ایرتسی تون اوزنالی هموزدها آقارمه باشلادینی بر صره ده
حرکت ایتدک، قارشومزده بزم سقر مزه سقرین هوالری سقرین آلی صرته لی
تیاشانک چامانلری صایه صایه یوازده دوام ایدیور ایدک.

بوکون تمش میل قادر اوزون بریول بورویه جک ایدک ؛ اطرافک مناظر
لطیفه سی بولک اوزونلغنی بزه حس ایتدیرمیور ایدی ؛ کولش خرویه تمایل
ایتدیگی بوسره ده [غوغی] ناملی بر قصبه یه داخل اولدق . قاسم آخوند
بو آقشام بزه بر تورکستان بیللاوی حاضر لا یور ایدی، اوروجی ده یار و قادرم
شاه قهلی زاده حسن بکک یولاق هدیه سی ات پاصندیرمه سی [قازی] ایله
پشیریلان بوتیلاویک لذذ اولمشدی، بو آقشام ده بویله کجیدی، سیباحلین
طلوعله آراهلر من حاضر لاهرق حرکت ایتدک..

برایجه وطار یولدن بورویور ایدک . بو تون اطراف مزده کی نارلاره برنج
زرع ایدلمشدی. بورالره [غوغی] حوالیسی دییورلردی. بوقصه یه چیقان
برنج بو تون تیموجین محیطنه کافی کلره ش ؛ ایشته زمرده کی باشلامش اولان بو نارلاره
ضریب لغار لر منی اوزاته ، اوزاته مهادیا ایکی کون یه رودک ، (ماجان زا)
ناحیه سی کجدرک (غوغی) یه واصل اولدق. [غوغی] اولدقجه بو بوک فقط
خراب بر شهر ؛ چابا طیرناقلی اوزون ساحلی، بزمرده قیاققلی چین رنجبر لریله
دولو اولان [غوغی] بازارنده طولاشمقده ایکن کندیمی، حیات ایتدایه یه
قاند بر دور مظلمده ظن ایتدم . قورقونج نظرلی خیتی رنجبر لریک بوزلرجه سی
(وی کورنج) یعنی اوروبا آدمی ده آرقه مزده دولاشسیورلردی . اوکون
آقشامه قهر (غوغی) شهرنی دولاشدق. و آقشامه طوغری بورادنده
حرکت ایتدک . . . شیمدی بر صایرا دیکلیمش آخاچلر ایچنده مسترخ القلب
(تیمونی) شهرینه ایلر لریور ایدک . . . (ساجا) ناحیه سی کجدرک برکون صوکره
(کیمچو) یه داخل اولدق ؛ بو شهر بر مسلمان عسکری قوماندانک تحت اداره سنده
بولونیور مش ؛ سکز اون بیگ خانه دن متشکل و اهمیت مو قیه سنده بنام بزم کز
عسکری الحاذ ایدلش اولان کیمچونک اوزون و واسع سواقلرندن کچرکن

مىسلمان سەلارنى تەسەدەف ايدىيور ، اسلام دىنى ايله نورلامش توتقانى قىزداشلرله سەلاملاشپور ايدىك . .

اولجە بوزالردە بولونمش اولان رەقىم قاسم آخوندن كىنجودە بوقىر مىسلمان بولونمەنىك سېنى سوردم . (مانى تەى) ناملى مىسلمان مشىرك بر اورودون عىبارت افرادى تەمانا توتقانيدىر .

اعتقادات دىنىسى ايله پىك مشهور اولان بوشىر اردوستىدىكى چىنلېلىرى چىقارارق يىرىنە وطنى اولان (حوجو) و (شى تىن) دن مىسلمانلر چىلب ايدەرك اىكى سەنە اول اور دوستى نىسبى ايتىدى ، بوسىدن بورادە مىسلمان چوقدر .

جواى آلدىغ زمان قىلمە بوذات ايله كوروشىمك هوسى اوياندى ايرتسى كونى كىنجودە صابونچىباق نجارتىلە مشغول (پىك نامى ر كاشغىرلى اوغولك دلالتلە قىشلىبە كىتىك . تىز سەملى نورلى ايمانلى مىسلمان عىسكىرى سلام وىرەرك اطرافىزدە طوبىلايىورلار ايدى . قوماندان پاشا ايله كوروشىمكىمىزى وقتى مساعدا ايسە بش اون دىقىقەلق بر زمانىك بىزە نىخصىص ايدىسى قارشومىزە چىقان ياوراندىن رجا ايتىك . بوذات رجاىمىزى تىبلىخ ايتىك اوزرە ايجرى كىردى .

وعودت ايدەرك مع المىنوبىە كوروشىمكىمىزى وانتظار اوپەسەنە آلتىقەلەمىزى اىمىر ايدىكىنى سويلەدى ؛ پىك سەادە دوستىمىزى يونون مقروشاتى اىكى ، اوچ سەندالپەدن عىبارت براوطىبە آلتىق : صاف قىلبلى توتقانى عىسكىرلى كلوب آلارمى اوپورلرايدى بى ايسە بومەاملە قارشوسىندە پىك مىحجوب قالىيور ايدىم آرە دن جوق كىمەدن (بەى دە) يعنى (كلپور) آوازى چىقىمە پاشىلادى بو آواز ايله قوماندانىك حرم دائىرە سەندن چىقىدىغى خىر وىرىيورلر ايدى . بر آز سكرە احتىشام ودىدەندىن تارى اولان بو قوماندان پاشا سلام وىرەرك اوطىبە داخل اولدى .

آياغە قالماق مەسەلتە بولدى . يان طرفدە طورمقە اولان سەندالپە ايله او طورمقەلغى تەكلىف واصرار ايله دى . او طورمقە :

— كولر بوزلە : اسمىكز نەدر ؟ دىدى . .
— اسمى سويلدىم مىسلىكىمى سويلدىم . كان توضعله آياغە قالقوب بىزى سەلاملادى بوذاتىك ايكىنجى سؤالى شو اولدى .

— بىز كافىر يوردىدە بولونىيور . مەدىت دىياسنىك پىك اوزاق بر موقى بىزە ، كان اولمش ؛ نىسوب اولدىنمىز حكومتك ايسە احوالى سىزە معلومدر اىضاحا تە حاجت بوق . بىن سىزدىن رجا ايدىم بش بىلدىبىر دوام ايتىمىكە اولان عمومى مىحاربەدە تور كىمىزك موقىمە تائىد معلومات وىرىمىز .

بىندە كىز اوروجى دن چىقالى اوچ آى اولدى . وخصوصە دائىرە چىچ بر معلومات ايدىنە مەدىم . ذات تالىمىز مىحاربە ايله علاقەدار بر مامور سىمىز . طبيعى وخصوصە كىچ اولسەدە مىركىزدىن معلومات كوندىرلىيور . مىحاربەنىك احوالى حقىقەدە دوغرى معلومات وىرىلدىيور .

بر مەدىت دوشوندى . بىم سىزە وىرەمىز كىم خىبرلر پىك اىم خىبرلردىر . كافىر يوردلردىن چىقاريلان شايە بىردىر . مىسلمان قىلبى قاناتچى سوزلردىدى . وياورىنە امىر ايدىرك دىرت پارچە نىخىرات كىتيردى . ائىنە آلدىمى بو كاغىدلرە باقارق :

— ايشنە بوللر ، ائىمىكىز راپورلرى بىزە حكومتىمىزى آلدانان كاغىدلر چىلدىر . بر آز سىكوت ايتىدى بومەابتلى قوماندان كوزلرى ياشلى اولدىغى حالدە تىكرار سوزىنە دوام ايدىرك :

تور كىمەنىك تەقسىمە تائىد خرافات . . دىدى . . بىن جواب وىردىم ؛
— چىن حكومتى ائىمىكىز بىوندىر ووعى ائىنە كىرەش مىقدرات حىباتىمىزى

انگلیزله تسلیم ایش بر حکومت اولدیغندن دیدیککنز کچی بوخبرلر انگلیزلر طرفندن چیقاریلشدر . چونکه آ سیاده سا کن اوچبوز ملیون کتله موحدین اسلامیه نك پك سودیککنز و اظهار محبت بووردیغکنز تورکیامزك تقسیمنه تاند چیقاجق خبرلر بالطبع مسلمانلرک پاك و نورلی روحی، معنویتی دوشوره جك و اولرک قلمبرنده اویاغه باشلایان وحدت، بلك حساسی سوندره جك ، بو صورتهده انگلیزلر بر مدت دها آ سیاده کی محکوم ظلمی اولان نی چاره مسلمان قرداشلرمزی زیر پنجه استبدادلرنده یاشاغه وقت قازانیش اولاجقلردر .

ایشته پانا حضرتلری بو قولکیزه کوره کاغدلرده کی خبرلرک ماهیتی بودر . آمین اولیکز تورکیا غالبدر تورکیانک شیانی وقهرمان عسکرلری چین ملیکتی حدودینه قدر کلوب بیندیلر ، افغان ، ایران ، توران ، تورکستان مملکتیرینه تورکیا باریغی آسیدلی .

— قوماندان پاشا :

هذا ، الحمد لله .. اطرافیده کی یاورلره ، شی حووا .. شین حووا .. حقیقت سوز ، گوکللی سوز .. دیدی . چپندن چیقاردیغی درت کوشه بر ساده مندیل ایله کوزلری سیلیدی .

بوصرده جابلر کلشدی . مشیر پاشا آیاغه قالنهرفی جای قدحی اوزانندی . بو نیفیس قوفولی چین جایی ایچمه که پاشلادیتمز صروده تکرار ،

— سوزه دوام ایله ؛

— بزم موقهمز اوزانی اولسه ده ، کوکلن هر وقت تورکیامزه یقین ، کدمنز کالر خدمتنده بولولسه ده بته تورکیامزك غایبیت و مظفریتی

دیله مکده بئسنزک بومطالعه کن بئم فکر مه موافق کادی : فی الواقع چین حکومتلک بوتون مهم موقه لرنده انگلیزلر بولومغه قدر .

— نهوت پوسته و تلغزاف خانه لرده ، عسکری موقه لرده ، سیاسی دأره لرده شمندوفر اداره لرنده ، مملکت ، ملتک روحی اولان بانقه لرده دیون عمر میه دأره سننده . هپ انگلیزلر وار دکلی ؟

— بی دش شی زی دی .. (نهپ طوغری سوزلر . دیدی . . سوز اوزادی ؛ ایکی دفعه رخصت ایستدیکم حاطه مساعدته ایتدی ؛ بن یکر می سنه دنبری حکومت خدمتنده بولنیورم ، سزک کچی بر مسافره هیچ تصادف ایتدم . سز یارین حرکت ابده جکسکنز ، دها بئن اون کون طوریکز دیسهم ، وطن اشتیاقی بئم بو دیله کی استعاف ایتدیر میه جک . رجا ایدرم ، بر ایکی ساعت کوروشلم بو کون بئ ایچون بر بوم غنیمت : بو وقت بر وقت سعادت . دیدی ، و او طورمه تلفمی تکلیف ایتدی ؛ طبیعی پاشانک آمرینه مطارعه تکرار او طوردق مصاحبه پک خصوصیاشمشدی : سنلی ، بنلی کوروشویور ایدک ..

— وطنکیزدن چیقالمی نه قادر اولدی ؟

— آتی ییل قادر اولدی ؛

— واه ! واه ! بو کونج یاشکنزه اوزون مدت مسافر تده قالمشسکنز ! الله محافظه ایتسین . آ ز قالدی ؛ ایکی اوچ آی ایچنده وطنه ، آنا ، و بابا که قاووشور سین ..

— وطنه اوزاق اولسه مده اونک مظفریت خبرلری ایشیدوب طوردیغم ایچون او قادرده غریب ملک حسن ایتیمورم ! باخصوص برتون کونلرمز مسلمان یوردلرنده کچدی ؛ قرداش تایلر یله یشادق ؛ اولرک التفات و محبتلری ایله آنا آنا آیریلدی دو بماندم ..

دوشوندى ياشىمى سوردى اوروجى احوالدىن اورادەكى مسلمانلار كىچىردكارى كونلردن بىخىلر آچىلدى ، بن اولار كىك حقوقسىز ياشامقەدە اولدقلىنى ، بونون تور كىستان مەدراتىك برچىنىل كى - - يان جان جون) غاىب ومستبدالى آلتىدە اولدىكىدە اولدىقنى سويلەدم :

— مقابله دە بولوندى :

بىز توتقانلار ، بولدىغىمىز مېطاردە دائىما مستقل برادارە آلتىدە ياشارز ، مىلى ودىنى حقلمىزە صاحىز ، اكترى يرلردە آز اولسە قەدە بىز چىنلىلر كى دكلى ، چىنلىلر بىزم حاكىمىتىمىز آلتىدە درلر ؛ ايشىتە بو (قالفو) آيالى بىم ئىخت ادارە مەدەدە (نىشى) دە (جان جون) بر مسلماندر . (كىنجو) دە مېرلوا كىدا بر طوتقاندر . دەها ايجرىلرە كىرىلدىكى طوتقانلر كى بووك مامورلرنى كورەجكسىكز .

— بن مسلمان مامورلر كى كىترىنى مسلمانلر كى ازكىلر آلتىدىن قورنولماسنى تىنى ايدەوك تىكرار مەساعدە طلب ايتىم . بو جوسور ومەتقىت قوماندان آياغە قالىدى . برالى الى ايجنە آلاق وصىق ، صىق اوقشا بىرق اطهار مېت ايلەدى . انتظار اولسەندىن حكومتك قېوشنە قادار اوزايان مەيد بر بولى بىلە بورو يەرك متواضعانە بر حر كىتە بىزى تشىيىم و خىرب قىلمىزى تىسر بر ايلدى .

كىنجودە اوچىجى كون

كىنجو بە كىدىكىمىز كون چىنلى رىقىلردىن (خان لوى) بوشەردە عىجابدىن مەدود بووك بر هيكلك ، وجودىنى سويلەمشىدى . (مانى تەبى) ايلە كوروشدىكىن سىركە پورادە پاچاقى بىر وظىفە بىز ، اسار و قت ايدە چك باشقە بر مشغول بىمىز بووق

ايدى ، (خان لوى) دن مذكور هيكلك بولدىنى مىلە كونور ولىكلىكىمىز جا بىدىم اولكە بىكلرنى يىكەن سوكرە رىقىلر مەزدن (قوقان) مەتصر قىزادە (زوشونى) و خان لوى برابردە اولدىنى حالدە هيكلك بولوندىنى مىلە كىتەك :

بر صورت مەكلەدە جىن اصول مەمارىسىلە انشا ايدىلش اولان بىخانەك بر نىجى سالونى بولدىن بو بە ياتىرىلش اولان (اوقومە محافظى) اسمندەكى هيكلك (۵) مەتر و قادار طولى و [۱۰] مەترە قادار عرضى واردى . بو قادار جسامت و اهمىتله انشا ايدىلش هيكلك مذكور كى بر ماضى خاطرەسى اولمىدىن ايشقە اهمىق صەنعت و نفاىقى اولدىقنى كوردىكىمىز زمان چىنلى رىقىلردىن سەسوردىم : بووك مەصارفەلە انشا ايدىلان بو هيكلك بىن هىچ رازى سەنت كورمەيم . حقى هيكلك اعضاءىندە تناسب و بر نىسبت مەقولە اولدىقنى كى بىلەكسىز و نىجىسىز بر كوز بىلە تەبىن ايدە بىلەر دىدىم . .

(خان لوى) ذكى بر چىنلى اولدىغىدىن هان جواب و بىردى بو هيكلك بىزم چىن مىلتىك او بومقەدە اولدىقنى تىمىل ايدىيور . ايشىتە كورەكز . بو جىسىم وجودكى بىزە درىن اويقولدە بولنىورز : هيكلكە ار سەنت بىرق فقط بىزم كى كىنجىلر ايقاظە سائق و عامل اولوبورە دىدى :

هيكلك قوللاندىن جىكوب : قالىق او بومق زمانى ، سكا حرمتكار مانچور خانلر كى سەفلى كونلر كىچىدى ! . . دىه لطفە لر بىلە بىزى كورلدىردى : يارىم ساعەت قادار بىخانەك مشتملات سارەسنى دولاشدىق و برچوق جىن خرافاقى تىمىل ايدىن هيكلكلر كى كوردىكىمىز سىركە تىكرار مەسار بولوندىغىمىز ارطە بە عودت ايتەك . .

شى نەن صين

Chi - Nén - Sin

مانچور خانىلىقنىڭ يېقىندىقى، يېرىنە جەمھۇرىيەت ئادارە قورۇلدىغى زاماندىن بېرى
 اسىيو (صين) كى مەركەزى عىيىياندىن جەمھۇرىيەتتە مۇئەللىملىك كىرى قىلىدىغىنى كىلابۇر
 طورىيوردىق: اورۇمچى دىن چىقماقچە مەز زىمان بەش چىنلى رەققادە ، بو مۇھىتلىدىن
 كىچىك كى تەلىمكە ئىدىر . دىيە سىيولۇشلىر ئىدى . بىز كىمۇنىڭ مۇھافىزەسى ئىختىدە
 كىتىدە يەكەز . ئىچون بو سىيوزلەر بو نەسەتە او قار . اھمىيەت وىر مېيوردىق :
 فى الواقع (ئىنجوسىن) خەتۇرىدىن چىقۇپ (شى نەن صين) خەتۇرىدىن داخلى
 اولدىغىن زىمان عىسكەرلەردە كى باش مەزاق كىمۇنىڭ تەلىملىرىدىكى ئادارە سەركى بوزىدىن
 بو مۇھىت خەلقكە كى شىمارلىق اولدىغىنى كوردىك : شى نەن صينە بىر كىونلك
 (خىن جو) دىنلەن بىر مۇھىتە ئامېرىقا مېسسىونىرلىرىدىن مادام (جەلسەت) (كەيون طان) .
 قادار اھتىياتكار بولۇنماقچى تۇسىيە ئىتىشلىر ئىدى .

(فولوپىتر) [جان چوسەي] ئالى ئىككى عىسكەرى سەركەردەنىڭ بوجواراغلىرىدە
 حال عىيىياندە بولۇندىغىنى بەش زامانلار بوجاىلىرىك بولۇش شەھەر باسقا قىيىنلىقلاردىن
 دە كىرى قىلىدىغىنى سوزىنە غىلاۋە ئېلىشىدى...

چىن جودىن خەتۇرىدىكى [جان او] (ىن جو) (ايونشو) جان جو
 (لۇچىن) بوردىلىرىدىن كىچىك بولمىزە بىش مېلى مەسافىدە اخىد مۇقەم ئېلىش بولغان
 كىمۇنىڭ عىسكەرلىك مەسەلەسىدە بىلكىدە بولۇندىغىنى . اىلاھ سەسلىرىدىن كىلابۇر
 ئىدىك . بو طارواىچە بولۇدە مۇرەقەدىن ئىسەمەتەن بولۇپ ، آچىق بىر ساھە چىقماقچى
 تەرجىمە ئىتىد . بو بىلەنچە بىش كىون بوردىك ;

بو كىچىككىزدە شەھەرلەردە دورمىچى ئاسودە بىر خەنە بوق ئىدى ؛ اطرافى

فاداخرا بەزادە دوغۇشدى بولۇدە ئەسەد ئىتىدىكەز بەش ياراللىرىدە مۇشەشلىرى بوردىك
 بوردىيوردىك . . آچ كوزلى چىن عىسكەرلى بىز مروت چىيىلرە مەز سارىيوردى
 آسىيوردىلىرى ئىدى باش وچان سەلەمەتى ئىچون وارمىزى وىر سەكەن چىكىنە بوردى . .
 بولۇچە تەلىمكە ئىدى مۇھىتلىرى كىچىك ، بىشەنچى كىونى (شى نەن صين) .
 داخلى اولدىق :

(بوتشودە) مەسەدە ئىن ئالى بىر مەسەلەن عىسكەر باشلىقنىڭ اوونىڭ يىقىنلىرىدىن
 (تېن واندى) نامىدە كى بىر مەسەلەن ئىككىتىك وىر دېكى قارت ئىلە بوردە بىر طوتقان
 خەنەنە مەسەلە اولدىق : چىن شەھەرلىرىنىڭ مەشھۇرلىرى ، عەدەپتە داخلى اولان
 بولۇشىدە بىش بىك خەنەنە توتقان قارداشلىرىمىز كى بولۇندىغىنى بو خەنەنە ساخى
 سوبىلە مەشەدى : ئىككى كىون بوردە فەقەت مەسەلە سەتەخت ئىلە وقت
 كىچىك . توتقان مەككىبىلىرى مەدەسە ئىشەنچلىرى كىلابۇر . اوونلار ئىلە دىنى
 مەسەلەلەردە بولۇپ بوردىك . . ئىككى كىون كىون سوكرە كىمۇنىڭ طرفەندى كىوندى بولغان
 بىر آدم [كەيون طان] . خەتۇرىدىن بوردە جوق طوردىن بىلەنچە مەزى
 اخىطار ئىدىك . نەمە بوردە دورمىچە او قادار مەسەلە بولۇندىغىنى وچان بىر آن
 اول قادۇشقى مەسەلە قەبەدە قىلابۇر طوردىنچە مەسەلە مەسەلە بوردىكى كىون
 خەتۇرىدىن ئىتىد .

چىن سەفەلىك بىر نەمەسە ئىلە اولان بولۇپ شەھەردىن چىقۇرۇق آقشامە طوغرى
 [لۇن مەسەلە] شەكلىدە داخلى اولدىق : بوردە بىر طارغ دىنەندە قوسە قورۇ مەسەلە
 ئىلە تەركەمەن سەسەنى اولدىغىنى اولچە آكلامە شەكلىدە مەسەلە بوردە ئىلە مەسەلە
 بو مەسەلە مەسەلە . و تەسەلە ئىلە مەسەلە مەسەلە مەسەلە بوردە مەسەلە مەسەلە

ارقادار منتظم دكلسده . صويك طبيعي فواندى شمه سز ايدى . . بر گوزل
 بايودن صوكره سرايمه عودت ايندم ؛ بش آيدنبرى يول مزاحمى آره سنده
 يپراشمس وجودمز بوراده بر آز استراحت ايدى . .
 بر كون صوكره [وى تن] . كتمك اوزره بورادنده يوللاندى ؛ يولاز بر آز
 اوزون اولديني ايچون آر بلر مذك سرعته ايلرى به سوق ايدلسنى سويله يوب
 طور بيوردم

آقشام اولدى ، هوانك مخالف ، شدتلى بر فورطنه دن حاصل اولان
 طوبراق بورانلرى ، ديكر طرفدن قوبووز يفيرى بر قراكلق اطرافزى صاردى .
 بارينهجق بر محل اولديني ايچون يوله دوامدن بشقه چاره يوق ايدى . بن
 اوغولوم محمد امين ايله اوكدەكى آرابه ده بولنيوردم . اشيارم حكمت محافظى
 بر يوايس ايله ، آرقه مزده ديكر بر آرابه ده ايدى . يول كيتدكجه طارلاشيوره
 طاغ اتكنه ياقينلاشيوردك . كيجه نك بوخوف صغوقلنى ايچنده آرابه لر مذك
 چيقارديني غيچيرتيلر ، طاغرده حاصل ايلديكى عكس صدار ايله صانكە
 كيجه نك بزه يادكار ايدە چكى بلاومصديق اعلان ايدنيور ايدى . كيجه نك ياريمى
 اولمشدى . ظلمت ايله كيتدكجه آرتيه ر فورطنه آتله زمى ايلرى دكل ، كرى
 قاقبور ايدى . ياصديغك آلتنده طورمقدمه اولان سلاحي هر احباله قارشى
 حاضرلامقلمنى اوغولوم امين اخطار ايتدى . بن بوتكلىنى درحال قبول ايله
 سلاحي حاضرلادم . صاغ ديزمت آلتنه قيصدبره رق بر سيفاره دوامانلادم .
 آرابه جز قورقبور . آرابه سنى نم تكدير لرم ايله مجبوراً ايلرى سوق ايدە بيلنيور ايدى .
 بوسره ده آرابه نك اوكدندن بر شخص خيال كنى كجدى . ابى فرق
 ايدە بديكم ايچون امينه تجسس ايتمىنى وساغنه صولنه دقتله كوز كزديره سنى

سويله دم . بو صبره دن ، آرقه مزده كى آرابه دن حدتلى سسار
 ايشيندكە باشلادى . محمد امين ابى چين لسانى بيلديكى ايچون سويله ن
 سوزلرى ديكلمسنى نتيه ايندم . بر ايكي دقيقه صكره اوزون بولى ، مخوف
 سيالى بر شخص آرابه مذك ياشه كلارك طورمقلمنى امر ايتدى ! . بن
 آرابه نك طوردير ايلاميه جنى سويله دم ونه ايستديلر صوردم . بو شخص
 آرابه كزه او طوره جغم ايدى

بن (بوشين) يعنى قطعياً اولاماز معنائنده جوابيله مقابله ده بولندم .
 وهمان امله سلاحي آلم . شخص بر آلتنه قلنج طومقدمه و آرابه نك ياشنده
 سكيرمكده ايدى . دفع اولوب كيتمىنى تكرر اخطار ايندم . آرقه ده كى آرابه ده
 كورواتولر چوزغلمغه باشلامشدى . بزم محافظى اور بيورلردى صكره آجى آجى
 اورا اورا صدارى يوكسلكه باشلادى . بن همان آرابه يى طورديره رق يره
 ايندم . بزي طورديرمغه چالیشان شخص ده آرقداش لر ينك ياشنه عودت
 ايتمشدى . اونى متجازز اولان بو حيدودلره آرابه نك تكررلكى آرقه سندن
 آتسه باشلادم . كيجه نك قسوت افزا ظلمتى آره سنده قلنجلر يى باله ايرانه رق
 آتسه هجوم ايدنيورلردى . اوغولوم امين آرقه مه صارلمش ، آرابه جى ومحافظ
 جان قورقماره ق ايچون آرابه يى ترك ايتمشلر ايدى . كوچوك بر خطانك ، اوافق
 بر جرآنسزلتكك جان وماله خاتمه ويرديره جكنى ابى بيلديكم ايچون سپر
 انخا ايتديكم آرابه تكررلكى آره سندن وظيفه مدافعه ينى بك احتياطلى
 اجرا ايله يور ايندم .

بو حال يازم ساعتدن فضله دوام ايتدى . سلاحيك حاصل ايلديكى دائرة

طیاً آرد سنده نهایت بوابصقین جیلرک بعضینک سریع و بعضینک پواش قاجیشمه شده اولدقلری کوریا یور ایدی . . . اور تالقده بر مدت سکونت حکم فرما اولدقندن سوکره بزم آرابه جیلری ، محترم محافظی ! ؟ آراغه باشلام ، آرابه نك بر آزی ایلر یستده طوپراق بیغنلری آرقه سنده تترشمکده اولان بو آرقداشلیرى چاغیره رق آرابه لر می ینه ایلری سوق ایتمه لر نی سو یله دم ! آرتق صباحده یقینلا شنه ، سماکی بوروین معند قراکاق برده بیر تیلیمه باشلامشدی ، آمین تره یور ایدی : بن اونک مهنوتنی یوکسه لیمک ایچون ایشنه اوغولوم بو یاشنده غازی اولدک . دیبور ایدم . او بوسوز ایله کولمکه جراتانمکه باشلادی هپ بوادی ده اداره کلام ایدبور ایدک ! آرتق کوک بوزنک فنلری ورملی بر کوز کی سونو یور . دونوق ضیاسی کوشه یوردی . صباحی اعلان ابدن خروزلرک تتره ک صدالری چین یوردینک آفاق سفلیتنده یوکسه لیور ، بزده بولیل مصیبتدن سالملاً چیقدیغمزه سه وینور ایدک .

طاک آتدینی صر ده [مساجو] سینه داخل اولدق ! محافظ آرابه جیلر یانمده اولدینی حالده ایشووقوعای اخبار ایتمک اوزره حکومه کیتدک : متصرف برسان نزا کتله حیاتکوزک قور تولدیغنه متشکریم . بونلرک باغلیرتی کتیرمش اولسه ایدیکنز مملکت ناسنه آلاریکزی اوپردم . . . دیدی ، بوراده بولونه جغمز مدت طرفنده خصوصی برخانه ویرلمی معیننه امر ایتمدی : اوکون آقشامه قادر درین وراحت بر اویقو ایله وقت کچیردک : ایزسی کون چوار قره غوللری طرفندن ایکی یاره لی اشقیانک درد دست ایدیلرک

باشلری کسیدیلدی بو مقطع باشلرک یول اوزرینه آصیلدینی حوادتی شهرده دوران ایتمکه باشلادی : بر اجنبی نك ، مملکتیزنده خیر سز لرله آتیشدیغنی اعلان ایتمکدن حیا ایلین چین مأمورلری ، بوخیر سز لرک عسکر طرفندن تولد بریلدیکنی سو یله یوب طور یور لردی ، ایکی کون سوکره بو محیط مصیبتدن دخی حرکت ایله (هاین) دینان بر متصرفلغه کاندک : بو وقوعات بزم یول اوراقزه قید ایدلمش اولسه کرک که بوراده بزی ترصدنک شدتلی اولدی : عسکرلر ، پایلر او طه مزک لوکنده عا قاً آری کی ویزلایور لردی . . . . بو یله قید آلتنده قلمقندن او کیجه حرکت ایتمکی موافق کوردم : اللی میل مسافده بولنان [طون کن] شی تن صیق ک منتهای عد ایدیلان عسکر ی بر محله یوللاندق : یول غیر منتظم بنا علیه طار اولدیغندن نك مشکلات ایله بو محله کله بیلدک : حدودده اوراقزه تدقیق ایدیلرک شهره کیرمه مزه مساعده ایدلدی خراب وویز مرده بر سرایه نازل اولدق . . . آران بورادن شومندوقرله دورت کونلک بر بول قلمش اولدیغندن کوللر مزده مسرت کوللری آچیلیمه باشلامشدی ؛

بش کوندبری قوری اکت کیرمکه قاماشان دیشلر می و بوزولان معده می بوراده تمهیر ایتمک لازم کلیوردی . . . . بر طونقان قارده شومزک همیله کوزل بکلر حاضر لادی . قارن دو بونجه کولکده کی تهاکیلی خاطرهلر اونودولوب کیدیور ایدی .

كەيون طان

Ghé - Youn - Tan

بش آيدنبرى بوشهره وارمق ايچون چكديكمز تىب وعذابي بوراده
 براقق ايچون استعجال ايتديكمز حالده مع التأسف اء آغير واك عذابى كونلر
 بوشهره مواصلت كونندن اعتباراً باشلادى، بش آيلىق بر مسافىنى آرابه لرك
 قالدیر، قولدور كورولتولرى آره سنده قطع ايدەرك كەيون طانه كاسيكمز كون
 مركز پوليس مديرى مسافر اولويغمز اوتله كارك بوراده برساعت فضله
 طورديريلا ميه جەمىزى همان شومندوفره اوطوردىلوب قرق ميل مسافهده كى
 بر قائم مقاملغه تسليم ايديله چكەمىز سويلەدى و بن بو كى سوزلره قلبى
 بش آيدنبرى ايكنه له بوب طوران چين مأمورلرنيك ماهيتىمىز آمرارينه بيق
 بورمى، يا خودده اوزون وقوتلى بر او كسوروك ايله مقابله ايتكى عادت ايتديكم
 و بو معاملە اديانه اولسەدە بو بچريكمىز مأمورلره لايىق بر جواب تشكىل ايتديكى
 ايچون كەيون طان پوليس مديرينەدە براوكسوروك تەقدىمىدن صسوكره
 بورادن يكرمى دورت ساعت حركت ايدىيه چكى، جبرى معاملە ايله شومندوفره
 اوطورديلمق مكن ايسە اجرادن چكەمى سى سويلە يەرك اوغولوم محمد امين ايله
 البسە رمزك طوراقلىرى فورچالامغە باشلادق، رويغومىز و ناموسىمىز چين
 مأمورلرى آشاغى، يوقارى دولاشدقن و آيىق اوستى بر قيصه مذا كره دن
 صسوكره اويله ايسە يارين صباح هر حالده حركت ايدرسىمىز ديهرك اورادن
 چيكيلوب كيتديلر پاراردن آلە جوق بعض اشيا اولديغى ايچون بز اوكون
 صونكولى پوليسلرك تحت محافظه سنده بازاره چيقدق، حقمزده اجرا ايديلان

بو بارد معاملە يە بر نظر استمىز صالمقدن بشقه بر حركتده لازم اولديغىدن بو
 قورقاق حريفلره باقەرق كوليور ايدك

او كون و قىمىز بازارده چكەدى . ايراسى كون ساعت طقوزده كان
 شمندوفره را كبا يارم شاعتهده «سن چى» سنه مواصلت اولندى . بو كون
 شدتلى برفورطنه وار ايدى . صغوق طاقنفرسا بر درجهده ايدى هر ايشلرى
 طوطامقسىز اولان چينليرك شمندوفرلرىده يازلىق آت خانه كى آچيق ايدى .
 «من چى شن» استاسيونىنده بش ساعت قدر بوزمىز كوزمى صغوقدن
 موراردى ، قىزاردى . درت سطرذن عبارت اولان يول اوراقىز تديق
 ايديله مديكى ايچون ايكى اوچ نومرولو آرابه لركچوب كيتديلر . هرديارده تجرىدايدىلن
 وزوالى اولان بى چاره مسلمانلرك بى ده بن اولديغى بو كون بىلەرك بو
 حيات اسارته تأسف خوان اوليوردم . اوكلەدن صكره آنجق حاضرلانه بيلن
 اوراقىز كيتىلدى . بش چين عسكرى ايله ساعت اوچ شمندوفرينه اوطوردق .
 خلقك نظرگاه تماشاسنده عادت بر اكانجه ايدك .

بوراده بى پروالقدن باشقه چاره يوق ايدى . بر ساعت صكره «شى تن»
 شەنه كلك . بوراده بى حكومتە كوتورديلر . سانكه خلقه تشهر ايديلن بر
 بجرم كى بوزلرجه انسان قياقتنده كى حيوان ماهيتنده چينليرك آره سنده بر مدت
 طورديردقن صكره خراب و پىزمرده بر «نومرو» يە سوق ايدىلدى . تخنى
 شوكه بو قدر نجكم آلتنده ازيدىكمىز و چين مأمورلرنيك آمرانه حركتلىرى
 قارشوسنده پيرانديغمز حالده بتون يول مصارفى طرفىزدن تاديه اولونيوردى .
 هر كون قارشومده بر ديلنجى كى قول آچا آچ كوزلو چين عسكرىلرینه
 بشر اور مانغىر و رىمىزم قورتىلاميوردم . «شى تن» شنده دخى بر كون
 طورهرق «خوندقو» ماننده كى متصرفلغه كلك . بوراده حقمزده ارتىكاب

ایدیان دانشکار معامله به صبر ایدمدم . اونلر بی جبراً حکومتی سوق ایتک ایتدکاری حلده یومروقلر بی صبقارق محافطلری بر کوزل نباله دم . اوغلول محمد امین بندن جسورانه هجوم ایدیبوردی . بوسره ده بر بیکیاشینک تحت اداره سنده بر بلوک عسکر کتیرلدی و بوقوت ایله حکومتی سوق ایدلک . بن ادراده آغزیمی اچدم .

حکومت قیوسی اوکنده طوران پولیس مدیرین : بکا نه حقله تحکم ایتک ایسته یورسکیز؟ حکمرنک امرینه تابع اولیق ایچون بی منتدار قیامه کز لازم ایدی . حالبوکه سنک محاظلمر بکیزک قارتی ده بن طویوریورم . بش آیدنبری کندی یارمی صرف ایدرک بورایه کادم . بو کون حقمده اجر اولنان بو حرکتلر عیبها هانکی قانون مدینه یاقیشیر بر حرکتلر !؟ جمهوریت اداره نک سزه یوریوخی بوبله میدر؟ اورو پالیردن بیدیکیز یومروقلرک آجیبنی یوقسه تم کی عاجز ، سلاحسز ، قوتسز بر انساندنمی چیقاروق ایسته یورسکیز عیب دکلی؟ آیفون ایسیله صارادهش یوزلریکیز راز قیزرسه اولمازمی؟

بو سوزلرم اوزرینه بیکیاشی قولدن طوتورق متأثر اولماییکیز ، زرده طوروق آرزو ایدرسه کز بیوریکز دیدی و پولیس مدیرینه خطاباً :

حکومت معرفتیه سوق ایدلمک ایسته نیان بر آدهک هر درلو ده سارقانی تکفیل ایتک لازم ، بوجق سوزلره نه بوزله مقابله بولناجه سکز ، آدلریکیزه أمر ایدیکیز ، دائرة ایدن ، محبط قانوندن جیقمه سونلر ، بو ذاتک حرکاتنه مداخله ایتسونلر دیله دیکی یره کیتسون ، آرزو ایتدیکی محله اوطورسه ن دیدی و بکا تکرار بیوریکز دیهرک قیودن چیقوب کیتمکلکی اشارت ایتدی . بو اوزون زالتدن سکره شهر ایچنده اولدوقجه تمیز و منتظم بر یره ایدلک . کوکلم پک ملول ایدی ، شو عاجز موجودیت او آنده پتون چین

مملکتی هرج ومرج ایتک ایسته یوردی ، بوراده بر مسلمان سراینده ایکی کوندنبری آج اولان قارغیزی دو بوردق . جینیلرک « قانن » نامیه شهرت بولان قودی برنج پیلادی بزه عادنا شکر و بورهک کی طاتلی کلیوردی . . ابرتسی کون کوناشی دها طلوع ایتمزدن بورادن ده حرکت ایتدک . آراتق هر واردینمز چین شهرلرنده آدرالغوتان مامونی کی کزد بر یلیور . خلقک نظرگاه استمز اسنده بر مدت دولاشدیرلدقن سکره حکومت محانه کو تور یلیور توقیف خانه ده شمندوفرلرک ورودی ساعتته انتظار ایتد بر یلیور ایدک . بن بش آیدنبری عینی ماهیتده اولان بو معامله ره قانون وحشتک بو یه روخی حرکتلره آلفت پیدا ایتدی ایسه مده محمد امین بر درلو هضم ایدم میور . هاقیرمقدن ، جینیلره حقارتدن کری قلیوردی . تم یوزمدن دوچار عذاب اولان بو زوالی موصومه کوکلم پک آجیور ، بو یاشنده گرفتار اسارت اولمی یوره کی طیرمالا یوردی

حوی « این سه ن » شه دن شمندوفره اوطوردینمز زمان ساعت آفرانغه بری بیلم قاج دقیقه کچمشیدی . حکم آلتنده چین طویراغندن جیقارملق اوزره سونکولی عسکرلرک حریرص و عارسز کوزلری اوکنده بولندینمز و سورولدیکمز ایچون اختیارمنز آله دکلدی . بو سبیدن شمندوفرک اوچینجی موقعنه اوطورمش ، بالیق استیغی کی بر برینه اتلری یایدشمش بر صورتده صبرلره دیزلمش بدبخت جینیلرک آره سنه بزده کیرمش ایدک . تعفن عادتاً دماغیزی پارچالایوردی . . فقط تأثرک فائده سی بوقدی انسان ایچون بیواک بر فضیلت اولان صبر و متانتک بوراده پک لازم اولدینغی بیلیور . دیشلمی صیقه رق باشمی واغونک پنجره سندن هیسجه آیرمایوردم . . . بکا دیکلی یوزلرجه او یانسز ، ایمانسز کوزلره به ییجی قارتال نظرلرله مقابله دن

ایسه « حوبی » صحرا لرینی، چاملرله مستولی طغرلی و صکرده صاغدن صوله آقین ایتمش اینجه و براق صولری سیر ایدیور، خیربالاناز قلبی بو منظره لرله تسلی ایدیوردم. بو صورتله آقشام یقلاشمشیدی. بوکون یورویه جکمز یوز سکسان میلک همان یوز یکریمی میلی قطع اولمشیدی. چینلیلرک طالعی مقدرات استقبالیله لر کی دونوق و سونوک الکتریفیک ورملی ضیای شیمدی، واغونلرده تترمهکه باشلامشیدی. حوبی محیطی برظلمت کشفه ایله اورتولمش اولدیغندن باشمی بوتترک ضیالی الکتریق قادیلارینه دوغری جورده شدم. صفوق یوزلی چینلیلره باقمندن اسه بو قندیلاری کورمکی ترجیح ایدیوردم. هوا اولدقجه صفوق ایدی. شدتلی بر آقشام روزکاری واغونک پنجره لرده اوغولتیلی عکسلر حامل ایدیوزدی. کیچه ساعت آلتی به دوغری چینلیلرجه بک مشهور اولان (چان جان) یعنی هانغو شهرینک اوستنده سیر و سفر ایدن واپورلرک قیزیل ویشیل قندیلارینی کوردیکمز زمان کولک زده بر انشراح موجودیت زده بر انبساط حاصل اولمشیدی. اطرافده کی اوروپا بنالردن عکس ایدن الکتریفیک ضیالری بر مدت نبری ظلمت برده سیله اورتولمش اطراف منظره لرینی نظر مزده آچمه باشلامشیدی. یولجیلر حاضر لانیورلر های هوی متادی ایله اشیار طوبه لانیلیوردی. بن بو عمومی حرکت آره سنده بک متحیر بولونیوردم. نظام وانتظامدن ذره قدر نصیبی اولیان بو انسان قیافتنده کی طارمز چینلیلرک البسه لرجه سورتونه سورنونه کلوب کچدکاری کوردکجه تأثرمدن دیشلریمی قیصوب او طور بیوردم. بو حال رساعت قدر دوام ایتدی. شمدن فر تبر و اینجه دودوکیله هانقویه مواصاق اعلان ابتدکی زمان بزم زبانی قیافتلی محافظلر بکاده حاضر لانیق اسرینی ویردیلر.

قرل چانطامدن بشقه اشپالرم یوک راغوننده اولدینی ایچون استعجابه

لزوم کورمیوردم. بو جوش و خروشک، بواز دحام بی انظامک آره سنده ازیلک احتمالی بعید اولدیغندن عسکرلره اک صوگ جیقمقلغمیزی اخطار ایتدم.

هانقویه مواصلت

حوبی محیطنه داخل اولدیغمز کوندن اعتبار آ کندمی هانقویه واصل اولمش ظن ایدیور ایدم چینلیلرک همان برنجی درجه ده بیوک اولدقجه مدنی بر مملکتی اولدینی ایشیتدیکمز هانقویه مواصاتی، بش آیدنبری بوللرک تعب و مزاحمی آره سنده بوکالان موجودیتزک بر حیات نو اکتساب ایلیه جکی تاریخی بر کون تلقی ایتمش، و آلتی سنه دنبری [سین جان سین] یعنی تورکستان چینی والی عمومیسی ظالم [یان جان جون] ک ید قهرنده قیصیان، ازیلن حقوقزک بوراده اعاده ایدیله جکمی امید ایله مشدم. فقط او ایله اولمادی. هر شی ده، هر یرده اولدینی کی امیدلی دوش و بجه لر مز بوراده ده بوشه جیقدی. هانقریک اولدقجه منتظم استناسیوننه جیقدینمز زمان بتون بنارک قپوسی اوستنده انکلیزجه، فرانسیزجه یا یلر کوریلیدیور. اوتلار مؤسسات رسمیه و خصوصیه نیک تماماً انکلیز رفرانسز لک ایلر نده اولدیغنه بویاز بیلر شهادت ایدیوردی.

بوراده بر فایطونه او طور دق. چنتو دوشه نیش اوزون بر جاده نیک صاغ وصولنه بنا قنمش بیوک مقاله لر کی الکتریفیکلره سنویر ایدلش تجارخانه لر کی سیر ایده ایده حکومت دائره سنه کلدک، خارچدن بک محتشم کورونن بو پنانک ایچنه کوردیکمز زمان کندمی طوموز بازارنده ظن ایتشدم. اوراقی

صاری یوزلی، دوشوک بیقلی برآموره تقدیم ایدرکن آیاقلرک آره سنده
 کره آوازیله مورطلایهرق بر طوموز دولاشیوردی : اوزمان آکلادم که :
 اعلان جمهوریتدنبری چینله یالکز بنالری البسلری تنظیم ایده بیلمشلسر ؛
 حکومت و معاملا رسمیه اواسی حالنده قلمش [فانشوخان] اصول اداره
 استبدادیه سندن بلکه دهادر بر حاله ککش . . . ساعتلرجه
 آیاقلده بکله دکن صکره بزى قارا کلق بر دازه به کورتوردیلر . بوراسی
 (بابی خانه) یه غاردیان اوطلری ایتمس . او قدر ملوث، او قدر متعفن بر
 اوطلکه طبیعی بر نفس آلق ممکن اولامیور ایدی . بوکیجه بی بوراده کچرک .
 نیم هانقویه کلدیکمی خبر آلان خونلی نوحته آخوند نامنده بر تجار کلدی .
 کوریشدک . بویه بر سفلی یه قونیلدیتمک شاهلی سلیم افندی به خبر و برلمسنى
 ومومى الیه واسطه سیله خالمزدن قلمنک قواسولنکده خبردار ایدلسنى رجاء
 ایتمشدم . اذات رجای اسعاف ضمننده دوغری سلیم افندی به کیده رک احوالمزى
 ایضاح ایتمه ترککه بر مدت صکره بولندیمز حجره قسوته بر ذات داخل اولدی
 کوندوز اولدینى حالده قنبدیل یاقینى اولان سفلی دازه مزه کیره ن بو ذات ؛
 عجائب بر محل ! جمله سیله اظهار حیرت ایتمکد لک صکره حللشدک . قاققاس
 بحار به سنده متعدد بر لرندن یارالنهرق ووسلره أسیر اولان محمد سلامی بک
 بکر سامی بک برادرزاده سیدبر استمندن وملازم اولرتبه لی ارلان بو تورک غازیسی
 آیلردنبری او کسوز امکار ایچنده بوغولان قلبعی مستغرق لشاط ایلهدی . طاتبی
 ومه باستلی سوزلرله معنوی تجزی ترسین ایلهدی وطن مظفر بته ، ملت اقبانه
 حاد ویرمش اولدینى مزده لرله سسونوک قلبمزی تنویر ایلهدی . بتون معناسیله
 بو کنج غازی نیم قارا کلق موجودیتمه بر چولیان بی پر یلهدای . بویه ضریب ایلارده

قسوت دیارنده اوکسوز لیکله بوکولن باشمی سماه قالدیرتدی ؛
 آمیدلی سوزلری ، بارلاق دوینولرله دامارلر مده کی او بوشمش قانلری کو پورتدی
 وارلغمه اسارت زنجیرلری قیردیریمی بر قوت حاصل ایلهدی . درد لشدک ،
 سنلردنبری حسرت قایغولرینه یانوب قاوورولدیمز کوزل ودنیا حتی طنمزه
 حاند حسب حاللرده بولندق . ووشرفلی و یارملی غازی صوک وظیفه وطنیه سفی ایفا
 ایده مدیکنه آچاق آیاقلردن آلماس طو پراقلی آنا اوجاغنی وقایه بولنده
 تمیز و آل قانندن بر داملا دهادر که مدیکنه قایغولانیوردی . بو باک موجودیتده
 جمیتلر ، شجاعتلر کوور بیوردی . هب بوسورتله و بوزمینده بر ساعتدن فضله
 سوزلشدک . اوکون قونسولخانه به کیدوب احوالمزدن قونسولی خبردار ایده چیکی
 وعدبله او طرفدن عودت ایتمدی .

اون سنه یی متجاوز بر زماندنبری هانقوده تجارتله اشتغال ایدن شاهلی سلیم
 افندی نامنده تورکیه تبعه سندن بذات ایله محمد بک اوکون قلمنک قونسولی جنابلرینه
 کیده رک احوالمزى ، وچینلیرک حقمزده ارتکاب ایتمکلی ظلم و جنایتی خبر
 ویرمشلر .

شایخایده بولنا محترم وطنداشلمزکده حقرفزک حمایه سی ضمننده اولجه هانقوریه
 ویردیرمش اولدقلری امر ایله محمد وسایم بکارک حرکتلری وسر بست بر اقلیمه مز ،
 یاخودده شایحه سف اولون ، من خصوصنده قلمنک قونسولوسنک چین حکومتی
 نزدن کی بر و استوسى فاندن خالی اولمادی .

سلیم بک ایله عاقله محترمه سی جمیله خانمک ، غازی وطنداشم محمد بکک شو
 ابکی کون ظرفنده کورتمش اولدقلری السانیت وحمیق هیج خاطر مندن
 چیقارمیه جنم .

خرملى جىلە خاتم ، ايلك ملاقاتىز كوني تلفون باشىنى كچىدى . هر حاله
 كەفيل اولاجىنى مەن اولورسە هانقودە بولۇنە جىغى مەتجە كەندىسەنە تىلىم
 ايدىلىكلىكىمى چىن حكومتى خارچىبە مەدەرىتەن رجا ايتىدى . فقط نەدەسە
 بورجبارى قبول ايدىلدى . نەتىجە بويىدە بوخاتك جىسارت مەدەنىيەتتە خىران
 ومەنتدار اولدىم . وبوتون قەدىرلەر مەزىدە عىقى جىسارت مەدەنىيەتك بويىدە عالى ورجىم
 تەجلىياتىك تەحققى دىلەم . شەوراسىدە سەويلىبىم كە جىلە خاتمك حكومت
 زەندەكى مەراجىتى اسعاف ايدىلدى فقط بىتون بىتون دە بوشە جىقەلدى . او
 كوندن اعتباراً عسكەر مەقۇلەسەندە بولسەم دە آرزو ايتىدىكىم مەجلە دولان
 شەمەغەزە ، بىض احياجاتىزى نەوين مەمەندە بىوك مەغازلەر ايتەمكلىكەزە
 مەساعەدە ايدىلى .

ايكى كون سكرە بش آياق يول مەزجى نەتىجەسى اولارق شەدەتلى بر
 بوغاز آھەبەسەنە دەجار اولدىم . برائى تداوى خەستەخانەبە كوندىلىكلىكىمى
 چكومتەن رجا ايتىدىم . تلفونلە خارچىدان اسەيدان ايتىشەر . اوكون نى انكلىز
 خەستەخانەسە كەنورە جىكلىرى نەبلىغ ايتىلەر . حكومت تلفونى ابلە سەلىم بىكى
 جىلە خانىمى برقرارىن خەردار ايتىدىم . بزم ھەشەرە مەتەم انكلىز خەستەخانەسە
 كوندىلەمكلىكىمى هانقودە مەسئەلە بر تەزلىكە ، ماھەر دوقتورلەر مالاك اولان
 وعرفادە توركلەر مەناسەتقى بولان زاپون خەستەخانەسە سوق ايدىمى حكومتەن
 الناس بىوردى . قورسولخەندە عىقى الناس واقع اولدى بىچورد اوون آقشام
 زاپون خەستەخانەسە كوندىلەك .

(دون ، يان بىيۇن) اسەندە اولان بوخەستەخانەبە كىردىكىم زەمەن غەربىك بىتون بار
 اضطراب و شەدەتلى اوزرىمە ھجرم ايتىدى . سانكە اولوم قەوسنە كەتتىم كى
 وچوودەلەر زەلەلە حاصل اولدى . خەستەخانەك پىناقىرى بىكا ناپوت كى مەنوق

كوردى . زاپون قەزلى اطرافى طوبىلاندىلەر . نى تىلىبە چالېش بوردى ە
 كوكىلى دىكىمى چەرىلە ، قارە و آتەش كوزى ، قارە و قىورم ساچلى بوغرىق
 ھەشەرەلەرى نى بايانچى كوردىلدى . (طوزقو) يعنى تورك كەسەك كەندىلەرلە
 مەناسەتدار بىر كەلە اولدىنى ، غەربەكى قەداش لىر نەن بر فەرك خەستەخانەلەرىنە
 كەلدىكى بر بىرلەنە خەبەر وىرىلەر ايدى . نەسچە قوشى كى وىچىزداشان بو
 كوچك بويلى ، شوخ ، جوال ، فعال زاپون قەزلى نىم چوق خوشمە كىتەشىدى .
 خەستەلەك ، مەسافرلەك اضطرابى اونومشەم . فقط تاسف اولور كە بونلر
 لىسانلەرىنە واقف دىكەم بو بىوك بر نەقان ايدى . تەرجان واسطەسىلە خەستەلەمى
 آ كەلدىم . بر زاپون قەزى قولمەن طوتەرق مەعاينەخانەبە كەنوردى . واورادە
 دقتلى بر مەعاينەدن سەترە مەنوق تەئبەر ائىلە بوغازمەكى غەلەك قەردىغى . و بو
 اھىمەتسىز خەستەلىق بىچون بورادە ياتقى ايجاب ايتىدىكى سوبلەدى . دەرغى سوزلى
 وچدى طورلى زاپون قەزىنە تەشكەللىمى تەقدىم ايتىدىم . آز زمان سەكرەدە
 غەلاجلەر حاضرانەرق بىكا وىرلدى . مەعاينە وعلاج بارەلەرى كى كوچ حال ايلە قبول
 ايتىدىكەن سكرە سەلم بىك خانەسەنە عودت ايتىدىم .

خەستەخانەدن سەلم بىك خانەسەنە كەلدىم زمان مەھدە بىك دە اورادە ايدى .
 بش سەھەنەرى وطنداشلىم ابلە بر مەسەدە او طور مەمشەم . بو كىچە كەندىم بىك
 مەختيار تەلىق ايدىلدىم . قەم سەرورلە دولو ايدى . ساغىدە سەلم بىك ، صولمە
 مەھدە بىك غازى آرقداشەم قارشومە شەقتلى جىلە خانم اولدىنى حالە بر
 آقشام طەماى يەنىلدى . غەربىلەر اچىندە بو كالان قەلبىم بو كىچە مەستەرق
 سەرور ايدى . كىچەك سەعت دىرىنە قەدر مەشىدن ، حالەن سەويلىشەك . مەھدە

بک شیرین سوزلریله محاربه ک ایلك كونلرنده کی مظفریتلری آکلادی . معنویت علاجلریله بو جریحه دار قلبی تداوی ایله دی . او هب کوزل وزمرد وطندن ، اوتک الماس طو ابرقلرنده کچیردیکی حیاتندن ، مناقب عسکرینه دن بحث ایلیوردی . سلیم بک ایله آغزلمزی آچوب دیگله بور ایلك : بو صرده حکومتدن بر تلفون کلدی . پولیس مدیریت عمومیه سنه چاغیرلایمیز ، تلفون باشنده بولنان جمیله خانم طرفندن سهویبلندی . بو حیبتلی خانم ینه بخابره یه باشلادی . کفالتی بیلدیوردی . آتیا کله جک مسئولیته باش آ که جکفی بیلدیوردی . بخابره نک اوزادینتی کوردیکم ایچون اصرارده لزوم اولمادینتی حکومت دآره . سنده یاقنده بر باس بولمادینتی سویله دم . بو قاعده سنز ، چین مأموزلریله خانم همشیره مزک بهوده اوغراشوب اوزوله مسنی ده رجا ایتدم . بش اون دقیقه صکره یانمزه کی محافظلر ایله حکومت دآره سنده بولندق . کیجه ساعت اون اولمشدی . مجمع سفلیت اولان هانغو سوقاقلری هنوزدها او یومامشدی . اطرافنده کی های و هوی بشر دوام ایلییوردی .

حکومت دآره سنه کلدی کمز ، پولیس مدیر عمومیه سنه خپرویرلمش اولملی که بر قومیسر معرفتیه خسته لغمز ضرورلدی . علاجلر معاینه ایلدی . بو علاجلرک شانخای بولنده دخی استعمالنه مساعده اولونمسی آرزو ایلییوردم . یاریشکی واپورله شانخایه کوندر یله جکم تبلیغ اولندی . بن بو خپردن جوق خوشلانمشدم . چونکه بویه قرآکلک اوطه ده متمعن هوالی بر موقعنده استعمال ایلیله جک علاجلردن بر فائده حاصل اولامیه جتفی آبی بیلدیوردم . بناء علیه بو امری همان قبول ایتدیکی ، یارن حرکت ایله جکمی قومیسر بیلدیردم . سلیم و محمد بکار حکومتک ونبلیفاتندن بالطبع خبردار دکلدی . بوقر داشلره وقوعاتی تلفونله خپرویردم . اولرده تصویب ایتدیله . آرتق بو کیجه بزم ایچور لپله قدر

کچی هنرزدی ، کوزلر مه اویقو کیرمیور ایدی . کیجه یاریسنه دوغری سلیم بک و حاتله محترمه سی طرفندن کوندریلان برچوق یولاق ما کولات اوغلوم محمد آمین ایله سبتله برلشدیرلدی . بو مشغولیتلر آره سنده طاک بری ده آغارمشدی .

۲۵ ربیع الاول

بوکون هانغودن حرکت ایلیله جک ایدی . اقسامدن حاضرلانا ان اشیلاری چین حاللرینه ویردم . محافظلر و اوغلوم محمد آمین یانمه اولدینتی حالده واپور اسکله سنه کلدی . و محاربه عمومیه زماننده آلمانلردن چینیلرک غصب ایتدیگری (زاکا) ناملی بر واپوره کیردی . و حکومت طرفندن بزه تخصیص ایلیلان ایکنجی قلمزایه برلشدک . آفرانغه ساعت اونده واپور قبا دودوکنی اوج دفعه جالقدن صکره حرکت ایتدی . (جان جان) نهرینک لطیف المنظر سواحلی و صاغ وصولزدن کلوب کچن کوچوک (جاتانا) لری قایقلری سیر ایلییوردق بو ساعت اعتبار آهانغودن ده قور تولدیمنز ایچون قلمز دن سوینجیلر طاشیدیوردی . آرتق نهرک روحی اوقشایان هواری تنفس ایله یولمزه دوام ایلییور ایلك . بو دفعه کی محافظلر بدرجه یه قدر انسانیتملی آداملر اولدقلری ایچون حرکاتمزه مداخله اولنمیوردی . واپورک ایچنده آرزو ایتدی کمز کی دولاشا بیلدیوردک . واپور هانغو شهری ایچنده سیر و سفر ایدن واپورلرک همان برنجیسی ایدی . طولی ۱۰۰ عرضی ۳۱ آدم جسماننده اولان بو واپور ساعتده اون ایکی میل سرعته مالک ایدی هر اوج درت ساعتده بر ساحل شهرلره اوغرا دینتی ایچون جانز صیقیلما بور ایدی . نهرک اوستنده کترتله اوچوشان مارظنلر بالقجیلر نهر کنارنده اوتوشن اوردکلر ، خلاصه تسلی بخش قلب اولان

طیور متنوعه، آراتق آسیانك طبیعی كوزلاكلاری آره سینه گیرن بو ضرب
كوكله اسارت دوشونجه لری بر اقا بوردی. واپورك اوست كوكرتة سینه
اوغولوم ایله باشدن آشای مئادیاً دولاشیور ایدك. ایکی كون هب بویله طبیعی
متظره لر ایچنده بولجی اولدق. اوچنجی كون هدف آملنز شانخایك مرکزی
اولان (تن جن) والی همومیلکنه گادك.

بوشهرك خارجدن كورونیشی بك لطیف ایدی. فابریقه لرك براق سمایه
یوكسه لن حلزونی دو مانلی اوروپا لیلرك بوشهرده بك چوق مؤسسات
تجاریه لری بولندیقنی آكلاتیوردی. آثار عتیقه دن معدود و دنیاك مرطرفنده
مشهور اولان چین معمولاتی ایچون بوشهر، بر مرکز ایدی انكلیز، آسریقا، ژاپون
فرانسز باراقرنی حامل اولان واپورل مئادیاً بوشهر دن معمولات چینیه
یوكه نیور ایدی. زم (زاكا) واپوری ده ربخیمه آلاباندا اولدی. قوردون
بوینه دیزلمش قهوه، براخانه لده اوطورمه قده اولان خلقی، اجنی جهره لری
كوكرتة ده نفریق ایده بیلوردق. دیشاریدن هر قسم اشیا و ما كولات واپورك
ایچنه كتیریلکنه اولدیقنی ایچون دیشاری چیقمنی آرزو ایتدم. احتمال كه
مراجعت ایتسم محافظلر آرزومی اسعاف ایتیه جكلر ایدی. جوش و خروش
کیتدكجه چوخالیوردی. تکرار قامارایه ایندم. شیمدی آشاییده کی ازدحامی
سیر ایتك اوزره قیو اوکنه برصندالیه قویهرق اوطوردم. ایكلی لباسلر
آره سینه كومولش كولر یوزلی ملیح سیالی چین خانلمری اطرافه طوبلانمشلر
(وهی کوی ریغ) یعنی آروبا آدمی دیه نی باشدن آشای سوزیورلردی.
بونلره مقابله جوایده بولمق چین قواعد معاشرته مخالف اولدیقنی ایچون
سوز بیلنز ردیلسز کی آلیق، آلیق یوزلینه بافیوردم. بونلرك آره سینه
بر زاپون قادیخیم وار ایدی. او بکا عرق بر یا قینلق کوستریور. داغا کولپور

ایدی. آراتق نیم اوطوردیقیم بر بر محل توقف اولمشدنی. عجائب سرگیسی گی
یوزلرجه خلق اطرافنی چورمشدی. بر طرف دن بونحاله جانم صیقینلوردی. دیکر
طرف دن یالکنز بکا دکل بتون اوروپا خلقنه قارشى چینلیرك معامله سی هب بویله
اولدیقنی بیلدیکم ایچون آلدیزمیور ایدم. بلك زمانی اولدیعنی قامازوت خبر
ویردی. اوطایه کیردم، حالا قاماره قپوسندن خلق داغیلما یور ایدی. بزیمك
یمك اوزره ایکن واپورده (تن جن) دن حرکت ایتك اوزره ایدی بوکون
هوا اولدقجه شماریق، دکنز دالغله ای ایدی قوتلی برقره یل، واپورك اسیرلر دن
دیره کارندن اوغولتیلر حاصل ایلیوردی. بویله اولساده بولمزده دوام ایتدك.
صاغ و صولمزدن اورسا، بو یاچن قایق و کیلرك ک بشته لری دکر ک شدت تلاطمندن
صو ایچنده ایدی. هر کس قاماره سینه چکلشم، باشلر یاصدیغه قوتیلشمسیدی.
فقط بن تکرار قامارادن کوپشته یه چیقدم يك خوشمه کیدن واپورك یالپاسنی
باشا ایدیوردم. آتشماده یاقینلاشمسیدی. سما بلوطلرله قابل
اولدیقنی ایچون سواحدله سونوك و دونوق رنگلی قندیللردن بشقه برشی
سز یلیوردی. کجهك ساعت آفرانغه سکنزدن فضله کوپشته ده طورامادم.
تکرار قامارامه اینهرك یاتدم. شرقدن دوغان امیدلی کونشك عکس تابدارى
ایله خفیف، خفیف وزان اولان صبح روز کای جان جان نهرینك سطحنده
عین دالغله حاصل ایلیور. قلبی حسرته غرق ایلیور ایدی.

بوکون شانخایه مواصلت کونی ایدی صباحلین کوزلریمی آچدیقم زمان
هوا اولدقجه کسب سکونت ایتمشدنی. کوكرتیه چیقدم. اوکرتده نامتناهی
انکینلر و سما ایله قورجاقلاشان افلردن بشقه برشی کورونمیور ایدی، نوش
یوكسه لکجه روزکارده شیدته نیور. یلکینلر نی جامادانه اوران قایقلر بوکون

چینیش روزگارندن بارینق ایچون ساحلاره دوغری مارطی کبی قوشیورلر ایدی. واپورمزه بر آرز سالانغه باشلامشدی. دومن قله سنک دیننده اولاد معنوم ایله روزکاردن صاقلانهرق نهرک اوستنده کی بر تلاش قایقاری اورسایه دوشن کیلری، بر تهور کلوب کچن واپورلری سیرایدیوردم. بویله جه تلاشلی منظره لر ایله اوکله یه قدر کوکرتیه طورددق. و صکره یمک زمانی اولدینغی ایچون قاماره مزه ایندک. بولیلر هب اوزاتمشلردی. او کورتیدن بو کورتیدن باشقه برسس یوق ایدی. دالغله واپورک کوپشته سنه قدر یوکسه لیوردی. شیاریق کوپوکر آلاباندای بیقباوردی. بویله بر زمانده دولاشمق تهاکدن خالی اولدینغی ایچون قاماره نک قپوسنه دایامش دوریوردم. بوسره ده اولدقجه شیق ونفیس برچینلی کنج قارشومزه کی قاماره نک قپوسنده کولر بر یوزله بکا آشنا لنده بولوندی. ویامه کله رک قاماره سفی تکلیف ایتدی. او برنجی قاماره ده اولدینغی ایچون بوتکلیفه اجایتده بر آرز احتیاط کوستردم. بر مانع اولدینغی تامین ایده رک امدن طوتدی.

(بی یو چین، لهی) یعنی بر مانعه یوقدر. بیوریکز دیدی. بن او قدر ابی چینجه بیلمیوردم. فقط آ تلاش یوردق. او، شانخای خارجیه نظارتی قلمی مأمورلرندن بر مسلمان (توتغان) گنجی ایش. بوکنج بکا سمان دوشمش برامدادجی کبی کلدی. چونگه نم مسئله م ایله علاقه دار ایدی. بنده شانخای خارجیه دائره سنه سوق ایدیلدیوردم. چین حکومتک تورکاره نصل معامله ده بولندینغی ونه سبیدن دولای تورک تبعه لرینی تضیق ایتدیکنی صورتد:

بوکنج جواب وردی:

چین حکومتک تورکیه تبعه لرینی تضیق هیچ حتی یوق ایدی. فقط

کندی اولکلرنده محکوم یاشایان بو مأمورلر انکلز بو یوندروغی آلتنده بولنده قلمی ایچون تورکاره بک صغوق نظرلری اولان بو دشمنلرک اسرلری انفاذ مقصدیه سزی تضیق ایدیورلر. منائر اولماییکز. شانخایده المزدن کان معاوتی درینغ اتمه بز. همیز بر دین افرادی، قان قرداشی بز. نه چاره که بز یابانجی ایلارده اوکی آنا ایلارنده قالمشز. فقط امین اولمایکز، ایمان دولو کوکسز قارداشلمک محبت لوحه سیدر دیدی، آغلادی. بنده ترجانلق ایتسی ایچون اوغلومی چاغیردم. اوزون سوزلشدک. بوکنج آمریقان مکتببنده تحصیل ایش اولدینغی ایچون سیاسته، معیشت حیاته اجماعی قانونلره خیلی وقرف پیدا ایش. مسلمانلرک بویله امیدلی وانتباهلی کنج لرینی کوردکجه انسانک ملی حسلری، امیدلری قاباریور. سینه سی افتخار ایله دولیور. بو مسلمان کنجی، آمریقالی دوستی ایله [تن چین] برای سیاحت کلدیکنی و دیگر قاماره ده آمریقالی دوستک بولندینغی سوبلیدی. بنده کوروشمکه دوام ایتسنده بر محذور اولوب اولدینغی صورتد و محذور وارسه قاماره مه عودت ایدم جکمی سوبلدم. — قرداش کوروشه سنه هیچ بر قوت مانع اولماز. آمریقان مکتبلرنده تحصیل، انسانیت و محبت اساسلری اوستنه قورولمشدر. بونقطه نظرندن یالکر بن دتل آرقداشم آمریقالی ده انسانیت نامنه سزکله کوروشمکه مجبوردر. بن بر ایکنجی نقطه نظرندن یعنی قرداشلمق جهتمندن ده سزکله بش دقیقه فضله اوطورمغی بر سعادت تلتی ایدرم دیدی. دفترمی صورتدی بووقوللی مسلمانک سوزلری بی درین محاکمه لر. غرق ایتدی. آرق مسلمان دنیا سنده ازکیلی قوللر اننه کیرمکه راضی اوله جق کنج لر قالمدینغی، ایزکی یوللارنده هدغه واصل اولمق لیاقتی احراز ایش دوینغولی یکینلرک موجودیتنی بوگون قطعی صورتده آکلامشدم. بودوشونج لر ایله دفترمی حیقاردم. بودوینغولی

كنجھ اوزاتم. آلدی و حینجه پك معنیدار بش كلك برجه تحفه ایتدی.

ربنخ جون طی یوجون

ترجماسی

كامل السان، غریب اولسهده، ناموسنی حقیر ایتزا

بنده اونك دفترینه (حریت یولسه مجاهده، اسارت زنجیرلرینی پارچالایچی

جان جان نهری: زا كا واپوری

برالطه دره)

۱۹۲۰ شباط

جمله سنی یازدم،

آرتق بو كنج مسلمان ایله پك صمیمی و پك سربست كوریشیور ایدك.

او، چین حكومتك بوكونكی دربدر اداره سندن شكایت ایدییور. انكلیز

و فرانسزلرك تشویقاتیله آرا لاشدیغی بو محاربهده بك آغیر مضایقه له قایدنل

قوتزوللرینه دوچار اولدیغی آكلاتیوردی. بر قاج ساعت هب بو ایدیه

مباحتهلرده بولندق. يك زمانی اهول ایتدیكى ایچون مساعده آلهرق قامارمه

عودت ایتدم. هواده اولدقجه ساكنلشمشیدی. كون چقمش روزكاری قره

یله تمایل ایتمش اولدینی ایچون شیمدی واپور باش اورمه قدن، بالادوشمشیدی.

قامارمه یكی بیدكدن صكره كوكرتهیه چیقدم. (چان جان) ساحلك زمره

كهی یشیلایكلیرینی سما پرواز طاغیرلنده عصر دیدیه چاملرینی سیر ایتكله

وطن جدا قلبه نسلی ایایوردیم. بوسورتله اولکلدن ایی ساعت قدر كچمشیدی.

چین حكومتته هب قورو نمایشلرله آرزوی سیاسیلرینی اسعاف ایتدیرن

آمریقا، انكلیز، ژاپون دونمارینك مختلف محللرده انكرانداز اولدقاری

كوریلپوردی: بونلك ایچنده ژاپون طورپیدولری پك فعال ایدی. باجاری

دائمدومان ساوورسیور ایدی: فعالیتك سببی درت بش آیدنبری چینلیلرك ژاپون

ماللرینه اعلان ایتدكاری بویقوتازك دوامی و تسهلهرینه اجرا ایدیلن حقارتلك

كوندن كونه تزیایدی

بو حال كونش یوواسی مملكت خلقنی اغضاب ایتمش اولملی كه صوك تدبیر

سیاسی به كیریشدكاری، چین ساحلرینه عسكراخراج ایتك حاضرا لاندقاری

دونمارینك وضعیتربله آكلاتیورلردی: بوسرهده بتم مسلمان تکرار یانه

كادی؛ اوده دناله درن برانظر صالدقدن صوكره:

— ایشه چیی بیراقلرینه اسیر ایدن حاكم، سیار قلعه لر. . . دیدی. »

چینلیلرك نه قدر واپورلری، عسكری اولدیغی صوكردم؛

۵۰۰ ملدون نفوسی ایتوا ایدن چین مملكتنده عسكرك مقدراری بری، بحری

میلبس پولیسی داخل اولدیغی حالده ایکی میلپونی تجاوز ایتز. . . دونما،

اوروپاك اوچنچی درجه «قادرو خارجی قراوزورلردن عبارت، خلاصه

همان یوق دیله جك بر حالده در»

بوكون دقت ایندیكیزی؟! كوزكرك اوكدن نه قانار حرب و تجارت

واپورلری كچدی: بونلك ایچنده چین بیراغنی حامل بر واپور كوره بیلدیكیزی؟! دیدی . . .

بن بومشله بی دها اولجه تدقیق ایتمش و دوشوشومشدم. حقیقتته یلكن

كبلردن كوچوك یان چرخلی جاتا لردن بشقه چین بیراغنی حامل سفان

كوره ما بشدم. بو كنج مسلمان بر مدت چین ایستایستیه قلدن ده بحث

ایتدی. تأسف اولنور كه؛ بو محی آكلامق — چین لسانه ابی وقورزا اولدغی

ایچه ن — بر آز مشكل ایدی. . .

او دییوردی كه: آلمانیا مملكتی خلقی ایله مساوی بر نفوسه صاحب

اولان (حوی) و صوکره بوکون واره جغمز شانغای مرکزی چانصوولایتلرینه منتظام و اصولی و بر کولر طرح ای دیلسه چین حکومتی بحر محیط کپرده خاکم بر دونمایه صاحب اولایلیردی قانصو؛ (شی تن) (ساندون) (صبرجان) ده کی باقیر آله-مدنلری یالکیز چینه دکل آوروپانک بوتون لوامات حربیه و تجاریه سنهده کافی کلردی... بز بو وادیلرده کوروشورکن آقشام یاقینلاشمش شانغای لیمانک قنزل، یشیل الکتریقی شاماندورالی نظرده پارلامنه باشلامشدی.

دوینغولی مسلمان، شانغایده نردیه مسافر اولاجغهی صوردی غون بیلنده وطنداشلم وار، اولر ایله کوروشدکن صوکره حکومت کیتمک ایسته یورم. فقط محافظ موافقت ایده جگهی؟! بیلمیورم.. دیدم.

اوغولوم محمد امین ایله محافظی کو ترته به چاغیرتدی. برجوق سوزلر و صوکره وطنداشلمک آدرنی سوبلدیکم وجهله جینجه یازوب محافظه تسلیم ایتدی..

وضعیتدن موافقت ایلدیکنی آکلایور، چوق ممنون اولویور ایدم. کنج مسلمان تکرار ال اوزآندی؛ آرتق شانغای یاقینلاشدی، تکرار کوروشمیزی تمی ایدرم دیهرک قاره سنه کیتدی.

بن بک اوشودیکم حله شانغای لیمانک منظره سی تماشادن بر درلو فارغ اولامایوردم. قوردونه یاقینلاشدقجه رنگا رنگ الکتریکلرک دکزه عکسندن حاصل اولان یاقوتی ضیا چوقلرندن کوزلری آیره مایوردم، بصره ده محافظ یاقه کلدی یواش یواش حاضر لایمغاهی و یارم سه عته قدار قوردونه آلاباندا اولاجغهی زی آکلادتدی.

اوغولوم ایله قاماره یه ایندک. اشیار منزی طوبیلامنه باشلادق. (زا کا) صاغ و سولندن کلوب کچمکده اولان قایق و واپورلره چاتماق ایچون تیز، تیز دودوکنی اوتدیریور ایدی. هپ بویه تلاشلر ایله شانغای قوردونه یناشلدی. (غون بیلی) یه کوتوریلوب، کوتوریلیه جگهی آکلماق ایچون محافظک یوزینه باقیوردم. چینلیلرک بوپوک و کوچوک مأمورلرینه باره بییدر مه نیجه بر آرزونک اسعافی ممکن اولدیغی بیلدیکم ایچون بش دولارلق بر کاغدی محافظک الله قیصدره رق (غون بیلی) یه کوتورولمک کجگهی رجایتدم.

هر تک چینلی دولاری آلتجه غون بیلنده بلک بر کون دوردقندن صوکره حکومت کیده بیلیرسکیز!؟ دیدی. و تکرار، تکرار صالایه رق خوش حاللکنی آکلادتدی. شمدی ن بش سنه دنبری آری بر حیات یشادینغی عایل بک و رفقاسنی کورمکی او قادر ایستییوردم که قلم بر ضربان شدیدایله چیرینییور واپورک ایچنده کی جوش و خروشی یاروب طیشارو آتلامغه و بلک فنادلایوب اوچغه چالیشیوردم بک کوچیکله قوردونه جیقدق. و ایکی آرایه آله رق غون بیلنه یوللاندق؛ هانغوبه کلدیکم زمان چینلیلرک بویه منتظم بر شهره صاحب اولدقنرینه تعجب ایتمشدم.

شانغای سسوقلرندکی ازدخام بشری بک محتشم بنالردن کوشاره عکس ابدن الوان الکتریکیه بی چمتو ایله دوشه نمش جاده لردن صاغه، صوله آشانغی، یوقاری آقین ابدن اوطوسوبیللاری الکتریقی تراموایلر ایله لاستیکلی آر به لری و موطور سیمقلنلری کوردیکم زمان آسیاده دکل بلکله اوروپاده قورولش بر پانخت اولدیغنه حکم ایده جگم کلوردی ایدی. بکر می بش سنه اول مانچور خانلر بک غانشو خان زماننده پکینده آوروپالیره قارشو

كشاع ايتدكاري غايان عموميده، دول معظمه دوتنقارلى بكن؛ ن چين شهرلى كى شاقايده اشغال ايتشلىر و اوزمان انگلز، قرانسز دولتلىرى شانقايك آزاده قطه لرینه تصاحب ايدىرك بين الملل بر اداره تشكىل ايتشلىرايدى ايشته بوكون چينيلرجه (نيكيك يماطو) نايله مشهور اولان بو بازار اوروپا اصول معماریسيله ترتيب ايداش و سما پر واز كاتسانه لرله تزئين اولونمش، بوكون بوتون چينيلرك مركز تهوين احتياجى بولونمشدر... لفظاً چينك فقط ماده اوروپا ليلرك ائنده بولنان شانقاى سواقاقرندن كچىرك هدف آمانل اولان (غون بيلى) موقعنه كلك، المزده كى آدرسه وطنداشلىرك سلكن بولوندىنى [۱۶۱] نومرولى خانى آراوردق: رمدت صوكره اوكنده بولوندىغىمز خانهك قبوسنى اوردق. قارشومزه چيقان وطنداشلىرله ملاقى اولدى اسارت كونلرند. غربت ايللرند بولاقينك منظره سى بك حزن آور ايدى ارقداشلرده درى بر تاارك اسبرى اولمشلردى، نىم حالمه رحيم بر نظر صالدىن صوكره آللرمدن طوتديلر يوقارى چيقارديلر او طيه كيردىكمز زمان جوال وفعال وجودى كسكىن و آتشن نظرلى هيچ ركون كوكلدن چيقارمادىم عادل بك بوينه صارىلم: ابراهيم حسين عباس اقتديلر ايله ده كوروشدك فخرالدين افندى نامنده بر كنج فاذى ايله طانديشدىق. آرتق بو كيجه نىم اچسون بر ايله قدر ياخودده بر شىب نور ايدى. چيلغىن بر ممنونته جير نىوردم. بكا وطنمزه عاند ائيدى و سونجلى خبرل ويريلىدى توركستان جانندن محشر آجيلدى. بوكنجلىرك حالدن استقبالدىن ويريلى كوزل خبرله دويغولاندىق ايكي ساعت قادار قلب انتباهنى موجب طاقلى سورلر مخاطب اولدى !!

عادل بك اون بش بكرمى كون اول فلنك قواسولنه خبر ويريلىدىكمزى مملكتته سوق ايدلك اوزره شاقايه كتير بولدىكمزى، موجب انديشه هيچ بر مسئلهك موجود اولمادىغىنى س. ويديلر ودها بعض اسلى آميز وعدلرده بولوندىكى صوكره استحصال ساعده ايله بوكنج وطنداشلىردن آيرىلدىق. قپو اوكنده بلكه مكه اولان آرابلره اوطوردق، محافظلر برابرمده اولدىغى حالده خارجيه مديريتته بوللاندىق... وجودمده اثر تعب و ملال يوق ايدى: غون بيلنده كچيردىكم ايكي ساعتق وقت بكا بر حيات تازه وىرمشدى بو قوت معنويه ايله مديريتته كلك اوراقىز نونجى بر قلم مامورينه تسليم ايدلمشدى يارم ساعت قادار انتظاردن صوكره بو كيجه قبول ايديله ميه جكمز يارين ساعت اونده تكرار مديريت دائره سته كتير مملكتلك ز محافظلره سويلندى طالعمك بو تصادفنه منتدرايدىم. بو كيجه يى غون بيلنده كچيرمك ممكنا اولورمى؟ ديه ماموردن صوردىم - محافظلر يانكزده اولق شرطيله اختيار ايتىككز ىرده يانابيليرسكز جوانى وىردى محافظلره واقع رجام اوزرينه تكرار غون بيلنه عودت ايتدىك... نىم سونجىم كويا آتلرده واقف اولمشلر كى شانقاى بين الملل سواقاقرندن مجله رندن جيلغىن وشياريق آدملرله قوشو بورلردى بر آرزو كره [غون بيل] نه كلك آرتق اوكرنش اولديغىم قپوي آجدم مردونلى اوچر، بشر آتلايه رق ارقداشلىرك بولوندىغى اوطيه كيردم. [بو كيجه يى بوراده كچيره جكمى آكلاتديغى زمان جوق بمزون اولديلر] و كيجه ايلك ايشم آلتى سنه دنبرى طاشيدىغى سقالمى ترش ايتك اولدى صوكره توركيه مركز احوال عموميده سى توركلكده حاصل اولان عمومى انتباه ارقداشلى طرفدن ايضاح ايدلدى ملازم فخرالدين افندى توركار كندىلر نى طله

قائل رہے قلام ایشدیلر . جملہ سیلہ عالی حسیات صاحبی بلینغ
بر کنج اولدیغنی آ کلاندی . بندہ تورکستان مسلمانلرینک ترقی بہ
عائد حرکتلرندن اورالده کچر دیکم التي سنه لک حیات اسارتک ماجرا .
لرندن بحث ایتم . بو صورته کیجه تک دردی اومشدی ارقداشلر یازین
ساعت سکزده قالقمق اوزره یاقمنه زی تکلیف ایشدیلر بو تکلیفه متابعه
هیمز یاندق...

شمانقای حیات — شانتایدن المانیایه واورادن تورکیه یه عودتی آروجه
ایکنجی جلدده ایضاح ایده حکم .